

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЛЬВІСЬКА ПОЛІТЕХНІКА”

На правах рукопису

ПЕРХАЧ Роксолана-Юстина Тарасівна

УДК 81'276.6:615]: 81–115

**ТЕРМІНОЛОГІЯ В ІНСТРУКЦІЯХ ДО МЕДИЧНИХ ПРЕПАРАТІВ:
ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ ТА ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТИ
(на матеріалі української, польської, німецької мов)**

Спеціальність 10.02.15 – загальне мовознавство

Дисертація

на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Науковий керівник –
доктор філологічних наук,
професор О. П. Левченко

Львів – 2017

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	5
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ ТА ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ	14
1.1. Стан та розвиток медичної термінології в українській, польській та німецькій мовах.....	14
1.1.1. Становлення української медичної термінології.....	15
1.1.2. Розвиток польської термінології в медичній галузі.....	18
1.1.3. Формування системи медичних термінів у німецькій мові.....	21
1.2. Термінологічні дослідження з погляду когнітивної лінгвістики.....	24
1.2.1. Підходи до розуміння терміна в лінгвокогнітології.....	26
1.2.2. Термін концепт у лінгвокогнітивних дослідженнях.....	27
1.2.3. Фреймова організація медичних термінів як концептуальна структура.....	29
1.2.4. Вторинна номінація як репрезентація медичного знання.....	30
1.3. Лінгвокультурні особливості термінології.....	34
1.3.1. Способи передавання лінгвокультурної інформації в термінах.....	36
1.3.2. Запозичення в лінгвокультурному аспекті.....	39
1.4. Тексти інструкцій до медичних препаратів як об’єкт лінгвістичного аналізу.....	43
1.4.1. Особливості структури інструкції до медичного препарату.....	46
1.4.2. Термінонасиченість інструкцій до медичних препаратів.....	50
Висновки до Розділу 1.....	53
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ АНАЛІЗУ ІНСТРУКЦІЙ ДО МЕДИЧНИХ ПРЕПАРАТІВ	55
2.1. Методи дослідження термінології в сучасній лінгвістиці.....	55

2.1.1. Методи когнітивної лінгвістики в дослідженні термінології.....	58
2.1.2. Методи дослідження лінгвокультурної специфіки термінології.....	60
2.2. Корпус текстів як джерельна база дослідження інструкцій до медичних препаратів.....	61
2.2.1. Формування джерельної бази дослідження мовних даних.....	64
2.2.2. Методика побудови лінгвістичного корпусу інструкцій до медичних препаратів.....	66
2.3. Методика укладання частотного словника.....	68
Висновки до Розділу 2.....	73
РОЗДІЛ 3. ЛІНГВОКОГНІТИВНЕ ПІДГРУНТТЯ ПРОЦЕСІВ ТЕРМІНОТВОРЕННЯ.....	75
3.1. Співвідношення термінології та загальноповживаної лексики в інструкціях до медичних препаратів.....	75
3.1.1. Терміносполуки виявлені в інструкціях до медичних препаратів.....	82
3.2. Вербалізація стрижневих концептів в інструкціях до медичних препаратів.....	87
3.2.1. Концепт ПАЦІЄНТ, ЛІКАР в інструкціях до медичних препаратів.....	87
3.2.2. Концепт ХВОРОБА, МЕДИЧНИЙ ПРЕПАРАТ в інструкціях до медичних препаратів.....	98
3.3. Вторинна номінація в інструкціях до медичних препаратів.....	107
3.3.1. Метафоризація як механізм найменування медичних понять.....	107
3.3.2. Функціонування термінів, утворених шляхом метонімізації в інструкціях до медичних препаратів.....	117
Висновки до Розділу 3.....	124
РОЗДІЛ 4. ЛІНГВОКУЛЬТУРНА СПЕЦИФІКА ТЕРМІНІВ У ІНСТРУКЦІЯХ ДО МЕДИЧНИХ ПРЕПАРАТІВ В УКРАЇНСЬКІЙ, ПОЛЬСЬКІЙ ТА НІМЕЦЬКІЙ МОВАХ.....	126

4.1. Лінгвокультурні особливості функціонування кольору в українській, польській та німецькій термінології.....	126
4.2. Джерела й типи запозичень в інструкціях до медичних препаратів.....	136
4.2.1. Неологізми як відображення еволюції медичного знання.....	144
4.2.2. Застосування різних типів скорочення в українсько-, польсько- та німецькомовних інструкціях.....	151
4.3. Синонімія в інструкціях до медичних препаратів.....	159
4.4. Частотний словник як основа для укладання словників інших типів.....	168
Висновки до Розділу 4.....	172
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	174
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	182
ДОДАТКИ.....	225

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

англ. – англійська мова

лат. – латинська мова

пол. – польська мова

нім. – німецька мова

укр. – українська мова

старогрец. – старогрецька мова

ІМП – інструкції до медичних препаратів

У посиланнях на багатотомні лексикографічні джерела вказано його номер у списку використаних джерел та номер тому:

СУМ – Словник української мови, в 11-ти томах: 234-1...234-11;

УЛАМЕС – Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник, в 4-х томах: 249-1 ... 249-4.

ВСТУП

Однією з тенденцій досліджень сучасної лінгвістичної науки є посилена увага до зіставного аналізу мов, зокрема термінологій, а саме актуалізація лінгвокогнітивного й лінгвокультурного підходів до вивчення мовних явищ. Це – закономірно, оскільки в умовах міжкультурної комунікації зростає потреба стандартувати термінологію в різних галузях знання.

На думку соціолінгвістів, медицина – є однією із найбільш розвинених соціальних форм комунікації [107]. Проблема становлення медичної термінології, зокрема теорії загального термінознавства, присвячено праці таких дослідників, як: Д. Лотте [142; 143], В. Даниленко [58; 59], Р. Пореп, В. Штойдель [342], Д. Мюн [337], К. Авербух [1; 2], Л. Гофман [322], В. Лейчик [133; 132; 135; 136; 134; 131], С. Гриньов [56], В. Фляйшер, І. Барц [311; 312], Г.-Р. Флюк [313; 314], М. Володіна [42; 41; 40], І. Кочан [108; 109; 111; 110], В. Перхач [182], С. Шелов [265], Т. Рьольке [345], Т. Кияк [96; 98; 97], С. Дружб'як [68; 67; 69], А. Суперанска [235], А. Суходольська [356] та ін.

На матеріалі української мови досліджували: стан та розвиток медичної термінології [63], визначення та ознаки медичного дискурсу [141], проблеми словотвору медичного терміна висвітлено у працях [200; 199; 177]. Низку лінгвістичних досліджень здійснено на матеріалі окремих підсистем медичної термінології: біологічна термінологія [221], радіологічна термінологія [103], кардіологічна термінологія [232], косметична термінологія [46], принципи назовництва шкірних хвороб [137], клінічна термінологія [165], офтальмологічна термінологія [38], гомеопатична термінологія [144].

Чималу увагу цій проблемі приділили польські науковці, дослідивши: джерела та способи номінації медичних термінів (Ф.Висоцька [370], Й. Реймонд [344]), структурний аспект медичної термінології та специфіка польського

медичного терміна (Я. Масловський [335], В. Пьотровський, [341]), стан та розвиток фармацевтичних термінів (Л. Янков'як [325]), функціонування анатомічних термінів (Р. Александровіч [280; 281], З. Урбановіч [361]; Я. Гілецький, О. Журада, Н. Осман [317]); стан сучасної кардіологічної та кардіохірургічної термінології (А. Суходольська [356]), зіставний аналіз медичних колокацій у польській та англійській мовах (О. Бадзінський [286]) та ін.

На матеріалі німецької мови здійснено такі дослідження: визначення та ознаки фахової медичної мови (Г. Ліпперт [332]), функціонування запозичень у медичній галузі (І. Візе [369; 368]), способи термінотворення та структура німецького медичного терміна (Ф. Сімон, [351], Д. Ольшевська, [339]), специфіка фармацевтичного терміна (Г. Гюгель, [324], П. Дільг, Г. Ютнер [303]), структурний та функціональний аспекти німецької медичної термінології (І. Гнатишена [48], І. Сологор [228]), терміни, утворені внаслідок скорочення у медичній термінології (М. Дешка [302]), структурно-семантичні особливості медичної термінології на матеріалі російської та німецької мов (С. Величкова [35]) та ін.

Окрім того, низку праць присвячено вивченню медичному дискурсу та медичним текстам: структурно-семантичні та прагматичні особливості фармацевтичних текстів на матеріалі англомовних інструкцій до вживання медичних препаратів виявлено у праці А. Боцмана [25], Г. Бурова досліджувала фармацевтичний дискурс як культурний код: семіотичні, прагматичні та концептуальні засади [31], жанрові особливості українського перекладу німецьких фармацевтичних текстів описав К. Makeєв [148], рецепт та інструкцію лікарського препарату як основні жанри фармацевтичного дискурсу розглянула Т. Горпініч [55], вивченню фармацевтичного дискурсу на сучасному етапі присвятила свої праці О. Бурдіна [30].

У когнітивному та лінгвокультурному аспекті медичну термінологію розглянуто у працях таких дослідників, як: О. Барташової, С. Синявської, які досліджують когнітивне моделювання термінології ендокринології на матеріалі англійської мови [18]; Ю. Віт описала лінгвокогнітивний аспект офтальмологічної термінології на матеріалі англійської мови [38]; Л. Єльцова аналізує концепти простору в медичній термінології на матеріалі російської мови [73; 72]; С. Маджаєва приділила увагу становленню та розвитку медичної термінології на матеріалі російської мови [147]; Н. Цісар висвітлила проблему вторинної номінації в медичній термінології на матеріалі української мови [259; 260]; Ю. Синельников, Я. Подорванова аналізували функціонування медичної метафори на матеріалі французької мови [232]; О. Зубкова розглядала медичну метафору як результат культурної фіксації медичної термінології на матеріалі російської мови [87]; О. Какзанова висвітлила лінгвокогнітивні і культурні особливості медичних епонімів на матеріалі російської, англійської та німецької мов [92].

Термінологічним і методологічним підґрунтям дисертації стали праці О. Александрової [4; 5; 3], О. Баранова [15; 16; 17], М. Бейкер [287], С. Бук [29; 27; 28], В. Бялика [33], А. Вежбицької [34; 367; 366; 365], М. Володіної [42; 41; 40], С. Воркачова [43], І. Голубовської [52], О. Демської-Кульчицької [61; 62], С. Жаботинської [77; 76], В. Карасика [94], І. Кочан [108; 109; 111; 110], Т. Кияка [96; 98; 97], Дж. Лакоффа [119; 120], А. Лучик [146], С. Маджаєвої [147], О. Маленко [150], В. Маслової [156; 157], М. Мінського [162], А. Паславської [181], М. Свідзінського [358], Ю. Степанова [231; 230; 229], О. Тищенко [244; 242; 243], Ч. Філлмора [310], В. Широкова [269] та ін.

Актуальність теми зумовлена потребою дослідити лінгвокогнітивні та лінгвокультурні особливості термінів інструкцій до медичних препаратів, оскільки в останні роки стрімко зросла кількість імпортованих ліків і відповідно

необхідність правильного перекладу інструкцій до них. З огляду на це, дослідження термінів, уживаних в інструкціях до медичних препаратів, із когнітивного та лінгвокультурного поглядів має вагоме значення, оскільки дасть змогу виявити особливості української, польської та німецької термінології стандартувати, зокрема українську термінологію.

Зв'язок роботи з науковими темами. Напрям виконаного дослідження пов'язаний із науковою темою кафедри прикладної лінгвістики інституту комп'ютерних наук та інформаційних технологій Національного університету “Львівська політехніка”: “Базові когнітивні механізми творення мовних одиниць” (№ державної реєстрації 0114U001238). Тему затверджено вченою радою НУ “Львівська політехніка”, протокол № 8-2011- 2012 від 29 березня 2012 року.

Мета дослідження – зіставно проаналізувати українські, польські та німецькі терміни в інструкціях до медичних препаратів у когнітивному та лінгвокультурному аспектах.

Поставлена мета передбачає необхідність розв'язання таких **завдань**:

- 1) описати та систематизувати закономірності розвитку медичної термінології в Україні, Польщі та Німеччині;
- 2) розглянути структуру інструкції до медичних препаратів досліджуваних мов;
- 3) описати методику аналізу термінів, характерних для текстів інструкцій до медичних препаратів;
- 4) визначити термінонасиченість текстів інструкцій до медичних препаратів та виявити стійкі терміносполуки в досліджуваних текстах;
- 5) виявити в досліджуваних мовах особливості вербалізації стрижневих концептів, значущих для текстів інструкцій, та дослідити їхню фреймову організацію;

6) описати характерні моделі термінів, утворених метафоризацією та метонімізацією;

7) встановити лінгвокультурні особливості мовленнєвої реалізації термінів інструкцій до медичних препаратів, зокрема виявити інтернаціональний та національний прошарки в термінології.

Об'єктом дослідження є терміни в українсько-, польсько- та німецькомовних інструкціях до медичних препаратів.

Предметом вивчення є лінгвокогнітивні та лінгвокультурні особливості термінів.

Матеріалом дослідження послуговували тексти інструкцій до медичних препаратів (загалом 195 інструкцій, по 65 кожною із досліджуваних мов). Тексти сформовано за належністю інструкцій до певних фармакологічних груп, а саме згідно з міжнародною анатомо-терапевтично-хімічною класифікацією (англ. Anatomical Therapeutic Chemical Classification System). Інструкції до медичних препаратів, затверджені протягом 2000-2013 рр., відібрані з інтернет-ресурсів Міністерства охорони здоров'я України, Управління реєстрації медичних препаратів і виробів та антибіотиків (Urząd Rejestracji Produktów Leczniczych, Wyrobów Medycznych i Produktów Biobójczych) та Європейської агенції медичних препаратів (European Medicines Agency).

Мета, завдання, об'єкт і предмет дисертаційної праці зумовили вибір **методів** дослідження: концептуальний аналіз застосовано з метою моделювання концептів, значущих для досліджуваних текстів, виявлення концептуальних ознак термінів, визначення лінгвокультурної специфіки формування термінології; структурний метод, зокрема дистрибутивний аналіз – для визначення й опису семантичної структури досліджуваних термінів; зіставний метод – для виявлення спільних і відмінних ознак термінів досліджуваних мов із метою вдосконалення принципів термінотворення та дотримання засад

міжнародного стандарту; описовий метод – для створення цілісної інвентаризації аналізованого матеріалу; кількісний аналіз – для визначення частотності вживання термінів в ІМП; методика статистичного аналізу текстів – для визначення коефіцієнту взаємної інформації (VI, mutual information).

Наукова новизна дослідження: вперше зіставлено термінологію інструкцій до медичних препаратів на матеріалі української, польської та німецької мов; визначено термінонасиченість інструкцій до медичних препаратів, зокрема уточнено взаємодію медичної термінології з іншими термінологіями та загальноживаною лексикою; виявлено базові концепти, вербалізовані в інструкціях до медичних препаратів; уточнено лінгвокогнітивні особливості творення термінів, наявних у досліджуваних інструкціях; виокремлено культурномарковані терміни інструкцій до медичних препаратів; укладено три частотні словники до інструкцій до медичних препаратів.

Теоретичне значення дослідження полягає у встановленні лінгвокогнітивних та лінгвокультурних особливостей творення термінів, уживаних в інструкціях до медичних препаратів, у виявленні домінантних способів термінотворення. Результати наукового дослідження сприятимуть уніфікації та унормуванню як загальнонаукової, так і медичної термінологій. У дисертаційній праці уточнено методику фреймового аналізу.

Практична цінність дослідження зумовлена змогою використати результати дисертаційної праці в курсах загального мовознавства, зіставного мовознавства, прикладної та когнітивної лінгвістики, у спецкурсах із термінознавства, когнітивної семантики, лінгвокультурології та міжкультурної комунікації. Матеріали дослідження та його окремі положення використано у практиці викладання курсів «Основи прикладної лінгвістики», «Комп'ютерна лексикографія», «Корпусна лінгвістика» у Національному університеті «Львівська політехніка». Частотні словники, укладені на основі текстів

інструкцій до медичних препаратів, стануть підґрунтям для створення українського, польського та німецького словників-мінімумів для вивчення як медичної термінології, так і окремих субтермінологій, зокрема фармацевтичної.

Особистий внесок дисертанта полягає у визначенні термінонасиченості текстів інструкцій до медичних препаратів і стрижневих концептів, характерних для інструкцій до медичних препаратів; виявленні лінгвокогнітивних та лінгвокультурних особливостей мовної реалізації термінів у інструкціях до медичних препаратів; укладанні частотних словників інструкцій до медичних препаратів.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження обговорено на науково-методичних семінарах кафедри прикладної лінгвістики НУ «Львівська політехніка» та інституту «Artes Liberales» Варшавського університету в Польщі. Основні положення дисертації дослідження апробовано на дванадцяти міжнародних наукових конференціях: XI «Проблеми української термінології «Словосвіт» (Львів, 2010), V міжнародній науковій конференції «Пріоритети германського та романського мовознавства» (Луцьк, 2011), V міжнародній науково-практичній конференції «Лінгвістичні проблеми та інноваційні підходи до викладання чужоземних мов у вищих навчальних закладах» (Львів, 2012), XI міжнародній науковій конференції «Проблеми зіставної семантики» (Київ, 2013), II міжнародній науковій конференції «Нова лінгвістична парадигма: Теоретичні і практичні аспекти» (Одеса, 2014), I міжнародній науковій конференції «Dialog rokołeń» (Варшава, Польща, 2014), міжнародній науковій конференції «Лінгвістичні мова та культура: минуле, сьогодення, майбутнє» (Рівне, 2014), II міжнародній науковій конференції «Людина. Комп'ютер. Комунікація» (Львів, 2015), IV міжнародній науковій конференції «Українська мова серед інших слов'янських: етнологічні та граматичні параметри» (Кривий Ріг, 2015), IX міжнародній науковій

конференції «Актуальні проблеми термінології, перекладу і філології: виклики та перспективи» (Чернівці, 2016), III міжнародній науковій конференції «Dialog rokolet» (Августів, Польща, 2016), XIV міжнародній науковій конференції «Проблеми української термінології «Словосвіт» (Львів, 2016).

Публікації. Проблематику, теоретичні та практичні результати дисертаційного дослідження викладено в 15 наукових публікаціях (з них 11 одноосібних): 9 статей, опублікованих у фахових наукових виданнях, визначених ДАК України, 1 стаття – у науковому періодичному виданні іншої держави (Польща), 1 стаття – у фаховому науковому виданні іншої держави (Польща), 1 стаття – у колективній монографії (Чехія), а також 3 статті – у збірниках наукових праць України.

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційна праця складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 272 сторінок, із яких 181 сторінка основного тексту.

У **вступі** обґрунтовано актуальність, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, описано теоретичне та практичне значення наукового дослідження та наведено дані про структуру дисертаційної праці та апробацію її результатів.

У загальних висновках підсумовано результати дисертаційної праці.

Список використаних джерел складається із 372 найменувань монографій і статей українських та зарубіжних вчених. Список джерел ілюстративного матеріалу налічує 3 позиції.

РОЗДІЛ 1

ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ ТА ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ

1.1. Стан та розвиток медичної термінології в українській, польській та німецькій мовах

Сучасні вчені досліджують взаємозв'язки мовних явищ із когнітивними структурами та культурними феноменами. Інтерес лінгвістів зумовлюють форми збереження та репрезентації наукового знання в мові, зокрема динаміка розвитку та особливості фахової термінології, зокрема медичної сфери.

Важливим складником інструкцій до медичних препаратів є термінологія. Інтерес до медичної термінології засвідчений не лише в загальнонаукових дослідженнях української термінології [136; 180; 179; 85; 56; 182; 222; 220; 159; 158; 279; 2; 1; 214; 213; 257; 100; 96; 98; 97; 99; 108; 109; 111; 110; 91 та ін.], але й в окремих працях, присвячених фаховій мові медиків.

Дослідження проведено в галузі історії становлення медичної термінології [221; 200; 245; 63; 141], проблеми словотвору медичного терміна висвітлено у працях [51; 77; 78]. Особливої уваги заслуговують лінгвістичні дослідження окремих підсистем медичної термінології: біологічну номенклатуру висвітлено у праці Л. Симоненко [221], радіологічну термінологію досліджено у праці І. Корнейко [103], клінічну термінологію – у працях Н. Місник [165], гомеопатичну термінологію – Т. Луковенко [144], косметичну термінологію – Н. Гимер [46], а Р. Стецюк досліджує кардіологічну термінологію [232], терміни офтальмологічної галузі – Ю. Віт [38], структурно-семантичну характеристику медичної термінології та народних найменувань шкірних хвороб описала О. Петрова [198], судово-медичну термінологію, її розвиток та лексично-семантичні особливості досліджено у працях Т. Лепехи [137].

Активно досліджують польську медичної термінологію: Я. Масловський [335], В. Пьотровський [341], Т. Срогош [353], Я. Гілецький, А. Журада, Н. Осман [317]. Також вагому частку лінгвістичних праць присвячено вузькогалузевій термінології: кардіологічна термінологія описана у праці А. Суходольської [356], фармацевтичну термінологію досліджує Л. Янков'як [325], значний внесок в анатомічну галузь зробили наукові розвідки Ф. Висоцької [370] та ін.

У німецькому мовознавстві досліджено різні аспекти медичної термінології: опис та структуру фармацевтичних термінів досліджували П. Дільт та Г. Юттнер [303], наукові розвідки присвячені функціонуванню медичного терміна та ролі медичної термінології в науці здійснили Г. Гюгель, В. Екарт [324; 309], питанням стандартизації німецької медичної термінології займалися Р. Порер, І. Штойдель [342], медичним словотворенням – Д. Ольшевська [339], Ф. Сімон [351], фахову мову медичної галузі описали Г. Ліпперт [332], І. Візе [369; 368], скорочення та аббревіатури досліджували Г. Бекерс [293], М. Дешка [302] та ін.

У лінгвістичних студіях на матеріалі української, польської та німецької мов розглянуто низку питань, пов'язаних із медичною термінологією, зокрема українські, польські та німецькі науковці приділяють увагу такому важливому аспекту аналізу, як стандартизації медичної термінології.

1.1.1. Становлення української медичної термінології. У становленні української термінології умовно виокремлюють декілька етапів, зокрема періодизація української медичної термінології описана у працях Л. Симоненко [221; 222; 220], Н. Місник [165], Г. Дидик-Меуш [63]. Услід за Н. Місник [165, с. 6], виокремлено п'ять основних етапів. Перший етап називають донауковий/накопичувальний, оскільки – це накопичення спеціальних слів, зафіксованих у різноманітних монастирських книгах, порадиниках та документах. Відповідно до даних, наведених Г. Дидик-Меуш, «...найповніше

назви медичних понять відображали «Лексис» Л. Зизанія, «Лексикон латинський» Є. Славинецького, «Лексикон словено-латинський» А. Корецького-Сатановського та Є. Славинецького, «Лексикон латино-слов'янський» І. Максимовича, численні рукописні травники, лікарські порадики, поширені в Україні від кінця XVI ст...» [63, с. 44].

Другий етап розвитку медичної термінології пов'язують із діяльністю Лікарського товариства в Галичині. Початок загальнопросвітницького руху в Україні зумовив як і розширення функцій української мови, так і створення національної термінології. Зокрема, М. Левченко у праці «Замітка о русинской терминологии» наголошує на потребі створення нових наукових термінів на основі народної мови [124]. П. Єфименко у статті-рецензії «По поводу замітки г. Левченка» також стверджує, що під час упровадження терміна орієнтиром має бути рідна мова [74].

Упродовж 1917-1918 рр. відбувається процес становлення української державності, українська мова стає мовою законодавства, адміністрації. Цей період називають третім етапом (20-30-ті роки XX ст.) розвитку української наукової термінології, зокрема медичної. Понад 20 термінологічних словників, за редакцією П. Адаменка, Є. Озаркевича, М. Галина, Є. Лукасевич та інших дослідників, уміщували україномовні терміни [178, с. 109].

Українська медична термінологія розвивався б далі, якби в 30-х рр. XXст. розвиток української термінології примусово не зазнав тиску з боку більшовицького режиму, зокрема створення неологізмів в українській мові було припинено, оскільки як зазначає Г. Яворська: «Йдеться про опозицію «природне» – «штучне», яка отримала протилежне, ніж у пуристів, наповнення: терміни-неологізми було оголошено вигаданими й штучними, а правильними («природними»), відповідно стали запозичення, але лише спільні з російськими» [273, с. 170].

Початком знищення досягнень українських учених-лінгвістів стала брошура А. Хвилі «Знищити коріння українського націоналізму на мовному фронті» у 1935 р. Отже, численні питомо українські терміни вилучено з фахового мовлення, що змінило напрямок розвитку української термінології, спрямувало її в річище російської мови [155, с. 113].

Четвертий етап тривав із 1950-х до 1980–х років ХХ ст. Цей період пов'язаний із відновленням термінологічних досліджень та створенням української термінологічної лексики, що сприяло заснуванню Президією Академії наук Словникової комісії. Варто звернути увагу, що незважаючи на велику кількість термінологічних праць, українська термінологія формується під впливом російської, виникає незначна відмінність між українською та російською мовами [165; 207; 86; 220].

П'ятий етап починається з 90-х рр. ХХ ст. та триває досі. Здобуття Україною незалежності, проголошення української мови офіційною державною мовою сприяли відродженню національної науки, а особливо української термінології. Як зазначає В. Юкало: «У 90-х в умовах звільнення від ідеологічного тиску ці заборони зникли – і до мовного обігу повернулися деякі колись “репресовані” слова» [272].

Вагому роль у відновленні та становленні української термінології, зокрема медичної, відіграли Центр науково-технічної термінології України і Технічний комітет стандартизації науково-технічної термінології (ТК СНТТ) при Національному університеті «Львівська політехніка». ТК СНТТ у 1992 р. заснував та очолював академік Академії інженерних наук України В. Перхач, з 1996 р. керує проф. Б. Рицар [206].

Медична термінологія української мови постійно змінюється, зокрема протягом цього періоду видано понад 100 словників із різних медичних спеціальностей, затверджено низку правових документів, які дають визначення медичним та фармацевтичним термінам та описують їхнє застосування, варто

зазначити праці І. Перцева [197], М. Присяжнюк [202], С. Нечая [170], В. Черних [251], І. Головка, Л. Петрух [250].

До фундаментальних бібліографічних праць належать «Орфографічний словник українських медичних термінів» за редакцією М. Присяжнюк [202], «Українсько-латинсько-англійський медичний тлумачний словник» за редакцією М. Павловського, Л. Петрух, І. Головка [250], «Фармацевтична енциклопедія» за редакцією В. Черних [251], «Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник» за редакцією Л. Петрух, І. Головка [249].

Отже, українська медична термінологія формувалася шляхом, як і терміноутворення на основі національних елементів, так і залученням термінів іншомовного походження. Унаслідок тривалого впливу російської мови вагома частина медичних термінів, утворених на основі української мови, вийшла з ужитку. Однак, варто зазначити, що в сучасних наукових працях наявна тенденція утворювати терміни на національній основі.

1.1.2. Розвиток польської термінології в медичній галузі. Учені розглядали періодизацію польської медичної термінології по-різному. Досліджуючи етапи розвитку медичної термінології, Я. Масловський [335, с. 11] вказує про початок зародження польської медичної термінології в XVI ст. Натомість Я. Гілецький, А. Журада, Н. Осман [317, с. 88] пропонують періодизацію за історико-політичним чинником, указуючи XIII ст. як початок зародження польської медичної термінології.

Виокремлюючи періоди розвитку польської медичної термінології, належить насамперед брати до уваги політичні умови її формування. Отже, за Я. Гілецьким, А. Журада, Н. Осман, у розвитку польської медичної термінології наявні такі етапи: перший (XIII-XVI ст.), другий (1610–1838 рр.), третій (1838–1898 рр.) та четвертий (1898 – і досі) [317, с. 89].

Польська медична термінологія, або як її раніше називали лікарська, початок якої сягає XIII ст., була представлена у словниках, гербаріях та медичних порадиниках. Лексика творилася на основі польської літературної та розмовної мови, діалектів, класичних мов науки — старогрецької та латинської. Також існували народні назви хвороб, які формувалися різними шляхами багатомовної держави Речі Посполитої, оскільки медичні терміни використовували не лише лікарі, але й перукарі, шарлатани та сільські бабусі [335, с. 11].

На думку польських мовознавців, найціннішою працею першого періоду є розвідка Ф. Мімеруса: «*Dictionarium Trium linguarum Latine, Teutonice Polonice...*», опублікована трьома мовами (польською, латинською й німецькою) [317, с. 89]. Відома праця того ж автора, яка, окрім фармацевтичних, вміщувала також і анатомічні поняття, «Порадник для лікарів щодо медичного обслуговування». Ще однією важливою працею цього сторіччя був зіллярник Стефана Фаліміржа (1534), присвячений травам та їх ефективності. Цю працю називають першою друкованою книгою польською мовою про трави та їхні цілющі властивості. Автори були мотивовані створювати польські еквіваленти через відсутність прямого медичного словника. Їхні доробки стали вагомим внеском для розвитку медичної фахової мови [325].

Другий етап розвитку польської медичної термінології – період виходу численних польських праць у сфері медицини (1610-1838 рр.). У 1610 р. опубліковано перший польський медичний підручник Й. Незвецького. Автор використовував численну кількість латинських та грецьких синонімів ('відросток' – *grasiformis, acufiformis, jugularis*) [317, с. 90].

Методичне впорядкування чи внормування медичної термінології польської мови розпочалося аж у XIX столітті, що дало початок третьому етапу (1838-1898 рр.): становлення польської медичної термінології. Належить згадати таких дослідників медичної наукової мови, як-от: І. Фіялковський,

професор Варшавського університету, упровадив до польської мови медичні терміни: *moczociąg* (*kateter* ‘катетер’), *ropień* (*abscessus* ‘абсцес’, ‘відросток’), *tętno* (*arteria* ‘артерія’). Оскільки в той час у польському науковому середовищі панували патріотичні та слов’янофільські настрої, а також необхідно було описати нові поняття, звісно, це вплинуло на потребу формувати польські відповідники на противагу класичним латинським медичним назвам. Варто також додати, що друга половина XIX ст. ознаменована зміною політичного режиму та історичними подіями, збільшила вплив та розвиток хімічних ліків. Причиною тому слугував розвиток марксистко-ленінських організацій, які своїм вченням, пропагували застосування в медицині лише медичних препаратів із хімічним складом [317, с. 90].

Учені Й. Маєр та Ф. Скобель були першими в Польщі, хто, зіставивши вже відомі медичні терміни, вибрали найзмістовніші, семантичні і граматично правильні медичні терміни та сформувавши критерії унормування термінології, які використовують досі [344; 331; 335; 317].

Вагомий внесок у дослідження польської наукової термінології внесли також Т. Бровіц, С. Ціхановський, С. Доманський, Л. Криноский. Зокрема, їхня спільна праця «*Słownik lekarski polski*» (1905) подає такі новоутворені слова: *marnienie* – *atrofia* ‘атрофія’, *kichawica* – *napad kichania* ‘напад кашлю’, *ślinogorz* – *angina* ‘ангіна’, *zarysowność skóry* – *dermografizm* ‘дермографізм’. На противагу науковцям, які створювали нові медичні терміни на основі польської мови, існували й ті, які пропонували використовувати міжнародну медичну термінологію, тобто терміни на основі латинської та старогрецької мови. Послідовниками цього руху були А. Раціборський, В. Дорошевський [335, с. 12].

Протягом наступних 150 років польська термінологія під впливом зовнішніх чинників, а саме агресії з боку Німеччини та Росії, зазнавала утисків та корекції термінології. Незважаючи на це, польські дослідники не припиняли стандартувати національну наукову термінологію, про що свідчить четвертий

етап розвитку медичної термінології – етап стандартизації сучасної медичної термінології (з 1898 р.). У 1889-1899 рр. К. Нойшевський вводить польські медичні терміни. Він був першим, хто запропонував термін *термінологія* (пол. *mianownictwo*), а не *лексика* (пол. *słownictwo*) [344, с. 12].

У доробку польських термінологів наявні фундаментальні праці на матеріалі медичної термінології: “Słownik mian anatomicznych łacińsko-polsko-angielski” за редакцією Р. Александровича [280; 281], “Podręczny słownik mianownictwa anatomicznego” [361], “Medyczny słownik kolokacji polsko-angielski, angielsko-polski” [286].

Отже, польська медична термінологія, на відміну від української, незважаючи на політичні утиски зі сторони Німеччини та Росії, формувалася на питомому ґрунті, що, своєю чергою, сприяло розвитку як медичної термінології, так і сучасної польської мови загалом.

1.1.3. Формування системи медичних термінів у німецькій мові. У німецьких науковців питання стандартизації наукової термінології викликало інтерес у ХІХ ст., підтвердженням цьому є висловлення Р. Вірхова: «Хіба не першою ознакою науковця є його вміння розуміти наукову термінологію? Ніщо не засвідчує так кваліфікацію фахівця, як коректне використання наукових термінів» [362, с. 6].

Розвиток німецької медичної термінології був тісно пов'язаний із загальноєвропейським розвитком медицини, а саме: медична фахова мова тісно пов'язана із загальною періодизацією латинської медичної термінології. Оскільки мовознавці зазначають, що перші медичні праці німецькою мовою виникли лише на початку ХІХ ст. Латинські медичні терміни було видозмінено відповідно до вимог німецької орфографії, наприклад: лат. *arteria* – нім. *die Arterie* ‘артерія’, лат. *anatomia* – нім. *die Anatomie* ‘анатомія’, лат. *Tuberculosis* – нім. *die Tuberculose* ‘туберкульоз’, у такий же спосіб на основі греко-латинських терміноелементів було утворено низку нових термінів [332, с. 92].

Учені стверджують, що греко-латинське походження німецької медичної термінології є її вагомою перевагою, оскільки це робить медичні терміни не лише інтернаціональними, що полегшує фахову комунікацію, але й нейтральними, зокрема, такі терміни не викликають жодних неоднозначних асоціацій [313, с. 91].

У 1895 р. під час з'їзду фахівців медичної галузі в Базелі ратифікований анатомічний лексикон BNA (Basle Nomina Anatomica) був результатом обговорення німецької номенклатурної комісії та представників міжнародної спільноти. Саме в цьому році латинську мову визнали офіційною мовою медицини через те, що це була єдина мова, яку вважали основною мовою міжнародної комунікації [317, с. 94].

Однак після закінчення Другої світової війни й досі вагомий вплив на німецьку медичну термінологію має англійська мова, це пов'язано, як із глобалізацією суспільства, прагненням вчених систематизувати та уніфікувати єдину міжнародну термінологію, так із швидким науково-технічним розвитком англійських країн. Німецькі лікарі все частіше використовують у своїй практиці англійські терміни, а періодичні видання в галузі медицини змінюють заголовки на англійські, наприклад: нім. «Zeitschrift für Kinderheilkunde» – англ. «European Journal of Pediatrics» [332, с. 93].

Незважаючи на швидкі темпи розвитку англійської медичної літератури в німецькомовних країнах, наукові дослідження вчених виявили і вплив інших культур на німецьку термінологію. У 1984 р. німецька дослідниця І. Візе, проаналізувавши назовництво хвороб, дійшла висновку про те, що медична термінологія розвинулася на основі грецької мови через посередництво латинської та середньовічної латини, у якій були інтегровані медичні терміни арабського походження [369, с. 31].

У 1998 р. Федеративний комітет анатомічної термінології (ФКАТ) опублікував остаточний варіант міжнародної АТ, так звану Анатомічну

номенклатуру. Варто зазначити, що ФКАТ підтвердив латинську мову як міжнародну мову медиків, тим не менше в першому виданні були опубліковані англійські еквіваленти. Це знову спричинило дебати щодо використання єдиної міжнародної медичної мови, яка могла б бути універсальною. І. Вітмор зазначає, що оскільки латинську мову розглядають як мертву мову, це дає їй переваги бути універсальною мовою, оскільки ця мова не належить жодній країні чи нації, тобто латинська мова є міжнародною та нейтральною, на відміну від національних мов [364, с. 52].

Термінологічні комітети перебувають під великим тиском із боку редакторів міжнародних журналів, які мають на меті вилучити латинську мову. Зокрема, у 1991 р. редактор британського медичного журналу (British Medical Journal) заявив, що латинські вислови не друкуватимуться в цьому періодичному виданні [364, с. 51].

Отже, вплив культур англосовієтських країн та використання англійської мови в сучасній медичній термінології насправді може згодом замінити латинську мову, оскільки англосовієтські терміни швидко інтегруються не лише в медичну термінологію, але й у термінологію інших галузей наук, суміжних із медициною (біологія, хімія), так і з несуміжних (економіка, політологія, комп'ютерні технології, архітектура, мистецтвознавство та ін.).

Вагомою передумовою стандартизації будь-якої термінології є дослідження її історії. Оскільки медична термінологія є однією з найдавніших фахових термінологій, вона характеризується довгою та складною історією розвитку. Інтерес до термінології медичної галузі засвідчений не лише загальнонауковими дослідженнями, але й численною кількістю окремих наукових праць, присвячених медицині та фармації.

Відмітною рисою польської медичної термінології, на відміну від української та німецької, є формування термінів на власній мовній основі (терміни греко-латинського походження замінено чи зроблено спроби замінити

еквівалентами, утвореними на питомій основі національної мови). Як свідчать наукові розвідки вчених, медичній термінології на матеріалі української та німецької мов характерне функціонування вагової частки інтернаціоналізмів греко-латинського походження.

1.2. Термінологічні дослідження з погляду когнітивної лінгвістики

Виникнення когнітивної парадигми в сучасному мовознавстві змінило погляд на дослідження розвитку мов та їхнього зв'язку із пізнанням та мисленням людини. Особливо активно розвивається когнітивний підхід у вивченні лексичних і граматичних класів номінативних одиниць [115; 116; 114; 113; 290; 291; 292; 140; 77; 76; 201; 24; 176; 119; 120; 248; 146; 214; 215; 213; 299; 329; 216; 33; 271; 4; 5; 3; 211]; фразеології [237; 238; 239; 240; 14; 11; 102; 34; 365; 366; 367; 10; 122; 214; 215; 216; 52; 129; 127; 125; 128; 130; 6; 7] та ін.

Натомість когнітивні дослідження термінології розпочалися лише в 90-х рр. ХХ ст. Низку праць присвячено когнітивному аналізу медичної термінології [172; 87; 260; 147; 223], окремим субтермінологіям: анатомії [73], офтальмології [38], фармації [31], клінічної термінології [20], ендокринології [18] та ін.

Розглядаючи зв'язок термінології та когнітивної парадигми в мовознавстві, учені зазначають, що напрям термінологічних досліджень залежить від необхідності врахування як категоризації концептів, так і актуалізації терміна як «інтелектуально зрілого» знака у спеціальній сфері комунікації [88; 265; 19; 131].

Лінгвісти стверджують, що когнітивне термінознавство є одним із перспективних досліджень у лінгвістиці, зокрема, на думку С. Гриньова: «воно (термінознавство – Р.П.) є не лише для вивчення особливостей розвитку наукового пізнання, але й для вивчення шляхів розвитку людської культури й

цивілізації загалом» [56, с. 33]. Когнітивний аспект вивчення термінології «уможливлює аналіз виникнення та еволюції спеціального знання в широкому цивілізаційному контексті, дає змогу виявити причини та механізми динамічних процесів у галузі термінологічної номінації з урахуванням когнітивно-комунікативних потреб людини» [49, с. 90]. Західноєвропейські вчені стверджують, що актуальними дослідженнями в термінології є вивчення способів та методів пізнання людиною об'єктів та як наслідок моделювання стрижневих концептів [283; 297].

Когнітивним дослідженням термінології увагу приділяють російські термінологи. Б. Антія в рецензії на статтю російських вчених-термінологів В. М. Лейчика та С. Д. Шелова “Some basic concepts of terminology: traditions and innovations” (укр. Деякі основні поняття термінології: традиції та інновації), оцінюючи розвиток сучасних термінологічних досліджень на заході та сході Європи, доходить висновку, що праці російських учених присвячені розвитку когнітивної термінології, а напрямок досліджень, здійснених західноєвропейськими ученими – практичному застосуванню термінології [283, с. 102].

Розглядаючи сучасні термінологічні дослідження вітчизняних та зарубіжних учених, варто зауважити, що здійснені праці в когнітивному річищі набувають нової спрямованості, оскільки «людина категоризує навколишню дійсність, трансформуючи її у систему концептуальних понять, які завдяки когнітивним функціям мови актуалізуються, окрім іншого, у термінах» [210, с. 31].

Отже, незважаючи на деякі відмінності в термінологічних дослідженнях у сучасних мовознавчих студіях, варто зауважити, що вивчення термінології з погляду когнітивної лінгвістики – новий та актуальний напрямок у лінгвістиці, який потребує подальшого розвитку.

1.2.1. Підходи до розуміння терміна в лінгвокогнітології. Учені-термінологи зазначають, що в сучасних дослідженнях, присвячених розвитку когнітивної термінології, одним із основних аспектів лінгвістичних студій є вивчення та визначення ролі терміна в наукових дослідженнях [210, с.18].

У зв'язку з розвитком когнітивної парадигми в термінологічних дослідженнях змінюється визначення терміна в сучасному мовознавстві. Дослідники пропонують низку визначень поняття *термін*, які акцентують увагу на різних його аспектах [145]. Представник нормативного підходу Д. Лотте вважає термін штучно створеним знаком. Дослідник встановив, що термін має бути незалежним від контексту та виражати фіксоване поняття [143; 142]. Цієї ж думки дотримуються вчені В. Даниленко [58; 59], Б. Головін [50], Т. Кияк [96; 57; 98; 97]. В. Новодранова наголошує на пізнавальній функції терміна: «термін – інструмент пізнання, який закріпив отриману інформацію у своєму змісті. Він дає змогу узагальнити та примножити наукові знання, та передати їх наступним поколінням учених» [172, с. 62]. У функціональному аспекті термін розглядають як елемент системи мови [132; 134; 108; 66; 65; 106; 110]. Т. Дроздова вважає терміни номінативними знаками, оскільки вони виконують функцію, притаманну будь-якому номінативному знаку, тобто функцію передавання інформації, зокрема наукової, про об'єкт/референт через єдність форми та змісту знака [64; 65].

На нашу думку, найбільш «когнітивною» є дефініція, запропонована М. Володіною, яка вважає термін особливою когнітивно-інформаційною структурою, у якій акумульовано виражене в конкретній мовній формі професійно-наукове знання, зафіксоване в концептуальній репрезентації носіїв конкретної мови [40, с. 31].

Г. Садовнікова висловлює думку про те, що «...питання, пов'язані з гносеологічною функцією термінів у загальному процесі наукового пізнання, проблемами вивчення впливу термінології (її впорядкованості, системності) на

розвиток науки в сучасній лінгвістиці вимагають свого подальшого розвитку» [210, с.26].

Отже, доходимо висновку, що в сучасному мовознавстві термін виконує роль інструмента пізнання, оскільки сам термін містить в собі закодовану інформацію, узагальнене наукове знання, яке передається від одного до іншого покоління [49, с. 85; 31, с. 14].

Із аналізу сучасних досліджень, які присвячені вивченню терміна з погляду когнітивної лінгвістики, випливає, що термін описують як лінгвокогнітивну одиницю, тобто як засіб наукової комунікації, а знання людини формують інформаційно-наукову картину світу та представляють організовану сукупність понять, відображенням яких є терміни.

1.2.2. Термін концепт у лінгвокогнітивних дослідженнях. Сучасні вчені, які досліджують медичну термінологію в межах когнітивної парадигми, зазначають: «мова медицини інтерпретується як засіб категоризації людської діяльності, як вербалізований прийом мислення про науковий світ» [19, с. 262].

Для опису медичної термінології вчені пропонують різні підходи. Зокрема, для «відображення організації системи (термінології – Р.-Ю. Т. Перхач)», В. Новодранова використовує поняття *когнітивна карта науки* [172, с. 141]. О. Барташова та С. Синявська, досліджуючи англійськомовну термінологію ендокринології, внесли ще деякі корективи та запропонували розбудувати цю модель [18, с. 9]. Згадані дослідниці послуговуються термінами *карта-огляд* та *карта-шлях*: «1) виокремлення базових концептів досліджуваної ділянки знання; 2) виявлення їхніх концептуальних ознак; 3) об'єднання тотожних концептів у категорії-рубрики; 4) подання у вигляді схем (фреймів) окремих фрагментів і всієї структури науки» [18, с. 9].

Центральним поняттям когнітивної лінгвістики й водночас формою репрезентації знань є концепт. У сучасному мовознавстві існує низка підходів

до розуміння поняття *концепт*. Представники першого підходу надають перевагу культурологічному аспекту концепту, розглядаючи концепт як осередок культури в ментальному світі людини [43; 94; 226; 90; 230; 157]. Другий підхід, описаний у працях дослідників, які вважають, що семантика мовного знаку є засобом формування самого концепту [8; 7; 253]. Представники третього підходу стверджують, що концепт – це одиниці свідомості, які відображають особистий досвід людини чи народу [113; 201].

Більшість дослідників вважають професійну комунікацію різновидом літературної мови, зокрема ототожнюють структуру термінологічного концепту зі структурою концепту загальноживаного слова [105, с. 103; 43, с. 118; 323, с. 103; 230, с. 70]. Не ототожнюючи концепт терміна та концепт слова, Г. Садовнікова стверджує, «що термін є специфічною мовною одиницею, яка репрезентує професійне знання та не є тотожною загальноживаному слову, важливо дослідити особливості структури термінологічного концепту, як окремого явища» [210, с. 53].

Відповідно до задекларованого розуміння поняття *концепт*, учені, досліджуючи структуру концепту, виокремлюють такі підходи: 1) виокремлення трьох складників концепту: понятійна¹, перцептивно-образна та ціннісна (валоративна) [203, с. 55]; 2) концепт – структура, яка має ядро (словникове значення слова) та периферію (асоціації, пов'язані зі словом) [254, с. 75]; 3) структуру концепту описують за: образом, інформаційним змістом, інтерпретаційним полем [201, с. 106–115]; 4) концепт – знання, структуроване у фрейм, що відображає не лише змістові ознаки об'єкта, «але й ті, які в цьому мовному колективі заповнюються знанням про зміст» [328, с. 96]. Дослідники вказують на те, що структура концепту є складною й містить поняттєві та

¹ Фахівці з української стилістики рекомендують використовувати термін *поняттєвий* [81; 118].

культурні складники, зокрема вихідну форму (етимологія), основні змістові ознаки, конотації (асоціації та оцінки) [156, с. 20].

З огляду на дослідження концептів на матеріалі термінології різних галузей, поділяємо підхід І. Фатєєвої, Г. Садовнікової, які стверджують, що найважливішу роль для термінолога відіграє поняттєвий складник концепту [252, с. 31]. Знання та досвід певної галузі професійного спілкування закріплені саме за поняттєвим складником термінологічного концепту, оскільки він «репрезентує головні ознаки предмета чи явища, що називається, а також кодує в собі досвід, набутий в певній професійній сфері» [210, с. 55].

Незважаючи на існування різних підходів щодо опису структури концепту, учені-термінологи стверджують, що саме поняттєвий складник концепту є відображенням набутого досвіду та репрезентує закодоване знання.

1.2.3. Фреймова організація медичних термінів як концептуальна структура. Систематизацію термінологічних знань медицини в межах когнітивної парадигми вчені розглядають за допомогою фреймового підходу та стверджують, що «когнітивний підхід до вивчення терміна в медичному дискурсі виявив основною структурною одиницею інформаційного простору – фрейм, який відображає особливу модель фрагменту дійсності й типової ситуації» [147, с. 1].

Фреймовий підхід щодо репрезентації знання описано у працях таких учених, як: М. Мінський [162], Ч. Філлмор [310], Т.А. Ван Дейк [60], О. Кубрякова [113], Ж. Никонова [171], О. Селіванова [213; 216] та ін.

Структуру фрейму розглядають як дворівневу модель із вершиною (макропропозицією) і слотами, що заповнюються пропозиціями [24, с. 36]. Фрейми, співвіднесені між собою, формують фреймову мережу [162, с. 13]. У фреймовій мережі С. Жаботинська описує п'ять базових фреймів: предметний фрейм, таксономічний фрейм, посесивний фрейм, акціональний фрейм і компаративний фрейм [77, с. 12]. Однак існує інша думка, що «фреймову

мережу складають не п'ять базових видів фреймів, що відносяться до одного концепту, а різні концепти і види фреймів, що їх складають», отже поняття фреймова мережа – загальний фрейм або звичайний фрейм [117, с. 302].

Дослідники медичної термінології присвятили низку праць використанню фреймового аналізу на матеріалі термінології медицини [208; 147; 18]. У дисертаційній праці під фреймом розуміємо структуру, яка складається із вузлів та зв'язків між ними, призначену для впорядкування деякої інформації [162; 310; 147].

Вважаємо медичну термінологію специфічною концептуальною системою, а медичні терміни – носіями закодованого структурованого знання, яке репрезентує досвід попередніх поколінь. Найважливішою частиною концепту терміна медичної термінології є поняттєва, завдяки якій можна дослідити колективне знання, пов'язане з медициною. У сучасних когнітивних дослідженнях медичної термінології, концептуальною структурою відображення знань, які вербалізує термінологія, є фрейм.

Отже, з погляду когнітивної лінгвістики важливим завданням дослідження медичної термінології є аналіз відповідних концептів та їх фреймової організації, за допомогою якого, можна виявити як специфіку наукової картини світу, так особливості одиниць вербального рівня, які номінують її.

1.2.4. Вторинна номінація як репрезентація медичного знання. Одним із способів репрезентації знання в сучасній лінгвістиці вважають метафору, оскільки з погляду лінгвокогнітології пояснення мовних явищ треба шукати в когнітивних механізмах опрацювання знання. На матеріалі фахових мов низка дослідників приділила увагу вивченню та функціонуванню метафори як одного із важливих етапів термінотворення [316; 119; 120; 354; 20; 259; 260; 173; 216 та ін.].

Метафора базується на мисленневих процесах та ментальних уявленнях людини про світ, оскільки «метафора пронизує все наше повсякденне життя і проявляється не лише в мові, а в мисленні та дії. Наша побутова поняттєва система, у межах якої ми мислимо й діємо, метафорична за своєю сутністю» [119, с. 12]. Метафору розглядають як «когнітивний процес, який виражає і формує нові поняття й без якого неможливе одержання нового знання» [113, с. 108] та наголошують на тому, що метафора – це «найпродуктивніший креативний засіб збагачення мови, вияв мовної економії, семіотична закономірність, що виявляється у використанні знаків однієї концептуальної сфери на позначення іншої, схожої з нею в якомусь відношенні» [213, с. 388].

Услід за В. Телія, вважатимемо, що когнітивне пояснення метафори залежить від її антропометричності, як-от: від задуму, мети, наміру людини, що створюють допоміжне поняття на основі асоціативних комплексів – енциклопедичного, раціонально-культурного, особистісного знання – виникає припущення щодо подібності; контекст здійснює фокусування; результатом є фільтрація – поєднання нових ознак із старим значенням і формування нового концепту [239, с. 37].

З приводу медичної термінології вагомим є висновок О. Зубкової: «Спостереження за науковим медичним дискурсом свідчать про те, що майже вся сучасна термінологія теоретичної і, насамперед, практичної психології і психіатрії – це чиста метафора: слова з конкретним значенням позначають психологічні явища» [87, с. 3]. Згадана дослідниця вважає, що в медичному дискурсі метафора виконує «функції концептуалізації, категоризації й контамінації. Наприклад: рос. *устье мочевого пузыря*, рос. *механическая желтуха*, рос. *бассейн лимфоотока*, рос. *ворсинчатый рак*» [87, с. 5].

Висновків про анатомічну термінологію доходить Л. Єльцова, яка стверджує, що: «будь-який об'єкт в анатомії розглядається як обмежена, типологічно єдина частина простору, яку вважають вмістищем чи контейнером,

який містить, утримує у своїх межах, інші матеріальні об'єкти чи їх системи» [73, с. 16].

Однак не всі вчені схвалюють функціонування термінів, утворених шляхом метафоризації, зокрема, німецький лінгвіст Т. Роельке стверджує, що значення метафор існують не безпосередньо в системі мови, а в межах мовного висловлювання, функціонують у певному контексті, що, своєю чергою, може призвести до комунікативних непорозумінь, оскільки метафори мають власне значення та залежать від суб'єктивних уявлень мовця [345, с. 67–68].

Завдяки термінам-метафорам можна прослідкувати культурні особливості фрагментів досліджуваних мовних картин світу, оскільки у процесі використання терміна-метафори відбувається активізація значення, яке відображає культурні, соціальні зв'язки у свідомості та підсвідомості індивіда в межах професійного знання [204, с. 61].

Структуру реалізації метафоризації як мовного явища розглянуто за Э. Лапіня, зокрема дослідниця виокремлює такі етапи: 1) виокремлення особливих ознак об'єкта дослідження, які складають початкове значення; 2) етап концептуалізації, який полягає в подальшому формуванні поняття об'єкта під впливом значення загальноживаного слова, яке створює модель пізнання об'єкта (напрями в пізнанні об'єкта, створюється якомога повне наукове поняття, на певному етапі пізнання, щодо досліджуваного об'єкта); 3) етап закріплення вибраної мовної одиниці згідно з об'єктом дослідження й розмежування двох семантичних планів: нового терміна та первинного значення слова [121, с. 136–137].

Метонімія теж є одним із способів термінотворення. У межах когнітивної парадигми метонімію досліджували як явище повсякденної свідомості [343; 306], розглядали особливості функціонування метонімії в тексті та дискурсі [289; 176]. Вагому частку праць присвячено функціонуванню метонімії як

одного із шляхів термінотворення на матеріалі фахових мов, зокрема медичної [38; 259; 260].

Вагома частка сучасних досліджень, підтверджує визначення метонімії з погляду лінгвокогнітології як «когнітивний процес, у якому концепт-джерело забезпечує ментальний доступ до іншого концепту-цілі в межах одного домену» [343, с. 39].

Когнітивісти розглядають метонімію не лише як художній засіб, а як один із механізмів відображення значення слова [119; 120; 213]. Про це свідчать слова Дж. Лакоффа, М. Джонсона «...вона (метонімія. – Р.П.) належить не лише мові, але й забезпечує розуміння, при цьому дає змогу сконцентруватися на певних сторонах того, що позначається» [119, с. 62].

Дослідники вважають, що в українському мовознавстві найповнішу класифікацію метонімічних трансформацій запропонував О. Тараненко [259, с. 58]. Учений виокремлює метонімічні моделі в межах як лексичної, семантичної, так і словотвірних метонімії [236, с. 12].

Н. Цісар запропонувала типологію метонімізації на матеріалі медичної термінології: ПРОЦЕС → ПРЕДМЕТ; ПРЕДМЕТ → ПРОЦЕС; ПРОЦЕС → РЕЗУЛЬТАТ ПРОЦЕСУ; ПРОЦЕС → ХВОРОБЛИВИЙ СТАН; ПРОЦЕС → ОПЕРАЦІЯ; ПРОЦЕС → КІЛЬКІСНИЙ ПОКАЗНИК; ПРОЦЕС → МЕТОД; ПРЕДМЕТ → КІЛЬКІСНИЙ ПОКАЗНИК; ПРЕДМЕТ → МАТЕРІАЛ; ПРЕДМЕТ → ЗАСІБ; ВЛАСТИВІСТЬ → КІЛЬКІСНИЙ ПОКАЗНИК; ОРГАН → ЧАСТИНА ОРГАНА; СТАН → ПРОЦЕС; ПРИСТРІЙ → ЗАСІБ; СТАН → КІЛЬКІСНИЙ ПОКАЗНИК; ХВОРОБА → НАСЛІДОК ХВОРОБИ; МЕТОД → ЗАСІБ; ЗАСІБ → ОЗНАКА ХВОРОБИ; КІЛЬКІСНИЙ ПОКАЗНИК → ХВОРОБА; ЗАСІБ → ПРОЦЕС; ОРГАН → ДЕФОРМАЦІЯ ОРГАНА [259, с. 58–60].

Отже, сучасні дослідження, які описують вивчення медичного терміна з погляду когнітивної лінгвістики, розглядають форми вторинної номінації, як

механізми концептуалізації значення та як одного із стрижневих засобів термінотворення в медицині.

1.3. Лінгвокультурні особливості термінології

Незважаючи на достатньо недавнє виникнення лінгвокультурології як окремого напрямку в лінгвістиці її термінологія «перебуває на стадії формування базових понять, про що яскраво свідчать спроби дослідників знайти якнайточніші найменування для центральних понять» [Левченко, 2003, с.105], чимало вчених присвячують праці цьому лінгвістичному напрямку, серед них: А. Вежбицька [366; 365], Є. Бартмінський [291; 292], Н. Арутюнова [8], О. Тищенко [244; 242; 243], С. Тер-Мінасова [241], І. Голубовська [52], О. Левченко [129; 127; 128; 130], В. Карасик [94], В. Костомаров й Є. Верещагін [36], Ю. Яременко [277], А. Паславська [181], О. Маленко [150], В. Маслова [157] та ін.

Учені описують лінгвокультурологію як «комплексну наукову дисципліну синтезувального типу, яка вивчає взаємозв'язок функціонування культури й мови та відображає цей процес як цілісну структуру одиниць в єдності їхнього мовного й позамовного (культурного) змісту за допомогою системних методів і з орієнтацією на сучасні пріоритети та культурні настанови (система норм і загальнолюдських цінностей)» [44, с. 36–37] та визначають основним завданням лінгвокультурології: «вивчити категоризацію світу та принципи вербалізації ментальних одиниць – концептів, зіставивши з аналогічними одиницями інших мов, щоб виявити культурно значущу інформацію й культурно значущі концепти певної мови» [128, с. 58–60].

Лінгвокультурний аналіз термінологічних систем представлено у працях: в контексті медичної та математичної термінології Є. Какзанової, яка здійснила зіставний аналіз медичних та математичних епонімів на матеріалі російської, англійської та німецької мов [92]; лінгвокультурні особливості аббревіатур

досліджувала Н. Ракітіна [205], англomовну термінологію юридичної галузі в лінгвокультурному аспекті описали В. Іконнікова, О. Нікуліна [89], які дійшли висновку, що культурний компонент – це «територіально маркований елемент системи понять, співвіднесений із цією термінологією, яка містить інформацію про правову культуру відповідної лінгво-правової спільноти, а під поняттям культурний компонент розуміють культурну складову фонових уявлень нефахівців і знань професіоналів, зумовлених історично і територіально [89, с. 262].

Одним із явищ когнітивного рівня є метафора. О. Левченко зазначає, що «продуктивним, як видається, з погляду визначення національно-культурної специфіки є дослідження метафоричних принципів, за якими вербалізується концепт, прототипних та стереотипних уявлень та відповідно символів на вербальному рівні» [125, с. 27]. Цієї ж думки дотримуються дослідники медичної термінології: «медичні метафори-терміни створюють образність і експресію завдяки рефразеологізації прецедентних текстів, оскільки не конструюються *ex nihilo*, а використовують для цієї мети елементи вже наявної знакової системи, що є частиною загальної культурно-історичної спадщини» [87, с. 5].

На думку низки дослідників [87; 259; 260; 243], метафорі властивий яскраво виражений національний колорит, зокрема: нім. *Blutgefäss, Wirbelsäule, Kmescheibe, Blinddarm, Fettpolster, Zahnfleisch, Tranensack, Augapfel, Adamsapfel, Magenfortner, Trommelfell, Wimrinde* [87, с. 5].

Учені вважають, що «структурована сукупність обов'язкових знань і уявлень, якими володіють всі представники певної лінгвокультурної спільноти, визначається як когнітивна база, ядерними елементами якої є прецедентні феномени» [26, с. 28]. Ці дослідники поділяють думку про прецедентний текст як один із прецедентних феноменів.

Услід за визначенням сучасних учених, термін *прецедентний текст* розуміємо як одиницю осмислення людських життєвих цінностей скрізь призму мови за допомогою культурної пам'яті [112; 87]. Однак чимало вчених критикують методологію лінгвокультурологічних студій, оскільки стверджують, що лінгвокультурологи ігнорують діахронічну еволюцію мови, оскільки із розвитком та зміною культури, змін зазнає й дискурс [327; 175]. Критики напряму лінгвокультурології, вважають, що лінгвокультурологам необхідно дещо змінити мету та методику дослідження, оскільки «національна культура зовсім не єдина та не найважливіша причина утворення стереотипів» [175, с. 217]. Дослідники зазначають, що вивчати культуру необхідно за допомогою текстів у діахронічному та соціальному аспектах, оскільки «великий вплив на умонастрій і систему цінностей, на утворення стереотипів (етностереотипів) має дискурс» [175, с. 218]. Поділяючи їхню думку, у дисертаційній праці розглянуто різні способи термінотворення (запозичення, терміни, утворені шляхом скорочення та аббревіації), виявлені в текстах інструкцій до медичних препаратів.

Отже, лінгвокультурологія – наука, яка формує свою термінологію та залишається актуальним напрямком сучасних лінгвістичних студій. Одним із базових понять лінгвокультурології є культурна значущість концептів, яка зумовлена екстра- та інтралінгвальними чинниками. Одним із виявів культурної значущості тих чи інших концептів у сучасних лінгвістичних студіях на матеріалі медичної термінології є творення термінів шляхом метафоризації та метонімізації.

1.3.1. Способи передавання лінгвокультурної інформації в термінах.

Культурна значущість термінів має різні вияви, зокрема особливості мовних картин світу позначилися на формуванні і функціонуванні термінів, які є кольоропозначенням або містять у своєму складі кольоропозначення. Загалом вербалізацію кольору в лінгвістичних працях аналізували вітчизняні та

зарубіжні вчені (Б. Берлін та П. Кей [294], Е. Рош [348, 346, 347], Г. Яворська [326], О. Шеховцова [268], Р. Токарський [360], С. Мартінек [154, 153], А. Вежбицька [366], В. Горлачова [54], Д. Суалов [357], О. Левченко [126] та ін.).

Свого часу Б. Берлін та П. Кей дійшли висновку, що існують універсальні для всіх мов характерні риси в утворенні основних кольоропозначень, які містять такі ознаки, як: «монолексемність», тобто їх значення не можуть бути виявлені із значення їх складових частин. Згадані дослідники проаналізували понад 20 різних мов світу, на основі яких виявили універсальні в усіх мовах колірні категорії, незважаючи на те, що в різних мовах налічується різна кількість основних колірних категорій, загальний універсальний перелік основних кольоропозначень становить щонайбільше 11 категорій: *білий, чорний, червоний, зелений, жовтий, синій, коричневий, пурпуровий, рожевий, оранжевий, сірий* [294].

Кольоропозначенням притаманна національно-культурна специфіка, яка виявляється навіть на рівні такого стандартизованого тексту, як інструкція до медичного препарату. Дослідники зазначають, що «під кольоропозначенням, необхідно розуміти лексему на позначення кольору, не обмежуючи її рамками одного лексико-граматичного класу» [54, с. 175]. Чимала кількість термінів медичної термінології містить «вказівку» на категорію кольору, зокрема це – терміни на позначення внутрішніх хвороб, оскільки ознака кольору вказує на зовнішній вигляд пацієнта [369; 20].

Культурно значущими вважаємо терміни-епоніми, оскільки в епонімі наявні складники, які пов'язують терміносполуку з певними історичними особами. Епонімічна термінологія «...дає змогу глибше пізнати історію своєї науки, зрозуміти той корінь, на основі якого будуються сучасні морфологічні науки» [212, с. 5].

Теоретичне підґрунтя терміна-епоніма закладене у працях Б. Михайлишина [163], Р. Самусева [212], Є. Какзанової [92] та ін. Аналіз термінів-епонімів окремих медичних наук містять розвідки Г. Топорова [247], І. Гнатишеної [47], О. Яворського [274] та ін.

У сучасному мовознавстві наявні різні погляди щодо доцільності використання термінів-епонімів. Г. Топоров стверджує: «...застосування анатомічних термінів, до складу яких входять імена або прізвища дослідників, які вперше описали анатомічне утворення, сприяють кращій орієнтації в топографо-анатомічному розташуванні органа чи ділянки, ... це необхідно для роботи з науковою літературою, де ці терміни позначені епонімічно, тобто без детального роз'яснення значення» [247, с. 3]. Зокрема, Б. Михайлишин вважає їх широкими за обсягом поняттями, які містять історичні відомості щодо природи номінації [163, с. 50]. На думку Н. Цісар, варто уникати термінів-епонімів, оскільки вони перевантажують медичний термінофонд [260, с. 63]. Однак деякі вчені вважають, що медична метафора зберігає свій унікальний статус і представляє своєрідну вербальну проекцію соціально-культурного досвіду, оскільки її суть уподібнення патологічних станів здоров'я людини із образами імен літературних та міфологічних персонажів, історичних осіб з метою краще розкрити причину захворювання [87].

Незважаючи на різні лінгвістичні погляди, медична термінологія багата на епонімічні назви. Великий відсоток епонімів наявний у номенклатурі синдромів. Це підтверджують дані, уміщені у праці О. Яворського «806 клінічних епонімічних синдромів із симптомним та авторським показниками» [274], у якій наведено приклади складених термінів-епонімів медичної термінології.

Як і кольоропозначенням, так і термінам-епонімам належить важливе місце у формуванні медичної термінології, оскільки вони, окрім когнітивної,

виконують також лінгвокультурну функцію, так як зберігають інформацію про історію, культуру, діяльність вчених та їхній внесок у науку.

1.3.2. Запозичення в лінгвокультурному аспекті. На думку сучасних учених, у лінгвістичних дослідженнях постала проблема не лише опису термінологічних характеристик запозичень, але й відношень між ними, зокрема на рівні синонімії, антонімії, полісемії, коннотацій, культурних фонів та ін. [218; 263]. Науковці зазначають: «виявлення специфіки національного компонента, дослідження перетину бізнес-сегментів концептуальних і мовних картин світу, представників різних лінгвокультурних спільнот через посередництво вивчення запозичених слів і концептів дають змогу відкрити нові перспективи у вивченні взаємодії мови, культури і мислення [74, с. 3]. Процес запозичення розвивається інтенсивно та зберігає свою актуальність досі, оскільки функціонування іноземних слів, висловів у мові є результатом історичного розвитку мов [246; 256; 50; 371; 296; 318; 355; 74].

Дослідники медичної термінології стверджують, що способи запозичення «ефективно діють для найменування значної частини медичної лексики і лексики серцево-судинної та нервової системи організму людини зокрема, позначаючи різні серцево-судинні та нервові хвороби, синдроми і патології» [174, с. 62].

Низку наукових праць, виконаних у межах різних наукових парадигм, присвячено опису процесу запозичення: І. Белодед [21], Т. Ліннік [139], Р. Гаяші [318], С. Манц [334], В. Шаклеїн [263], С. Дружб'як [69], В. Турчин [248], А. Омелянчук [174] та ін.

Існує декілька понять на позначення нових слів у лексиці, зокрема *лексична інновація, неосема, новоутворення, новотвір, нова лексика, неологізм* тощо. У зв'язку з цим виникає потреба визначити поняття *неологізм*. Однак у сучасній лінгвістиці існують різні погляди щодо ознак неологізму, а саме щодо ознаки *однозначність*, яку не завжди можна простежити в неології, наприклад,

якщо неологізм утворений завдяки явищу транстермінологізації. Транстермінологізацію розглядаємо як перенесення готового терміна з однієї галузевої сфери в іншу з повним або частковим його переосмисленням та перетворенням у міжгалузевий омонім [97, с. 79]. Таке явище повторного запозичення слова, співвідносного з тим же етимомом, що й уже наявне в ньому, але засвоєне з іншого джерела запозичення або з іншим значенням описують як вітчизняні мовознавці [233; 108; 101], так і зарубіжні дослідники, які розглядають явище транстермінологізації в межах неосемантизації [333]. Неосемантизація — це надання статусу термінів загальноживаним лексичним одиницям рідної мови. Серед неосемантизмів розрізняють дві підгрупи: а) неосемантизми, що виникли внаслідок переносного вживання загальнонаціональних слів (термінологізація); б) ті, що належали до інших термінологічних систем, а в новому термінологічному лексиконі набули нового значення, зберігаючи, однак, свою первісну семантичну прозорість (транстермінологізація) [333, с.77].

Згідно з визначенням терміна *неологізм*, яке запропонував німецький лінгвіст Д. Херберг, це – лексична одиниця (форматив або значення), «яка виникає на певному визначеному етапі розвитку мови на основі комунікативних потреб у комунікаційному суспільстві, розповсюджується та колективно сприймається як мовна норма на цьому етапі розвитку мови та протягом визначеного часу сприймається мовцями, як нова мовна норма» [320, с. 263–300].

Класифікації неологізмів представлено в наукових розвідках Е. Балюта, який поділяє неологізми за лінгвальним критерієм на: «повні» неологізми (нові за формою та за змістом); одиниці, нові за формою, (аббревіатурні утворення та інновації, утворені як результат еліптичного скорочення); нові за змістом одиниці (семантичні новоутворення) [12; 13].

Німецький мовознавець К. Геллер розрізняє три групи неологізмів: а) нові лексеми/новотвори (*Neulexeme/Neubildungen*) – новий зміст і нова форма, значення і форматив. Нові лексеми можуть бути або запозиченими, або новоутвореними (завдяки вже наявним словам, афіксам і словотвірним моделям); б) нові формативи/нові позначення (*Neuformative/Neubezeichnungen*) – це новий формат, який характеризується звуковим комплексом для предметів, які вже мають значення; в) нові семеми/нові значення (*Neusememe/Neubedeutungen*) – нові значення, які виникають на основі уже наявних лексичних одиниць [319, с. 7].

Д. Цеман виокремлює такі традиційні шляхи поповнення німецької лексики: а) словотворення; б) калькування; в) запозичення із інших мов [372, с. 56–58].

Класифікація Р. Клаппенбаха та В. Штайнца базується на трьох основних складниках: 1. Власне неологізми (*Neuwörter*) – уперше зафіксовані слова в німецькій, запозичені з інших мов або штучно утворені. 2. Новотвори (*Neuprägungen*) – слова, які були утворені із вже наявних слів, основ афіксів у мові, нові комбінації. 3. Нові значення (*Neubedeutungen*) – лексичні одиниці, які вже наявні в мові, які отримують нові значення [328].

Також автори вищенаведеної класифікації виокремили таку групу лексичних інновацій, як *модні слова* (*Modewörter*), слова та вислови, які входять до широкого вжитку, набуваючи популярності (*super, klasse, toll, kreativ, Job, Team, Know-how*). Модні слова розпізнаємо згідно з такими критеріями: позначають наявний денотат; не прив'язані до якоїсь групи, а мають широке лексичне значення (експресивні); висока частотність вживання; виконують комунікативно-прагматичну функцію [328].

Свідченням актуальності терміна *модні слова* (*Modewörter*) є дискусія на одному з німецьких сайтів про захворювання, що полягає в емоційному виснаженні [363]. Це захворювання позначають неологізмом – *модним словом*

нім. *Burnout-Syndrom*. Також у німецькій мові є синонім англійського терміна *Burnout-Syndrom* – *Ausgebranntsein* (англ. *burn out* – нім. *ausbrennen*), а в українській мові є лише калька англійського терміна *Burnout-Syndrom* – *синдром емоційного вигорання*. Натомість у польській мові існує аж три форми: *wypalenie zawodowe* (власне неологізм), *syndrom wypalenia zawodowego* (лексична калька), *syndrom burnout* (запозичення).

Відповідно до класифікації російського дослідника В. Горелова, одним із різновидів запозичення є аббревіація [53, с. 126], творення якої теж зумовлено, зокрема, і низкою культурних чинників. Учені зазначають: «Аббревіація як засіб словотворення стає дедалі частим явищем у науковій термінології, особливо в медичній, тому аббревіатури в наш час – є одним із засобів поповнення словникового складу мови. Відповідно до джерел походження, розрізняють питомі та запозичені аббревіатури. Запозичені аббревіатури заповнюють лакуни в системі номінації, оскільки здебільшого вони є єдиним позначенням предмета. Отже, аббревіатури можуть містити не лише національну специфіку, але і зберегти національний колорит тої мови, з якої вони запозичені» [205, с. 15].

Плюралізм думок, який існує щодо виникнення та функціонування аббревіації, відображають праці мовознавців: Л. Бойченко (структурно-семантичні типи аббревіатур) [23], Н. Клименка, (словотворча структура складних слів) [100], Р. Микульчик (класифікаційні структури аббревіатур) [161], Д. Шеремет (причини виникнення аббревіатур) [267]. На думку Л. Думанської: «аббревіація є інтралінгвістичним явищем, яке виникло під впливом екстралінгвістичних чинників (соціально-економічних, політичних та культурних умов), унаслідок чого структурна модель аббревіатур має багато спільного в різних мовах незалежно від будови мови. Цей спосіб словотворення залишається одним із продуктивних засобів поповнення як загальноживаної мови, так і термінології» [71, с. 12].

Існує декілька структурно-семантичних класифікацій скорочених лексичних одиниць. В. Лейчик поділяє аббревіатури на: 1) літерні; 2) звукові; 3) складові; 4) комплексні [135, с. 77–84]. Укладачі «Словника скорочень в українській мові» пропонують таку класифікацію: 1) ініціальні; 2) графічні (умовні) скорочення [224, с. 6]. Р. Микульчик виокремлює три основні види: складовий, змішаний, ініціальний. Своєю чергою, ініціальний тип складається з підтипів (звуковий, буквений, буквено-звуковий) [161]. Д. Шеремет пропонує ще одну класифікацію скорочень: лексичні та графічні аббревіатури [267, с. 204]. Аналіз наявних класифікацій аббревіатур і скорочень зумовлює потребу розгляду таких термінів у інших аспектах.

Отже, культурна маркованість термінів має різноманітні вияви, зокрема культурномаркованим є неологізми, запозичення та терміни, утворені шляхом скорочення, епоніми, оскільки таким термінам властиві особливості тієї мови, з якої вони запозичені.

1.4. Тексти інструкцій до медичних препаратів як об'єкт лінгвістичного аналізу

Швидкі темпи розвитку суспільства, виникнення нових захворювань та відповідно нових медичних препаратів та приладів зумовлюють появу нових термінів та нової фахової інформації в текстах інструкцій до медичних препаратів. Т. Корольова, В. Могилевський та І. Сивокінь відзначають, що в сучасній лінгвістиці текст передусім вважають «засобом комунікації та способом зберігання і передачі інформації, водночас виступаючи віддзеркаленням психічного життя індивіда, продуктом певної історичної епохи, формою існування культури і відображення певних соціокультурних традицій» [104, с. 39].

Відомо, що фахові тексти не лише відображають функціонування фахових мов, але й актуальні результати професійної комунікації [39, с. 28]. Фахова

комунікація, на думку Є. Мовчун, «це засаднича передумова глобалізаційних процесів і багатостороннього професійного та культурного обміну між різними мовними спільнотами, яким залежно від їхнього ступеня фаховості та текстових параметрів може бути надано статус фахових текстів» [166, с. 3].

У дисертаційному дослідженні фахові тексти розглядаємо як реалізацію фахової мови у фаховій ситуації, оскільки мета тексту визначає та забезпечує зв'язок між структурою та функцією фахового тексту [349; 322; 313; 314; 345; 285; 284; 264; 166; 39].

Отже, фахові тексти належить диференціювати згідно з фаховою інформацією за функціональною спрямованістю, що позначається на зверненні до адресата з неоднаковою фаховою компетенцією, а також за прагматичною настановою автора, яка полягає у змінюванні або формуванні погляду реципієнта на предмет [39, с. 31]. Саме тому чимала кількість науковців-філологів досліджують фаховий текст щодо структури, термінологічної насиченості як продукт мовно-мисленнєвої діяльності індивіда, зокрема А. Боцман аналізує структурно-семантичні та прагматичні особливості фармацевтичних текстів [25], К. Макеєв – жанрові особливості фармацевтичних текстів [148], а Т. Горпініч – рецепт та інструкцію лікарського препарату розглядає як основні жанри фармацевтичного дискурсу [55], О. Бурдіна – фармацевтичний дискурс [30].

Такий сучасний дослідник фахових текстів, як К. Макеєв, виокремлюючи жанри фармацевтичних текстів, які найбільше перекладають в Україні, окрім нормативного документу, сертифікату для експортних цілей, заяви про відповідність, сертифікату про підтвердження, називає ще й інструкцію для застосування лікарських засобів [148, с. 10]. Згаданий дослідник зазначає, що функція інструкції до медичного препарату – інформативна, приховано експресивна, оскільки інструкція має заспокоювати пацієнта, давати йому відчуття комфорту й упевненості [148, с. 12]. На нашу думку, саме «приховано

експресивна» функція відіграє важливу роль в інструкціях до медичних препаратів, призначених для пацієнтів. Натомість Г. Бурова пропонує розрізняти такі жанри фармацевтичних текстів: інструкція до лікарського засобу, фармакопейна стаття-інструкція, рецепт, реклама (медичного препарату) та виокремлює наукову субсферу фармацевтичного дискурсу, куди відносить наукові статті, монографії, дисертації, рецензії, наукові доповіді [31, с. 12].

Варто зазначити, що не всі лінгвісти описують інструкцію до медичних препаратів у своїх класифікаціях медичних текстів. Зокрема, Т. Мульганова, досліджуючи судові медичні експертизи, на основі функцій медичних текстів класифікує фахові медичні тексти на дві категорії: 1) тексти наукового стилю, як-от: монографія, дисертація, реферат, лекція, підручник, програма, інструкція; 2) тексти, які займають проміжну ланку між науковим та науково-діловим стилем, оскільки авторка вважає, що їхні комунікативні функції надають значення документа та сюди відносить: патент, авторське свідоцтво, опис винаходу [167, с. 128]. Т. Мульганова не розглядає інструкцію до медичного препарату у своїй класифікації, зосереджуючи свою увагу лише на текстах судово-медичних експертиз.

Основною функцією інструкції до медичних препаратів є інформаційна, на основі чого вважаємо інструкцію до медичних препаратів – документом, оскільки «документ — записана інформація, яка може розглядатися як одиниця під час здійснення інформаційної діяльності» [70, с. 12]. Підтвердження цього твердження: «Кожен лікарський засіб, вітчизняний або зарубіжний, за умов відповідної якості повинен бути застосований правильно, щоб досягти оптимального ефекту. Для цього лікарський засіб повинен мати таку супровідну документацію, яку споживач ліків – хворий самостійно чи за допомогою лікаря міг би зрозуміти й отримати вичерпну і вірогідну інформацію щодо лікарського засобу. Ця документація повинна відповідати європейському чи світовому рівню вимог. В Україні, згідно з наказом МОЗ від 26.08.2005 № 426, таким

супровідним документом є Інструкція» [160, с. 4]. І далі: «...основним документом для лікаря і пацієнта щодо лікарського засобу є Інструкція для медичного застосування лікарського засобу.... – один з найважливіших документів, що акумулює зусилля багатьох учених і лікарів, які брали участь у процесі розробки, доклінічних та клінічних досліджень лікарського засобу» [160, с. 3].

Отже, вважаємо інструкцію до медичного препарату – різновидом документів та відносимо її до групи науково-правових текстів із елементами наукового стилю. Основною функцією інструкції до медичного препарату є приховано експресивна функція оскільки її мета – створити відчуття спокою та впевності в пацієнта.

1.4.1. Особливості структури інструкції до медичного препарату. У законі України «Про лікарські засоби» зазначено: «Основним інформаційним документом є інструкція до лікарського засобу, яка сприяє ефективному та безпечному застосуванню лікарського засобу. Інформація про лікарський засіб має бути представлена у двох формах: для лікаря, викладена професійною мовою у відповідному обсязі (інструкція для медичного застосування препарату) і для пацієнта у доступній для споживача-нефахівця формі — листку-вкладиша» [82]. Однак результати дослідження засвідчують те, що частіше натрапляємо на українськомовну супровідну документацію до медичного препарату лише в одній формі — інструкції до лікарського засобу, яка відповідно призначена для фахового кола спеціалістів і містить не лише додаткову інформацію про хімічний склад медичного препарату, його фармакологічні властивості (фармококінетику та фармакодинаміку), але й терміни, які для нефахівця медичної галузі є незрозумілими.

Оскільки інструкція до медичного препарату має структуру, затверджену законодавством держави, то ця структура інструкції відповідає нормам тієї держави, у якій вона затверджена. Відповідно до українського законодавства

інформація про медичний препарат, його властивості, безпечне та ефективне використання надається в трьох видах залежно від призначення і способу застосування лікарського засобу: 1.1.1. Інструкція про медичне застосування лікарського засобу. Інформація для лікаря. 1.1.2. Листок-вкладиш. Інформація для пацієнта. 1.1.3. Інформація, що наноситься на упаковку (етикетку) [82].

У Німеччині в 1976 р. із ухваленням закону про медичні препарати (нім. *Arzneimittelgesetz*) інструкція до медичного препарату була спрямована одночасно для лікарів і пацієнтів. Інформація для пацієнта була складною та незрозумілою, оскільки містила велику кількість фахової медичної, фармацевтичної та хімічної термінології. У 1987 р. набув чинності новий закон 2.AMG-Novelle [282], відповідно до цього закону, медичний препарат супроводжувала не лише інструкція до медичного препарату для лікаря (нім. *Fachinformation*), але й також інформація для пацієнтів (нім. *Packungsbeilage*).

У Польщі та Німеччині як у країнах-учасниках Європейського Союзу (ЄС) графічне та змістове наповнення відповідає правовим нормам (директивам) ЄС. Оскільки раніше структури інструкцій до медичних препаратів країн-учасників Європейського Союзу відрізнялися, то це призводило до непорозумінь. Із огляду на це, завданням Patient Information Unit (операційного блоку при MHRA (Medicines and Healthcare products Regulatory Agency)) стало сприяння фармацевтичній галузі, зокрема фармацевтичній продукції в ЄС, а також забезпечення високого рівня захисту споживачів. Основні принципи, задекларовані Європейською комісією в 1992 р., представлено в Директиві 92/27/ЕЕС [301]. Додатком стала директива 2001/83/EG [304], яка згодом була доповнена 2004/24/ЕС і 2004/27/ЕС [305]. Зазначені директиви детально описують структуру інструкції до медичного препарату та листка-вкладиша для споживача. Також ці директиви зумовили трансформацію як польського, так і німецького права.

Однак якщо польські та німецькі медичні препарати супроводжує здебільшого інформація для пацієнта (пол. *ulotka dołączona do opakowania: informacja dla użytkownika* ‘інструкція долучена до упаковки: інформація для користувача’ – нім. *Gebrauchsinformation: Information für Anwender* ‘листок-вкладиш: інформація для користувача’), то українські медичні препарати часто супроводжує укр. *інструкція для медичного застосування препарату, інформація для лікаря*. Такий тип інформації використовують також для медичних препаратів, імпортованих з інших країн, наприклад, Польщі чи Німеччини. Інструкції до імпортованих препаратів в Україні структуровано згідно з українським законодавством, тому вони містять *інструкцію для медичного застосування препарату*, а саме інформацію для фахівця медичної галузі. З огляду на це, важливо розглянути структуру як і українськомовної інструкції – інформації для лікаря, так і зміст наповнення польсько- та німецькомовної інструкції, регламентованої Європейським Союзом.

Відповідно до норм Європейського Союзу інструкція до медичного препарату складається з шести основних розділів: *ідентифікація медичного препарату, терапевтичні дані, інформація про необхідність вживання медичного препарату, спосіб дозування, опис побічних ефектів, додаткова інформація* [305]. Щодо структури розділу, то він містить пункти, порядок і кількість яких не регламентовані, тому кількість деяких структурних елементів коливається від 2 до 4. Розділи можуть мати різні назви. Хоча країни-учасники Європейського Союзу можуть змінювати зміст та наповнення кожного розділу, не порушуючи шести структурних розділів, однак спостерігаємо, що структура та тексти польсько- та німецькомовних інструкцій до медичних препаратів збігаються на відміну від українськомовної інструкції до медичного препарату.

Структуру англomовних інструкцій, розміщених на інтернет-сайтах США, Канади, Великобританії, вивчала Н. Лещенко [138]. Зокрема, вона зазначає, що англomовні інструкції зі застосування медичних препаратів, розміщені в мережі

інтернет, можна поділити на три типи, залежно від адресованості й структури:
а) інструкції у формі запитань-відповідей (розраховані на споживача);
б) інструкції для споживача – непрофесіонала; в) інструкції для професіоналів [138, с. 232].

Відповідно до класифікації Н. Лещенко відносимо проаналізовані українськомовні інструкції до групи інструкцій для професіоналів, польсько- та німецькомовні інструкції – до групи інструкцій у формі запитань-відповідей. Такі інструкції містять лексику, доступну для широкого кола населення, у них не наведено складних хімічних формул, не подано результати наукових досліджень про вплив медичного препарату на організм та не вміщено розділу клінічної фармакології. Також вважаємо, що за допомогою подання інформації у вигляді *запитання-відповідь* укладач привертає увагу до кожного нового розділу інструкції. Дотримуючись своєї структури *запитання-відповідь*, укладачі інструкцій до медичного препарату створили інструкцію зрозумілішою для пацієнта, оскільки, на нашу думку, саме така форма сприяє своєрідній «віртуальній» комунікації між лікарем/фармацевтом та пацієнтом, що покращує розуміння інформації, поданої в інструкції до медичного препарату.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 26.05.2005 № 376 "Про затвердження Порядку державної реєстрації (перереєстрації) лікарських засобів і розмірів збору за їх державну реєстрацію (перереєстрацію)", згодом доповненої згідно з постановами №95 від 01.03.2006, №536 від 11.09.2007, №543 від 25.09.2008, №3 від 04.01.2013, №470 від 07.07.2014, №566 від 11.08.2014, *інструкція для медичного застосування лікарського засобу (інструкція про застосування лікарського засобу) (далі – інструкція для медичного застосування)* – офіційно затверджена інформація про медичний препарат, викладена відповідно до цього Порядку, що супроводжує готовий медичний препарат та має містити визначену інформацію [82].

Отже, оскільки польсько- та німецькомовні інструкції реєструють та складають згідно з директивами Європейського Союзу, то структура та назви розділів є ідентичними в цих досліджуваних мовах. Мета українськомовної інструкції, яка супроводжує медичний препарат, відрізняється від польсько- та німецькомовної інструкцій. Оскільки мета інструкцій для фахівця – дати детальну інформацію про медичний препарат, його вплив на організм людини (фармакодинаміку), правильне призначення препарату, його дозування, оскільки лікар має правильно призначити індивідуальне лікування пацієнтові, а основна мета інструкцій для споживача – надати пацієнтові інформацію щодо правильного вживання, можливих дій у випадку нестандартної реакції на медичний препарат. Проаналізовані інструкції відрізняються обсягом поданої інформації, формою та текстами, незважаючи на те, що вони супроводжують той самий медичний препарат.

1.4.2. Термінонасиченість інструкцій до медичних препаратів. Із фаховими мовами тісно поєднана термінологія, яку ґрунтовно дослідили вчені-лінгвісти, зокрема принципи змістової насиченості наукового тексту фаховими термінами описані в низці наукових праць [259; 136; 93; 345; 97; 169; 37] та ін. Як було зазначено вище, фаховість текстів визначається термінами, які є головними носіями фахової інформації, саме тому розкриття функції терміна у фаховому тексті є важливим для правильного сприйняття тексту. Так, І. Вискушенко стверджує, що «чим більший рівень насиченості тексту вузькофаховими лексичними одиницями, тим вищий ступінь його зорієнтованості на акумулювання, збереження та передачу фахового знання відповідної наукової галузі» [37, с. 2]. Дослідники дійшли висновку про те, що «насиченість текстів як термінами, так й іншими мовними одиницями, дає характеристику не тільки текстам, а й самим мовним одиницям, що в них входять, тим самим, характеризують певний вид інформації. За допомогою термінів позначаються ті ділянки тексту, на яких зосереджена та наукова

інформація, що є першочерговою для розуміння та засвоєння адресатом» [169, с. 33].

Різні погляди існують на диференціацію лексичного складу наукового тексту. Учені традиційно виокремлюють: загальнонаукові терміни, міжнаукові терміни та вузькофахову термінологію [59; 136]. Чимало учених характеризують загальнонаукові терміни, як терміни призначені для вираження категорій і поняття, які використовують у всіх галузях наукового пізнання [59; 295; 283]. Натомість Я. Житін вважає, що «загальновживана мова, важлива для порозуміння в уже не багатовимірному, а роздрібненому світі, являє собою лексичне ядро всієї системи національної мови як засобу спілкування, а прониклі в неї терміни, відповідно, ядром усієї мови спеціального вжитку (цей факт є підтвердженням релевантності поділу термінології на загальнонаукову (власне ядро), міжнаукову (перехідна зона) та галузеву (периферія))» [80, с. 6–7].

Детальнішу класифікацію розподілу лексичних одиниць фахових текстів розробив Т. Рьольке, який пропонує виокремлювати такі групи: 1) спеціалізована лексика фахового тексту у вузькому значенні (вузькофахова); 2) спеціалізована лексика фахового тексту у широкому значенні (загальнонаукова); 3) спеціалізована лексика фахового тексту (міжфахова); 4) загальна лексика фахового тексту (загальновживана) [345, с. 21–22]. Запропоновані висновки можна поширити й на терміносистему інструкцій до медичних препаратів.

Відмінність між термінами та загальнонауковою лексикою вчені пояснюють тим, що термін відбиває часткові, конкретні особливості предмета вивчення, варіюючи залежно від специфіки науки, а загальнонаукова лексика залишається незмінним універсальним атрибутом усіх галузей знання [266, с. 9].

Отже, спільною ознакою вищезгаданих класифікацій є виокремлення загальнонаукових та вузькофахових термінів, тому в нашому дослідженні

терміни структуровано відповідно до цих ознак та виокремлено групу термінів суміжних із медициною наук та групу загальноживаної лексики.

З одного боку, загальноживана лексика збагачує фахову термінологію, оскільки відповідно до контексту, частина загальноживаної лексики використовується тією чи іншою фаховою мовою для позначення предметів із сфери спеціальних знань, так як завдяки дефініції отримує нове спеціальне значення, а з іншого – фахові терміни поповнюють загальноживану лексику, оскільки швидкі темпи розвитку науки, виникнення нових приладів та явищ проникають у життя пересічних людей, формуючи зацікавлення спеціальною інформацією для задоволення своїх нагальних потреб [322; 313; 314; 68; 79; 69].

Отже, високий рівень насиченості тексту вузькофаховими термінами свідчить про зорієнтованість тексту на передавання фахового знання певної наукової галузі. Визначення зорієнтованості тексту на вирішення проблем користувача інструкцій до медичних препаратів дасть змогу простежити, які тексти (українсько-, польсько- чи німецькомовні) найбільше сприяють передаванню фахової інформації, оскільки містять численну кількість наукових термінів, а які завдяки більшому вмісту загальноживаної лексики, сприятимуть швидшому засвоєнню інформації користувачем.

Висновки до Розділу 1

Термінологія медицини є динамічною та відкритою системою, вона змінюється та пристосовується до потреб сучасності. Свідченням цього є розвиток медичної науки в українській, польській та німецькій мовах. Розвиток медичної термінології досліджуваних мов відбувався хвилеподібно, оскільки був зумовлений екстралінгвальними чинниками та нерозривно був пов'язаний з суспільно-історичними подіями. Найбільш продуктивними етапами унормування медичної термінології в Україні вважають початок та кінець ХХ ст., у Польщі та Німеччині основні критерії унормування медичної термінології відбулися в другій половині ХІХ ст.

Одним із методологічних принципів когнітивної лінгвістики є антропоцентризм. Відповідно до цього принципу терміни досліджують, зокрема, з урахуванням їхньої ролі у професійній діяльності людини. З погляду когнітивної лінгвістики, наявні різні трактування поняття *термін*. Однак у всіх визначеннях термін вважають інструментом пізнання, який акумулює спеціальні знання, необхідні у фаховій комунікації, зокрема в медичній галузі. Важливою ознакою лінгвокогнітивних та лінгвокультурних досліджень є моделювання концептів, за допомогою яких структурують знання, покладені в основу термінів.

Сучасні лінгвокогнітивні дослідження тісно пов'язані із лінгвокультурологією. Зумовлена екстра- та інтралінгвальними чинниками культурна маркованість термінів має різні вияви, зокрема культурно маркованим можна вважати запозичення, епоніми, метафору, метонімію, неологізми та терміни, утворені шляхом скорочення. Особливості мовних

картин світу відображені на функціонуванні термінів, які є кольоропозначенням або містять у своєму складі кольоропозначення.

Змістовне наповнення інструкцій до медичних препаратів описане відповідно до правових норм в Україні та країнах-учасницях Європейського Союзу. Отже, вважаємо за доцільне віднести інструкції до медичних препаратів до різновиду документів саме до науково-правових текстів із елементами наукового стилю, оскільки таким текстам властива висока термінонасиченість.

Основні положення цього розділу викладено в публікаціях авторки [189; 194; 340; 192; 185; 196].

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИ АНАЛІЗУ ІНСТРУКЦІЙ ДО МЕДИЧНИХ ПРЕПАРАТІВ

2.1. Методи дослідження термінології в сучасній лінгвістиці

У межах сучасної парадигми антропоцентричних досліджень актуальним є опрацювання методів аналізу мовних явищ в аспекті лінгвокогнітології та лінгвокультурології. Застосування різних прийомів, методів лінгвістичного аналізу зі сучасними комп'ютерними технологіями забезпечують детальний аналіз об'єкта дослідження та підтверджують достовірність отриманих результатів.

Поняття *метод* у сучасних лінгвістичних студіях розглядають по-різному: як сукупність настанов [231, с. 298], прийомів [9, с. 225], систему процедур аналізу мовних явищ [213, с. 393], системою особливих прийомів [78, с. 194] операцій [32, с. 84], які використовують у дослідженні. Однак деякі дослідники дотримуються іншої думки, оскільки «ототожнення методу з операціями (прийомами, процедурами) збіднює поняття лінгвістичного методу; метод певним чином відмежовується від принципів і підходів, які не включаються в його структуру» [47, с. 33]. Також учені розглядають лінгвістичний метод у вузькому значенні, зокрема: «власне лінгвістичним методом є порівняльно-історичний..., який оперує системою особливих прийомів, правилами та процедурою лінгвістичного аналізу звуків і морфем при порівняльно-методичній інтерпретації» [78, с. 194].

Беручи до уваги завдання дисертаційної праці та лінгвокогнітивну й лінгвокультурну специфіку дослідження, під лінгвістичним методом, услід за Б. Серебренниковим, розумітимемо: «певний підхід до досліджуваного явища,

певний комплекс тверджень, наукових і суто технічних прийомів, застосування яких дає можливість вивчити певне явище» [219, с. 258].

Традиційно у лінгвістичних дослідженнях на матеріалі термінології застосовують різні наукові методи, як загальні, так і лінгвістичні [213, с. 394].

Для цього дослідження обрано, зокрема, описовий метод, який уможлиблює не лише описувати певні явища мови, але й допомагає аналізувати мовні явища, які розглядаються у процесі їх функціонування, оскільки під описовим методом розуміємо: «систему дослідницьких прийомів, які застосовуються для характеристики мовних явищ на певному етапі розвитку мови» [78, с. 236].

У цьому дослідженні також застосовано зіставний метод. Учені вважають зіставний метод – системою прийомів і методик аналізу з метою виявлення загального та особливого у зіставлених мовах [9; 78; 213]. У дисертаційному дослідженні розуміємо під зіставним методом – науковий прийом порівняння двох або більше мов незалежно від загального або різного їх походження [9, с. 10].

Використано в дисертаційній праці *кількісний (квантитативний) аналіз*, який широко застосовують у сучасному мовознавстві. В. Левицький вказує на застосування квантитативних методів під час дослідження семантики мови, зокрема її парадигматичних та синтагматичних відношень, а саме синонімії, полісемії та інших явищ [123, с. 28].

Окрім власне квантитативних методів у сучасній лінгвістиці застосовують статистичні методи, зокрема визначення коефіцієнтів взаємної інформації (VI, mutual information) та t-score, які вказують на частоту зустрічальності стрижневого слова та його колокатів [258; 270; 275]. Науковці стверджують, що завдяки коефіцієнту VI можна виокремити найменування об'єктів, терміни,

складні номінації, які відображають предметну галузь, а метод t-score спрямований на виокремлення «загальнономовних стійких сполук» та «стійких конструкцій» [275, с. 4]. Отже, для виокремлення терміносполук, наявних в інструкціях до медичних препаратів, у дослідженні застосовано коефіцієнт VI, оскільки, як зауважують Е. Ягунова, Л. Пивоварова: «колокації, виокремлені за допомогою коефіцієнту VI точно визначають предметну галузь» [275, с. 4]. Під коефіцієнтом VI розумітимемо: «коефіцієнт взаємної інформації, чи залежності, який порівнює залежні контекстно-пов'язані частоти з незалежними, оскільки слова в тексті з'являються випадково» [255, с. 347]. Як зазначає О. Шишигіна, коефіцієнт VI варто розглядати, як показник виявлення найбільш знакових ознак концепту, оскільки колосати ключового слова відображають відповідні ознаки цього концепту [270, с. 148].

Як зазначають Е. Ягунова, Л. Пивоварова, існують різні варіанти визначення коефіцієнта VI (Boulis 2002; Petrovic et al. 2006; Tadic, Sojat 2003; Su, Wu, Chang 1994) [275, с. 20]. Проте в сучасних лінгвістичних дослідженнях переважно використовують таку формулу визначення коефіцієнта VI:

$$VI = \log^2 \frac{f(n,c) \times N}{f(n) \times f(c)},$$

де n – це стрижневе слово, c – колосат (компонент із стрижневим словом), $f(n,c)$ – частота зустрічальності стрижневого слова разом з колосатом, $f(n)$, $f(c)$ – абсолютні частоти n , c в корпусі, N – загальна кількість словоформ у корпусі [276; 275].

Отже, дані, отримані за допомогою найбільш поширених методів лінгвістичного аналізу, зокрема описового, зіставного, квантитативного та статистичних методів, будуть корисними не лише для визначення лінгвокогнітивної та лінгвокультурної специфіки інструкцій до медичних

препаратів, але й забезпечать достовірність отриманих результатів проведеного аналізу.

2.1.1. Методи когнітивної лінгвістики в дослідженні термінології.

Однозначної думки щодо методології когнітивної лінгвістики не існує, оскільки вчені розглядають її по-різному. Так, на думку Дж. Ньюмена, у когнітивної лінгвістики немає методології, яка властива лише їй, оскільки в когнітивній лінгвістиці застосовують методи різних дисциплін [338, с. 9]. С. Мартінек зазначає, що «більшість висновків у дослідженнях когнітивного напрямку ґрунтується на лінгвістичній інтроспекції вченого» [152, с. 25]. Натомість сучасні американські та західноєвропейські дослідники вважають, що окрім лінгвістичної інтроспекції необхідно застосовувати методи інших дисциплін, зокрема застосування кількісного аналізу даних корпусів певних мов, оскільки такий аналіз сприятиме отриманню об'єктивних результатів [359; 315; 321].

Основними методологічними принципами когнітивної лінгвістики є антропоцентризм, неофункціоналізм, експансіонізм й експланаторність [116, с. 207]. Відповідно до цих принципів терміни досліджують із урахуванням їхньої ролі у професійному пізнанні та професійної діяльності людини [49, с. 90].

Отже, завдання аналізу термінології з погляду когнітивної лінгвістики полягає у формі виявлення способів лінгвістичної репрезентації структур знання, тобто вираження шляхів взаємодії звичайного та спеціального мислення, оскільки антропоцентрична спрямованість когнітивного термінотворення бере до уваги не лише об'єкт пізнання (мову науки), але й суб'єкт пізнання (вченого) [20; 56; 88; 265; 164; 89; 131].

Для виявлення специфіки мовних картин світу української, польської та німецької мов належить застосувати методіку концептуального аналізу.

Методика концептуального аналізу Лакофф описана у працях таких учених, як Дж. Лакофф, М. Джонсон [119], А. Вежбицька [34], Е. Кубрякова [113], В. Карасик [94], О. Левченко [127], В. Маслова [156] та ін.

Тривають дискусії щодо концептуального аналізу: «Доцільно говорити про окремі прийоми концептуального аналізу, які переважно використовуються комплексно, у тому чи іншому поєднанні, що становить специфіку тієї чи іншої методики. Серед них: “візуальний” метод Р. Ленекера, метод “профілювання” Є. Бартмінського та його школи; опис за предикатними зв’язками та моделюванням “діагностичних контекстів” (Ю. Д. Апресян, Т. В. Булигіна, О. Д. Шмельов); опис концепту за його асоціативним полем (Л. О. Чернейко); аналіз значення за словниковими дефініціями; етимологічний аналіз (С. Г. Воркачов, Г. В. Кусов); метод вивчення концепту через лексико-граматичне поле лексеми, що його репрезентує (О. М. Воєвудська)» [127, с. 105].

Одним із основних понять концептуального аналізу є поняття *концепт*. Оскільки, як зазначає А. Вежбицька, завдяки визначеному набору семантичних універсальних елементів можна виявити створені людиною концепти, які втілені в словах, які є особливі для тієї чи іншої культури [367, с. 3].

Учені, які досліджують термінологію медичних та технічних галузей, вважають за доцільне для побудови концепту використовувати методику фреймового аналізу, оскільки одним із основних етапів аналізу термінології є виявлення ознак концептуальної структури терміна та організація фреймової структури основних концептів досліджуваної термінології [18; 147].

Дослідження текстів інструкцій до медичних препаратів здійснюємо із застосуванням прийомів концептуального аналізу комплексно, використовуючи методику фреймового аналізу, яка полягає в моделюванні концепту шляхом

комбінування різних типів базових фреймів: предметного, акціонального, посесивного, таксономічного та компаративного [77; 76].

Отже, завдяки концептуальному аналізу можна відобразити поняття медичної сфери наявні в українсько-, польсько- та німецькомовних інструкціях. Виокремлення базових фреймів концептів, характерних для інструкцій до медичних препаратів, уможливить виявити найбільш релевантні для знавців медичної термінології ознаки предмета чи явища, оскільки такий аналіз сприятиме виявленню специфіки мовних картин світу української, польської чи німецької лінгвоспільнот.

2.1.2. Методи дослідження лінгвокультурної специфіки термінології.

Лінгвокультурологія послуговується методами різних наукових парадигм та наук, оскільки методи лінгвокультурології використовуються для пізнання взаємозв'язку мови і культури. Зокрема, В. Маслова наголошує на необхідності визначити не лише цілі, ключові поняття, але й також окреслити методіку лінгвокультурології [156, с. 155]. Натомість критики лінгвокультурології зазначають, що методів у лінгвокультурології не існує, оскільки лінгвокультурологія не застосовує жодних критеріїв дослідження: ані критерій частотності, ані критерій сполучуваності, ані критерій перекладності, ані критерій синонімії [7; 175]. Здійснено спробу уникнути перелічених недоліків, використавши критерій частотності, сполучуваності та синонімії. Критерій перекладності досліджено завдяки застосуванню зіставного методу.

Застосовано в дисертації дистрибутивний аналіз, який базується на понятті дистрибуції, що визначають як суму всіх можливих оточень, де трапляється та чи інша одиниця (фонема, морфема, слово тощо), тобто суму всіх можливих позицій одиниці відносно інших одиниць того ж рівня, їх *сполучуваність* [278; 255].

В. Гак стверджує, що «розвиток значення слова і його кореня може виявлятися в мові трояко: 1) у нових значеннях самого слова; 2) в утворенні похідних слів; 3) у формуванні фразеологічних одиниць, до складу яких входить слово» [45, с. 694]. Отже, враховуючи цю думку, вважаємо, що для дослідження семантичного простору слова варто звернути увагу на вербалізацію значення та функціонування слова щодо з'ясування його етимології, семантичної структури слова та можливості розширення її в тексті, тобто аналіз синтагматичних зв'язків слова, а саме аналіз сполучуваності слова з іншими словами.

Такий аналіз виявить найбільш релевантні для знавців медичної термінології ознаки предмета чи явища, оскільки аналіз семантичного простору окремої лексеми дасть змогу розглянути медичний термін не лише у лінгвокультурному аспекті. Застосування критерія частотності, сполучуваності перекладності та критерія синонімії сприятиме не лише виявленню специфіки мовних картин світу, але й об'єктивному аналізу.

2.2. Корпус текстів як джерельна база дослідження інструкцій до медичних препаратів

Зі швидким розвитком медицини збільшується кількість медичних термінів, які без застосування технічних засобів важко опрацювати. Однією з найпоширеніших форм систематизації мовної інформації є лінгвістичні корпуси, за допомогою яких створюється текстовий ресурс. Згодом такі дані можна використовувати в різних наукових дослідженнях.

Перші спроби створення електронного текстового ресурсу для проведення подальших лінгвістичних досліджень належать Центру автоматизації вивчення літературних текстів у Галараті (Італія, 1956) [269, с. 11]. Згодом з'явилося чимало досліджень у галузі автоматизованого опрацювання даних, внаслідок

чого виникло декілька значень поняття *лінгвістичний корпус* у мовознавстві, як-от: *електронний архів, електронні бібліотеки, колекція текстів, масив текстів, повнотекстова база даних* тощо [61; 269; 27; 28; 287; 15; 358].

О. Демська-Кульчицька пропонує таке визначення корпусу: «організоване електронне зібрання писемних і усних текстів довільної природньої мови, якому притаманні обов'язкові ознаки і яке призначене для здійснення наукового дослідження мови» [61, с. 89]. Натомість М. Свідзінський вважає, що корпус – це представлені в автоматизованому вигляді, структуровані та філологічно компетентні мовні дані, призначені для вирішення конкретних лінгвістичних завдань [358, с. 27]. Цю думку поділяють також автори словників із корпусної лінгвістики, які вважають лінгвістичний корпус колекцією текстів, яка зберігається в електронних базах даних [288, с. 48–49].

А. Баранов, М. Бейкер, П. Бейкер, Б. Захаров, Є. Карпіловська, Дж. Синклер, В. Риков, Л. Ричкова, О. Селіванова та ін. пропонують класифікувати лінгвістичні корпуси: за типом мовних даних (письмові, усні, змішані); за «паралельністю» (одномовні, двомовні, багатомовні); за «літературністю» (літературні, діалектні, розмовні, термінологічні, змішані); за метою створення (багатоцілові та спеціалізовані); за жанром (літературні, фольклорні, драматургічні, публіцистичні); за доступністю (вільнодоступні, комерційні та закриті); за призначенням (дослідницькі й ілюстративні); за динамічністю (динамічні і статичні); за розміткою (розмічені і нерозмічені); за характером розмітки (морфологічні, семантичні, синтаксичні, просодоїчні та інші); за обсягом тексту (повнотекстові і «фрагментовані») [84; 287; 95; 209; 61; 269; 358; 28]. Деякі дослідники вважають, що необхідно зменшити кількість типів лінгвістичних корпусів та виокремити такі: спеціалізовані, довідкові, багатомовні, паралельні, навчальні, діахронічні, наставницькі [288, с. 49].

О. Демська-Кульчицька зазначає, що існують повнотекстові (тексти в корпусі подано повністю) та фрагментні (подані фрагменти текстів); дослідницькі (застосовують у лінгвістичних дослідженнях із метою формулювання нових теорій та концепцій) ілюстративні – застосовують для підтвердження уже висловлених теоретичних положень чи гіпотез про мову; моніторингові/динамічні – забезпечують можливість відстежування змін у мові, враховуючи аспект діахронії, а статистичні – засвідчують стан мови на певному синхронному зрізі; діахронні – репрезентують мову в понад часовому зрізі, а синхронні репрезентують мову або тип тексту певного визначеного часового проміжку; загальномовні – репрезентують загальнонародну, національну мову, а спеціалізовані – скеровані на розв'язання часткових, галузевих, особливих, специфічних науково-дослідних завдань [62, с. 156–157].

Окрему ділянку корпусної лінгвістики становлять багатомовні лінгвістичні корпуси (*multilingual corpora*) та паралельні корпуси (*parallel corpora*), а також порівняльні лінгвістичні корпуси (*comparable corpora*), які є найбільш важливими для теорії та практики перекладу [287, с. 234].

Однією з основних ознак корпусу є *репрезентативність*, «яка полягає в здатності корпусу відображати всі властивості предметної галузі, під якою розуміємо рівень реалізації мовної системи, яка містить феномени, що підлягають лінгвістичному описові; *автентичність* передбачає відбір реально створеного носієм(ями) мови писемного або усного тексту(ів), уривка(ів) тексту(ів) у процесі реальної комунікації. Дотримання вимоги автентичності є однією зі складових емпіризації фактичного корпусного матеріалу; *відібраність* ставить вимогу обмеження фактичного матеріалу шляхом відбору певних фрагментів мови; *збалансованість* полягає у введенні до корпусу пропорційної кількості текстових ресурсів» [61, с. 102].

Учені використовують чотири основні параметри для характеристики лінгвістичних корпусів: по-перше, він має бути достатньо великого обсягу; по-друге, корпус має бути структурованим або розміченим; по-третє, тексти, складники певного корпусу, мають бути в електронному варіанті; по-четверте, в поняття «електронний корпус» входить, як правило, спеціальне програмне забезпечення для роботи з цим корпусом [287; 15; 352; 288].

В. Широков зазначає, що під час створення Українського національного корпусу використано такі критерії добору текстів: діахронний аспект (які тексти і якого часового відтинка відібрати); стилістичний (доцільно репрезентувати також підстилі національної мови); територіальний (не слід нехтувати специфікою літературної мови залежно від регіону України, як і тим фактом, що українська мова є засобом творення літературного усного або писемного тексту за межами України); квантитативний (чітко обумовлює кількість слів у тексті чи уривку, внесеному до корпусу, кількість самих текстів і / або уривків). Загалом у корпусних дослідженнях критерії відбору текстових уривків є окремою проблемою, в межах якої сьогодні розробляються лінгвістичні та технічні критерії, а в науковій літературі роботи з цієї проблематики узагальнюються як теорія критеріїв відбору текстового матеріалу до корпусів різних типів [269, с. 11].

Отже, одним із завдань дисертаційної праці є створення дослідницького корпусу інструкцій до медичних препаратів. Розглядаємо лінгвістичний корпус, як колекцію текстів збережену в електронних базах даних, що складатиметься із трьох підкорпусів: українсько-, польсько- та німецькомовного.

2.2.1. Формування джерельної бази дослідження мовних даних. Джерельну базу дослідження сформовано за ознакою належності інструкцій до певних фармакологічних груп, а саме згідно з міжнародною анатомо-

терапевтично-хімічною класифікацією (англ. Anatomical Therapeutic Chemical Classification System) [300]. У фармакології та медицині використовують позначення АТС (від англ. Anatomical Therapeutic Chemical).

За класифікацією АТС виокремлюють такі підгрупи інструкцій джерел:

Код А: Лікарські засоби, що впливають на травну систему та обмін речовин.

Код В: Лікарські засоби, що впливають на кровотворення та кров.

Код С: Лікарські засоби для лікування захворювань серцево-судинної системи.

Код D: Лікарські засоби для лікування захворювань шкіри.

Код G: Лікарські засоби для лікування захворювань уrogenітальних органів та статеві гормони.

Код H: Гормональні лікарські засоби для системного використання (виключаючи статеві гормони).

Код J: Протимікробні лікарські засоби для системного використання.

Код L: Протипухлинні лікарські засоби та імуномодулятори.

Код M: Лікарські засоби для лікування захворювань кістково-м'язевої системи.

Код N: Лікарські засоби для лікування захворювань нервової системи.

Код P: Протипаразитарні лікарські засоби, інсектициди та репелленти.

Код Q: Ветеринарні лікарські засоби

Код R: Лікарські засоби для лікування захворювань дихальної системи.

Код S: Лікарські засоби для лікування захворювань органів чуттів.

Код V: Інші лікарські засоби.

Урахування зазначених фармакологічних груп дало змогу об'єктивно визначити та створити корпус інструкцій до медичних препаратів, обраних для

дослідження, які релевантно представляють українську, польську та німецьку медичні терміносистеми.

Отже, джерельну базу дослідження складають 195 інструкцій до медичних препаратів (65 українськомовних, 65 німецькомовних, 65 польськомовних). Інструкції до медичних препаратів, затверджені протягом 2000-2013 рр., відібрані з інтернет-ресурсів, зокрема, українська частина [373]; польська частина [375; 374]; німецька частина [374].

Медичні препарати, належні до підгрупи «Ветеринарні лікарські засоби (код Q)», у дослідженні не враховано. Загалом проаналізовано в українськомовних інструкціях 14 300 словоформ; у польськомовних 12 056; у німецькомовних 11 152. Проаналізовані словоформи зведено до початкової форми; виокремлено іменники, прикметники, дієслова, дієприкметники та прислівники.

2.2.2. Методика побудови лінгвістичного корпусу інструкцій до медичних препаратів. Для зіставного аналізу текстового наповнення інструкцій до медичних препаратів необхідно створити текстовий ресурс збереження мовної інформації – лінгвістичний корпус, який складається із трьох підкорпусів: українсько-, польсько- та німецькомовних інструкцій до медичних препаратів.

Підкорпус польськомовних та німецькомовних інструкцій можна вважати порівняльним, оскільки під порівняльним корпусом розуміють «два або більше/корпусів різних мов або різних варіантів однієї мови з однаковою структурою, побудованих за наперед визначеними параметрами. Такі корпуси містять типологічно однакові тексти цих двох і/або більше мов» [61, с. 100]. Як вказує О. Демська-Кульчицька, кількомовний корпус може містити від двох до кількох мов [61, с. 89].

Побудова лінгвістичного корпусу інструкцій до медичних препаратів проводилася поетапно. На першому етапі було сформовано джерельну базу даних із інтернет-ресурсів [748; 749, 750] відповідно до анатомо-терапевтичної класифікації. Оскільки матеріал будь-якого дослідження в корпусній лінгвістиці має бути хронологічним та тематично однорідним, то для матеріалу дослідження обрано по 65 інструкцій кожною із досліджуваних мов. Зазначені інструкції до медичних препаратів відображають усі фармацевтичні групи медичних препаратів, окрім ветеринарної групи.

Система керування текстовими та лінгвістичними даними є невід'ємною частиною поняття *лінгвістичний корпус*, оскільки завдяки використанню комп'ютерних програм опрацювання текстів маємо змогу не тільки вивчати слово в контекстах, але й отримувати дані про частоту словоформ, частоту лем, граматичних категорій та особливості їх сполучуваності.

Існують різні програми опрацювання текстів, які допомагають у реалізації лінгвістичного дослідження серед них виокремлюють: 1) програми аналізу і лінгвістичного опрацювання текстів; 2) програми перетворення текстів; 3) психолінгвістичні програми; 4) генератори текстів і «програми, що розмовляють»; 5) системи опрацювання природної мови та інші [287; 15; 95; 288; 27].

У дисертаційній праці застосовано програми аналізу й лінгвістичного опрацювання текстів, зокрема для вирішення поставлених завдань обрано KWIC Concordance (Key Word In Context) for Windows [330], яка має такі можливості, як: побудова конкордансу; пошук як і окремих слів, так і словосполук; сортування списку слів за декількома критеріями, які визначає користувач; можливість відображати знайдені словоформи в контексті; збереження отриманих результатів; швидке опрацювання запиту; підтримка

формату текстових даних (txt). Комп'ютерна програма опрацювання лінгвістичних даних KWIC Concordance for Windows (розробник Satoru Tsukamoto) призначена для опрацювання корпусів текстів. KWIC Concordance for Windows прив'язаний до операційної системи Windows (працює під Windows 98/2000), має розширеними можливостями сортування результатів, зокрема інструменти KWIC Concordance дають змогу створити конкорданс (інструмент Concordance); елементарно реферувати текст, а саме — генерувати набір слів тексту (списку словоформ) (інструмент Wordlist); визначити статистичні дані опрацьованих електронних текстів, зокрема: частотний, алфавітно-частотний, зворотні списки лексичних одиниць для всіх слів тексту (інструмент Wordlist); списки словосполук до опорного елементу (база), заданому набором токенів (інструмент Collocation).

За допомогою корпусного менеджера KWIC Concordance здійснено токенізацію текстів інструкцій. Лематизовано одержаний матеріал вручну. Здійснено також частиномовний розподіл. На наступному етапі, виокремлено термінологічні одиниці.

Усі вищенаведені інструменти комп'ютерної програми опрацювання лінгвістичних даних KWIC Concordance використано в лінгвістичному дослідженні для укладання джерельної бази дослідження, на основі якої сформовано тримовний корпус, який є матеріалом для подальшого створення частотних словників до інструкцій до медичних препаратів.

2.3. Методика укладання частотного словника

Детально описати термінологію та визначити термінонасиченість в інструкціях до медичних препаратів можна за допомогою частотного словника, укладеного на матеріалі дослідницького корпусу (див. Додаток.А, Б, В). Під

частотним словником розуміємо «тип словника, де наведено кількість вживань, тобто частоту певної одиниці мови в обстежених текстах. Звичайно він складається з декількох списків: списків слів, зведених до початкової форми, розташованих за спадом частот і за алфавітом, а також з таких самих списків для словоформ» [28, с. 292].

На важливість даних частотних словників неодноразово звертали увагу сучасні вчені: «Статистика ж свідчить, що перша сотня найчастотніших слів покриває приблизно половину середньостатистичного тексту. Однак дані частотного словника об'єктивно відображають лексику мови лише тією мірою, якою є об'єктивним відбір джерел для цього словника. Їхня надійність залежить від кількісної і якісної характеристики лексичного масиву для підрахунку» [149, с. 1].

Отже, українськомовний частотний словник налічує 1000 слів (див. Додаток А.), польськомовний словник – 1000 слів (див. Додаток Б.) та німецькомовний – 1000 слів (див. Додаток В.).

Частотний словник укладено на основі дослідницького корпусу. Фрагменти фактологічних баз дослідницьких корпусів на матеріалі досліджуваних мов наведено на Рис. 2.1, 2.2, 2.3.

У словнику розмежовано лексичну та лексико-граматичну омонімію, у колонці *Частина мови* вказано на належність до певної частини мови. Розшифрування аббревіатур та скорочень подано у колонці *Примітка*.

З огляду на те, що «для кількісного дослідження лексем у текстах, написаних флективними мовами (до яких належить українська), дуже важливою є лематизація» [29, с. 90]. Отже, словоформи зведено до початкової форми. Для кожної із словоформ вказано, до якої вона належить частини мови. Окрім того, використано традиційний підхід до лематизації: *Іменник* – форми всіх

відмінків зведено до називного відмінка однини, наприклад: *медициною* – *медицині* – *медицина*. Множинні іменники зведено до форми називного відмінка множини. *Прикметник* – відмінкові форми однини і множини зводимо до початкової форми чоловічого роду. Прикметники у вищому й найвищому ступенях та суплетивні прикметники також підпорядковуються цьому правилу. *Дієслово* – синтетичні форми часу (теперішній, минулий, майбутній) зведено до неозначеної форми дієслова. Аналітичні форми часу, згідно з С. Бук [28, с. 298] вважаємо синтаксичними формами й кожний складник розглядаємо як окреме зареєстроване слово. *Дієприкметник* – відмінкові форми однини і множини зводимо до початкової форми чоловічого роду.

	Столбец1	Столбец2	Столбец3	Столбец4	Столбец5	Столбец6
19756	1	рефлюксом		медична	іменник	лат. refluo - текти назад
19757	1		рефлюкс	медична	іменник	лат. refluo - текти назад
19758	2	рефлюксна		медична	прикметник	лат. refluo - текти назад
19759	2		рефлюксний	медична	прикметник	лат. refluo - текти назад
19760	1	рефрактерний		медична	прикметник	лат. refractarius - впертий, норавливий
19761	1	рефрактерними		медична	прикметник	лат. refractarius - впертий, норавливий
19762	6	рефрактерного		медична	прикметник	лат. refractarius - впертий, норавливий
19763	8		рефрактерний	медична	прикметник	лат. refractarius - впертий, норавливий
19764	3	рефракції		фізична	іменник	лат. refractus - заломлення
19765	3		рефракція	фізична	іменник	лат. refractus - заломлення
19766	3	рецепта		медична	іменник	лат. recipere - брати
19767	47	рецептом		медична	іменник	лат. recipere - брати
19768	50		рецепт	медична	іменник	лат. recipere - брати
19769	1	рецептор		біологічна	іменник	лат. recipere - брати
19770	2	рецептора		біологічна	іменник	лат. recipere - брати
19771	29	рецепторами		біологічна	іменник	лат. recipere - брати
19772	1	рецепторах		біологічна	іменник	лат. recipere - брати
19773	7	рецептори		біологічна	іменник	лат. recipere - брати
19774	5	рецептором		біологічна	іменник	лат. recipere - брати
19775	1	рецептору		біологічна	іменник	лат. recipere - брати
19776	55	рецепторів		біологічна	іменник	лат. recipere - брати
19777	101		рецептор	біологічна	іменник	лат. recipere - брати
19778	1	рецептурні		медична	прикметник	лат. recipere - брати
19779	1		рецептурний	медична	прикметник	лат. recipere - брати
19780	4	рецидив		загальнонавкова	іменник	лат. recidivus – той, що відновлюється

Рис. 2.1. Фактологічна база українськомовних інструкцій

Числівники, займенники, прийменники, частки, вигуки не подано у словнику, оскільки це не термінологічні одиниці. Натомість уміщено повнозначні загальноживані слова – іменники, прикметники, дієслова, дієприкметники, дієприслівники та прислівники.

	B	C	D	E	F	G
12172	3	receptora		біологічна	іменник	лат. recipere - брати
12173	1	receptorami		біологічна	іменник	лат. recipere - брати
12174	1	receptorow		біологічна	іменник	лат. recipere - брати
12175	6	receptory		біологічна	іменник	лат. recipere - брати
12176	12		receptor	біологічна	іменник	лат. recipere - брати
12177	34	recepty		медична	іменник	лат. recipere - брати
12178	34		recepta	медична	іменник	лат. recipere - брати
12179	1	ręcznikiem		загальноживана	іменник	
12180	1		ręcznik	загальноживана	іменник	
12181	1	ręcznym		загальноживана	прикметник	
12182	1		ręczny	загальноживана	прикметник	
12183	1	refluku		хімічна	іменник	лат. refluxo - текти назад
12184	1		refluku	хімічна	іменник	лат. refluxo - текти назад
12185	7	regularny		загальноживана	іменник	лат. regularis – рівномірний, правильної форми
12186	7		regularny	загальноживана	іменник	лат. regularis – рівномірний, правильної форми
12187	4	regulować		загальноживана	іменник	лат. regulare – впорядкувати
12188	4		regulować	загальноживана	іменник	лат. regulare – впорядкувати
12189	1	ręka		загальноживана	іменник	
12190	1		ręka	медична	іменник	
12191	7	registration		загальноживана	іменник	
12192	7		registration	загальноживана	іменник	англ.

Рис 2.2. Фактологічна база польськомовних інструкцій

Процес укладання частотного словника до інструкцій до медичних препаратів передбачав такі етапи:

1. Напівавтоматичним способом підраховано абсолютну частоту кожної леми.
2. Автоматичним способом визначено відносну частоту слів.
3. Складено список слів відповідно до їх частотності.
4. Виокремлено ранги у словнику.

5. На основі виокремлених рангів, виокремлено лексичний мінімум словника слів до інструкцій для медичних препаратів.

ID	Term	German Translation	Field	Part of Speech	Etymology
12877	3 Retinopathie		медична	іменник	лат. retina (сітківка) + pathia
12878	3	Retinopathie	медична	іменник	лат. retina (сітківка) + pathia
12879	2 retroperitoneale		медична	прикметник	лат. retro (назад) + старогр. περτόναιον (очеревина)
12880	2	retroperitoneal	медична	прикметник	лат. retro (назад) + старогр. περτόναιον (очеревина)
12881	2 Retrovirus		медична	іменник	лат. retro (назад) + virus (отрута)
12882	2	Retrovirus	медична	іменник	лат. retro (назад) + virus (отрута)
12883	1 rettet		загальноживана	дієслово	mittelhochdeutsch retten
12884	1 retten		загальноживана	дієслово	mittelhochdeutsch retten
12885	2	retten	загальноживана	дієслово	mittelhochdeutsch retten
			медична	іменник	лат. recipere - брати

Рис 2.3. Фактологічна база німецькомовних інструкцій

Отже, укладені частотні словники є відображенням не лише стану сучасної української, польської, німецької мови, але й сприятимуть подальшим лінгвістичним дослідженням медичної термінології та її стандартуванню.

Висновки до Розділу 2

Для вирішення поставлених завдань у дисертаційній праці та отримання достовірних результатів дослідження застосовано низку методів із застосуванням комп'ютерних лінгвотехнологій та отримано такі результати:

Використання лінгвістичних методів аналізу української, польської та німецької медичної термінології зумовлено специфікою об'єкта та завданнями дослідження. У лінгвокогнітивних та лінгвокультурних дослідженнях широко застосовують методи суміжних дисциплін, що уможлиблює вирішення деяких нерозв'язних проблем мовознавства.

Особливості досліджуваних термінів визначено за допомогою традиційних методів наукового дослідження, які також застосовуються в лінгвокогнітології та лінгвокультурології, як-от: описовий метод, зіставний метод, прийоми концептуального аналізу, дистрибутивний аналіз, квантитативні та лінгвостатистичні методи.

Джерельну базу дослідження сформовано за ознакою належності інструкцій до певних фармакологічних груп, а саме згідно з міжнародною анатомо-терапевтично-хімічною класифікацією (англ. Anatomical Therapeutic Chemical Classification System). Проаналізовано 195 інструкцій до медичних препаратів (65 українськомовних, 65 німецькомовних, 65 польськомовних).

Відповідно до низки вимог, які ставлять до корпусів у сучасній корпусній лінгвістиці створено лінгвістичний дослідницький корпус текстів. Дослідницький корпус містить три підкорпуси: український, польський, німецький. За допомогою інструменту опрацювання лінгвальних даних KWIC Concordance for Windows створено три фактологічні бази дослідження (українськомовну, польськомовну та німецькомовну).

На основі лінгвістичних дослідницьких корпусів сформовано: українсько-, польсько та німецькомовні словники частотності інструкцій до медичних препаратів. Кожен частотний словник містить 1000 найчастотніших слів, характерних для інструкцій до медичних препаратів.

Основні положення цього розділу викладено в публікаціях авторки [195; 188; 186]

РОЗДІЛ 3

ЛІНГВОКОГНІТИВНЕ ПІДГРУНТТЯ ПРОЦЕСІВ ТЕРМІНОТВОРЕННЯ

3.1. Співвідношення термінології та загальнонавчаної лексики в інструкціях до медичних препаратів

Інструкції до медичних препаратів насамперед відрізняє насиченість текстів термінами (вузькогалузевими, загальнонауковими) та загальнонавчаною лексикою, які детально характеризують інформацію про медичний препарат.

Для виявлення термінонасиченості інструкцій до медичних препаратів, оперуємо такими поняттями, як *терміновживання* та *повнозначне слововживання*. Під терміновживанням розуміємо кожний випадок залучення до тексту лексичної одиниці, яка за дефініцією є терміном (слово, лексикалізована словосполука, аббревіатура, скорочення, усталене символічне позначення, формула) [9, с. 416], а під повнозначним слововживанням – закономірності вживання повнозначних слів (відбір, сполучуваність) у тексті.

Сучасні вчені визначають термінологічну насиченість тексту за такою формулою $\rho = \Sigma_{т-в.} : \Sigma_{п.с-в.} \cdot 100 \%$ [83, с. 192], де:

ρ – термінологічна насиченість тексту, відповідно:

$\rho_{в-г т.}$ – насиченість тексту вузькогалузевими термінами;

$\rho_{м-г т.}$ – насиченість тексту міжгалузевими термінами;

$\rho_{з-н т.}$ – насиченість тексту загальнонауковими термінами;

$\Sigma_{т-в.}$ – множина терміновживань у тексті;

і відповідно:

$\Sigma_{в-г т-в.}$ – множина вузькогалузевих терміновживань у тексті;

$\Sigma_{м-г т-в.}$ – множина міжгалузевих терміновживань у тексті;

$\Sigma_{з-н т-в.}$ – множина загальнонаукових терміновживань у тексті;

$\Sigma_{п.с-в.}$ – множина повнозначних слововживань у тексті.

Отримані результати подано для кожної групи термінів досліджуваних мов в таблиці 3.7.

Таблиця 3.1.

Термінонасиченість текстів інструкцій до медичних препаратів

Галузь	Мова		
	укр.	пол.	нім.
Терміни медичної галузі	39,36%	30,77%	28,89%
Терміни галузей, суміжних з медициною (біологічна, хімічна, фізична)	9,09%	5,18%	2,88%
Загальнонаукові терміни	1,5%	1,36%	6,89%
Загальноновживана лексика	50,05 %	62,69%	61,34 %

П. Селігей подає результати низки досліджень, за якими «у нормативному науковому тексті спеціальна лексика становить 20-25% усіх слів, тобто вона поступається загальномовній лексиці» [217, с. 48]. Отримані результати засвідчують, що термінонасиченість інструкцій до медичних препаратів є дещо вищою, ніж термінонасиченість «нормативного наукового тексту». Окрім того, ступінь насиченості українсько-, польсько- та німецькомовних інструкцій відрізняється достатньо суттєво. Найбільша насиченість медичною термінологією властива українськомовним інструкціям (39,36%), менша — німецькомовним (28,89%) та польськомовним (30,77%). Підтверджує це також і високий рівень насиченості українськомовних текстів загальнонауковими та термінами суміжних галузей з медициною: укр. 1,5% / 9,09%, пол. 1,36% / 5,18%, нім. 6,89% / 2,88%. Відповідно найбільша насиченість загальноновживаною лексикою характерна для польськомовних інструкцій (62,69%), на відміну від українсько- та німецькомовних текстів.

Нижчу термінонасиченість зумовлено орієнтацією польськомовних та німецькомовних інструкцій на пересічного користувача, який не має фахових медичних знань, тимчасом як автори українськомовних інструкцій, використовуючи велику кількість як вузькогалузевих, так і загальнонаукових термінів, визначають своїм користувачем фахівця, який має ґрунтовні наукові знання, не лише в галузі медицини, але й біології, хімії та інших суміжних з медициною наук.

Отже, виявлення ступеня термінонасиченості текстів інструкцій до медичних препаратів та результати досліджень сучасних мовознавців дає підстави, віднести українсько-, польсько- та німецькомовні інструкції до наукового стилю. Хоча через меншу кількість вузькогалузевих термінів, вважаємо інформацію, подану в польсько- та німецькомовних інструкціях більш прийнятною для укладання інструкцій до медичних препаратів, оскільки їхнім основним завданням є зробити інформацію про медичний препарат більш доступною для користувача (Табл. 3.2., 3.3, 3.4).

Таблиця 3.2

Зіставлення найчастотніших слів в текстах українськомовних інструкцій до медичних препаратів

Ранг	Українська мова	Відносна частотність %	Ранг	Польська мова	Відносна частотність %	Ранг	Німецька мова	Відносна частотність %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	пацієнт	1,879	5	pacjent	1,857	22	der Patient	0,050
2	препарат	1,773	-	-	-	-	-	-
3	застосування	1,712	8	zastosowanie	1,087	7	die Anwendung	1,060
4	доза	1,580	10	dawka	0,920	15	die Dosis	0,637
5	лікування	1,260	11	leczenie	0,892	-	-	-
6	мг	1,244	24	mg	0,583	9	mg	0,846

1	2	3	4	5	6	7	8	9
7	бути	1,221	2	-	-	1	sein	5,173
8	могти	0,880	19	móc	0,689	4	können	2,355
9	дослідження	0,841						
10	слід	0,779	2	należy	3,054	8	sollen ²	1,023
11	реакція	0,660	-	-	-	-	-	-
12	терапія	0,646	-	-	-	-	-	-
13	порушення	0,615	-	-	-	-	-	-
14	хворий	0,597	-	chory	-	-	-	-
15	мл	0,578	-	-	-			
16	рівень	0,576	-	-	-	-	-	-
17	введення	0,571	-	-	-	-	-	-
18	клінічний	0,565	-	-	-	-	-	-
19	концентрація	0,563	-	-	-	-	-	-
20	застосувати	0,503	-	-	-	-	-	-
21	випадок	0,501	-	-	-	-	-	-
22	день	0,493	-	-	-	-	-	-
23	побічний	0,486	6	niepożądany	1,287	-	-	-
24	засіб	0,483	1	lek	6,233	3	das Arznei- mittel	3,248
25	спостерігати	0,470	-	-	-	-	-	-
26	час	0,461	-	-	-	-	-	-
27	ефект	0,454	-	-	-	-	-	-
28	година	0,449	-	-	-	-	-	-
29	прийом	0,442	-	-	-	-	-	-
30	система	0,436	-	-	-	-	-	-

Отже, проведена квантитативна параметризація найчастотніших 30 слів, характерних для інструкцій до медичних препаратів засвідчила, що значущою відмінністю українськомовних інструкцій є те, що в українських текстах функціонують терміни медичної галузі: 27,11%; притаманні терміни суміжних з

² Із модальними дієсловами займенник *man* утворює сталі словосполучення з особливим модальним значенням, які українською та польською перекладаються безособовими зворотами: нім. *man soll* – укр. *слід* – пол. *należy*.

медициною наук (хімія, біологія, фізика) – 13,79%; загальнонаукові терміни 13,57% та загальноповсякденна лексика становить 45,53%.

У текстах польськомовних текстах терміни медичної галузі становлять 23,57%; терміни суміжних з медициною наук: 5,6%; загальнонаукові терміни: 6,81%; загальноповсякденні слова: 64,02% та у текстах німецькомовних інструкцій (25,03% – 3,89% – 7,66% – 63,42%).

Таблиця 3.3

**Зіставлення найчастотніших слів в текстах польськомовних
інструкцій до медичних препаратів**

Ранг	Польська мова	Відносна частотність %	Ранг	Німецька мова	Відносна частотність %	Ранг	Українська мова	Відносна частотність %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	lek	6,233	3	das Arzneimittel	3,248	23	засіб	0,483
2	należy	3,054	8	sollen	1,023	10	слід	0,779
3	lekarz	2,129	-	-	-	-	-	-
4	tel	1,894	-	-	-	-	-	-
5	pacjent	1,857	22	der Patient	0,004	1	пацієнт	1,879
6	niepożądany	1,287	-	-	-	23	побічний	0,486
7	objaw	1,120	23	das Symptom	0,530	154	симптом	0,148
8	zastosowanie	1,087	7	die Anwendung	1,060	3	застосування	1,712
9	działanie	1,061	37	die Reaktion	0,394	11	реакція	0,660
10	dawka	0,920	15	die Dosis	0,637	4	доза	1,580
11	leczenie	0,892	-	-	-	5	лікування	1,260
12	krw	0,830	41	das Blut	0,354	38	кров	0,399
13	oko	0,784	19	das Auge	0,603	55	око	0,291
14	informacja	0,778	12	die Information	0,712	585	інформація	0,044
15	wystąpić	0,767	13	auftreten	0,699	-	-	-
16	ulotka	0,720	11	die Packungsbeilage	0,727	213	інструкція	0,112

1	2	3	4	5	6	7	8	9
17	farmaceuta	0,714	-	-	-	-	-	-
18	ból	0,709	-	-	-	-	-	-
19	móc	0,689	4	können	2,355	8	МОГТИ	0,880
20	występować	0,674	-	-	-	-	-	-
21	zawierać	0,605	-	-	-	-	-	-
22	choroba	0,603	289	die Krankheit	0,104	289	хвороба	0,091
23	mg	0,583	9	mg	0,846	6	МГ	1,244
24	przypadek	0,557	-	-	-	-	-	-
25	zaburzenie	0,514	-	-	-	-	-	-
26	ciąża	0,510	-	-	-	-	-	-
27	dziecko	0,506	15	das Kind	0,545	43	дитина	0,379
28	opakowanie	0,473	32	die Packung	0,371	161	упаковка	0,142
29	serce	0,436	244	das Herz	0,094	423	серце	0,063
30	zwracać	0,436	-	-	-	-	-	-

На думку С. Бук, у частотних словниках «слова розміщено в порядку спадання частот: слово з найбільшою частотою має ранг 1, наступне — 2 і т. д. Таке подання інформації дає змогу обчислити, яку частку тексту (покриття) становлять слова з найбільшою частотою» [29, с. 92].

Таблиця 3.4

Зіставлення найчастотніших слів в текстах німецькомовних інструкцій до медичних препаратів

Ранг	Німецька мова	Відносна частотність %	Ранг	Польська мова	Відносна частотність %	Ранг	Українська мова	Відносна частотність %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	sein	5,173		-	-	7	бути	1,121
2	werden	4,146		-	-	-	-	-
3	das Arzneimittel	3,248	3	lek	6,233	23	засіб	0,483
4	können	2,355	19	móc	0,689	8	МОГТИ	0,880
5	haben	2,259		-	-	-	-	-
6	anwenden	1,580		-	-	-	-	-

1	2	3	4	5	6	7	8	9
7	die Anwendung	1,060	8	zastosowanie	1,087	3	застосування	1,712
8	sollen	1,023	2	należy	3,054	10	слід	0,779
9	weiter	0,909	-	-	-	-	-	-
10	mg	0,846	23	mg	0,583	6	мг	1,244
11	die Packungsbeilage	0,727	16	ulotka	0,720	213	Інструкція	0,112
12	die Information	0,712	14	informacja	0,778	585	інформація	0,044
13	auftreten	0,699	15	wystąpić	0,767	-	-	-
14	einnehmen	0,674	-	-	-	-	-	-
15	fragen	0,665	-	-	-	-	-	-
16	das Kind	0,644	27	dziecko	0,506	43	дитина	0,379
17	die Dosis	0,637	10	dawka	0,920	4	доза	1,580
18	wenden	0,606	-	-	-	-	-	-
19	das Auge	0,603	-	-	-	-	-	-
20	dürfen	0,588	-	-	-	-	-	-
21	der Tag	0,561	-	-	-	-	-	-
22	informieren	0,550	-	-	-	-	-	-
23	das Symptom	0,530	-	-	-	-	-	-
24	enthalten	0,530	-	-	-	-	-	-
25	der Patient	0,503	5	pacjent	1,857	1	пацієнт	1,879
26	allergisch	0,501	-	-	-	-	-	-
27	die Injektion	0,498	-	-	-	-	-	-
28	die Erkrankung	0,492	-	-	-	-	-	-
29	die Lösung	0,470	-	-	-	-	-	-
30	nehmen	0,467	-	-	-	-	-	-

З кількісного аналізу випливає, що найчастотнішими повнозначними словами в українськомовних інструкціях є *пацієнт, препарат*. Звертає увагу на себе той факт, що в польськомовних інструкціях – найчастотнішим словом є *lek* ‘медичний препарат’, а *pacjent* ‘пацієнт’ займає п’яту позицію після іменника *lekarz* ‘лікар’. У німецькомовних інструкціях натомість найчастотнішими є

дієслова *sein* ‘бути’, *werden* ‘стати’ та іменник *das Arzneimittel* ‘медичний препарат’. Однак слово *der Patient* ‘пацієнт’ у німецькомовних ІМП опинилося аж на двадцять п’ятій позиції.

Отже, представлені найчастотніші слова дають інформацію як і про моделювання концептів, характерних для інструкцій до медичних препаратів, так і про лексичний мінімум, бази для реалізації словника-мінімуму до інструкцій до медичних препаратів.

3.1.1. Терміносполуки, виявлені в інструкціях до медичних препаратів. На думку сучасних учених, «характерною особливістю термінологічного словосполучення є його відтворюваність у професійній сфері для вираження конкретного поняття, що пов’язано зі стійкістю його структури» [22, с. 44].

Як свідчать результати останніх лінгвістичних досліджень щодо визначення термінологічної стійкості словосполучення, завдяки методам статистичної лінгвістики можна не лише визначити зв’язок словосполучення із текстом, але й шляхом зіставлення виявити характерні лінгвокогнітивні та лінгвокультурні особливості термінів, зокрема змодельовати концепти.

Для цієї вибірки було відібрано українськомовні дво-, три-, чотирикомпонентні словосполучення із найвищим коефіцієнтом ВІ та їхні польсько- та німецькомовні еквіваленти. Дані наведено у таблицях 3.5, 3.6, 3.7.

Відсутність відповідних двокомпонентних сполук у німецькій мові є лише підтвердженням особливостей німецького словотворення. Оскільки такі сполуки, як укр. *грудна клітка*, *вентиляція легень*, *побічні реакції*, *кислота оцтова* в німецькомовних інструкціях представлено за допомогою слів-комполітів: нім. *der Brustkorb*, *die Essigsäure*. Виявлено, що такі терміни утворені шляхом словоскладання та складаються з двох слів, наприклад нім. *der Brustkorb* ‘*die Nebenwirkungen* грудна клітка’ – *die Brust* ‘груди’, – *der Korb* ‘кошик’, *die Essigsäure* ‘оцтова кислота – *der Essig* ‘оцет’, *die Säure* ‘кислота’;

die Nebenwirkung ‘побічна дія’ – де *neben* ‘допоміжний, додатковий, побічний’, *die Wirkung* ‘дія’. Іменник *die Nebenwirkung* в текстах інструкцій вживається у множині *die Nebenwirkungen*.

Таблиця 3.5

Найчастотніші двокомпонентні сполуки

Українська мова	Коефіцієнт BI	Коефіцієнт BI	Польська мова	Німецька мова	Коефіцієнт BI
1	2	3	4	5	6
шлунково-страво-хідний рефлюкс	23.8443	-	-	-	-
грудна клітка	18.3271	klatka piersiowa	10.8059	-	-
побічні реакції	17.3298	działania niepożądane	4,9452	-	-
вентиляція легень	13.8511	-	-	-	-
кислота оцтова	11.1489	kwas octowy	10.3208	-	-
стандартна терапія	10.8373	-	-	-	-
побічні ефекти ³	8.2807	działania niepożądane	4,9452	-	-
негативний вплив	8.8362	-	-	-	-
ферменти фармакологічні	5.9036	-	-	-	-
фармакокінетичні характеристики	5.4071	-	-	-	-

На основі аналізу встановлено, що українським трикомпонентним сполукам відповідають польські та німецькі двокомпонентні, як-от: укр. *гострий коронарний синдром* – пол. *choroba wieńcowa* – нім. *die koronare Herzkrankheit*. У деяких випадках еквівалентом української 3-грами⁴ є композит у німецькомовних інструкціях: укр. *гострий інфаркт міокарда* – пол. *zawał*

³ В українськомовних інструкціях *побічний ефект*, *побічна реакція* – синоніми, однак у польсько- та німецькомовних інструкціях наявний лише один відповідник.

⁴ 3-граму в дисертаційній праці вважаємо синонімом терміна *трикомпонентна сполука*.

serca – нім. *der Herzschlag, der Herzanfall*. Варто зазначити, що вищенаведені польські та німецькі терміни утворено на питомій основі, а в українськомовних інструкціях наявний термін греко-латинського походження: *інфаркт міокарда* (лат. *infarctus myocardii, infarctus* від лат *infarcire* – втискати, *myocardus* від старогрец. $\mu\upsilon\varsigma$ ‘м’яз’, $\kappa\alpha\rho\delta\iota\alpha$ ‘серце’). Автори польсько- та німецькомовних інструкцій уникають прикметника укр. *гострий* – пол. *ostrzy* – нім. *akut*.

Таблиця 3.6

Найчастотніші трикомпонентні сполуки

Українська мова	Коефіцієнт ВІ	Коефіцієнт ВІ	Польська мова	Німецька мова	Коефіцієнт ВІ
1	2	3	4	5	6
прогресуюча мультифокальна лейкоенцефалопатія	19,4123	-	-	-	-
токсичний епідермальний некроліз	9,5093	toksyczne martwicze oddzielenie	15,1266	toxische epidermale Nekrolyse	10,7952
одноразовий стерильний шприц	9,9267	-	-	-	-
гострий коронарний синдром	9,3059	choroba wieńcowa	3,8361	die koronare Herzkrankheit	
тверді желатинові капсули	8,9235	(otoczki) kapsulek zelatyna	7,8967	-	-
підчас застосування препарату	7,8005	podczas stosowania leku	0,54049	während der Einnahme	1,6365
мг на день	5,8891	mg na dawke	1,4924	mg einmal täglich	0,1721
гострий інфаркт міокарда	5,2911	zawal serca	5,6841	-	-
при передозуванні препарату	5,5154	po przedawkowaniu leku	5,4288	bei (einer) versehentlichen Überdosis	0,4841

Представлені найчастотніші 2-грами, 3-грами в інструкціях до медичних препаратів та наведені дані про семантичний зв'язок між компонентами 2-грам вказують на високу частотність словосполук із компонентом укр. *пацієнт, хворий* – пол. *pacjent* – нім. *der Patient*, укр. *препарат* – пол. *lek* – нім. *das Arzneimittel*, укр. *хвороба* – пол. *choroba* – нім. *die Krankheit*, в українсько-, польсько- та німецькомовних інструкціях. Ці показники характерні також для чотирикомпонентних словосполук, наприклад укр. *побічні реакції у пацієнтів* (33,0508) – пол. *działania niepożądane u dzieci* (15,5882) – нім. *bei Ihnen (andere) Nebenwirkungen* (13,8557), лише нижчу частотність спостерігаємо серед трикомпонентних: укр. *при передозуванні препарату* (5,5154) – пол. *po przedawkowaniu leku* (5,4288) – нім. *bei (einer) versehentlichen Überdosis* (0,4841).

Такі ж дані спостерігаємо в німецькомовних інструкціях, однак спостерігаємо особливість, як-от: іменники *пацієнт, хворий* замінені особовим займенником *Sie* 'ви', що полегшує комунікацію між продуцентом та реципієнтом інструкції, оскільки завдяки цій формі особового займенника та колокатів, які вживаються із цим стрижневим словом, пацієнт відчуває себе безпосереднім адресатом інструкції.

Таблиця 3.7

Найчастотніші чотирикомпонентні сполуки

Українська мова	Коефіцієнт ВІ	Коефіцієнт ВІ	Польська мова	Німецька мова	Коефіцієнт ВІ
1	2	3	4	5	6
побічні реакції у пацієнтів	33,0508	działania niepożądane u dzieci	15,5882	bei ihnen (andere) Nebenwirkungen	13,8557
концентрація препарату в плазмі	29,3789	-	-	Kalziumkonzentration im Blut	1,7703

1	2	3	4	5	6
безпека і ефективність препарату	18,4479	bezpieczeństwo stosowania tego leku	5,7044	die volle Wirksamkeit von	2,4968
потрібно застосовувати з обережністю	16,9838	lek należy stosować tak	16,2391	Vorsicht bei der Einnahme	8,8317
доза препарату Зарсіо становить	13,4036	dawka leku arava to	13,1098	die Dosis des lyophilisats ist	7,3977
препарат призначений тільки для	15,1835	azopt przeznaczony jest wyłącznie	1,4612	dieses Arzneimittel für	5,2235
місце недоступне для дітей	11,7034	miejsce niewidoczne i niedostępne dla (dzieci)	8,4521	für Kinder unzugänglich	3,7296
рекомендована початкова доза препарату	7,6084	pierwsza dawka leku jest	6,6191	die empfohlene Anfangsdosis von	4,4226
слід звертати увагу на	6,3412	należy zwrócić uwagę na	9,2815	beachten	-
негайно звернутися до лікаря	4, 4732	należy poradzić się lekarza	9,5378	mit Ihrem Arzt sprechen	11, 0331

Серед українських 4-грам високий коефіцієнт ВІ властивий терміносполукам, які містять інформацію про клінічні дослідження та склад медичного препарату: укр. *концентрація препарату в плазмі* (29,3789), *фармакокінетика енфувіртуду в пацієнтів* (17,4238). Натомість в польсько- та німецькомовних інструкціях такі сполуки або мають низький коефіцієнт взаємної інформації, як от: *Kalzium-konzentration im Blut* (1,7703), або відсутні.

Особливу увагу варто звернути на словотворення німецьких термінів, оскільки 4-грамі укр. *слід звертати увагу на* – пол. *należy zwrócić uwagę na* в німецькомовних інструкціях відповідає дієслово *beachten* ‘спостерігати’.

Серед 2-, 3- та 4-грам, виявлених на матеріалі досліджуваних текстів, найбільший коефіцієнт ВІ властивий 4-грамам. Виявлені терміносполуки ще раз підтверджують характерні вербалізатори для базових концептів інструкцій до медичних препаратів. Особливістю текстів німецькомовних інструкцій до

медичних препаратів є часте використання композитів, що зумовлено граматичною будовою мови, зокрема продуктивними особливостями словотворення, але й є ефективним засобом номінації, оскільки такі терміни містять зміст дво-, три- та чотирикомпонентної сполуки.

3.2. Вербалізація стрижневих концептів в інструкціях до медичних препаратів

На основі аналізу досліджуваних текстів, зокрема частотності слів, кількості вербалізаторів найчастотніших слів та наявності терміносполук з високим ВІ можна виявити та змодельовати стрижневі концепти, як-от: ПАЦІЄНТ, ЛІКАР, МЕДИЧНИЙ ПРЕПАРАТ, ХВОРОБА тощо.

3.2.1. Концепти ПАЦІЄНТ, ЛІКАР в інструкціях до медичних препаратів. Серед найчастотніших слів в інструкціях до медичних препаратів особливу роль відіграє слово укр. *пацієнт* – пол. *pacjent* – нім. *der Patient* (табл. 3.8.)⁵. На нашу думку, така висока частотність слова пацієнт зумовлена специфікою текстів інструкцій до медичного препарату, оскільки такі тексти адресовані передусім користувачам інструкцій, які потребують лікування.

Таблиця 3.8.

Частотність слова *пацієнт*

1,857376Мова	Абсолютна частотність	Відносна частотність
Українська	1604	1,879012
Польська	1295	1,857376
Німецька	304	0,503628

Концепт ПАЦІЄНТ вербалізовано як термінами медичної галузі (укр. *пацієнт* – пол. *pacjent* – нім. *der Patient*, укр. *хворий* – пол. *chory* – нім. *der Kranke*), загальнонауковими (укр. *особа* – пол. *osoba* – *die Person*, укр.

⁵ Для кожної мови окремо підраховано абсолютну частотність та визначено відносну частотність.

користувач – пол. *użytkownik* – нім. *der Anwender*), так і загальнозживаною лексикою (укр. *людина* – пол. *człowiek* – нім. *der Mensch*, укр. *жінка* – *kobieta* – пол. *die Frau*), дані наведено в таблиці 3.9.

Таблиця 3.9.

Вербалізатори концепту ПАЦІЄНТ

Українська мова	Абсолютна частотність	Відносна частотність (%)	Польська мова	Абсолютна частотність	Відносна частотність (%)	Німецька мова	Абсолютна частотність	Відносна частотність (%)
пацієнт	1604	51,62	pacjent	1295	52,04	der Patient die Patientin	304 3	23,56 0,23
хворий	510	16,41	chory	77	3,09	der Kranke	-	-
дитина	324	8,17	dziecko	353	14,13	das Kind	389	29,46
дорослий	168	5,4	dorosły adult	106 29	4,2 1,25	der Erwachsene	139	10,75
підліток	143	4,6	młodzież nastolatek	103 3	4,13 0,18	die Jugendliche der Teenager	138 2	10,67 0,15
людина	133	4,28	człowiek	7	0,28	der Mensch	-	-
жінка	115	3,7	kobieta	140	5,62	die Frau	75	5,8
доброволець ⁶	68	2,18	ochotnik	1	0,06	die Testperson der Proband	1 1	0,07 0,07
особа	65	2,09	osoba	283	11,37	die Person	99	7,65
чоловік	45	1,44	mężczyzna	37	1,48	der Mann	20	1,54
користувач	2	0,11	użytkownik	54	2,17	der Anwender die Anwenderin	123 7	9,51 0,54

Концепт ПАЦІЄНТ вербалізують такі два основні терміни, як *пацієнт*, *людина*. Варто зауважити, що в досліджуваних текстах слово *людина* є вербалізатором концептосфери ПАЦІЄНТ, незважаючи на те, що поняття *людина* ширше за обсягом. Низьку частотність вживання вербалізатора

⁶ Укр. *доброволець* - пол. *ochotnik* - нім. *die Testperson, der Proband* - це не зовсім пацієнт, але людина, яка приймала ліки.

концепту ПАЦІЄНТ у німецькій мові (укр. *пацієнт* (51,62%) – пол. *pacjent* (52,04%) – нім *der Patient* (23,56%), на нашу думку, зумовлено тим, що автори німецькомовних інструкцій намагаються точно вказати «цільову» групу, вживаючи слова *das Kind* ‘дитина’, *die Frau* ‘жінка’, *die Jugendliche* ‘підліток’, для того щоб зробити текст зрозумілішим для читача. У німецькомовних інструкціях також не вживають нім. *der Kranke*, еквівалента укр. *хворий* (16,41%) – пол. *chory* (3,09%), ймовірно, теж із прагматичних міркувань, оскільки слово нім. *der Kranke* викликає негативні емоції та асоціації, як свідчать дані щодо прикметника нім. *krank*: *alt* ‘старий’, *arm* ‘бідний’, *behinderte* ‘недорозвинені’, *schwach* ‘слабкий’, *verletzte* ‘пошкоджені’ [308].

На слово укр. *користувач* – пол. *użytkownik* – нім. *der Anwender* натрапляємо здебільшого в німецькомовних інструкціях. Цьому слову властиве нейтральне емоційно-експресивне забарвлення.

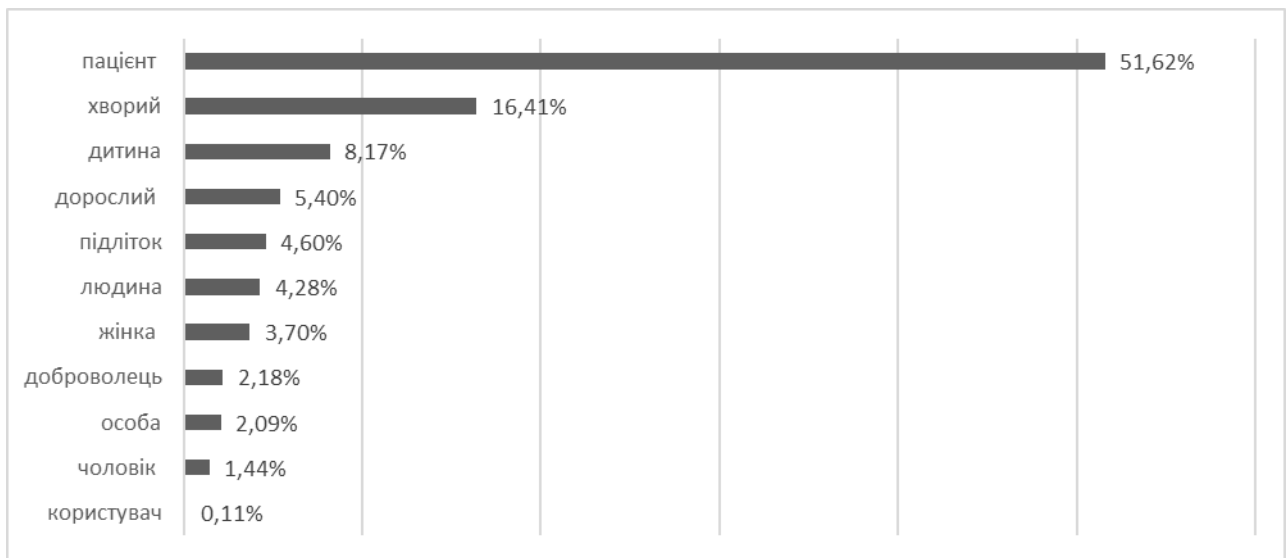

Рис.3.1. Вербалізатори концепту ПАЦІЄНТ в українськомовних інструкціях

В українськомовних інструкціях функціонує термін військової термінології *доброволець* (2,18%), який в інструкціях до медичних препаратів позначає особу, на якій проводилися попередні клінічні дослідження дії медичного препарату (рис.3.1.).

Висока частотність вживання слова укр. *доброволець* в українських інструкціях (2,18%) на відміну від польських (0,06%) та німецьких (0,07%) є ще одним підтвердженням того, що автори польсько- та німецькомовних інструкцій не обтяжують додатковою інформацією про клінічні дослідження препарату, яка не є значущою для нефхівців.

Однак така інформація є свідченням того, що автори українськомовних інструкцій намагаються в такий спосіб підвищити довіру користувачів до своїх медичних препаратів.

Концепт ПАЦІЄНТ вербалізовано також такими словами, як: *людина, чоловік, жінка, дорослий, підліток, дитина*. Українського слова *людина* немає в німецькомовних інструкціях, натомість вживають синонім нім. *die Person* ‘особа’, а в польських – пол. *mężczyzna* ‘чоловік’, пол. *osoba* ‘особа’, *człowiek* ‘людина’.

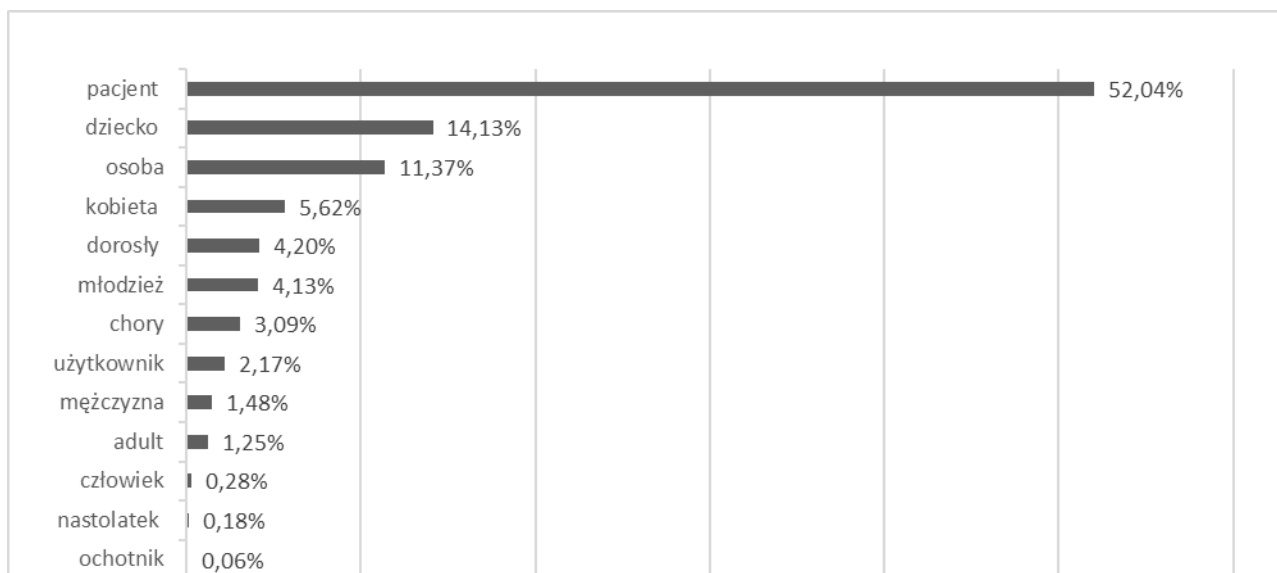

Рис.3.2. Вербалізатори концепту ПАЦІЄНТ у польськомовних інструкціях

Варто зіставити дані про вербалізацію концепту ПАЦІЄНТ: у польськомовних інструкціях (рис. 3.2.) цей концепт вербалізують пол. *osoba* ‘особа’, тимчасом як в українськомовних інструкціях використано такі

вербалізатори, як *дорослий*, що відповідно уточнює вік особи, якій призначено ліки, а достатня висока частотність нім. *die Jugendliche, der Teenager* ‘підліток’ та нім. *der Erwachsene* ‘дорослий’ вказують на те, особі якого саме віку призначено ліки. Дані наведено на рис.3.3.

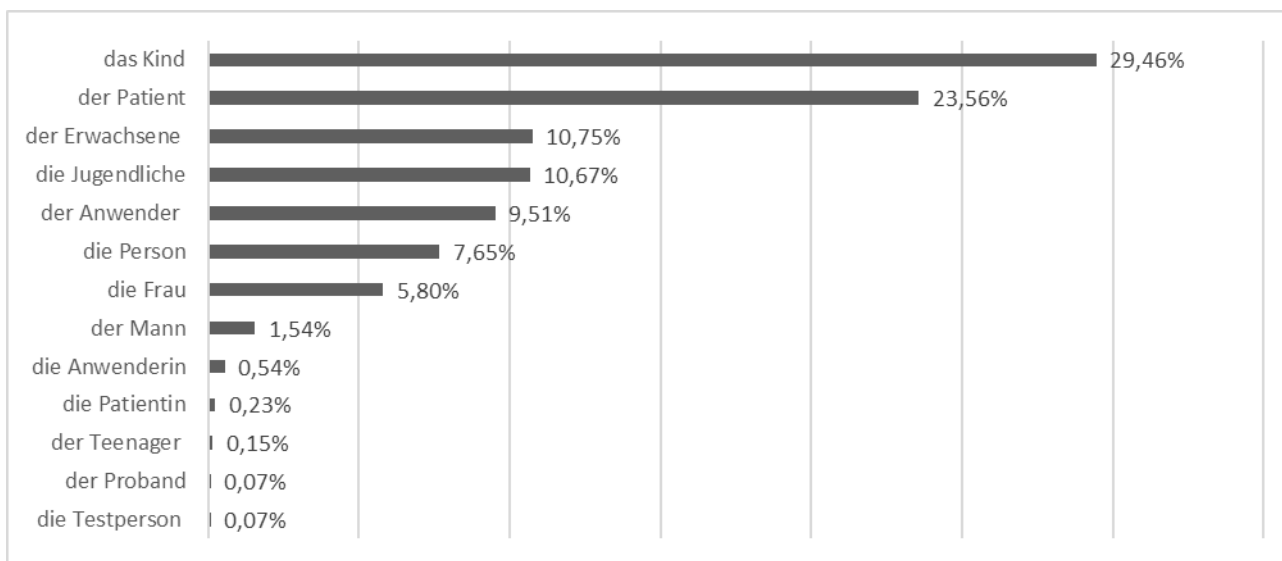

Рис.3.3. Вербалізатори концепту ПАЦІЄНТ у німецькомовних інструкціях

Окремо належить розглянути вербалізатор укр. *дитина* – пол. *dziecko* – нім. *das Kind*. Спостережено, що слово нім. *das Kind* в німецькомовних інструкціях має високу частотність, оскільки німецькі автори, описуючи дозування медичного препарату, намагаються якомога точніше надати інформацію для різного віку людей, що свідчить про німецьку «Püntlichkeit» ‘точність’.

У текстах інструкцій функціонують синоніми терміна укр. *пацієнт* – пол. *pacjent* – нім *der Patient*, укр. *хворий* – пол. *chory* – нім. *der Kranke*. У лексикографічних джерелах подано: *хворий* «який має яку-небудь хворобу, нездужає; нездоровий» [234-11, с. 46], *пацієнт* «хворий, що звертається до лікаря» [234-6, с. 102]. Термін *пацієнт* походить від старогрец. *παθεω* – терпіти, той що терпить, страждає [249-3, с. 78]. Укр. *пацієнт* (51,62%) – пол. *pacjent* (52,04%) – нім *der Patient* (23,56%) функціонує частіше на відміну від терміна

укр. *хворий* (16,41%) – пол. *chory* (3,09%) – нім. *der Kranke* (0%). Із зіставного аналізу даних випливає, що саме українськомовним інструкціям притаманне часте використання таких вербалізаторів: укр. *пацієнт* (51,62%) укр. *хворий* (16,41%) – пол. *pacjent* (52,04%) – пол. *chory* (3,09%), а в німецькомовних інструкціях функціонує лише один термін *der Patient* (23,56%).

Здійснений аналіз засвідчив, що в українськомовних та польськомовних інструкціях іменник: укр. *хворий* – пол. *chory* є лише синонімом інтернаціоналізмів укр. *пацієнт* – пол. *pacjent*, оскільки вживається в таких словосполучках: укр. *хворі з* (104), *хворі із* (30): *хворі з нирковою недостатністю* (2); *хворі з ураженням* (2); *хворі на* (89): *хворі на діабет* (3); *хворі на хронічний гепатит С* (1) – *chory z* (4), *chory z guzem nadnerczy* (2) ‘пацієнт з пухлиною надниркових залоз’; укр. *хворі, які* (55) – пол. *chory, który* (1).

Отже, аналіз вживання синонімів укр. *пацієнт* – пол. *pacjent* – нім *der Patient*, укр. *хворий* – пол. *chory* – нім. *der Kranke* показав, що українсько- та польськомовним інструкціям властиве явище синонімії, на відміну від німецької, що є свідченням того, що німецькомовні інструкції подають точнішу інформацію. Спільною ознакою зіставлених мов є функціонування терміна укр. *пацієнт* – пол. *pacjent* – нім *der Patient*, що ще раз підтверджує перевагу використання в медичній термінології термінів греко-латинського походження над питомими термінами національної мови.

Аналіз текстів інструкцій до медичних препаратів, які містять ім'я концепту ПАЦІЄНТ та його інших вербалізаторів, дозволяють побудувати фрейм-структуру концепту ПАЦІЄНТ, в основі якого лежить предметний, посесивний та акціональний фрейми (виокремлено відповідно до класифікації С. Жаботинської [76, с. 83]).

Можна запропонувати таку структуру предметного фрейму концепту ПАЦІЄНТ:

1. Пацієнт є СТІЛЬКИ (кількість): укр. *група пацієнтів, категорія пацієнтів*, водночас автори польсько- та німецькомовних інструкцій використовують лише один термін: пол. *grupa pacjentow* – нім. *die Patientengruppe, die Altersgruppe*.

2. Пацієнт є ТАКИЙ (якість), описано фізичні ознаки та зовнішній стан пацієнта (вік та захворювання); а) вік: укр. *дорослі пацієнти* – пол. *doroshi pacjenci, dorosle osoby* – erwachsene *Patienten*. Частотними є такі сполуки: укр. *пацієнти літнього віку, пацієнти похилого віку* – *ältere Patienten*; б) захворювання: укр. *пацієнт з.., пацієнти із..*, наприклад: *пацієнти з нирковою/печінковою недостатністю/пацієнти з порушенням функції печінки/нирок; некомпенсованою серцевою недостатністю, пацієнти із серцевою недостатністю, пацієнти із значними факторами ризику, пацієнти із захворюваннями печінки*. Така сама словосполука нім. *die Patienten mit...* (наприклад: *die Patienten mit Brustkrebs, die Patienten mit Niereninsuffizienz*) функціонує в німецькомовних інструкціях.

У польськомовних інструкціях еквівалентні словосполуки віднесено до посесивного фрейму, оскільки ці словосполуки містять компонент: укр. *мати*, що є відображенням слоту посесивного фрейму: Пацієнт має ЩОСЬ (власність): пол. *pacjent ma...*, наприклад: пол. *pacjent ma uczulenie, pacjent ma problem, pacjent ma chorobę*.

В акціональному фреймі наявний слот: ПАЦІЄНТ (агенс) діє для ЩОСЬ (мета): метою є покращення психічного та фізичного здоров'я пацієнта, яке досягається різними способами. Отже, пропонуємо виокремити 3 базових складники, характерних для інструкцій до медичних препаратів:

а) **обов'язок пацієнта**: часто вживаними в українсько- та польськомовних інструкціях є словосполуки, що вказують на «обов'язки» пацієнта, які сприятимуть визначеній меті, зокрема одужанню, наприклад: укр. *пацієнти повинні* – пол. *pacjent powinien*; укр. *пацієнтам слід; пацієнтам необхідно*.

Спостережено не лише використання синонімів в українськомовних інструкціях (укр. *слід, необхідно*), але й акцентування уваги на обов'язках пацієнтів, що можна розцінювати як спосіб змусити пацієнтів виконувати, те, що написано в інструкції, чого не має в німецькомовних текстах;

б) дії пацієнта: дії пацієнта часто вербалізовано такими словосполученнями: укр. *пацієнти, які не палять; пацієнти, які страждають; пацієнти, які застосовують бета-блокатори, пацієнти, які приймають бета-блокатори; пацієнти, які отримували препарат – пол. *pacjenci przyjmijący flukonazol, pacjenci stosujący leki zawierające werapamil – нім. *Patienten, die: Patienten, die Alphablocker einnehmen, die Patienten, die Diuretika einnehmen;***

в) дії, спрямовані на пацієнта: укр. *лікування пацієнтів*, наприклад: *лікування пацієнтів із гострим інфарктом міокарда*; у польськомовних інструкціях застосовано такі словосполучення: пол. *pacjent jest leczony, pacjent jest badany, pacjent przyjmuje.*

Отже, виявлено низку особливостей вербалізації концепту ПАЦІЄНТ в інструкціях до медичних препаратів. Концепт ПАЦІЄНТ в українськомовних інструкціях вербалізовано такими одиницями (11 різних вербалізаторів), як-от: *пацієнт* (51,62%), *хворий* (16,41%), *особа* (2,09%), *користувач* (0,11%), *дорослий* (5,4%), *людина* (4,28%), *чоловік* (1,44%), *жінка* (3,7%), *підліток* (4,6%), *дитина* (8,17%), *доброволець* (2,18%).

Трохи більшу кількість вербалізаторів концепту ПАЦІЄНТ спостережено в польськомовних інструкціях (13): *pacjent* (52,04%), *chory* (3,09%), *osoba* (11,37%), *użytkownik* (2,17%), *dorosły* (4,2%), *młodzież* (4,13%), *adult* (1,25%), *człowiek* (0,28%), *mężczyzna* (1,48%), *kobieta* (5,62%), *nastolatek* (0,18%), *dziecko* (14,13%), *ochotnik* (0,06%) та в німецькомовних інструкціях (13): *der Patient* (23,56%), *die Patientin* (0,23%), *die Person* (7,65%), *der Anwender* (9,51%), *die Anwenderin* (0,54%), *der Erwachsene* (10,75%), *der Mann* (1,54%), *die Frau* (5,8%),

die Jugendliche (10,67%), *der Teenager* (0,15%), *das Kind* (29,46%), *der Proband* (0,07%), *die Testperson* (0,07%).

Змодельована структура концепту ПАЦІЄНТ базується на трьох основних фреймах: предметному, посесивному та акціональному. У межах акціонального фрейму, слоту (агенс – мета) запропоновано виокремити групи, характерні для інструкцій до медичних препаратів: **обов'язок пацієнта, дії пацієнта, дії, спрямовані на пацієнта.**

Ще одним із стрижневих концептів, наявних в інструкціях до медичних препаратів, є концепт ЛІКАР, що впливає з аналізу частотності та функціонування його вербалізаторів. Сучасні вчені зазначають, що концепт ЛІКАР є базовим концептом як медичного, так і фармацевтичного дискурсу [147, с. 14].

Концепт ЛІКАР вербалізовано різними словами в досліджуваних текстах інструкцій до медичних препаратів. Дані результатів дослідження наведено в таблиці 3.10.

Таблиця 3.10.

Вербалізатори концепту ЛІКАР

Українська мова	Абсолютна частотність	Відносна частотність (%)	Польська мова	Абсолютна частотність	Відносна частотність (%)	Німецька мова	Абсолютна частотність	Відносна частотність (%)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
лікар	30	69,7	lekarz	1484	73,46	der Arzt	19	9,36
лікарка	-	-	lekarka	-	-	die Ärztin	1	0,48
медичний персонал	1	2,32	personel medyczny	4	0,19	das Fachpersonal	152	73,1
лікар -фахівець	11	25,66	specjalista	2	0,09	der Facharzt für Gynäkologie	2	0,96
гінеколог	1	2,32	ginekolog	-	-	der Gynäkolog	2	0,96
фармацевт	-	-	farmaceuta	498	24,65	der Apotheker	3	1,45

1	2	3	4	5	6	7	8	9
стоматолог	-	-	stomatolog	32	1,61	der Zahnarzt	8	3,92
обслуговуючий медичний персонал	-	-	osoba sprawująca opiekę	-	-	das Pflegepersonal	16	7,85
фахова медична допомога	-	-	osoba sprawująca opiekę	-	-	die Pflegefachkraft	2	0,96
доктор	-	-	doktor	-	-	der Doktor	1	0,48
хірург	-	-	chirurg	-	-	der Chirurg	1	0,48

Здобуті дані засвідчують той факт, що в українськомовних текстах найменша кількість вербалізаторів концепту ЛІКАР: укр. *лікар* (69,7%) (рис.3.4), у польськомовних та німецькомовних інструкціях висока частотність притаманна словам ‘фармацевт’, ‘лікар’ ‘медичний персонал’: пол. *lekarz* (73,46%), *farmaceuta* (24,65%) – нім. *das Fachpersonal* (73,1%), дані наведено на рис.3.4., 3.5., 3.6.

У фрейм-структурі концепту ЛІКАР виокремлюємо акціональний фрейм, який, своєю чергою, містить такі слоти: **лікар – порадник, лікар – контролер, лікар – контактна особа, лікар – характеристика лікаря.**

Лікар – порадник: пол. *lekarz poinformuje* (11) – нім. *der Arzt wird Sie informieren* (2) ‘лікар інформує’/ нім. *der Arzt wird sagen* (10) ‘лікар говорить’ нім. *der Arzt wird ermitteln* (2) ‘лікар повідомляє’; нім. *der Arzt wird raten* (3) – пол. *lekarz zaleci* (14) ‘лікар радить’; укр. *на розсуд лікаря* (2) – нім. *der Arzt wird beraten und entscheiden* (2); укр. *лікар консультує та призначає* (3) – пол. *lekarz zdecyduje* (22) – нім. *der Arzt wird entscheiden* (9); укр. *за призначенням лікаря* (3) – нім. *der Arzt verordnet* (18).

Лікар – контролер: укр. *під наглядом лікаря* (11) / *під контролем лікаря* (4) – пол. *lekarz kontroluje* (1); нім. *der Arzt wird überprüfen* (2) ‘лікар перевіряє’; нім. *der Arzt wird untersuchen* (2) ‘лікар оглядає’ пол. *pod ścisłą*

kontrolą lekarza (1) ‘під суворим контролем лікаря’.

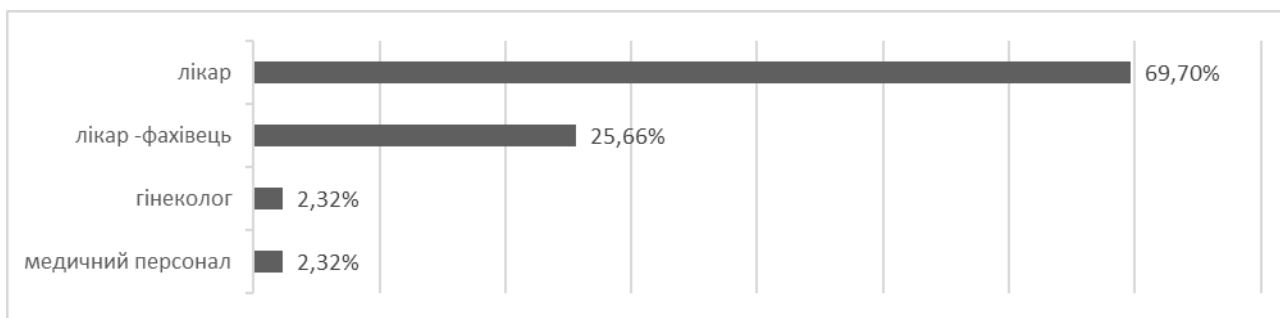

Рис.3.4.Вербалізатори концепту ЛІКАР в українськомовних інструкціях

Для німецькомовних інструкцій характерна ще одна група: **лікар – контактна особа**: нім. *in Verbindung mit dem Arzt setzen* (24) ‘бути в контактi з лікарем’.

Лікар – характеристика лікаря: укр. *лікар, який* (4) – пол. *lekarz, który* (8); пол. *lekarz powinien* (8); укр. *лікарі, які призначають* (3) – пол. *lekarz prowadzący* ‘лікар, який призначає лікування’ (147).

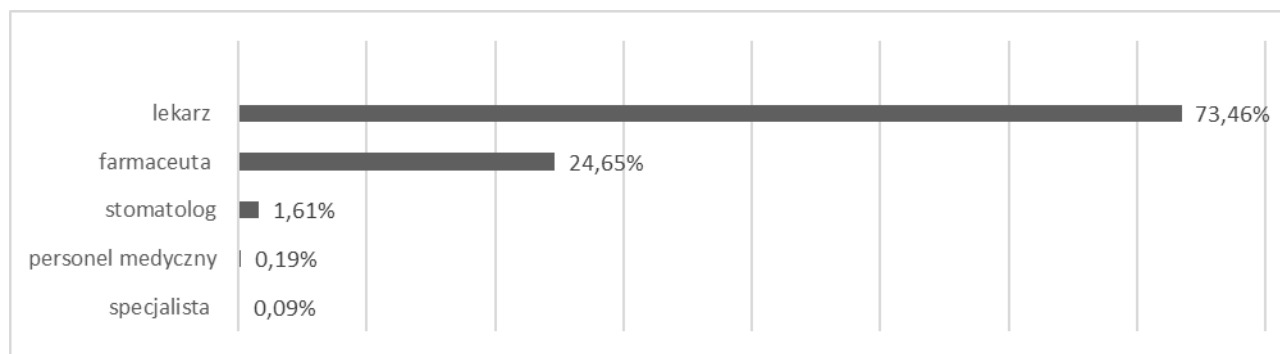

Рис.3.5.Вербалізатори концепту ЛІКАР у польськомовних інструкціях

Найбільшу кількість вербалізаторів концепту ЛІКАР містять німецькомовні інструкції, серед них: *das Fachpersonal* (73,1%), *der Arzt* (9,36%), *das Pflegepersonal* (7,85%), *der Zahnarzt* (3,92%), *der Apotheker* (1,45%), *die Pflegefachkraft* (0,96%), *der Facharzt für Gynäkologie* (0,96%), *der Gynäkolog* (0,96%), *die Ärztin* (0,48%), *der Chirurg* (0,48%), *der Doktor* (0,48%).

Польськокомовним інструкціям притаманна менша кількість вербалізаторів на відміну від німецькомовних інструкцій, однак також наявна висока частотність вживання таких вербалізаторів, як-от: *lekarz* (73,46%), *farmaceuta* (24,65%), *stomatolog* (1,61%), *personel medyczny* (0,19%), *specjalista* (0,09%).

На відміну від інструкцій, затверджених в Європейському Союзі, для українськомовних інструкцій характерні лише декілька вербалізаторів концепту ЛІКАР: *лікар* (69,7%), *лікар-фахівець* (25,66%), *гінеколог* (2,32%), *медичний персонал* (2,32%).

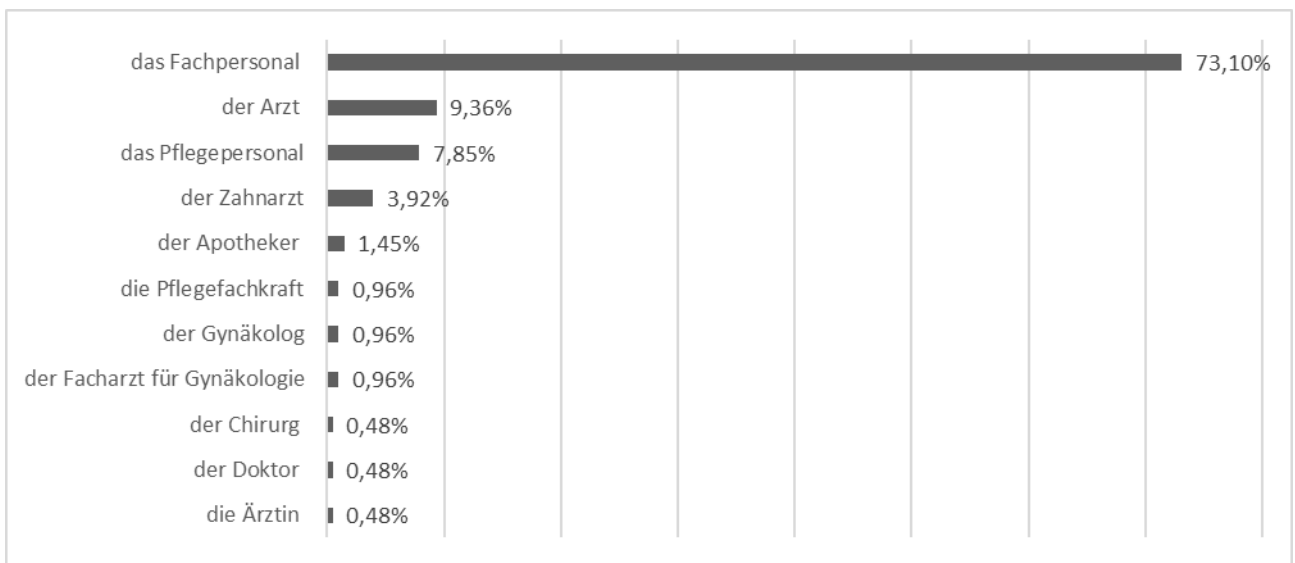

Рис.3.6. Вербалізатори концепту ЛІКАР у німецькомовних інструкціях

Досліджуваним лінгвospільнотам властиве зображення лікаря як особи, яка здійснює певні дії, спрямовані для одужання хворого, оскільки проаналізовані приклади свідчать, що концепту ЛІКАР притаманні здебільшого процесуальні складники.

3.2.2. Концепти МЕДИЧНИЙ ПРЕПАРАТ, ХВОРОБА. Сучасні вчені вважають концепт МЕДИЧНИЙ ПРЕПАРАТ стрижневим концептом фармацевтичного дискурсу, але не основним у медичному дискурсі, оскільки медичний препарат є лише засобом отримання позитивного лікувального ефекту, відновлення здоров'я (ЗДОРОВ'Я, ЖИТТЯ – основні концепти

медичного дискурсу), а в фармацевтичному дискурсі ліки – це комплекс знань про створення, виробництво і використання ЛЗ (лікарського засобу), а терапевтичний ефект є лише одним із складників цього знання [164, с. 191]. Підтвердженням цього є виявлені вербалізатори концепту МЕДИЧНИЙ ПРЕПАРАТ та їхні кількісні характеристики та терміносполуки з високим ВІ, дані наведено в таблиці 3.11.

Таблиця 3.11.

Вербалізатори концепту МЕДИЧНИЙ ПРЕПАРАТ

Українська мова	Абсолютна частотність	Відносна частотність (%)	Польська мова	Абсолютна частотність	Відносна частотність (%)	Німецька мова	Абсолютна частотність	Відносна частотність (%)
препарат	1514	78,52	preparat	40	0,97	das Präparat	7	0,65
засіб	386	20,02	środek	122	2,63	das Arzneimittel	1964	96,46
ліки	23	1,19	lek	4346	96,4	die Arznei	-	-
медикамент	5	0,27	medykament	-	-	das Medikament	65	2,89

Дані, наведені на рис. 3.7, 3.8, 3.9, відображають частотність функціонування в українсько-, польсько- та німецькомовних інструкціях терміна укр. *препарат* (1514) – пол. *lek* (4346) – нім. *das Arzneimittel* (1964). Автори українськомовних інструкцій не вживають терміни *лікарський засіб*, *ліки*, однак укладачі польськомовних інструкцій не лише використовують терміни, утворені на національній основі, але й частіше використовують слово *lek* (96,4%) порівняно з іншими, що спричинено, на нашу думку, загальною тенденцією творення термінів на питомій основі, наприклад: пол. *jak każdy lek, lek ten może powodować działanie niepożądane, chociaż nie u każdego one wystąpią*.

Варто зазначити, що термін укр. *концентрація* (481) має таку високу частотність в українськомовних інструкціях, оскільки відповідно до структури інструкції, необхідно надати інформацію про клінічні дослідження складу

медичного препарату. Однак така інформація про результати тестування медичного препарату на добровольцях не є характерною для структури польської та німецької інструкцій. Інформація про частотність функціонування вербалізаторів концепту МЕДИЧНИЙ ПРЕПАРАТ наведено на рис.3.7., 3.8.

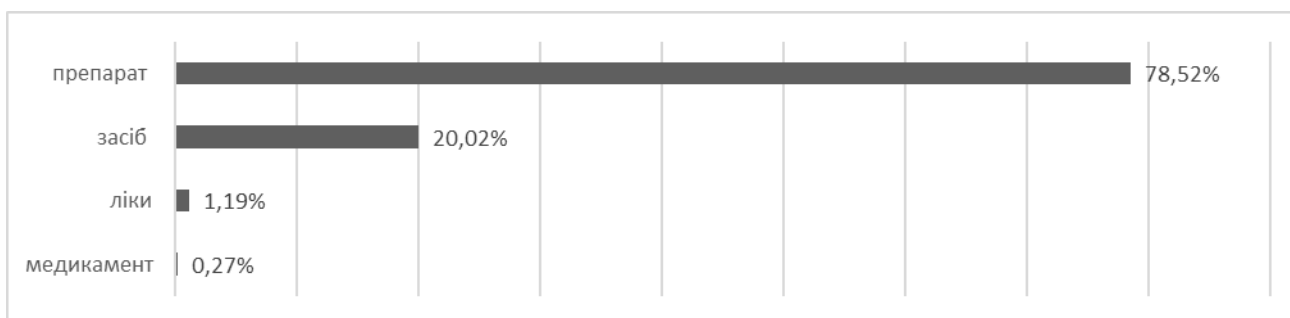

Рис.3.7. Вербалізатори концепту МЕДИЧНИЙ ПРЕПАРАТ в українськомовних інструкціях

Предметний фрейм концепту МЕДИЧНИЙ ПРЕПАРАТ містить такі слоти:

1. ЩОСЬ є/існує (місце буття ТАМ) = **медичний препарат – місце:** укр. *препарат для місцевого застосування при захворюваннях носа, захворювання носа* – вказано на місце захворювання *ніс*, та ще раз підкреслено, що цей препарат може застосовуватися лише на певній ділянці тіла, це здійснено за допомогою прикметника *місцевий*; укр. *препарат для місцевого застосування на одну й ту саму ділянку*; медична галузь: укр. *засоби для застосування в офтальмології* (1) – нім. *die Augenmedikamente* (1); нім. *die Arzneimittel zur Behandlung von Herzrhythmusstörungen* (1), де іменник *die Behandlung* похідне від дієслова *behandeln* ‘лікувати’, *das Herz* ‘серце’ – хворобливий орган, вказує на місце в людському організмі, *der Rhythmus* ‘ритм’, *die Störung* ‘перешкода, завада’, похідне від дієслова *stören* ‘перешкоджати,

заважати⁷.

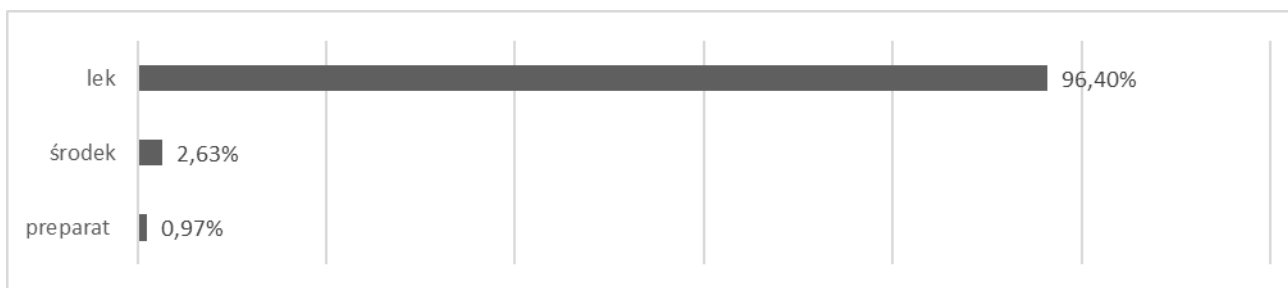

Рис.3.8. Вербалізатори концепту МЕДИЧНИЙ ПРЕПАРАТ у польськомовних інструкціях

2. ЩОСЬ є ТАКЕ (якість) = а) **медичний препарат – склад / склад медичного препарату:** укр. *вітамін D* (7) – нім. *die Vitamin-D-Präparate* (3), укр. *полівітаміни* (2) – пол. *wielowitaminowy preparaty* (2) – нім. *die Multivitaminpräparate* (2), укр. *вітаміни* (11) – пол. *preparaty witaminowe* (10) – нім. *die Vitaminpräparate* (10); укр. *препарати кальцію* (2) / *кальцій* (3) – нім. *die Kalzium – Präparate* (3) / *die Calcium-Präparate*(3); б) **медичний препарат – вигляд:** укр. *препарат у формі розчину* (3) / *препарат у вигляді розчину* (2) – пол. *lek w postaci roztworu* (3) – нім. *als Injektion*; укр. *препарат у формі капсули* (1) – пол. *lek w postaci kapsulek* (4); укр. *препарат у вигляді порошку* (2) – пол. *lek w postaci proszku* (6) – нім. *Somatropin als Pulver* (4).

Акціональний фрейм представлений у вигляді таких слотів: МЕДИЧНИЙ ПРЕПАРАТ (агенс) діє для ЩОСЬ (мета), у межах якого пропонуємо виокремити 3 базові складники цього слота, характерних для інструкцій до медичних препаратів, як-от: а) **медичний препарат – для запобігання захворювання:** укр. *препарат для попередження⁷ вертикальної передачі ВІЛ* (1), укр. *препарат для попередження клінічних переломів* (1), укр. *препарат для*

⁷ *Попередження* – один із росіянізмів, які досить часто трапляються в текстах. Необхідно слово *попередження* замінити на *запобігання*.

запобігання нападів (1).

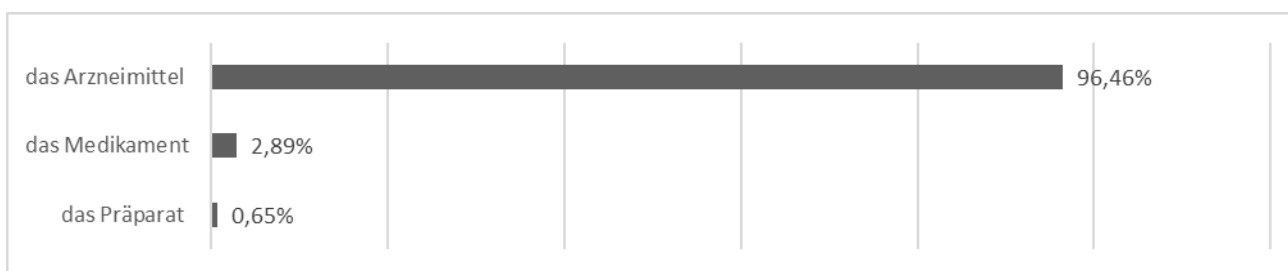

Рис.3.9. Вербалізатори концепту МЕДИЧНИЙ ПРЕПАРАТ у німецькомовних інструкціях.

Приклади наявні лише в українських текстах, оскільки вони стосуються інформації, пов'язаної з попередніми клінічними та лабораторними дослідженнями медичного препарату, а така інформація притаманна лише структурі української інструкції; б) **медичний препарат – для лікування захворювання:** укр. *препарат, який застосовується для лікування ВІЛ-інфекції* (3) – пол. *leki w związku z zakażeniem HIV* (3) – нім. *die Anti-HIV-Therapie* (1) / *die Arzneimittel zur Behandlung einer HIV-Infektion* (2); укр. *протиастматичні препарати* (2) – пол. *leki stosowane w astmie* (2) – нім. *die Arzneimittel gegen Asthma* (1) / *die Asthmapräparate* (1); в) **медичний препарат – призначений для визначеної групи людей (пацієнтів):** такі приклади характерні здебільшого для українських текстів: укр. *препарат для вказаної категорії пацієнтів* (2), укр. *препарат для лікування у чоловіків* (1), укр. *препарат для здоров'я матері* (1), укр. *препарат другої лінії для лікування дорослих хворих* (1); г) **медичний препарат – дія:** укр. *бета-блокатори* (7) – пол. *lek beta-adrenolityczny* (7) – нім. *der Betablocker* (7), укр. *ліки для зниження артеріального тиску* (1) – нім. *blutdrucksenkende Arzneimittel / Arzneimittel zur Blutdrucksenkung* (1); нім. *die Arzneimittel zur Blutdruckeinstellung* (1) ('для контролю тиску крові'), де *das Blut* 'кров', *der Druck* 'тиск', *die Einstellung* – похідне від дієслова *einstellen* 'регулювати, налаштувати'. У межах цієї групи

виокремлено модель: *ознака + час + дія*: укр. *препарат* *призначений тільки для одноразового використання, призначений* дієприкметник пасивного стану минулого часу від дієслова *призначати* виконує функцію встановлення обмежень та встановлення певних умов, *тільки* – слугує додатковим сигналом для пацієнта, вказуючи умови, яких не можна порушити. Ця термінологічна словосполука містить подвійне застереження для пацієнта, яке реалізується словами *призначений, тільки*.

Отже, для вербалізаторів концепту МЕДИЧНИЙ ПРЕПАРАТ в українсько- та німецькомовних інструкціях характерне використання термінів, утворених на основі греко-латинського походження (укр. *препарат* – нім. *das Präparat*, укр. *медикамент* – нім. *das Medikament*). Окрім того, у німецьких текстах вербалізаторами концепту МЕДИЧНИЙ ПРЕПАРАТ є: *das Arzneimittel, die Arznei*. Польськомовним текстам характерна висока частотність вживання пол. *lek*, окрім нього вербалізують концепт МЕДИЧНИЙ ПРЕПАРАТ у польській мові такі одиниці: *środek, medykament, preparat*.

Сучасні вчені вважають, що «до числа універсальних концептів можна віднести концепт ХВОРОБА, який відображає загальнолюдські й національно-специфічні (соціальні, етичні, моральні) уявлення про феномен хвороби» [168, с. 258]. Дані проведеного квантитативного аналізу наведено та зіставлено у таблиці вербалізаторів концепту ХВОРОБА 3.12. та на рисунках 3.10, 3.11, 3.12.

Таблиця 3.12.

Вербалізатори концепту ХВОРОБА

Українська мова	Абсолютна частотність	Відносна частотність	Польська мова	Абсолютна частотність	Відносна частотність (%)	Німецька мова	Абсолютна частотність	Відносна частотність (%)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
захворювання	210	51,47	zachorowanie	1	0,2	die Erkrankung	297	65,13

1	2	3	4	5	6	7	8	9
синдром	120	29,41	zespół	71	14,41	das Syndrome	69	15,13
хвороба	78	19,12	choroba	421	85,39	die Krankheit der Morbus das Kranksein	81 7 2	17,76 1,53 0,45

В українськомовних інструкціях наявні два синоніми слова *хвороба* – *захворювання*, *синдром*. Варто зауважити, що в «Українському асоціативному словнику» стимулу *захворювання* немає, а укр. *синдром* з'являється лише, як реакція на стимул *газетний* [151, с. 371].

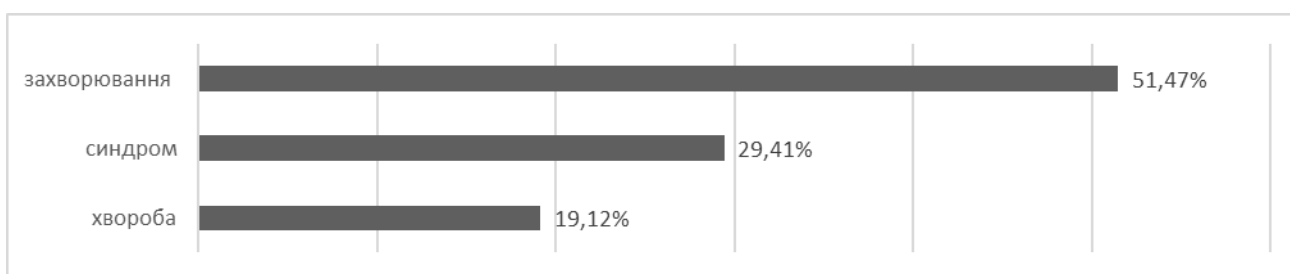

Рис.3.10. Вербалізатори концепту ХВОРОБА в українськомовних інструкціях

Натомість слово *хвороба* з'являється як реакція аж на 47 стимулів, наведено найчастотніші: *жовтіти* 15; *пожовтіти* 13; *боліти* 11; *жовкнути* 10; *біль* 6; *позеленіти* 4; *бідніти*; *пожовкнути*; *потерпати* 3 [151, с. 429]. Наведені дані свідчать, що слово *хвороба* асоціюється з кольором (зміною кольору – жовтіти, пожовтіти, жовкнути, позеленіти, тощо), болем (потерпати), зміною соціального становища (бідніти).

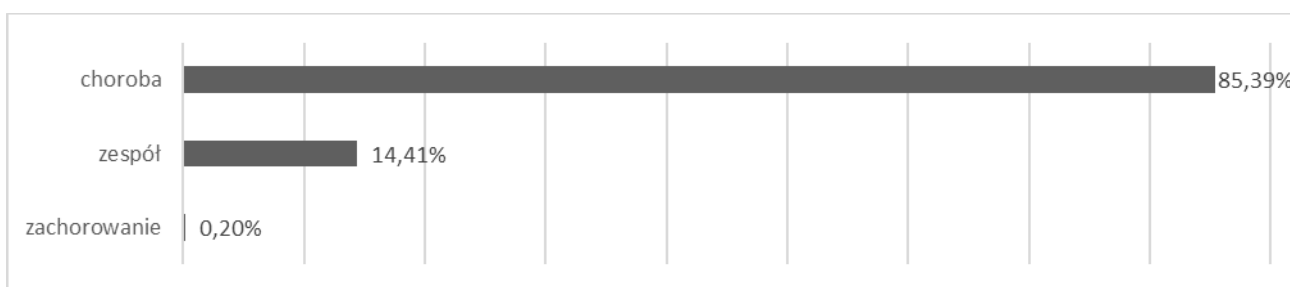

Рис.3.11. Вербалізатори концепту ХВОРОБА в польськомовних інструкціях

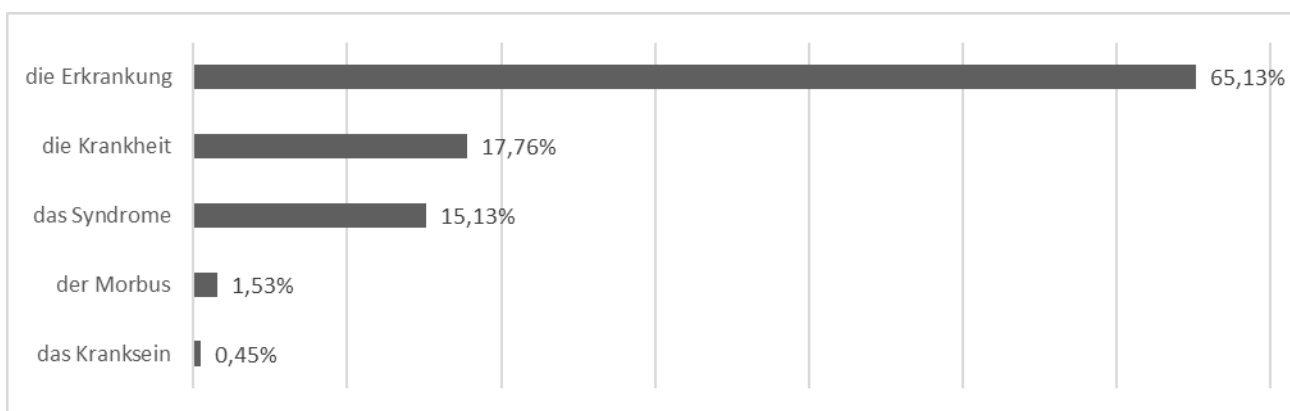

Рис.3.12. Вербалізатори концепту ХВОРОБА в німецькомовних інструкціях

У текстах інструкцій до медичних препаратів вербалізатори концепту ХВОРОБА вжито переважно із термінами, які позначають частини тіла/органи, що болять.

З аналізу досліджуваного матеріалу випливає, що концепт ХВОРОБА містить такі базові фрейми, як предметний та посесивний. Відповідно до характеристики фреймів, описаних у працях С. Жаботинської [76, с. 83], предметний фрейм вказує на відношення ЩОСЬ є/існує ТАМ (місце буття), в інструкціях до медичних препаратів це репрезентовано на прикладі локалізації хвороби, оскільки захворювання притаманне визначеній частині тіла. Виокремлено слот предметного фрейму: **хвороба – частина тіла/орган:** укр. *захворювання печінки / хвороба печінки* (1) – пол. *choroba watroby* (21) – нім. *die Lebererkrankung* (39), укр. *захворювання нирок* (7) – пол. *choroba nerek* (17) – нім. *die Nierenerkrankung* (21), укр. *захворювання легень* (10) / *захворювання легенів* (2) – пол. *choroba płuc* (16) – нім. *die Lungenerkrankung* (22), укр. *захворювання серця* (7) / *хвороба серця* (2) – пол. *choroba serca* (14) – нім. *die Herzerkrankung* (21), укр. «синдром неспокійних ніг» – пол. *zespół niespokojnych nóg* (6), укр. *захворювання рогівки ока* (2) – пол. *choroba rogówki oka* (4), укр. *захворювання крові* (2) – пол. *choroba krwi* (3) – нім. *die Bluterkrankung* (7), укр. *судинні захворювання* (3) / *захворювання судин* (1) – *дерматоз* (2), укр.

захворювання очей (1) / очні захворювання (1) – пол. *choroba oka* (2) – нім. *die Augenerkrankung* (14), укр. захворювання кісток (1) – пол. *choroba kości* (1) – нім. *die Knochenkrankung*, укр. неврологічні захворювання (2) – пол. *choroba nerwu* (1) – нім. *die Nervenerkrankung* (1).

Виявлені в текстах інструкцій терміни-епоніми віднесено до посесивного фрейму, оскільки цей фрейм побудовано на відношенні: ЩОСЬ – власник має ЩОСЬ – власність, як-от: **хвороба – ім'я вченого**: укр. *синдром Стівенса* (12) – пол. *zespół Stevensa* (14) – укр. *хвороба Паркінсона* – пол. *choroba Parkinsona* (3) – нім. *die Parkinson-Krankheit* (11) / *die Parkinsonsche Erkrankung* (3) / *die Parkinson-Erkrankung* (1), укр. *хвороба Педжета* – пол. *choroba Pageta* (3) – нім. *der Morbus Paget* (5).

Отже, велика кількість вербалізаторів концепту ХВОРОБА властива німецькомовним текстам: *die Erkrankung* (65,13%), *das Syndrome* (15,13%), *die Krankheit* (17,76%), *der Morbus* (1,53%), *das Kranksein* (0,45%). Варто зауважити, що автори німецькомовних інструкцій до медичних препаратів використовують терміни утворені на національній основі та терміни-інтернаціоналізми, запозичені з латинської мови.

Для польськомовних інструкцій характерні такі вербалізатори досліджуваного концепту: *choroba* (85,39%), *zespół* (14,41%), *zachorowanie* (0,2%). Такі ж вербалізатори наявні і в українськомовних інструкціях: *захворювання* (51,47%), *синдром* (29,41%), *хвороба* (19,12%).

Отже, концепти МЕДИЧНИЙ ПРЕПАРАТ та ХВОРОБА змодельовано на основі фреймів, як-от: предметний, посесивний та акціональний. Фреймові моделі відображають уявлення про явище хвороби досліджуваних лінгвоспільнот.

3.3. Вторинна номінація в інструкціях до медичних препаратів

Аналіз фактичного матеріалу засвідчив, що вагому частину текстів інструкцій до медичних препаратів складають терміни, утворені за допомогою різних видів зміни значення вже наявних слів. Сюди відносимо запозичення із загальноживаної лексики, які зазнають термінологізації, зокрема звуження чи розширення їхнього значення, творення термінів внаслідок метафоризації та метонімізації, запозичення термінів із інших термінологій, зокрема явище транстермінологізації. Медична термінологія, як і будь-яка інша термінологічна система, розвивається за законами спадковості, якій властиве явище вторинної номінації.

Вважаємо, що основні причини, які зумовлюють виникнення нових термінів, це не лише тісний взаємозв'язок між загальноживаними словами та науковою термінологією, але й сучасні тенденції до мовної економії, яка є актуальною та важливою у фаховому спілкуванні медиків, що і є основною ознакою медичного терміна – за допомогою короткої форми висловлювання відобразити весь обсяг медичного поняття.

3.3.1. Метафоризація як механізм найменування медичних понять.

Результати дослідження свідчать, що чималу кількість термінів утворено за допомогою метафоризації.

Аналіз фактичного матеріалу дає підстави стверджувати, що досліджувані медичні терміни-метафори є мотивовані. Проведений зіставний аналіз термінів із загальноживаною лексикою дає підстави виокремити низку основних напрямків метафоричного термінотворення.

Антропоморфна метафора (укр. 39,12 % – пол. 40,15% – нім. 41,06%), яка побудована на подібності з фізичними, інтелектуальними чи функційними характеристиками людини. В інструкціях до медичних препаратів такі терміни утворено на підставі уявлень про біологічні та психологічні характеристики людини, наприклад: укр. *кров'яні тільця* – пол. *komórki krwi* – нім. *die*

Blutkörperchen. Однак у німецькомовних інструкціях наявний термін-синонім *die Blutzellen*, який є калькою англійського терміна *blood cells*, хоча німецькомовні термінологічні словники фіксують термін *die Blutkörperchen* [307, с. 302], який має таку саму внутрішню форму, як й український термін. У польськомовних інструкціях функціонує термін *komórki krwi* [336]. Існує ще один синонім *elementy morfotyczne krwi*, але в інструкціях натрапляємо лише на одиницю *komórki krwi*. У всіх трьох мовах термін-метафора утворений внаслідок зовнішньої подібності із тілом людини. Людина традиційно використовує уявлення про своє тіло для вербалізації інших уявлень, пов'язаних із довкіллям. У цьому разі такий напрямок метафоризації застосовано для вербалізації уявлень про «складники» тіла. Це виразно засвідчують словникові дефініції: *кров'яний* – «1.стос. до крові; виготовлений з крові; 2. який має колір крові; червоний, багряний» [249-2, с. 410] та *тільце* «1. зменш.-пестл. до тіло 1—5. 2. певні утворення у складі якої-небудь живої тканини. **Білі кров'яні тільця** — складова частина крові; лейкоцити; **Червоні кров'яні тільця** — складова частина крові; еритроцити» [234-10, с. 142], а *тіло* «1. матерія, речовина, що так чи інакше обмежена в просторі; окремий предмет у просторі. 2. організм людини або тварини в цілому з його зовнішніми і внутрішніми проявами. 3. тулуб людини або тварини. 4. тільки одн. шкірно-м'язовий покрив людини або тварини; м'язи, м'ясо. 5. чого. основна, наймасивніша частина чого-небудь; корпус чого-небудь. 6. перен. про що-небудь єдине, що складається з погоджено діючих частин» [234-10, с. 138]. Отже, на основі спільних ознак «певні утворення у складі якої-небудь живої тканини» та «матерія, речовина, що так чи інакше обмежена в просторі; окремий предмет у просторі; корпус чого-небудь» утворився цей термін-метафора.

Польському термінові *odłączenie ciała szklatego* та німецькому *Glaskörperabhebung* в українськомовних інструкціях відповідають одразу дві словосполучки: *відшарування скловидного тіла*; *відшарування склоподібного*

тіла. Лексикографічні джерела фіксують такі значення слова *тіло*: «матерія, речовина, що так чи інакше обмежена в просторі; окремий предмет у просторі», а медичне значення *склоподібного тіла*⁸ – «желеподібна речовина, що займає задню камеру ока» [336]. Виокремлюємо спільну ознаку «речовина» та вважаємо основою для перенесення зовнішню схожість та форму.

Термінові укр. *антитіла* – пол. *przeciwciała* – нім. *Antikörper* у лексикографічних джерелах дають таку дефініцію: «гамма-глобуліни (глікозилізовані білки), які утвор. у відповідь на дію антигену» [249-1, с. 153]; «речовини, що утворюються в організмі внаслідок введення в нього сторонніх білків, бактерій та ін.» [234-1, с. 50]. Термін утворено внаслідок функційної схожості.

Ще одним прикладом антропоморфної метафоризації є термін *матка*, який трапляється у складі терміносполук: нім. *der Gebärmutterkrebs* ‘рак матки’, де *Mutter* ‘мама’, а *Krebs* ‘рак’.

Окрім того, низка метафор, пов’язаних із фізіологічними процесами, спирається на уявлення про фізичні дії та діяльність людини. Зокрема, велика частка таких термінів наявна в німецькомовних інструкціях: *die Speichelproduktion* ‘виробництво слини’, *die Produktion des weiblichen Hormons Östrogen* (‘виробництво жіночого гормону естрогену’), *Insulin produzieren* (‘виробляти інсулін’). Такі ж складники властиві українськомовним терміносполукам (укр. *еукаріотичні клітини продукують; продукція інсуліну; продукція слизу*) та польськомовним (*produkować hormon żeński estrogen* ‘виробництво жіночого гормону естрогену’, *produkcja moczu* ‘виробництво сечі’). Слово *продукувати* ‘виробляти, виготовляти, випускати що-небудь’; *продукція* ‘сукупність продуктів, що випускаються окремим підприємством,

⁸ Варто зазначити, що необхідно використовувати термін *склоподібний*, оскільки *скловидний* є калькою з російської мови *стекловидный*.

певною галуззю промисловості, сільського господарства або всім народним господарством країни'; 'сукупність творів, що випускаються окремим видавництвом, пишуться окремим художником, композитором, письменником і т. ін' [234-8, с. 165]. Можна припустити, що діяльність організму чи окремого його органу уподібнюється людині. Отже, термін-метафору утворено на основі подібності функцій.

На низку метафор, пов'язаних із вербалізацією фізіологічних процесів та станів і ґрунтованих на уявленнях про фізичні дії насамперед людини натрапляємо в німецькомовних інструкціях, тимчасом як в українськомовних таких термінів-метафор немає: нім. *die laufende Nase* – пол. *wyciek z nosa* – укр. *нежить*. Німецький термін – двокомпонентна сполука, один із компонентів дієприкметник теперішнього часу *laufende* походить від загальноживаного слова *laufen* 'бігти', тобто термін *die laufende Nase* означає дослівно 'ніс, який біжить'. Тут вбачаємо еліпсис, оскільки мова йде про не про сам ніс, а про рідину, яка з того носа витікає. Також це спостерігаємо й на прикладі пол. *wyciek z nosa*, загальноживане слово *wyciek* 'витікання', дериват дієслова пол. *wyciekać* 'витікати'. У цій терміносполуці наявний еліпсис, оскільки пропущено слово *рідина*. Із німецьким словом *laufen* 'бігти' утворена чимала кількість термінів-метафор у німецькій медичній термінології, зокрема нім. *blutunterlaufene Augen* – укр. *кров'ю наліті очі* – пол. *przekrwienie oczu*; нім. *verlaufender Nerv* – укр. *роширення нерва* – пол. *rozszerzenie nerwów*.

Зооморфна метафора (укр. 16,2% – пол. 15,41% – нім. 14,01%). Зооморфні метафори актуалізують уявлення про тваринний світ.

В інструкціях до медичних препаратів наявні різноманітні приклади термінів-метафор із компонентом *рак*, зокрема в німецькомовних інструкціях: нім. *der Krebs: der Leberkrebs, die Hautkrebskrankungen, der Hautkrebs, die Krebsart, krebsartig, die Krebsbehandlung, die Krebskrankung, die Krebskrankung, der Krebspatient, die Krebswachstum, die Krebswucherung*. Цей

термін-метафора утворено на основі схожості злоякісної пухлини із тілом тварини класу земноводних. Слово укр. *рак* – пол. *rak* – нім. *Krebs* функціонує в загальнонародному вжитку із таким значенням: «покрита панцером безхребетна прісноводна тварина класу членистоногих з великими клішнями біля голови і черевцем, схожим на хвіст» [234-8, с. 443]. Значення медичного терміна подано в УЛАМЕС [249-3, с. 333]. Навіть словникова дефініція містить вказівку на специфічний зовнішній вигляд тварини – «тварина з великими клішнями». Саме на основі цієї зовнішньої ознаки й відбулася метафоризація, оскільки такі пухлини, як *рак молочної залози* чи *рак шкіри* – часто проростають в навколишні тканини, форми їх проростів нагадують клешні рака. Оскільки термін *рак* – це еквівалент лат. терміна *cancer* ‘рак, краб’, своєю чергою, походить від старогрец. *καρκίος*, то в українськомовних інструкціях натрапляємо на транслітерований термін латинського походження *карцинома*, де лат. *cancer* ‘рак, краб’, лат. *oma* ‘пухлина’.

Не завжди терміни-метафори збігаються в досліджуваних мовах, наприклад нім. *das Ameisenlaufen* (укр. ‘поколювання; мурашки’) або *die Parästhesie* (укр. *парастезія*). Значення цього німецького терміна таке: «парестезія або дистезія у вигляді поколювання; неврити; вазомоторні порушення» [336], це піднімання волосків на тілі людини чи шерсті на тілі тварини, й по шкірі йде відчуття, наче пробігають мурашки. Цей термін-метафора утворений на основі досвіду людини про контактування із твариною. У проаналізованих українськомовних інструкціях цієї метафори немає, оскільки в українськомовних текстах функціонує запозичення з латини: парастезія (лат. *parastesis* від грец. *παράσθησις*). Натомість автори польськомовних інструкцій використовують термін *uczucie mrowienia (parestezje)* (‘відчуття поколювання’, ‘мурашкування’, ‘парастезія’), хоча українськомовні інтернет-джерела засвідчують також зооморфну метафору укр. *повзання мурашок*.

У проаналізованих інструкціях виявлено термін-метафору, утворений на основі концептуальних уявлень про вовка, його агресивності: нім. *Lupus erythematosus*, *Lupus erythematoses* – укр. *системний червоний вовчак, вовчаковий антикоагулянт*. Значення терміна *вовчак* таке: «те саме, що вовчий лишай (див. вовчий)» [234-1, с. 712]. Термін *вовчий лишай* або туберкульоз шкіри сприяє руйнуванню шкірних покривів на обличчі. Відповідно до цього, *вовчак* дістав свою назву внаслідок вигляду хворого, оскільки тіло людини, яка постраждала від цієї хвороби було наче «погризене» вовком. У проаналізованих польськомовних інструкціях вжито *skórna tocznia rumieniowatego* (*шкірний червоний вовчак*). Польський термін *toczeń* – це еквівалент латинського терміна *lupus*, оскільки лексикографічні джерела подають таке визначення цієї хвороби: «1. przewlekła, choroba autoimmunologiczna z grupy chorób reumatycznych atakująca skórę, naczynia krwionośne i narządy wewnętrzne. 2. postać skórna gruźlicy; lupus» (1. хронічне аутоімунне захворювання із групи ревматичних захворювань, які атакують шкіру, кровоносні судини і внутрішні органи. 2. шкірний туберкульоз; вовчак) [350]. Цікавим є той факт, що польський термін *toczeń* походить від слова *toczyć* ‘точити, обробляти на токарському станку’), тобто активно впливати на об’єкт дії. Значущим для представників різних лінгвоспільнот виявилось уявлення про агресивний вплив хвороби, яке вербалізовано в термінах різних концептосфер: в українській та німецькій мові залучено терміни концепту ТВАРИНА, а в польській – терміни концепту АРТЕФАКТ.

Артефактна метафора (укр. 31,05% – пол. 32,47% – нім. 34,42%) ґрунтується на уявленнях про світ речей, створений людиною, як правило, такі терміни-метафори актуалізують уявлення про функційні характеристики, форми артефактів, наприклад: укр. *клапан серця* – пол. *zastawki serca* – нім. *die Herzklappe*. Серце концептуалізовано як механізм (метафоризація відбувається за моделлю СЕРЦЕ – це МЕХАНІЗМ).

Натрапляємо на достатньо велику кількість німецьких термінів-метафор: укр. *щитовидна залоза* – пол. *tarczycza* – нім. *die Schilddrüse*. Метафоричний прикметник *щитовидний* – те, саме, що *щитоподібний*, тобто «який має вигляд, форму щита» [234-11, с. 589]. Назву щитоподібна залоза отримала завдяки формі щитовидного хряща, у якому вона розташована, який зовнішнім виглядом подібний на щит і виконує аналогічну функцію.

Уявлення про функційні характеристики стали підґрунтям для такої метафоризації: нім. *der Blutzuckerspiegel*, де компонент *der Spiegel* у загальнонародному вжитку має значення: «1. предмет зі скла або металу, поверхня якого є гладкою; 2. поверхня водойми; 3. концентрація якоїсь речовини в крові, плазмі чи сироватці» [307, с. 1484] та медичне значення «рівень концентрації цукру в крові» [307, с. 303]. Однак в українськомовних та польськомовних цього терміна-метафори немає, порівняймо: укр. *рівень цукру в крові* – пол. *poziom cukru we krwi*.

Німецькомовному термінові-метафорі *der Kapseldeckel* відповідає пол. *wieczko kapsulki*. Загальноживане німецьке слово *die Decke* має таке значення «1. круглої чи квадратної форми матеріал із льону для покриття столу» [307, с. 358]. На цій основі утворений також пол. *wieczko kapsulki*, де пряме значення пол. *wieczko*: «верхня частина скрині, валізи, яка закриває верх, її піднімають, або вона тримається на завісах» [350]. В українськомовних інструкціях функціонує словосполучення *оболонка капсули*. У цих метафорах актуалізовано уявлення про функційне призначення речей чи їх частин.

Термін-метафора укр. *кровоносна судина* ‘трубчастий еластичний орган у тілі людини й тварини, по якому рухається кров або лімфа, тобто він є вмістилищем для крові’ [234-9, с. 825] – пол. *naczynia krwionośne* – нім. *das Blutgefäß*, який утворено на основі функційних уявлень про вмістища, оскільки укр. *судина* – пол. *naczynia* – нім. *das Gefäß* — це посудина для їжі й зберігання харчових продуктів. Термін-метафора утворений на основі подібності форми:

укр. *таз* ‘неглибока кругла або овальна посудина (найчастіше металева) для вмивання, прання тощо’ [234-10, с. 15], а в медичній термінології *таз* – «частина скелета людини й тварин; кістковий пояс, що спирається на нижні (у тварин — на задні) кінцівки і є опорою для хребта» [249-2, с. 316].

Термін-метафора укр. *клітина* ‘найпростіша одиниця будови організму, яка складається з протоплазми, ядра та оболонки’ [249-2, с. 165] – пол. *komórka* – нім. *die Zelle* утворено внаслідок зовнішньої та функційної подібності із артефактом-вмістищем кімнатою, хатою. Так, наприклад слово *клітка* «1. Закрите приміщення для птахів, тварин і т. ін. із стінками з металевих або дерев'яних прутів. //Про маленьку, тісну кімнату або хату» [234-4, с. 185]. Якщо в українській мові значення слова *клітка* ‘маленьке приміщення’ є переносним, то в польській – є основним: ‘а) pomieszczenie, zwykle niewielkie, służące jako spiżarnia, skład opału itp’ (як правило, невелике приміщення, яке використовується як комора, склад для палива та ін.) [350].

Флороморні метафори (укр. 13,63% – пол. 11,97% – нім. 10,51%) актуалізують уявлення людей про рослинний світ.

Форма плодів рослин є відносно сталою їхньою ознакою. Так, актуалізовано уявлення про «кулястість» яблука: укр. *очне яблуко* – нім. *der Augapfel*. Натомість у польськомовних інструкціях замість актуалізації флороморної ознаки спостерігаємо актуалізацію артефактної: пол. *gałka oczna* ‘очна куля’. Н. Цісар зауважує, що «в інших мовах теж спостерігаємо конкретизування терміна: яблуко Адамово (укр.) – Adam's apple (англ.) – jabłko Adama (пол.); *яблуко очне* (укр.) – *bulbus oculi* (лат.) – *eyeball* (англ.). Конкретизатори терміна *яблуко очне* у цих мовах позначаються іменниками з різними значеннями, проте зберігають сему «форма кола» [260, с. 6].

Із когнітивного погляду, *яблуко*, ймовірно, є прототипним референтом для фруктів в європейському ареалі, і, окрім того, як вже зауважено, для яблука *кулястість* – це стала значуща ознака. Відмінність наявна у структурному

аспекті творення термінів: український термін двокомпонентний (A+N), а німецький термін – однокомпонентний, композит, утворений за структурою N+N, що пояснюється особливостями граматики мов. Для порівняння: навіть у словниковій дефініції звернено увагу на форму плоду мигдалю: «Південне невисоке дерево або кущ родини розоцвітих з ніжно-рожевими квітками та овальними плодами — горіхами» [234-4, с. 700]), окрім того вона є відомою для носіїв мови. Власне таку інформацію актуалізовано у творенні прикметника *мигдалеподібний*: укр. *таблетки мигдалеподібної форми* – пол. *tabletki w kształcie migdała* – нім. *mandelförmige Tabletten*.

Н. Цісар також подає аналіз слова *корінь*, належного концептові РОСЛИНА: «У латинській та англійській мовах спостерігаємо теж родо-видові відношення між значеннями медичного терміна *корінь*: *radix pili* (лат.) – *hair root* (англ.) – *корінь волоса* (укр.); *radix dentis* (лат.) – *root of tooth* (англ.) – *korzeń zęba* (пол.) – *корінь зуба* (укр.) і т.д. Існування спільних моделей термінів в неспоріднених мовах англійській та українській підтверджує думку Дж. Лакоффа та М. Джонсона про те, що метафора є основним засобом нашої концептуальної системи, за допомогою якого ми розуміємо і сприймаємо один тип об'єктів у термінах об'єктів іншого типу [119, с. 389], тобто метафоричне мислення властиве для всіх націй, тому зберігаються схожі номінативні механізми» [260, с. 6].

В інструкціях ознаки концепту РОСЛИНА наявні в терміні укр. *периферичні стовбурові клітини крові* – пол. *komórki macierzyste krwi obwodowej* – нім. *die peripheren Blutstammzellen*. укр. *стовбуровий* – прикм. до *стовбур* – «Основна наземна частина дерева або куща, від якої ростуть гілки». [234-9, с. 719].

Уважаємо, що доцільніше використовувати термін «стовбурний», услід за авторами УЛАМЕС [249-3, с. 228], які подають таке визначення: «недиференційовані клітини, які зберігають здатність до поділу і проліферації

протягом постнатальної життя, щоб забезпечити клітини-попередники, які можуть диференціюватися в спеціалізовані клітини» [336]. Отже, стовбур дерева продовжується в гілках, так само стовбурові клітини можуть видозмінюватися в клітини різних органів та тканин. Функційна подібність стала ознакою для вербалізації цього медичного уявлення.

Термін укр. *пересадження* – пол. *transplantacja* – нім. *Transplantation* ‘дія за значенням пересаджувати, пересадити’ [234-6, с. 271] – ‘хірургічна операція: заміщення тканин або органів власними чи взятими з іншого організму’ [234-2, с. 248]. Варто звернути увагу на те, що в українськомовних інструкціях також наявний синонім *трансплантація*, термін утворений на греко-латинській основі.

Під час аналізу термінів-метафор виявлено, що в деяких випадках загальноживане слово, перетворюючись на термінологічну одиницю, змінюється не лише семантично, але й граматично. Так, якісні прикметники втрачають у процесі метафоризації таку граматичну категорію, як ступені порівняння. Наприклад, у загальноживаній мові: *schwer – schwerer am schwersten / der schwerste*, але в медичній термінології *schwere allergische Reaktion* ‘інтенсивна (важка) алергічна реакція’, *erschwertes Atmen* ‘дихання із перешкодами, проблемне (важке) дихання’, *hart – härter – am härtesten / der härteste*, однак *die Hartkapsel* ‘стійка (тверда) капсула’.

Проведений аналіз метафоричного творення медичних термінів української, польської та німецької мов засвідчує, що метафоризація в термінології відбувається на основі концептуальних уявлень про предмет дійсності, які властиві наївній мовній картині світу. До найчастотніших концептосфер, що є ділянками-джерелами метафоризації в текстах інструкцій до медичних препаратів, належать антропоморфна, артефактна зооморфна та флороморфна концептосфери.

3.3.2. Функціонування термінів, утворених шляхом метонімізації в інструкціях до медичних препаратів. Аналіз фактичного матеріалу засвідчує, що метонімізація відіграє важливу роль у формуванні та розвитку медичної термінології, вона є продуктивнішим засобом термінотворення, ніж метафоризація. Кількість термінологічних одиниць, створених у такий спосіб, більша (укр. 31,67% – пол. 35,13% – нім. 33,2%), ніж кількість термінів-метафор.

У досліджуваних інструкціях представлено лише окремі напрямки метонімізації виокремлені Н. Цісар [259, с. 58]:

ПРОЦЕС → ПРОЦЕС (в інструкціях наявний термін укр. *знеболення* – пол. *znieczulenie* – нім. *die Betäubung*, укр. терміна *знеболення* немає в досліджуваних лексикографічних працях, натомість подано термін *знеболювання* ‘дія за значенням знеболювати’ [234-1, с. 519] та ‘заходи, які знімають больову чутливість’ [249-2, с. 168]; укр. *впорскування* (*упорскування*) пол. *iniekcja* – нім. *die Injektion* ‘дія за значенням впорскувати’ [234-1, с. 753] та ‘вливання рідини під шкіру, у вену шприцом’ [249-1, с. 263].

ПРОЦЕС → РЕЗУЛЬТАТ ПРОЦЕСУ (укр. *відшарування* – пол. *odwarstwienie* – нім. *die Ablösung* ‘дія та її результат за знач. відшарувати й відшаруватися’ [234-1, с. 663]; ‘стан, який означає відокремлення, відділення чого-н.’ [249-1, с. 335]; укр. *запалення* – пол. *zapalenie* – нім. *die Entzündung* (варто зазначити, що для нім. мови характерні функціонування композитів, як-от: *die Lungenentzündung, die Halsentzündung*) ‘дія за значенням запалити’ – ‘хвороба, яка супроводиться температурою, припухлістю, почервонінням, болем уражених органів або частин тіла’ [234-3, с. 241]; укр. *загострення* – пол. *pogorszenie* – нім. *die Verschlechterung* ‘дія за значенням загострити’ [234-3, с. 88] – ‘стадія хвороби’ [249-1, с. 484]; укр. *звуження* – пол. *zweżanie* – нім. *die Verengung* ‘дія за значенням звузити і стан за знач. звузитися’ [234-3, с. 499] – ‘звужене вузьке місце’ [249-2, с. 156]; укр. *набряклість* – пол. *opuchnięcie* – нім. *die Geschwollenheit* (варто зазначити, що в нім. інструкціях використовується

дієприкметник *geschwollen*) ‘збільшення в об’ємі, розпухання; опухання через скупчення рідини’ [249-5, с. 5]).

ПРОЦЕС → **ХВОРОБЛИВИЙ СТАН** (укр. *отруєння* – пол. *zatrucie* – нім. *die Vergiftung* ‘дія за значенням отруїти’ [234-5, с. 810] – ‘хворобливий стан, спричинений дією отруйних речовин на організм’ [249-2, с. 219]);

ПРОЦЕС → **МЕТОД** (укр. *(вдихання)* – пол. *wdychanie* – нім. *das Einatmen*) ‘дія за значенням вдихати’ [234-1, с. 311], хоча у фаховому словнику цієї дефініції немає);

ФОРМА → **ОЗНАКА ХВОРОБИ** (укр. *новоутворення* – пол. *nowotwór* – нім. *die Neubildung* ‘те саме, що новотвір’, *новотвір* – ‘форма, елемент, слово і т. ін., що утворилися заново’ [234-5, с. 436] – ‘те саме, що пухлина’ [249- 2, с. 730]; укр. *кропивниця/кропив’янка* – пол. *pokrzywka* (*pokrzywa* ‘кропива’) – нім. *die Nesselsucht* (*Nessel* ‘кропива’) має таке значення ‘алергічна висипка сверблячих щільних пухирів з блідим центром і зоною почервоніння навколо, що нагадує утвір на шкірі внаслідок контакту з кропивою’ [249-2, с. 410]).

ПРЕДМЕТ → **ЛІКАРСЬКА ФОРМА** (укр. *капсула* – пол. *kapsulka* – нім. *die Kapsel* ‘оболонка з певного матеріалу для зберігання, захисту внутрішнього вмісту чого-небудь’ – ‘тонка оболонка, що вкриває внутрішні органи або хворобливі утворення в організмі’; ‘обгортка з крохмалю, желатини тощо для разової дози ліків, що мають неприємний запах чи смак’ [234-4, с. 97]; укр. *крапля* – пол. *kropla* – нім. *der Tropf* ‘маленька частинка якої-небудь рідини’ [234-4, с. 325] – укр. *краплі* – пол. *krople* – нім. *die Tropfen* ‘рідка лікарська форма для внутрішнього та зовнішнього застосування у вигляді крапель’ [249-2, с. 393]; укр. *порошок* – пол. *proszek* – нім. *das Pulver* ‘сипка маса, що складається з дрібних часточок якої-небудь потовченої або розтертої твердої речовини’ – ‘розтерті або потовчені до однорідної сипкої маси ліки, розфасовані дозами для одноразового вживання’ [234-7, с. 288]);

ВЛАСТИВІСТЬ → КІЛЬКІСНИЙ ПОКАЗНИК (укр. *засвоюваність* ‘здатність засвоюватись’ [234-3, с. 303] – ‘ступінь використання організмом поживних речовин’ [249-1, с. 495]; укр. *хворобливість* – пол. *zachorowalność* – нім. *Morbidität* (термінів немає в польсько- та німецькомовних інструкціях) ‘схильність до частих хвороб’ – ‘сукупність усіх хвороб, виявлених і зареєстрованих у даному календарному році, що припадають на 1000 чоловік населення’ [249-2, с. 654]; укр. *печінкова недостатність* ‘абстр. ім. до недостатній; недостатній ‘менший, ніж вимагається, ніж потрібно; неналежний; який не відповідав певним вимогам; незадовільний, поганий’ [234-5, с. 299] – ‘порушена функція якого-небудь органу, що не відповідає фізіологічним потребам’ [234-5, с. 299]);

СТАН → ПРОЦЕС (*вагітність* ‘стан жінки в період розвитку в її організмі плоду’ – ‘процес розвитку плоду з заплідненої яйцевої клітини в материнському організмі людини і живородних тварин’ [234-1, с. 274]), *резистентність* ‘властивість до прикм. резистентний – стійкий, здатний чинити опір чому-небудь’ [234-8, с. 488] – *резистентність* (імунітет) ‘стійкість організму, здатність чинити опір, несприйнятливість до будь-яких факторів зовнішнього впливу’)[249-3, с. 391];

КІЛЬКІСНИЙ ПОКАЗНИК → ПРОЦЕС (*біодоступність* ‘показник засвоєння речовин живим організмом’ – ‘повнота й швидкість усмоктування лікарського засобу: к-сть актив. речовини, що надійшла в системний кровоплин після введення його в певній лікарській формі’ [249-1, с. 247]).

КОЛІР → ДІАГНОЗ (укр. *жовтяниця* ‘хворобливий стан, зумовлений накопиченням білірубіну в крові й тканинах; характ. жовтим забарвленням шкіри, склер і слизових оболонок’ [249-2, с. 107] – пол. *żółtaczka* – нім. *Gelbsucht*, тобто релевантним симптомом хвороби є жовте забарвлення шкіри; укр. *синець* ‘посиніле місце на тілі, обличчі як слід удару, стусана і т. ін.’[234-9, с. 181]; ‘синьо-червона пляма на шкірі внаслідок кровотечі в підшкірній тканині після травми або

після спонтанного розриву кровоносних судин' [350] – пол. *siniec* – нім. *blaue Flecken*. В українському словнику зазначено «*посиніле місце*», а у польському – «*синьо-червона пляма*», у німецькій мові – «*синя пляма*». Для вербалізації виявилось релевантним «*посиніння*». У німецькій мові існують синоніми *Bluterguss, blauer Fleck, Veilchen*, хоча в інструкціях функціонує лише *blauer Fleck*.

Зібраний фактичний матеріал засвідчує, що й у слов'янських (українська, польська), й у германських (німецька) мовах використання кольорів для позначення ознак явищ у медицині є частим явищем. Можливо, це спричинено тим, що базові медичні терміни були утворені ще у VIII-II ст. до н.е. [261, с. 26], тоді концептуалізація й відповідно вербалізація, з огляду на розвиток медицини, відбувалися здебільшого за зовнішніми ознаками, зокрема такою значущою ознакою був колір.

Найбільше метонімізацій спостерігаємо під час творення назв симптомів та синдромів. Ознака хвороби (симптом) чи сукупність ознак (синдром) є одним із головних складників клінічного діагнозу. У період клініко-анатомічних проявів хвороба виражається у формі тих чи інших об'єктивних ознак, які відображені завдяки вторинній номінації.

НАЗВА УРАЖЕНОГО ОРГАНА → НАЗВА ХВОРОБИ (укр. *синдром бронхолегеневий аспіраційний (синдром Мендельсона)* ‘стан, який нагадує астму; характ. розвитком набряку легень через 2-5 год після аспірації вмісту шлунка під час наркозу’ [249-3, с. 627]) – пол. *zachłystowe zapalenie płuc (zespół Mendelсона)* – нім. *Aspirationspneumonie (Mendelson-Syndrom)*; укр. *мієлодиспластичний синдром* ‘грец. мієло стосується до довгастого та спинного мозку або кісткового мозку, дисплазія мієлоцитів та інших клітин у кістковому мозку’ [249-3, с. 325] – пол. *zespół mielodysplastyczny (ang. Myelodysplastic Syndrome, MDS)* – нім. *myelodysplastisches Syndrom (MDS)*; укр. *синдром «неспокійних ніг»* ‘неприємні незрозумілі відчуття, що викликають бажання

посувати кінцівками, щоб від них позбутися. Не можна сказати, що людина відчуває біль, швидше дискомфорт, свербіж або мурашки, голочки, як-ніби щось повзає десь глибоко, що не можна ніяк почухати або потерти. Ознаки можуть посилюватися під час нерухомого стану, звідси й назва «неспокійні ноги», оскільки людина змушена для зняття симптомів рухатися»; укр. *синдром подовження QT* – пол. *zespół wydłużonego odstępu QTc* – нім. *das “langes QTc-Intervall”*; укр. *екстрапірамідний синдром (ураження екстрапірамідної системи мозку)* – пол. *zespół rozapiramidowy* – нім. *Extrapyramidales Syndrom*; укр. *кистьовий тунельний синдром (синдром зап'ястного каналу)* – пол. *zespół cieśni nadgarstka* – нім. *das Karpaltunnelsyndrom*; укр. *сухий кератокон'юнктивіт / синдром сухого ока* – пол. *zespół suchego oka* – нім. *das Syndrom des trockenen Auges/Benetzungsstörungen/Keratoconjunctivitis sicca*; укр. *гемолітико-уремічний синдром* – пол. *zespół hemolityczno-mocznicowy* – нім. „*HUS*“ (*hamolytisches uramisches Syndrom*); укр. *буккоглоссальний синдром* – нім. *Buccoglossal-Syndrom*; укр. *вазовагальний синдром* – *zespół wazowagalny* – нім. *das Vasovagalsyndrom*.

НАЗВА СИТУАЦІЇ, ЗА ЯКОЇ ВІНИКЛА ТРАВМА → НАЗВА ХВОРОБИ (укр. *тяжка спадкова нейтропенія (синдром Костмана / тяжка вроджена нейтропенія / аневроцитоз* ‘тяжка смертельна хвороба з АР-типом успадк.; зумовлена ізольованою відсутністю неутрофільних гранулоцитів’ [249-2, с. 686] – пол. *ciężka wrodzona neutropenia (zespół Kostmanna / choroba Kostmanna)* – нім. *schwere kongenitale Neutropenie (Kostmann-Syndrom/Morbus Kostmann)*); укр. *синдром гіперстимуляції яєчників* – пол. *zespół nadmiernej stymulacji jajników (OHSS) / Zespół OHSS/zespół nadmiernej stymulacji jajników (ang. Ovarian Hyper Stimulation Syndrome – OHSS)* – нім. *Überstimulationssyndrom der Eierstöcke/Ovarielles Hyperstimulationssyndrom (OHSS)*);

НАЗВА ПАТОЛОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ → НАЗВА ХВОРОБИ (укр. *ліподистрофічний синдром* (ліподистрофія 1. стан, який характ. ненормальним жировим обміном. Хворобливий стан, за якого зменшується або збільшується об'єм жирової тканини в підшкірному шарі. 2. порушення обміну жирів) [249-2, с. 475] – пол. *zespół lipodystrofii HIV (LD-HIV)* – нім. *das Lipodystrophiesyndrom*;

НАСЛІДКИ ХВОРОБИ → НАЗВА ХВОРОБИ (укр. *набряковий синдром* – пол. *zespół obrzek* – нім. *das Ödemsyndrom*).

ЕТИОЛОГІЯ → НАЗВА ХВОРОБИ (укр. *серотоніновий синдром* – пол. *zespół serotoninowy* – нім. *das Serotonin-Syndrom*; укр. *антифосфоліпідний синдром* (у назві вбачаємо причину фосфоліпиди, з якими борються) – пол. *zespół antyfosfolipidowy* – нім. *das Antiphospholipid-Syndrom*, укр. *синдром нічного апное* ‘тимчасове припинення дихальних рухів (відсутність дихання)’ – пол. *zespół bezdechu srodseennego* – нім. *das Schlafapnoe-Syndrom*);

ФОРМА ЛІКУВАННЯ → НАЗВА ХВОРОБИ (укр. *синдром відміни* – пол. *zespół abstynencyjny* – нім. *das Entzugssyndrom*; укр. *синдром імунного відновлення* – пол. *zapalny zespół rekonstytucji immunologicznej* -нім. *das Immunrekonstitutionssyndrom*);

ПРОЦЕС → НАЗВА ХВОРОБИ (укр. *ортостатистичний колапс* (колапс від лат. *collapsus* ‘ослаблений, упалий’) ‘різке зниження кров'яного тиску, занепад серцевої діяльності’ – пол. *niedociśnienie ortostatyczne* – нім. *das Orthostasesyndrom*; укр. *синдром неадекватної секреції антидіуретичного гормону (СНС АДГ)* – пол. *zespół nieprawidłowego wydzielania hormonu antydiuretycznego (SIADH)* – нім. *das Syndrom der inadäquaten Sekretion des antidiuretischen Hormons (SIADH)*; укр. *передменструальний синдром (ПМС)* – пол. *zespół napięcia przedmiesiączkowego* – нім. *prämenstruelles Syndrom*; укр. *синдром глюкозо-галактозної мальабсорбції / синдром мальабсорбції глюкози-галактози* (лат. *malus* ‘поганий’ і лат. *absorptio* ‘поглинання’) – пол. *zespół złego*

wchlaniania glukozy-galaktozy – нім. *die Glucose-Galactose-Malabsorption*; укр. *синдром хронічної мальабсорбції* – пол. *zespół złego wchlaniania* – нім. *chronisches Malabsorptionssyndrom*.

Варто зазначити, що під час вербалізації клінічних термінів (синдромів) використовують не лише домінантні ознаки наукового поняття, але й різноманітні ознаки концепту, зокрема асоціативні та суб'єктивні характеристики явища і його сприйняття в певний період розвитку науки.

Щодо термінів із компонентом *-видний*, то їх варто уникати чи замінити термінами із компонентом *-подібний* (*склоподібний*), оскільки *скловидний* – термін, утворений під впливом російської мови (рос. *стекловидный*). Щодо термінів на -к (а), то їх варто уникати чи замінити термінами на *-иця, -ння, -ття* або безсуфіксними віддієслівними іменниками, наприклад *кропив'янка* на *кропивниця* та ін.).

Одним із поширених джерел поповнення медичної термінології, характерної для ІМП, є термінотворення шляхом метонімізації, оскільки саме явище метонімії ґрунтується на зв'язках із предметами чи явищами.

Аналіз фактологічної бази дослідження засвідчив, що метонімічні терміни утворено за загальномовними та загальнотермінологічними моделями, однак наявні специфічні моделі метонімізації, які характерні лише для медичної терміносистеми, напр.: НАЗВА УРАЖЕНОГО ОРГАНА → НАЗВА ХВОРОБИ; НАЗВА СИТУАЦІЇ, ЗА ЯКОЇ ВИНИКЛА ТРАВМА → НАЗВА ХВОРОБИ; НАЗВА ПАТОЛОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ → НАЗВА ХВОРОБИ; НАСЛІДКИ ХВОРОБИ → НАЗВА ХВОРОБИ; ЕТІОЛОГІЯ → НАЗВА ХВОРОБИ; ФОРМА ЛІКУВАННЯ → НАЗВА ХВОРОБИ; ПРОЦЕС → НАЗВА ХВОРОБИ.

Висновки до Розділу 3

Медична термінологія – велика, динамічна та структурована система, про що свідчать кількісні дані термінонасиченості текстів інструкцій до медичних препаратів. Зокрема, в українськомовних інструкціях виявлено функціонування вагової частки термінів галузей суміжних з медициною, таких як: біологія, хімія, фізика.

Використання численної загальноживаної лексики в польсько- та німецькомовних інструкціях до медичних препаратів, свідчить про доступність інформації користувачам та про кращу поінформованість щодо відповідного медичного препарату, на відміну від українськомовних інструкцій, зміст яких, переобтяжений великою кількістю вузькофахової лексики.

На основі кількісного аналізу вербалізаторів концептів, стійкості сполук, компонентами яких вони виступають, виявлено стрижневі концепти, характерні для текстів інструкцій до медичних препаратів: ПАЦІЄНТ, МЕДИЧНИЙ ПРЕПАРАТ, ЛІКАР, ХВОРОБА. Такі ж концепти характерні для медичного та фармацевтичного дискурсу.

Продуктивними джерелами поповнення медичної термінології, як засвідчує аналіз текстів інструкцій до медичних препаратів є терміни утворені шляхом метафоризації та метонімізації, хоча їм властива різна продуктивність. Терміни концептосфери-джерела постачаються найчастіше з антропоморфної, зооморфної, артефактної та флороморфної ділянок.

Порівняно із метафоризацією термінотворення на основі метонімізації є продуктивнішим процесом. Виявлено такі загальнотермінологічні моделі: ПРОЦЕС → ПРОЦЕС, ПРОЦЕС → РЕЗУЛЬТАТ ПРОЦЕСУ, ПРОЦЕС → МЕТОД, ВЛАСТИВІСТЬ → КІЛЬКІСНИЙ ПОКАЗНИК, СТАН → ПРОЦЕС, КІЛЬКІСНИЙ ПОКАЗНИК → ПРОЦЕС, та специфічні моделі метонімізації, які

характерні лише для медичної терміносистеми: ПРОЦЕС → ХВОРОБЛИВИЙ СТАН, ФОРМА → ОЗНАКА ХВОРОБИ, ПРЕДМЕТ → ЛІКАРСЬКА ФОРМА, КОЛІР → ДІАГНОЗ, НАЗВА УРАЖЕНОГО ОРГАНА → НАЗВА ХВОРОБИ, НАЗВА СИТУАЦІЇ, ЗА ЯКОЇ ВИНИКЛА ТРАВМА → НАЗВА ХВОРОБИ, НАЗВА ПАТОЛОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ → НАЗВА ХВОРОБИ, НАСЛІДКИ ХВОРОБИ → НАЗВА ХВОРОБИ, ЕТІОЛОГІЯ → НАЗВА ХВОРОБИ, ФОРМА ЛІКУВАННЯ → НАЗВА ХВОРОБИ, ПРОЦЕС → НАЗВА ХВОРОБИ.

Результати дослідження відображено у публікаціях [187; 191; 340; 183; 184].

РОЗДІЛ 4

ЛІНГВОКУЛЬТУРНА СПЕЦИФІКА ТЕРМІНІВ У ІНСТРУКЦІЯХ ДО МЕДИЧНИХ ПРЕПАРАТІВ В УКРАЇНСЬКІЙ, ПОЛЬСЬКІЙ ТА НІМЕЦЬКІЙ МОВАХ

4.1. Лінгвокультурні особливості функціонування кольору в українській, польській та німецькій медичній термінології

Специфіку мовних картин світу досліджуваних соціумів особливо яскраво можна простежити на прикладі функціонування кольоропозначень. Аналіз фактичного матеріалу засвідчує функціонування різних кольоропозначень, зокрема в інструкціях функціонують такі вербалізатори кольору: укр. *бежевий, бірюзовий, білий, блакитний, жовтий, зелений, золотий, пурпура, сірий, червоний, чорний, світло-жовтий, світло-зелений, світло-блакитний, світло-коричневий*; пол. *jasnoniebieska* ‘світло-блакитний’, *jasnozielony* ‘світло-зелений’, *jasnozolty* ‘світло-жовтий’, *niebieski* ‘блакитний’, *pomarańczowy* ‘помаранчевий’, *purpurowy, purpura* ‘пурпуровий’, *rosa, ruzova, różowy* ‘рожевий’, *srebrny* ‘срібний’, *biały* ‘білий’, *czarny* ‘чорний’; нім. *gelb* ‘жовтий’, *gelblich* ‘жовтуватий’, *gelborange* ‘жовто-помаранчевий’, *violette* ‘фіолетовий’, *silberfarben* ‘сріблястий’, *schwarz* ‘чорний’, *purpura* ‘пурпуровий’, *hellblau* ‘світло-блакитний’, *hellgelb* ‘світло-жовтий’, *hellgrün* ‘світло-зелений’, *hellorange* ‘світло-помаранчевий’, *hellrot* ‘світло-червоний’, *grau* ‘сірий’, *grün* ‘зелений’, *lila, lilafarben* ‘ліловий’.

Відповідно до класифікації В. Шакирової та В. Шатрової [262] виокремлено кольоропозначення за структурою та наявністю або відсутністю мотивації. Отже, за структурою найменування кольоропозначення поділяємо на:

- прості: укр. *жовтий* – пол. *żółty* – нім. *gelb*;
- похідні: укр. *жовтуватий* – пол. *żółtawy* – нім. *gelblich*;

- складні: укр. *світло-блакитний* – пол. *jasnoniebieski* – нім. *hellblau*.

Проаналізовано як слова, так і терміноелементи греко-латинського походження на позначення кольору. Складених кольоропозначень у досліджуваних текстах не виявлено.

Результати кількісного аналізу функціонування кольоропозначень, подано в таблиці 4.1.

Таблиця 4.1

Кольорозначення в українсько-, польсько- та німецькомовних інструкціях

Українська мова	Абсолютна частотність	Відносна частотність	Польська мова	Абсолютна частотність	Відносна частотність	Німецька мова	Абсолютна частотність	Відносна частотність
1	2	3	4	5	6	7	8	9
червоний	128	51,82	czerwony	184	55,59	rot	97	39,32
білий	45	19,75	biały	91	27,49	weiß	14	4,24
жовтий	16	7,07	żółty	5	3,13	gelb	64	27,91
пурпуровий	15	6,57	purpurowy	7	2,75	purpura	5	1,87
світло-коричневий	12	4,85	jasnobrunatny	-	-	hellbraun	-	-
зелений	11	4,45	zielony	-	-	grün	7	2,62
чорний	9	3,66	czarny	14	4,23	schwarz	11	4,11
світло-зелений	2	0,37	jasnozielony	1	0,32	hellgrün	1	0,37
світло-жовтий	2	0,37	jasnożółty	2	0,64	hellgelb	2	0,74
блакитний	2	0,37	niebieski	12	3,61	blau	42	14,73
світло-блакитний	1	0,18	jasnoniebieski	2	0,64	hellblau	2	0,74
бірюзовий	1	0,18	turkus	-	-	türkis	-	-
бежевий	1	0,18	beżowy	-	-	beige	-	-
золотий	1	0,18	żłoty	-	-	golden	-	-
срібний	-	-	srebrny	1	0,32	silberfarben	1	0,37
сірий	1	0,18	szary	-	-	grau	-	-

1	2	3	4	5	6	7	8	9
помаранчевий	-	-	pomarańczowy	1	0,32	hellorange	1	0,37
рожевий	-	-	rosa ruzova różowy	1 1 1	0,32 0,32 0,32	rosa	-	-
ліловий	-	-	fiolet	-	-	lila lilafarben	5 1	1,87 0,37
фіолетовий	-	-	fiolet	-	-	violette	1	0,37

Проаналізовано як слова, так і терміноелементи греко-латинського походження на позначення кольору. Складених кольоропозначень у досліджуваних текстах не виявлено.

Аналіз вербалізаторів кольору *червоний* порівняно з іншими вербалізаторами, використаними в інструкціях до медичних препаратів, показує, що саме перелік вербалізаторів червоного кольору та його відтінків є найбільш різноманітним. Результати кількісного аналізу засвідчують, що кольоропозначення *червоний* (укр. 51,82% – пол. 55,59% – нім. 39,32%) має найвищу частотність та відрізняється від уживання інших, як-от: *білий, жовтий, коричневий, фіолетовий, рожевий*.

Специфічною рисою медичної термінології є вербалізація кольору на основі латинських та старогрецьких терміноелементів, зокрема лат. *rubus* ‘червоний’ та старогрец. *έρυθρός* ‘червоний’. В українськомовних інструкціях форму, утворену на національній основі (НО), ужито 37 разів, а на латинській (ЛО) – 34, на грецькій (ГО) – 57, натомість у польськомовних інструкціях НО – 176, ЛО – 5, ГО – 3, а в німецькомовних – НО – 71, ЛО – 5, ГО – 21.

Основними засобами вербалізації білого кольору є старогрецький прикметник *λευκός* ‘білий’ та латинські прикметники: *candidus* ‘білосніжний’; *albus* ‘білий’, наприклад: укр. *лейкопенія* – пол. *leukopenia* – нім. *die Leukopenie*, укр. *альбуміни* – пол. *albuminy* – нім. *die Albumine*; укр. *кандидоз* – пол.

kandydoza – нім. *die Kandidose*. Чорний колір реалізувався через прикметник: *μελας* ‘чорний’, наприклад: укр. *меланоз* – пол. *melanoza* – нім. *die Melanose*.

Концепт КОЛПР може вербалізуватися такими частинами мови, як: іменник, прикметник, дієприкметник, дієслово, субстантивовані прикметниково-іменникові форми, ад’єктивований дієприкметник, складні прикметники (укр. *червоно-коричневий* – пол. *czzerwono-brązowy* – нім. *rot-braun* (2); укр. *коричнево-червоний* – пол. *brązowo-czerwony* (в інструкціях цієї форми немає) – нім. *braun-rot* (1)). Належить звернути увагу на те, що обидва композити мають різну форму написання в німецькомовних інструкціях, що свідчить про існування двох паралельних форм, які треба уніфікувати.

Розгляньмо детальніше частини мови, які вербалізують червоний колір. Колірна ознака, виражена дієсловом, набуває динамічності, процесуальності, поєднуючи ознаку з такими категоріями, як простір і час. Укр. *почервоніти* – пол. *roczerwienieć* (дієслово не вжито в інструкціях, натомість використовують *zaczzerwienić się*) – нім. *erröten*. У німецькій мові слово *erröten* має два значення: 1. *eine rötliche Gesichtsfarbe annehmen*; 2. *sich schämen* [307, с. 488]. В українськомовних інструкціях йому відповідає термін укр. *почервоніти*, який також зберігає ті самі два значення, що й німецький термін, натомість у польськомовних інструкціях замість еквіваленту *roczerwienieć* ‘1. stać się czerwonym, nabrać czerwonego koloru. 2. dostać silnych rumieńców, zwykle z powodu jakichś emocji, wrażeń’ [350] натрапляємо на дієслово *zaczzerwienić się*, яке має лише одне значення: *nadać (nadawać) czemuś czerwoną barwę, zabarwić (zabarwiać) na czerwono* [350]. Уживання в польськомовних інструкціях терміна-моносеманта сприяє комунікативності інструкцій. Внутрішня форма німецькомовного терміна вказує на місце забарвлення червоним кольором, а саме – на обличчя, що конкретизує інформацію. У німецькомовних інструкціях натрапляємо ще на один синонім, якого немає в польсько- та українськомовних інструкціях, дієслово *röten* (*rot werden; rot machen* ‘стати червоним, зробити

когось червоним’) [307, с. 1326]. Від цього дієслова утворено дієприкметник минулого часу доконаного виду – *gerötet* (3) (‘почервонілий’) та прикметник укр. *червонуватий* – пол. *czzerwony* – нім. *rötlich* (1) ‘*sich im Farbton dem Rot nähernd, ins Rote spielend*’ [307, с. 1326]. Польський дієприкметник уживають у словосполучах з іменником шкіра, що надає сполучкам ширшого значення, оскільки шкіра покриває обличчя, руки, ноги та інші частини тіла, порівняймо: пол. *zaczerwieniona, swędząca i sucha skora; zaczerwienionej podrażnionej lub uszkodzonej skory*.

Прикметник як найтиповіший вербалізатор концепту КОЛІР реалізується як у простих, так і складних прикметниках: укр. *червоний* – пол. *czzerwony* – нім. *rot* (71); укр. *коричнево-червоний* – пол. *brązowo-czzerwony* – нім. *braun-rot* (1). Наявні також вербалізації відтінків кольору: укр. *темно-червоний* (форми немає в інструкціях) – пол. *ciemnoczzerwony* (1) – нім. *dunkelrot* (1); укр. *світло-червоний* (форми немає в інструкціях) – пол. *jasnoczzerwony* (1), нім. *hellrot* (2).

Польські перекладачі інструкцій часто не подають детального опису медичних препаратів, як це роблять німецькі фахівці, порівняймо: нім. *Die 2,5 mg Aerius Schmelztablette ist hellrot, gesprenkelt, rund und auf einer Seite gekennzeichnet mit „K“. Aerius Schmelztablette ist einzeln in Blisterpackungen mit 5, 6, 10, 12, 15, 18, 20, 30, 50, 60, 90 und 100 Dosen der Schmelztablette abgepackt.* – пол. *Aerius 5 mg tabletki powlekane pakowane jest w blistery podzielne na dawki pojedyncze zawierające po 1, 2, 3, 5, 7, 10, 14, 15, 20, 21, 30, 50 lub 100 tabletek.* У польськомовних інструкціях не вжито польський еквівалент німецького терміна (пол. *jasnoczzerwony*).

Серед складних прикметників виокремлюємо одиниці на позначення відтінку: укр. *червоно-фіолетовий* – пол. *czzerwono-purpurowy* – нім. *rot-violette* (1); укр. *червоно-коричневий* – пол. *czzerwono-brązowy* – нім. *rotbraun*. Щоправда, у польськомовних інструкціях наявний неточний переклад: замість *czzerwono-*

brązowy вжито *czzerwono-brązowy* ‘червонувато-коричневий’, де *czzerwony* – *niezupełnie czerwony, mający odcień czerwony, zbliżony do czerwonego* [350].

Окрім вказаних, колірну ознаку вербалізують також й іменники, зокрема складені іменники зі складником здебільшого латинського чи старогрецького походження, який називає колір, як наприклад: укр. *білірубін* – пол. *bilirubina* – нім. *der Bilirubin* (3), укр. *гіпербілірубінемія* – пол. *hiperbilirubinemia* – нім. *die Hyperbilirubinämie* (1), де лат. *bilis* ‘жовч’ і лат. *ruber* ‘червоний’, часто виступає у словосполучах: *підвищений білірубін*, яке реалізовано у формі іменника-композиції: нім. *die Hyperbilirubinämie*. Сюди відносимо і складні слова з терміноелементом старогрецького походження: укр. *еритроміцин* – пол. *erytromycyna* – нім. *das Erythromycin*; укр. *еритема* – нім. *das Erythem*, де старогрец. *έρυθρός* як латинський терміноелемент — *erytros* червоний. Натомість у польській термінології функціонує термін *krwinka*, створений на питомій основі. У польськомовних інструкціях знайдено лише одну форму зі старогрецьким коренем – *erytr* (від старогрец. *έρυθρός* ‘червоний’): пол. *erytromycyna*, в німецькомовних інструкціях – *das Erythem, das Erythromycin, die Erythropoese, die Erythrozytenaplasie, erythematodes, erythematosus*, натомість в українськомовних інструкціях наявні такі одиниці: укр. *еритема, еритематоз, еритематозний, еритроміцин, еритроцит, еритроцитарний*.

У проаналізованих текстах кольоропозначення *червоний* (як і інші кольоропозначення) вжито як реальний колір, не навантажений символічністю.

Жовтий колір переважно характеризує форму медичного препарату, як-от розчин, таблетки, наприклад укр. *таблетки жовтого кольору* – пол. *żółte tabletki* – нім. *gelbe Tabletten*.

Зелене забарвлення притаманне як і формам медичних препаратів, розчин, таблетка, так і частинам тіла, зокрема забарвлення райдужної оболонки ока. *Білий* колір передусім вживають у словосполучах із назвами форм медичних

препаратів, як-от *таблетка, порошок, суспензія* та ін., наприклад укр. *кристалічний порошок від білого до жовтуватого кольору, брудно-білого кольору*; укр. *біла, однорідна суспензія флютиказону фууроату*; укр. *таблетки 10 мг – круглі, двоопуклі, білого або майже білого кольору*; укр. *вміст капсул – гранули білого або майже білого кольору*; пол. *tabletki leku Bonviva są w kolorze białym do białawego*; пол. *Cetrotide jest białym proszkiem*; нім. *Twinrix Erwachsene ist eine weiße, leicht milchige Flüssigkeit*.

Синє та блакитнє забарвлення позначає форму медичного препарату: укр. *капсули непрозорі синьо-білі 30 мг та зелено-сині* – пол. *kapsulki...są niebiesko -zielone* – нім. *Hartkapseln sind blau und grün*.

Коричнєве забарвлення притаманне також формам медичного препарату, як-от: *таблетки, розчин*. Наприклад: укр. *таблетки коричневого кольору* пол. *brązowe tabletki* – нім. *die Tabletten sind ...braun*. Також коричневий колір сигналізує про побічні дії медичних препаратів, наприклад в українськомовних інструкціях: укр. *однак вся райдужна оболонка або її частини можуть набутти більш інтенсивного коричневого кольору; коричнева пігментація навколо зіниці*; пол. *purpurowe lub czerwono-brązowe plamki widoczne pod skórą*; нім. *violette oder rotbraune Punkte, die durch die Haut sichtbar sind*.

Кольоропозначення чорний в польсько- та німецькомовних інструкціях входить до словосполук, які позначають захворювання *діарея*: пол. *krew lub skrzepę w kale (lub czarny, smolisty kal)*, нім. *blutiges Erbrechen oder schwarze teerige Stühle*; пол. *prowadzi do pogorszenia widzenia i / lub obecności mętów w ciele szklistym (czarnych kropek lub cienkich kresek przesuwających się w polu widzenia)*; нім. *...im Auge (schwarze Punkte oder dünne Linien, die sich über das Sichtfeld bewegen)*. Кольоропозначення *чорний* є компонентом словосполук на позначення дозування, наприклад: пол. *czarna linia oznaczającą dawkę*; укр. *чорною фарбою надруковано: "CellCept250" – на ковпачку та "Roche" – на корпусі*; нім. *Sie tragen in schwarzer Farbe auf dem Kapseldeckel den Aufdruck*

„CellSept 250“ *Kapselboden das „Firmenlogo“, ebenfalls in schwarzer Farbe* – пол. „CellSept 250” *nadrukowanym w kolorze czarnym na wieczku kapsułki i znakiem firmowym na trzonie kapsułki.*

Зіставний аналіз засвідчив низку відмінностей передавання кольору в інструкціях до медичних препаратів. Наприклад, в українськомовних інструкціях виявлено декілька позначень для передавання німецької словосполуки *leicht gelb*: укр. *світло-жовтий колір; злегка жовтуватий відтінок* (нім. *Bridion ist eine klare, farblose bis leicht gelbe Injektionslösung* – укр. *препарат являє собою прозорий розчин від безбарвного до світло-жовтого кольору; від безбарвного до злегка жовтуватого відтінку розчин*). На нашу думку, належить використовувати другий варіант *злегка жовтуватий відтінок*, оскільки прислівник *злегка* та іменник *відтінок* точніше передають зміст значення німецької словосполуки, на відміну від прикметника *світло-жовтий*.

Часто в польськомовних інструкціях використовують форму однини, а в німецькомовних слово подають у множині, наприклад: пол. *CIALIS 2,5 mg to pomarańczowo- żółta, powlekana tabletką w kształcie migdala z oznaczeniem „C 20” na jednej ze stron.* нім. *CIALIS 2,5 mg Filmtabletten sind hellorange-gelb, mandelformig und mit “C 2 1/ ” auf einer Seite 2 markiert.* Натомість в українськомовних інструкціях вживають форму множини, але маємо неточне відображення кольору таблеток: *таблетки жовтого кольору та мигдалеподібної форми, з написом “C 20” з одного боку.* Як видно ж прикладу, польські перекладачі вважають нім. *hellorange* (‘світло-оранжевий’) – пол. *pomarańczowo-żółty* (‘помаранчево-жовтий’), хоча цього терміна немає в польських лексикографічних працях, натомість наявний лише прикметник *pomarańczowy* ‘1. dotyczący pomarańczy (drzewa) (стосується помаранчевого дерева); 2. odnoszący się do owoców pomarańczy, zrobiony z pomarańczy, mający smak pomarańczy, zapach pomarańczy; 3. mający kolor dojrzałych owoców pomarańczy’ [350]. Відповідно до тлумачення, пол. *pomarańczowy*

(‘помаранчевий’) не має значення світлого відтінку, тому вважаємо цей термін не повністю відповідним в інструкції до медичних препаратів. Натомість вважаємо еквівалентом термін, вміщений у тлумачному словнику польської мови SJP, *jasnożółty ‘żółty o jasnym odcieniu’* [350]. Українські перекладачі не лише не відобразили точний відтінок форми ліків, подавши: *таблетки жовтого кольору*, а не *таблетки світло оранжево-жовтого кольору*. Звідси висновуємо, що німецькі та польські укладачі інструкцій намагаються подати якнайповнішу інформацію про медичний препарат, із вказівкою на відтінок кольору форми медичного препарату, на відміну від укладачів українськомовних інструкцій.

Здійснений аналіз дає змогу виокремити типові сполуки, складником яких є колір. Зокрема, найчастіше трапляються словосполуки, яким відповідають такі моделі:

КОЛІР + ЧАСТИНА ТІЛА: **ноги:** укр. *почервоніння ніг* – пол. *zaczzerwienienie nóg* – нім. *die Rötung im Bein*; **шкіра:** укр. *пожовтіння шкіри* – пол. *żółte zabarwienia skóry* – нім. *die Gelbfärbung der Haut*, укр. *почервоніння шкіри* – пол. *zaczzerwienienie skóry* – нім. *die Hautrötung, die Rötung der Haut*; укр. *почервоніння і сухість шкіри* – пол. *zaczzerwienienie i suchość skóry* – нім. *gerötete, trockene Haut*; **обличчя:** укр. *почервоніння обличчя* – пол. *zaczzerwienienie twarzy* – нім. *die Gesichtsrotung, die Rötung oder Schwellung im Gesicht, an Lippen oder Zunge*; **горло, шия:** укр. *почервоніння горла* – пол. *zaczzerwienienie gardła* – нім. *die Rötung des Rachens*; **око, частина довкола ока:** укр. забарвлення райдужної оболонки: *блакитно-каре, сіро-каре, жовто-каре і зелено-каре*; укр. *почервоніння очей* – пол. *zaczzerwienienie oka, czerwone oczy* – нім. *die Augenrötung, die Rötung der Augen; rotes Auge, gerötete Augen*, укр. *пожовтіння кришталіка ока* – пол. *żółte zabarwienia oka* – нім. *die Gelbfärbung des Augenweißes*; укр. *почервоніння білка ока* – пол. *zaczzerwienienie białkówki oka* – нім. *die Rötung des weißen Bereichs des Auges*; укр. *почервоніння, припухлість або утворення лусочок на повіках*, *почервоніння повік* – пол. *zaczzerwienienie i*

obrząk (zapalenie spojówek), zaczerwienienie powiek – нім. die Rötung des Augenlides; рот: укр. почервоніння в ротовій порожнині – пол. zaczerwienienie lub bole w jamie ustnej – нім. die Rötung oder wunde Stellen im Mund; укр. почервоніння десен – пол. zaczerwienienie lub krwawienie z dziąseł – нім. rotes Zahnfleisch oder Zahnfleischbluten; внутрішні органи та речовини: укр. еритроцити, червоні тільця – пол. czerwone krwinki – нім. rote Blutkörperchen, rote Blutzellen, укр. ясно-червона кров у калі – пол. jasnoczerwona krew w kale – нім. hellrotes Blut im Stuhl, укр. сеча може забарвлюватися в червонувато-коричневий колір – пол. nieszkodliwe czerwono-brązowe zabarwienie moczu – нім. unbedenkliche rotbraune Verfärbung des Urins);

КОЛІР + ОРГАН ЛЮДСЬКОГО ТІЛА: укр. зменшення/зниження кількості еритроцитів – пол. niedokrwistość (utrata czerwonych krwinek), liczba krwinek czerwonych (niedokrwistość) – нім. die Abnahme der Menge an Hämoglobin (roter Blutfarbstoff) im Blut; укр. еритроцитарна аплазія – пол. aplazja czerwonych krwinek – нім. die Erythrozytenaplasie;

КОЛІР + ФОРМА МЕДИЧНОГО ПРЕПАРАТУ: укр. таблетки, вкриті оболонкою світло-оранжевого кольору – пол. pomarańczowo-żółta, powlekana tabletką – нім. Filmtabletten sind hellorange – **gelb**; укр. світло-зелені овальні таблетки – пол. jasnozielony powlekany tabletki – нім. hellgrüne Filmtabletten; укр. капсули непрозорі синьо-білі 30 мг та зелено-сині – пол. kapsulki...sa niebiesko-zielone – нім. Hartkapseln sind blau und grün;

КОЛІР + ІНСТРУМЕНТ / ЧАСТИНА ІНСТРУМЕНТА: укр. одна голка із жовтою міткою призначена для розчинення засобу у воді (переклад наш) – пол. jedna igła z żółtą nasadką przeznaczona do wstrzyknięcia jałowej wody do fiolki i pobrania gotowego leku z fiolki – нім. eine Injektionsnadel mit **gelber** Markierung zur Injektion des Wassers;

КОЛІР + НАСЛІДОК: укр. червона пігментація – пол. pigment czerwony – нім. Pigment rot; укр. ериматозне висипання – пол. czerwony plamy skóry –

нім. *rote Flecken auf der Haut, Hautausschlag mit dunkelroten, erhabenen, juckenden Pusteln*; укр. *шкірні реакції у місці введення: в основному почервоніння* – пол. *zaczerwienienie w miejscu wstrzyknięcia* – нім. *die Rötung an der Injektionsstelle*, укр. *підшкірні червоні плями* – пол. *...które pojawia się pod skórą w postaci czerwonych punktowych plamek* – нім. *rote Flecken unter der Haut*.

Отже, концепт КОЛІР у кожній мові представлений низкою вербалізаторів. У текстах інструкцій до медичних препаратів уживають назви основних кольорів: *червоний, жовтий, зелений, синій, коричневий, чорний та білий*. Використано в інструкціях також назви відтінків кольорів: *блакитно-карий, сіро-карий, жовто-карий, зелено-карий, світло-блакитний*. Дані свідчать, що найбільш дискретизовано концепт КОЛІР у німецькомовних (16 кольоропозначень), українськомовних (15) та польськомовних (12) текстах. На основі проведеного аналізу сполук, складником яких є колір, виокремлено такі моделі: КОЛІР + ЧАСТИНА ТІЛА; КОЛІР + ОРГАН ЛЮДСЬКОГО ТІЛА; КОЛІР + ФОРМА МЕДИЧНОГО ПРЕПАРАТУ; КОЛІР + ІНСТРУМЕНТ / ЧАСТИНА ІНСТРУМЕНТА; КОЛІР + НАСЛІДОК. Встановлено, що у проаналізованих текстах інструкцій до медичних препаратів виявлені кольоропозначення вжито як реальні кольори.

4.2. Джерела й типи запозичень в інструкціях до медичних препаратів

Значну кількість термінів створено на основі терміноелементів. І. Кочан зазначає: «Міжнародні терміноелементи відіграють важливу роль у мові науки та техніки, бо полегшують розвиток науково-технічних зв'язків між країнами. Крім того, з них легко побудувати термін у тих випадках, коли з національних терміноелементів побудувати короткий і точний термін не вдається» [108, с. 54].

Відповідно до класифікації терміноелементів сучасних учених [108; 227], виокремлюємо в інструкціях низку тематичних груп:

- складники, які характеризують предмет за його розмірами: **мегалo-**, **мікро-** (укр. *целюлоза мікрокристалічна* – пол. *celuloza mikrokrystaliczna* – нім. *mikrokristalline Cellulose*, укр. *мікромоль* – пол. *mikromol* – нім. *Mikromol*, укр. *мікрограм* – пол. *mikrogram* – нім. *Mikrogramm*, укр. *мікролітр* – пол. *mikrolitr* – нім. *Mikroliter*, укр. *мікробіологічний* – пол. *mikrobiologiczny* – нім. *mikrobiologisch*, укр. *мікрометр* – пол. *mikrometr* – нім. *Mikrometer*);

- складники на позначення зародження, походження та розвитку **генез-**, **ген-**, **біо-** (укр. *генез* – пол. *genesis* – нім. *Genesung*; укр. *гентаміцин* – пол. *gentamycyna* – нім. *Gentamicin*, укр. *біотехнологічний* – пол. *biotechnologiczny* – нім. *biotechnologisch*, укр. *біопсія* – пол. *biopsja*. – нім. *Biopsie*, укр. *біологічний* – пол. *biologicals* – нім. *biologicals*);

- складники на позначення боротьби, захисту від чогось: **анти-** (укр. *антидот* – пол. *antidotum* – нім. *Antidot*, укр. *антибіотик* – пол. *antybiotyk* – нім. *Antibiotikum*, укр. *антиалергічний* – нім. *anti allergisch*, укр. *антибактеріальний* – нім. *antibakteriell*, укр. *антиген* – пол. *antygen* – нім. *Antygen*, укр. *антидіуретичний* – пол. *antydiuretyczny* – нім. *antidiuretisch*);

- складники на позначення однорідності: **гомо-**, **моно-** (укр. *моногліцерид* – пол. *monogliceryd* – нім. *Monoglyceride*, укр. *моноклональний* – пол. *monoklonalny* – нім. *monoklonal*, укр. *монотерапія* – пол. *monoterapia*, укр. *моноамінооксидази* – пол. *monoaminoooksydazy* – нім. *Monoaminoxidase*);

- складники на позначення неоднорідності: **ало-**, **анізо-** (укр. *алопеція* – пол. *łysienie* – нім. *Alopezie*);

- складники на позначення розладу функції: **дис-** (укр. *дисгевзія* – пол. *dysgeusia* – нім. *Dysgeusie*, укр. *дисфункція* – пол. *dysfunkcja* – нім. *Dysfunktion*, укр. *дискінезія* – пол. *dyskinez* – нім. *Dyskinesie*, укр. *дисліпопротеїнемія* – пол. *dyslipoproteinemia* – нім. *Dyslipoproteinamie*);

- складники на позначення переміщення за межі чогось **транс-** (укр. *трансамінази* – пол. *transaminazy* – нім. *Transaminasen*, укр. *трансдермальний* –

пол. *transdermalny* – нім. *transdermal*, укр. *трансплантація* – пол. *transplantacja* – нім. *Transplantation*);

- складники на позначення положення між чимось, всередині чогось **inter-** (укр. *інтерферон* – пол. *interferon* – нім. *Interferon*, укр. *інтерстиціальний* – нім. *interstitiell*).

Найбільшу групу становлять складники, які пов'язані з анатомічною будовою тіла людини:

- на позначення судинної системи: **ангіо-, вазо-** (укр. *васкуліт* – пол. *vasculitis* – нім. *Vaskulitis*, укр. *васкулярний* – пол. *vaskular* – нім. *vaskular*, укр. *вазодила(я)тація* – нім. *Vasodilatation*);

- на позначення кровоносної системи: **гем(о)-, гемато-**(укр. *гемодіаліз* – пол. *hemodializa* – нім. *Hämodialyse*, укр. *гемоглобін* – пол. *hemoglobin* *hemoglobin* – нім. *Hämoglobin*);

- на позначення шлунку: **гастро-, гастер-** (укр. *гастроентерит* – нім. *Gastroenteritis*; укр. *гастрит* – нім. *Gastritis*, укр. *гастроінтестінальний* – нім. *Gastrointestinal*);

- на позначення м'язів: **міо-** (укр. *інфаркт міокарда* – нім. *Myokardinfarkt* (*Herzinfarkt*); нім. *Myokardruptur*);

- на позначення нервової системи: **невр(о)-, нейр(о)-** (укр. *нейролептик* – пол. *neuroleptic* – нім. *Neuroleptika*, укр. *нейрамінідази* – пол. *neuraminidaza* – нім. *Neuraminidase*, укр. *нейролептичний* – пол. *neuroleptyczny* – нім. *neuroleptisch*, пол. *neuropsychiatryczny* – нім. *neuropsychiatrisch*, укр. *невропатія* – пол. *neuropatia* – нім. *Neuropathie*);

- на позначення артерій: **артеріо-** (укр. *артеріосклероз* – нім. *Arteriosklerose*, укр. *артерія* – нім. *Arterie*, укр. *артеріальний* – нім. *arteriell*);

- на позначення суглобів: **артро-** (укр. *артралгія* – нім. *Arthralgie*, укр. *артрит* – нім. *Arthritis*);

- на позначення бронхів: **бронхо-** (укр. *бронхіт* – нім. *Bronchitis*, укр. *бронхіальна астма* – нім. *Bronchialasthma*, укр. *бронхоспазм* – нім. *Bronchospasmus*);

- на позначення серця: **кардіо-** (укр. *кардіоверсія* – пол. *kardiowersja* - нім. *Kardioversion*, укр. *кардіоваскулярний* – нім. *kardiovaskular*).

У німецькомовних інструкціях до медичних препаратів наявна більша частка запозичень із латинської мови. Деякі німецькі терміни зберігають навіть латинські морфологічні ознаки, наприклад, німецький термін *Bronchospasmus*, *Bronchospasmen* (*бронхоспазм*). Із наведених прикладів видно, що іменник зберігає закінчення II відміни іменників в однині й також рід, оскільки обидва іменники є чоловічого роду як в латинській, так і в німецькій мовах. Також це явище характерне для німецьких прикметників, як наприклад: *arteriosus*, *erythematous*, оскільки закінчення *-us* притаманне прикметникам чоловічого роду в латинській мові. Це явище можна пояснити пристосуванням національних терміносистем до міжнародної системи назовництва, в основі яких лежить латинська мова. Натомість в українсько- та польськомовних інструкціях такого явища не спостерігаємо, оскільки українська та польська мови, належачи до групи слов'янських мов, мають менше споріднених граматичних ознак з латиною, ніж німецька мова, яка належить до групи германських мов.

Варто зазначити, що в українськомовних інструкціях трапляються транслітеровані латинські терміни, наприклад: *іншими значними ускладненнями передозування є делірій, конвульсії, можливість нейролептичного злякисного синдрому, пригнічення дихання, аспірація, гіпертонія або гіпотонія, серцева аритмія (<2% випадків передозування) та кардіопульмональний шок; дуже часто (1/10) у здорових добровольців дисгевзія*; еквівалент латинського терміна в українській мові, наприклад: *у деяких випадках спостерігались порушення смакових відчуттів, неспокій; з боку нервової системи: головний біль,*

периферична нейропатія, запаморочення, порушення смаку, тремор; непоширені: зниження артеріального тиску, підвищення артеріального тиску; необхідно вжити заходів проти подальшого зниження артеріального тиску. Натомість у німецькомовних інструкціях спостерігаємо функціонування термінів-дублетів, де перша форма – це німецький еквівалент латинського терміна, а друга форма – це транслітерація латинського терміна або сам латинський термін, наприклад нім. *niedriger Blutdruck (Hypotonie)*, *Brustschmerzen (Angina pectoris)*, *Eiter im Auge (Hypopyon)*, *Brustenge mit starken Brustschmerzen (instabile Angina pectoris)*, *Geschmacksveränderungen (Dysgeusie)*, *wenn eine Störung der Blutgerinnung (wie z. B. Hämophilie)*, *Sie haben eine entzündliche Darmerkrankung („Morbus Crohn“ oder „Colitis ulcerosa“)*, *beim Morbus Paget erfolgt der Knochenumbau zu schnell*. Окрім вищенаведених, існують інші види термінів-дублетів, як-от калька латинського терміна і його ж лексичний відповідник, наприклад нім. *Entzündung der Leber (Hepatitis)*, *ortlich begrenzter Bluterguss (Hämatom)*, *Verminderung der Blutplättchen (Thrombozytopenie)*, *Entzündung bestimmter Teile des Auges (Vitritis)*, *Blutung an der Injektionsstelle (Hämorrhagie der Injektionsstelle)*, *Augenrotung (Bindehauthyperämie, okulare Hyperämie)*, *Ohnmachtsanfall (Synkope)*. Аналогічне явище спостерігаємо в польськомовних інструкціях: *zaburzenia zmysłu smaku (dysgeusia)*, *zaburzeniach krzepnięcia (takich jak hemofilia)*, *stężenie cukru we krwi może być zbyt duże (hiperglikemia)*, *stężenie cukru we krwi może zmniejszyć się (hipoglikemia)*, *w przypadku znacznego obniżenia stężenia białka we krwi (hipoproteinemia)*, *drętwienie lub osłabienie rąk i nóg (neuropatia)*.

В українсько- та німецькомовних інструкціях рідше, ніж в польській термінології трапляється вживання еквівалентних форм (лексичних відповідників) до латинських термінів, порівняймо: пол. *miejscowe obrznięcie wypelnione krwią z uszkodzonego naczyńia krwionośnego (krwiak)*, укр. *крововилив*

в око з боку судинної системи **гематома**; тимчасом як у німецькій медичній лексиці наявні обидві форми – *örtlich begrenzter Bluterguss (Hämatom)*.

Спостерігаємо зміну граматичних форм, які пов'язані із внутрішніми особливостями цільової мови, оскільки «далеко не завжди лексема іншомовного походження зберігає в цільовій мові свою граматичну структуру, навіть частково» [227, с. 119]. Зіставмо: укр. у клінічних дослідженнях була показана ефективність севеламеру в зниженні рівня фосфору в плазмі крові у пацієнтів, що перебувають на **гемодіалізі** або перитонеальному діалізі; нім. *Renagel wird zur Einstellung des Blutphosphatspiegels von erwachsenen Patienten mit Niereninsuffizienz verwendet, die sich einer Hämodialyse oder Peritonealdialyse unterziehen*; пол. *lek Renagel jest stosowany w celu regulowania stężenia fosforanów we krwi dorosłych pacjentów z niewydolnością nerek leczonych hemodializami lub dializami otrzewnowymi*. Цей приклад вказує на використання в українській та німецькій мові іменника, який вживається в однині, а в польськомовній інструкції використано множину.

Терміни перекладають у різних мовах словами, належними до різних граматичних категорій – частин мови. Так, нижче наведений приклад вказує на використання граматичної категорії іменника в українськомовній та німецькомовній інструкціях, натомість у польській використано дієприкметник: укр. у суб'єктів з нирковою недостатністю, включаючи хворих на **гемодіалізі**; нім. *Erwachsene Patienten mit Nierenversagen, die Hämodialyse oder Peritonealdialyse erhalten*, пол. *dorośli pacjenci z niewydolnością nerek hemodializowani lub dializowani otrzewnowo nie są w stanie utrzymać prawidłowego stężenia fosforanów w surowicy*. Аналогічне явище спостерігаємо в межах однієї мови, де використовують різні частини мови на позначення того самого поняття: нім. *ACE-Hemmer und Angiotensin-II-Hemmer – angewendet bei hohem Blutdruck oder Herzerkrankungen* – скорочення; *Hemmer (zur Behandlung bestimmter Herzkrankheiten oder hohen Blutdrucks)* – іменник.

Якщо в медичній термінології наявні декілька термінів на позначення того самого поняття, то німецькі та польські укладачі інструкцій завжди подають термін-дублет у дужках: нім. *was dann zu einem **Herzinfarkt** (**Myokardinfarkt**), **Schlaganfall** oder Tod führen kann.* пол. *ponieważ może doprowadzić do odcięcia dopływu krwi, powodując zawał serca (**zawał mięśnia sercowego**), udar mózgu lub zgon.* На жаль, автори українськомовних інструкцій не використовують такий спосіб уточнення інформації.

Велика частина запозичених термінів – це транслітеровані іменники, тобто механічно запозичені чужомовні слова латинського чи грецького походження. Хоча через часткову неунормованість української наукової термінології спостерігаємо функціонування термінів із різним побуквеним і пофонемним передаванням вихідних лексичних одиниць. Наприклад, укр. іменник *вазодилатація* й *вазодилатація*. Обидва варіанти функціонують у проаналізованих українськомовних медичних інструкціях. Натомість у німецькій мові, окрім транслітерованої форми, спостерігаємо наявність в інструкції як еквівалента, так і транслітерованої форми: *die Hitzewallungen (die Vasodilatation)*. У польському перекладі функціонують лише еквівалентні польські форми *uderzenia gorąca (epizody rozszerzenia naczyń)*. Аналогічний приклад: укр. *натрієва сіль* – пол. *w postaci jednowodnej soli sodowej* – нім. *Mononatriumsalz*. У німецькомовній інструкції застосовано композит, який складається із терміноелемента греко-латинського походження *Mono-*, транслітерованої форми *natrium* та відповідника *Salz*, а в польській мові вжито еквівалентну словосполуку в родовому відмінку, а в українському варіанті – двокомпонентний термін, утворений способом транслітерації: *натрієва сіль*.

За нашими спостереженнями, в українськомовних та німецькомовних інструкціях застосовано здебільшого переклад за допомогою транслітерації, а не аналогів, як це властиво перекладу польських інструкцій. Зіставмо укр. *шлункові розлади, печія, езофагіт, гастрит*; нім. *die Magenprobleme wie*

„*Gastroenteritis*“ oder „*Gastritis*“ (де лат. *gastritis* – запалення шлунка), у польському перекладі маємо еквівалентну форму пол. *dotyczące żołądka takie jak, zapalenie żołądka i jelit lub zapalenie żołądka*; укр. *хворих на атеросклероз*; нім. *Sie haben verkalkte Arterien (bekannt als Arteriosklerose)*; пол. *U pacjenta występuje miażdżycowe stwardnienie tętnic (także zwane miażdżycą tętnic)*.

У досліджуваних мовах, згідно з орфографічними нормами кожної з них, термін *акромегалія* подано транслітерацією: укр. *акромегалія* – пол. *akromegalia* – нім. *die Akromegalie*. Відповідно латинські терміни жіночого роду на -ia (лат. *arteria, akromegalia*) під час транслітерації німецькою мовою набувають характерного закінчення -ia. Також у німецькій та польській мовах існують терміни-дублети: нім. *der Gigantismus*, пол. *gigantyzm* ‘гігантизм’. Хоча автори українсько-латинсько-англійського медичного енциклопедичного словника наводять терміни-дублети: *гігантизм, макросомія*, у проаналізованих українськомовних інструкціях натрапляємо лише на форму *акромегалія* [249-1, с. 554].

Частотним явищем є використання транслітерації в українській та німецькій мовах на відміну від польської. Зокрема, транслітерованій термін латинського походження *алопеція* вживають в українських інструкціях, хоча в українській мові існує аналог *облисіння*. Проте українські фахівці у сфері медицини здебільшого послуговуються транслітерованим терміном. Водночас німецькі медичні працівники використовують переклад латинського терміна, у дужках подаючи транслітеровану форму: *ungewöhnlicher Haarausfall oder Ausdünnung der Haare (Alopezie)*. Натомість у польських інструкціях функціонує описовий варіант хвороби (*bardziej nasilone niż zazwyczaj wypadanie włosów lub łysienie*) і лексичну кальку. Аналогічно вживають транслітерованій іменник *монотерапія*. У польському та українському перекладі застосовують також транслітерацію, а в німецькому – аналог *alleine*, що означає *сам, самотній*: пол. *Pegasys jest zwykle stosowany w monoterapii, jako jedyny lek*; укр. *pegacic при*

монотерапії або в комбінації з рибавірином ефективний в лікуванні хворих – нім. *Pegasys wird normalerweise alleine angewendet.*

Розгляд типів запозичень медичних термінів є доволі складним завданням, оскільки належить звертати увагу на те, що в кожній мові діють власні мовні норми, терміни наділені певним змістом, не завжди повністю релевантним для інших культур. Окрім того, пильної уваги потребує словотвірна, семантична та морфологічна структури терміна.

4.2.1. Неологізми як відображення еволюції медичного знання.

Розвиток медичної галузі й науково-технічний прогрес зумовлюють постійне збагачення медичної термінології новими поняттями та термінами на їх позначення. Особливу увагу варто звернути на позначення нових понять у сучасній медичній науковій мові та на нові способи творення неологізмів у медичній термінології. Поява неологізмів зумовлена як потребою позначати нові поняття (екстралінгвальні чинники), так і тенденцією до уніфікації мовних засобів (інтралінгвальні чинники).

У проаналізованих інструкціях до медичних препаратів переважають номінативні одиниці, які поєднують новизну форми зі змістом, з'являються шляхом запозичення з англійської мови та шляхом творення неологізмів, які поєднують новий зміст з уже наявною формою, утворені шляхом зміни значення. Також вагому частку складають неологізми, утворені внаслідок морфологічного словотворення, зокрема інтернаціоналізми, утворені на основі греко-латинських терміноелементів. Розгляньмо детальніше шляхи термінотворення неологізмів в українсько-, польсько- та німецькомовних інструкціях.

До першої групи відносимо запозичення з інших мов, утворені шляхом калькування наприклад: від англ. *stress* утворилися укр. *стрес* – пол. *stres* – нім. *Stress*; від англ. *hormon* – укр. *гормон* – пол. *hormon* – нім. *Hormon*; від англ. *Alpha-blocker* – укр. *альфа-блокатор* – пол. *alfa-bloker* – нім. *Alpha-*

blocker/Alphablocker; укр. *бета-блокатор* – пол. *beta bloker* – нім. *Betablocker*; від англ. *dopamine agonist* – укр. *агоністи допаміну* – пол. *agonistą dopaminy* – нім. *die Dopaminagonisten*; від італ. *modulator (modulatore)* – укр. *модулятор* – пол. *modulator* – нім. *Modulator*.

Дослідники виокремлюють повністю та частково пристосовані запозичення [333, с. 61]. Повністю пристосовані запозичення – це слова адаптовані в цільовій мові, оскільки вони набувають типових закінчень, характерних для цільової мови: укр. *експонувати* – пол. *eksponować* – нім. *exponieren*. Хоча форми *експонувати* у проаналізованих українськомовних інструкціях не вдалося знайти, тим не менше академічний словник української мови вказує на існування такої форми. Сюди відносимо й такі приклади: укр. *госпіталізований* – пол. *hospitalizowany* – з фр. *hospitaliser*, укр. *евентуальний* – пол. *ewentualny* – нім. *eventuell* – з фр. *eventuel*, укр. *вірус* – пол. *wirus* – нім. *Virus* з фр. *virus*.

Частково пристосовані запозичення – вислови та звороти, які мають спрощену вимову та форму написання, невідмінювані або мають оригінальну вимову [333, с. 61]:

- запозичення зі збереженням оригінальної вимови, наприклад укр. *рефлюкс* – пол. *refluks* – нім. *reflux* – фр. *reflux* від лат. *refluo, ere* – *тексти, протікати*; укр. *тест* – пол. *test* – нім. *Test* з англ. *test*, укр. *йогурт* – пол. *jogurt* – нім. *Jogurt* – з фр. *Joghourt*. Як свідчать наведені приклади, форма написання зберігається в усіх трьох мовах;

- запозичення, які мають спрощену форму написання, наприклад укр. *антиген* – пол. *antygen* – нім. *Antigen* із лат. *antigen*, укр. *вітамін* – пол. *witamina* – нім. *Vitamin* з фр. *vitamine*.

Друга група – це терміни-неологізми, утворені шляхом словоскладання, із уже наявних мовних елементів, переважно греко-латинських: укр. *ліпогіпертрофія* – пол. *lipohipertrofia* – нім. *die Lipohypertrophie*;

укр. ліпоатрофія – пол. *lipotrofia* – нім. *die Lipotrophie*. Наприклад: укр. для запобігання **ліподистрофії** (**ліпоатрофії** та **ліпогіпертрофії**) місця ін'єкцій слід змінювати навіть у межах однієї ділянки тіла – пол. *zmiany w miejscu wstrzyknięcia (lipodystrofia)*. *W miejscu wstrzyknięcia, tkanka tłuszczowa pod skora może się kurczyć (lipotrofia) lub zagęścić (lipohipertrofia)* – нім. *die Veränderungen an der Injektionsstelle (**Lipodystrophie**): Das Unterhautfettgewebe an der Injektionsstelle kann schrumpfen (**Lipatrophie**) oder zunehmen (**Lipohypertrophie**)*). Сюди відносимо: укр. нуклеотиди – пол. *nukleotydy* – нім. *die Nukleotide*; укр. нейтрофіли/нейтрофільні гранулоцити – пол. *neutrofile/granulocyty obojętnochłonne* – нім. *die Neutrophile /Neutrophilen Granulozyten*. До цієї ж групи відносимо нові терміни, утворені деривацією (укр. гормон – гормональний, пол. *hormon – hormonalny*, нім. *Hormon-hormonell*; укр. інсулін – інсуліновий – інсуліноподібний – інсулінорезистентність – інсулінотерапія – пол. *insulina – insulinowy – insulinopodobny- insulinooporność – insulinoterapia* – нім. *das Insulin – die Insulinresistenz – die Insulintherapie*; укр. ідентифікувати – ідентифікація – ідентифікаційний код, пол. *identyfikować – identyfikacja – kod identyfikacyjny*, нім. *identifizieren – die Identifizierung – der Identifikationscode*).

Третя група – аббревіатури (укр. СНІД (синдром набутого імунodefіциту) – пол. *AIDS (Acquired Immune Deficiency Syndrome)*, (*Zespół nabytego niedoboru (rzadziej upośledzenia) odporność*) – нім. *AIDS (Acquired Immune Deficiency Syndrome)*, („*erworbenes Immundefektsyndrom*“); укр. ГР (гормон росту) – пол. *GH (hormon wzrostu)* – нім. *GH (Wachstumshormon)*; укр. ЛГ (лютеїнізуючий гормон) – пол. *LHRH (hormon luteinizujący (ang. Luteinising Hormone Releasing Hormone – LHRH))* – нім. *LHRH (Luteinisierendes Hormon-Releasing-Hormon)*; укр. ІФР-1 (інсуліноподібний фактор росту 1) – пол. *IGF-I (insulinopodobny czynnik wzrostu)* – нім. *IGF-I (Insulin-like Growth Factor)*).

Четверту групу складають неологізми (терміни, які під час міграції змінюють своє значення, зокрема й неосемантизми утворені шляхом

транстермінологізації) наприклад термін військової термінології укр. *мобілізація периферичних стовбурових клітин крові (ПСКК)* – пол. *mobilizacja komorek macierzystych krwi obwodowej* – нім. *die Mobilisierung peripherer Blutstammzellen*. Тлумачний словник української мови подає таку дефініцію терміна *мобілізація* 1. Призов військовозобов'язаних на службу в діючу армію у зв'язку із запровадженням воєнного стану. // перен. Залучення кого-небудь для виконання якогось важливого завдання, масового заходу. 2. Переведення всіх галузей народного господарства на військовий стан; перен. Приведення чого-небудь до активного стану, що забезпечує виконання якогось важливого завдання, масового заходу [234-4, с. 767]. Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник трактує це поняття у медицині, як: процес відновлення рухів у фіксованій частині тіла [249-2, с. 29].

В текстах ІМП функціонують також терміни хімічної галузі, як-от: укр. *кислота* – пол. *kwas* – нім. *die Säure*. *Кислота* – сполука, що дисоціює у водному р-ні з утворенням протона; донор протона. Медичний термін *кислота дезоксирибонуклеїнова (ДНК)* – пол. *kwas dezoksyrybonukleinowy (DNA)* – нім. *Desoxyribonukleinsäure (DNS)* – біополімер із нуклеотидів, які містять дезоксирибозу; основний ядерний матеріал доволі постійний у різних клітинах певного виду; може існувати в лінійній і циклічній формах; носій генет. Інформації; одноланцюгова кільцева ДНК є в мітохондріях або вірусах, кільцева подвійна спіраль – реплікативна форма вірусів [249-1, с. 298].

Український термін *медіатор* – пол. *mediator* – нім. *der Mediator* означає: 1. посередник у дипломатичних відносинах, торговельних угодах. 2. Тонка рогова або пластмасова пластинка з загостреним кінцем, якою грають на деяких струнних музичних інструментах. В медичній галузі *медіатор* – 1. біол. актив. речовина, що виділяється з нерв. закінченнями й зумовлює проведення нерв. імпульсів у синапсах, бере участь у передачі їх з нерв. закінченнями на робочий орган. 2. речовина, вивільнена з клітини внаслідок взаємодії антигену

сенсифікованим лімфоцитом [249-2, с. 524]. В українськомовній інструкції: *крім того, кортикостероїди запобігають вивільненню простагландинів, які були ідентифіковані як медіатори кістоїдного макулярного набряку.*

Технічний термін укр. *адаптер* – пол. *adapter* – нім. *der Adapter* (від англ. *adapter*) — пристрій, який з'єднує між собою інші пристрої з різними способами подання даних. Розрізняємо електричний адаптер — пристрій створений для конвертування напруги й сили електричного струму у потрібну величину [234-1, с. 19]. У німецькомовних інструкціях функціонує транслітерована форма англійського терміна *der Adapter*, а у польськомовних інструкціях — еквівалент *łącznik*, **порівняймо:** нім. *Sie hat einen aufgesetzten Luer-Lock-Adapter aus Polycarbonat, der mit einer Elastomerkappe verschlossen ist.* пол. *Strzykawka jest zakończona plastikowa końcówka z łącznikiem typu „Luer lock”, końcówka jest umieszczona w osłonce z elastomeru. Opakowanie nie zawiera igły. Ampułko-strzykawke należy użyć raz i wyrzucić;* Іноді у польськомовних інструкціях цей термін передають описово: нім. *Die Faltschachtel enthält eine Durchstechflasche mit gefriergetrocknetem Pulver, eine Fertigspritze mit Lösungsmittel, einen Transfer-Adapter und eine Nadel.* пол. *Opakowanie zewnętrzne zawiera jedna fiolkę z liofilizowanym proszkiem, jedna gotowa do użycia strzykawkę z rozpuszczalnikiem, jedna nasadkę fiolki oraz jedna igle.*

У німецькомовних інструкціях до медичного препарату на позначення ідентифікаційного номера з назвою клінічного дослідження вживають термін *ідентифікаційний код* (нім. *der Identifikationscode*), напр. *ZYPREXA 7,5 mg überzogene Tabletten sind weiß und bedruckt mit „LILLY“ und dem Identifikationscode „4116“.*

У польськомовних інструкціях наявний лише однокомпонентний термін *код*, *ZYPREXA 10 mg: białe tabletki powlekane z nadrukiem „LILLY” oraz kodem „4117”.* Натомість в українськомовних інструкціях до медичного препарату використовують обидва терміни: *ідентифікаційний код*, *ідентифікаційна*

позначка, напр. капсули непрозорі синьо-білі 30 мг та зелено-сині 60 мг з нанесеним дозуванням та **ідентифікаційним кодом**; з одного боку таблетки нанесено **ідентифікаційну позначку "4759"**, з іншого – "10 MG". Варто зазначити, що такі терміни, як-от: укр. *мобілізація периферичних стовбурових клітин крові* – пол. *mobilizacja komorek macierzystych krwi obwodowej* – нім. *die Mobilisierung peripherer Blutstammzellen*; укр. *медіатор* – пол. *mediator* – нім. *mediator* утворені шляхом транстермінологізації, явища, яке зумовлює модифікацію значення термінів.

Внаслідок вживання загальноновживаної лексики виникли такі неологізми: укр. *продукція* – пол. *produkcja* – нім. *die Produktion*. Під терміном *продукція* розуміємо сукупність продуктів, що випускаються окремим підприємством, певною галуззю промисловості, сільського господарства або всім народним господарством країни. У фармацевтичній енциклопедії *проміжна продукція* — частково оброблена вихідна сировина, яка повинна пройти певні стадії виробничого процесу перед тим, як вона стане готовою продукцією. Якщо П.п. використовується як готовий продукт, то на нього повинна бути специфікація. П.п. повинна зберігатися в умовах, які задовольняють вимогам, передбаченим АНД [251].

Частим є явище існування декількох термінів на позначення тієї самої нової реалії. Наприклад, двокомпонентний термін укр. *протизаплідні таблетки*, у польськомовних інструкціях має два відповідники (обидва двокомпонентні), утворені шляхом калькування: *leki antykoncepcyjny/środki antykoncepcyjne*. Натомість у німецькомовних інструкціях уживають однокомпонентний термін-комполіт *die Kombinationspillen*, порівняймо: пол. *Ryzyko związane ze stosowaniem złożonych hormonalnych leków antykoncepcyjnych* *Następująca informacja oparta jest na danych uzyskanych w wyniku stosowania doustnych leków antykoncepcyjnych*. нім. *die Risiken der Anwendung kombinierter hormoneller Verhütungsmittel* *Die folgenden Angaben beruhen auf Informationen über*

*schwangerschaftsverhütung **Kombinationspillen***; пол. *Nie ma dowodów na to, że system transdermalny, plaster, taki jak EVRA, jest bezpieczniejszy niż złożone doustne środki antykoncepcyjne.* нім. *Es wurde bisher nicht gezeigt, dass ein transdermales Pflaster wie EVRA sicherer ist als eine schwangerschaftsverhütende **Kombinationspille**, die eingenommen wird.* Ці приклади вказують на часте використання неологізмів двокомпонентних термінів в українській та польській мовах, тимчасом як у німецькомовних інструкціях вживається термін-комполіт: укр. *рак грудей* – пол. *Rak piersi* – нім. *der Brustkrebs*; укр. *розлад ендокринних залоз* – пол. *zaburzenia hormonalne* – нім. *die Hormonstörung*; укр. *садно рогів/ерозія рогівки* – пол. *erozja rogówki* – нім. *die Hornhauterosion* – пол. *zidentyfikowany (Wytwórca może być zidentyfikowany poprzez numer serii wydrukowany na kartonie i na etykiecie)* – нім. *identifiziert (Der Hersteller kann anhand der Chargen-Bezeichnung, die auf der Lasche des Umkartons und auf dem Etikett aufgedruckt ist, identifiziert werden)* – пол. *oznaczone odpowiednimi kolorami* – нім. *farbkodierte*, пол. *dysk kontrolny* – нім. *der Programmchip*, укр. *лазерна терапія* – пол. *terapia laserowa* – нім. *die Laserbehandlung*. Зіставмо: пол. *Lekarz może zdecydować, że pacjent wymaga również zastosowania **terapii laserowej**. W takim przypadku **terapia laserowa** można stosować jednocześnie z lekiem Lucentis* – нім. *Ihr Arzt wird darüber entscheiden, ob Sie auch eine **Laserbehandlung** benötigen. Falls ja, so kann eine **Laserbehandlung** zusammen mit Lucentis durchgeführt werden.*

У проаналізованих німецькомовних інструкціях наявні термінологічні синоніми (дублети), утворені шляхом аббревіації, наприклад: від англ. *Ovarian hyperstimulation syndrome (OHSS)* – нім. *ovarielles Hyperstimulationssyndrom (OHSS)*. *Das **OHSS** kann stark ausgeprägt sein, mit deutlich vergrößerten Eierstocken, verringerter Harnproduktion, Gewichtszunahme, Atembeschwerden oder Flüssigkeitsansammlung im Bauch oder Brustkorb; Xolair wirkt durch die Blockade einer Substanz, die **Immunglobulin E (IgE)** genannt wird. **IgE** wird vom Körper*

*produziert und spielt eine wichtige Rolle bei der Entstehung von allergischem Asthma; Dieser gehört zu einer Gruppe von Proteinen, die Zytokine genannt werden, und ist dem körpereigenen **Granulozyten-koloniestimulierenden Faktor (G-CSF)** sehr ähnlich; wenn Sie an speziellen Erkrankungen des Blutes, wie dem **myelodysplastischen Syndrom (MDS)** oder chronisch myeloischer **Leukämie (CML)**, leiden.* Тимчасом як у польськомовних інструкціях використовують вищенаведений неологізм у формі лексичної кальки та аббревіатури з мови-оригіналу: пол. *Zespół nadmiernej stymulacji jajników (OHSS) Zespół OHSS może być cieczki, z wyraźnie powiększonymi jajnikami, zmniejszonym wytwarzaniem moczu, zwiększeniem masy ciała, trudnościami w oddychaniu lub płynem w jamie brzusznej lub klatce piersiowej.*

Отже, поповнення лексичного складу мови новими одиницями спричинена змінами у сфері діяльності людини, виникненням нових явищ, понять та розширенням старих значень.

Українська та польська медична термінологія поповнюються одиницями, утвореними декількома способами, про що свідчить проведений аналіз неологізмів, переважно словоскладанням, запозиченням з інших мов, зміненням значення слова та калькуванням, натомість неологізми підмови медицини в німецькій мові, окрім традиційних способів утворення нових слів, часто повністю пристосовують запозичення з англійської мови, переважно коли йде мова про аббревіатурні неологізми.

Для всіх досліджуваних медичних термінологій характерні інтернаціональні терміни, сформовані на основі інтернаціональних елементів, здебільшого греко-латинських чи на основі англійської мови в межах мови-реципієнта з орієнтацією на її морфологічні ознаки.

4.2.2. Застосування різних типів скорочення в українсько-, польсько- та німецькомовних інструкціях. Сьогодні є особливо помітною тенденція впливу інших мов, культур, зокрема англійської на термінотворення медичних

термінів як германських (німецька), так і слов'янських (українська, польська) мов, зокрема на вживання аббревіатур в інструкціях до медичних препаратів. Існує потреба в дослідженні та представленні у сучасних лексикографічних джерелах термінів, утворених шляхом скорочення: «Творцям нових термінологічних словників варто враховувати, що на сучасному етапі аббревіація стала стійким мовним процесом лінгвокреативного рівня, і достовірність опису сучасної медичної терміносистеми вимагає відобразити в словниках багатство скорочень і за структурою, і за семантикою» [75, с. 39].

Кількісний аналіз засвідчив, що українськомовні інструкції містять 29,02% термінів, утворених шляхом скорочення, польськомовні тексти – 34,65%, але найбільша кількість таких термінів властива текстам німецькомовних інструкцій – 36,33%.

Варто зауважити, що інструкції до медичних препаратів містять не лише скорочення фахової лексики медичного спрямування (найменування форм медичних препаратів, захворювань), але й інших вузькогалузевих термінологій (економічна, хімічна, фізична), загальноповжитих скорочення (назв установ, нормативних документів).

В українськомовних інструкціях до медичного препарату рідше функціонують скорочення, ніж у польсько- та німецькомовних інструкціях. Частіше вживаються аббревіатури іменників, а рідше – прикметників, прислівників і дієслів. Доповнюючи класифікацію аббревіатур та скорочень у медичній галузі [23, с. 4–5], виокремлюємо такі тематичні групи:

- **назви установ** (*АМН України – Академія медичних наук України, СБУ – служба безпеки України, МОЗ – міністерство охорони здоров'я, НДІ – науково-дослідний інститут, БЦ – бізнес-центр*);

- **найменування організацій** (*НАІУ – Національна асамблея інвалідів України, ВАТ – Відкрите акціонерне товариство, ТОВ – товариство з обмеженою відповідальністю*);

- **назви анатомічних органів та їхніх систем** (ЦНС – центральна нервова система, ПНС – периферична нервова система; КППК – клітини-попередники гемоцитів периферичної крові);

- **медичні назви на позначення захворювання** (ІХС – ішемічна хвороба серця; ІМБПССТ – інфаркт міокарда без підйому сегмента; ХОЗЛ – хронічне обструктивне захворювання легень; ТХН – тяжка хронічна нейтропенія; СГЯ – синдром гіперстимуляції яєчників; СРК – синдром роздратованого кишкового тракту);

- **медичні назви, які позначають фізіологічні процеси** (ЦІК – циркулюючий імунний комплекс; ІРФЗБ – інсуліноподібний ростовий фактор зв'язуючого білку; Г-КСФ – колонієстимулюючі фактори гранулоцитів);

- **хімічні назви сполук, елементів та реакцій** (ТСТ – тестостерон; ЛГ – лютеїнізуючий гормон; КОМТ – катехол-О-метилтрансфераза; СГПТ – серологічна глутамопіруваттрансфераза; ІРФЗБ – інсуліноподібний ростовий фактор зв'язуючого білку);

- **позначення фізичних одиниць та метричних мір** (мг – міліграм, мг/кг – міліграм на кілограм, мг/мл – міліграм на мілілітр, мг/таблетку – міліграм на таблетку; Т_{max} – час досягнення максимальної концентрації препарату в крові);

- **позначення дози медичного препарату** (МО – міжнародні одиниці, ОД – одиниці дії, АтрО – антитрипсинові одиниці);

- **найменування форм ліків** (ККВ – вакцина проти кору і краснухи; НПЗП – нестероїдні протизапальні препарати; ТТС – трансдермальний пластир; пор. – порошок, р-н. – розчин, таб. – таблетки, сусп. оч. – суспензія очна, шпр.-тюбик – шприц-тюбик, флак. пластм. – флакон пластмасовий, таб. розч. зі смак. – таблетки розчинні зі смаком, сусп. д/ін – суспензії для ін'єкцій);

- **форми застосування медичного препарату** (д/зовн. заст. – для зовнішнього застосування, д/перор. заст. – для перорального застосування);

- **назви офіційних документів**, що встановлюють норми якості лікарської сировини – медичних субстанцій, допоміжних речовин, діагностичних та лікарських засобів та виготовлених з них препаратів (*АД* – акцизна декларація, *ДФУ* – Державна Фармакопея України);

- **загальноживана лексика** (*м.* – місто, *вул.* – вулиця, *див.* – дивися).

І. Бойко зазначає, що: «медичні аббревіатури об'єктивують фрагмент концептосфери, актуальний для англомовних медичних фахівців – учених-медиків і практикуючих лікарів» [23, с. 3]. Однак, з іншого боку, вагома частка термінів-аббревіатур та термінів, утворених шляхом скорочення, ускладнюють процес розпізнавання інформації нефахівцями в медичній галузі, порушується основна, комунікативна функція інструкцій до медичних препаратів, оскільки не подано роз'яснення аббревіатур, як це, наприклад, практикують у польськомовних та німецькомовних інструкціях.

Значну кількість скорочень, наявних у польськомовних інструкціях становлять тематичні групи, здебільшого належні до хімічної та медичної термінології, як-от:

- **медичні назви на позначення захворювання:** *ALL* (*ang. acute lymphocytic leukemia*) – *ostra białaczka limfatyczna* ‘гострий лімфобластний лейкоз’; *SM* – *stwardnienie rozsiane (sclerosis multiplex)* ‘розсіяний склероз’ *OHSS* – *zespół nadmiernej stymulacji jajników* ‘синдром гіперстимуляції яєчників’;

- **медичні назви на позначення анатомічних назв:** *CSF* – (*ang. Cerebral Spinal Fluid*) *płyn mozgowo-rdzeniowy* ‘спинно-мозкова рідина’;

- **медичні назви на позначення медичних приладів:** *CT* – (*ang. computed tomography*) *tomografia komputerowa* ‘компютерна томографія’; *PT* (*ang. prothrombin time*) *czas protrombinowy* ‘проторбіновий час’;

- **хімічні назви сполук, елементів та реакцій:** пол. *COX-1* – (*ang. Cyclooxygenase 1*) *cyklooksigenaza 1*; *COX-2* – (*ang. Cyclooxygenase 2*) *cyklooksigenaza 2* ‘циклооксигеназ’; *ACE* (*ang. Angiotensin-converting enzyme*) –

enzym konwertujacy angiotensyne (konwertaza angiotensyny) ‘ангіотензин перетворюючий фермент’; *PTH – parathormon* ‘Паратгормон або паратиреоїдний гормон’; *SM – streptomycyna* ‘стрептоміцин’; *Ct – kalcitonina* ‘кальцитонін’.

Вплив сучасної англійської культури та мови відобразився також в інструкціях до медичних препаратів, оскільки вагома частка англійськомовних ініціальних аббревіатур функціонує в німецьких та польських інструкціях до медичних препаратів: укр. *КТ – комп’ютерна томографія*; пол. *СТ (англ. computed tomography) – tomografia komputerowa* – нім. *СТ (англ. computed tomography) – Computertomographie*; укр. *ГЛЛ – гострий лімфобластний лейкоз* – пол. *ALL (англ. acute lymphocytic leukemia) – ostra białaczka limfatyczna* – нім. *ALL – akute lymphatische Leukämie*; укр. *СМР – спинномозкова рідина* – пол. *CSF (англ. Cerebral Spinal Fluid) – płyn mozgowo-rdzeniowy* – нім. *CSF (англ. Cerebral Spinal Fluid) – die Gehirn-Rückenmarks-Flüssigkeit*. Незважаючи на наявні терміни-еквіваленти в польській та німецькій мовах, автори інструкцій використовують англійськомовні аббревіатури. З огляду на це, продуктом власне польського чи німецького словотворення є незначна частина аббревіатур. Оскільки ці скорочення запозичено з англійської мови у формі аббревіатури, то їхнє відтворення у текстах також англійською, про що свідчить також роз’яснення термінів-аббревіатур в інструкціях. Наприклад, термін англ. *AIDS – acquired immunodeficiency syndrome* ‘синдром набутого імунодефіциту’, англ. *HI-Virus – human immunodeficiency virus* ‘ВІЛ’; англ. *ACE-Hemmer – Angiotensin Converting Enzyme* ‘інгібітори ангіотензинконвертуючого ферменту’; англ. *ARDS – acute respiratory distress syndrome* ‘гострий респіраторний дистрес-синдром’; англ. *HAART – highly active antiretroviral therapy* ‘антиретровірусна терапія’. Кількісний дані про функціонування англійськомовних аббревіатур в інструкціях до медичних препаратів, подано в таблиці 4.2.

Таблиця 4.2

**Кількісні дані про застосування англійськомовних абревіатур,
утворених на питомій основі, в інструкціях до медичних препаратів**

Мова	Абревітури, утворені на питомій основі (%)	Запозичені (англійськомовні) абревіатури (%)
Українська мова	37%	63%
Польська мова	10%	90%
Німецька мова	66%	34%

Як в німецькомовних, так і в українськомовних та інструкціях прислівники та дієслова рідко вжито у формі абревіатур, натомість у польськомовних інструкціях таких прикладів не виявлено.

Найчастіше вживаними є такі українськомовні скорочення⁹: прислівники (і т. п. – і тому подібне, т. д. – так далі); дієслова (див. – дивись, дивіться) та німецькомовні: *d.h.* – *das heißt* – ‘це означає’; *z.B.* – *zum Beispiel* – ‘наприклад’). Скорочення прикметників найчастіше виникають у тематичній групі на позначення *форм медичних препаратів* (кр. наз. – краплі *назальні*, таб. гомеоп. – таблетки *гомеопатичні*, мед. – *медичний*).

Удосконалюючи класифікацію структурних типів абревіатур, яку використовують у своїх дослідженнях учені-медики [51, с. 32], до ініціальних абревіатур відносимо такі скорочення, як-от літерні звукові: (*СНІД* – синдром набутого імунodefіциту); літерно-цифрові (*COX-2* – (*ang. Cyclooxygenase 2*) *cyklooksygenaza 2* ‘циклооксигеназ’); мішані (складові) (укр. *гамма* – *ГТ* – гамма-глутамілтрансфераза – нім. *GT* – *Gamma glutamintransferase*).

Абревіація польсько- та німецькомовних термінів характерна здебільшого для іменників і дуже рідко використовується у прислівниках та дієсловах:

⁹ Українсько- та німецькомовним інструкціям до медичних препаратів властиві скорочення загальноновживаних слів та висловів.

прислівники (*u. a.* – *und andere* ('та інші'), *z. B.* – *zum Beispiel* ('наприклад'), *bzw.* – *beziehungsweise* ('відповідно'), *o. g.* – *oben genannt* ('вище сказано/наведено'), *evtl.* – *eventuell* ('можливо'); дієслова: *s.* – *siehe* ('дивись'), *d. h.* – *das heißt* ('це означає').

Трапляється низка скорочень слів іншомовного походження, зокрема латинською мовою. Серед скорочень слів латинського походження найчастіше використовують: *ca.* – *circa* ('приблизно'), *Pharm. Germ.* – *Pharmacopoea Germanica* ('німецька фармакопея'), *Ph. Eur.* – *Pharmacopoea Europaea* ('європейська фармакопея'). Варто зазначити, що латинські скорочення слів застосовують у німецькомовних інструкціях, окрім того, вони містять такі групи скорочень:

- **медичні назви на позначення захворювання**, зокрема виокремлюємо **назви синдромів**, які здебільшого кальковані з англійської мови: нім. *WPW-Syndrom* – *Wolff-Parkinson-White-Syndrom* ('синдром Вольфа-Паркінсона-Уайта'), *GFR* – *Glomeruläre Filtrationsrate* ('проба Реберга-Тареева'), *LDL-Apherese* – *low lipoprotein-Apherese* ('аферез ліпопротеїдів низької щільності'); *AV-Blockierung* або *AV-Block* – *atrioventrikulärer Block* ('атріовентрикулярна блокада') *OHSS* – *ovarielles Hyperstimulationssyndrom* ('синдром гіперстимуляції яєчників');

- **медичні назви, які позначають фізіологічні процеси** (*G-CSF* – *Granulozyten-koloniestimulierende Faktor* 'колонієстимулюючі фактори гранулоцитів');

- **позначення фізичних одиниць та метричних мір** (*mm/Hg* – *Millimeter Quecksilbersäule* ('міліметрів ртутного стовпчика'), *mg/dl* – *miligram per liter* ('міліграм на літр'), *ml/min* – *milliliters/minute* ('мілілітрів за хвилину'), *g/Tag* – *gram pro Tag* ('грам на день'). Серед цих аббревіатур є і такі, які пишуться без будь-яких інших графічних знаків, здебільшого це приклади метричних мір, наприклад: *g* – *gramm* ('грам'); *mg* – *miligramm* ('міліграм');

- **назви офіційних документів:** *DAB* – *Deutsche Arzneibuch* (‘німецька фармакопея’), *HAB* – *Homöopathische Arzneibuch* (‘німецька гомеопатична фармакопея’), *Ph. Eur.* – *Pharmacopoea Europaea* (‘європейська фармакопея’); *AMG.* – *Arzneimittelgesetz* (‘закон про лікарський засіб’);

- **найменування організацій** (*GmbH* – *Gesellschaft mit beschränkter Haftung* (‘товариство з обмеженою відповідальністю’));

- **загальноживана лексика** (*d.h.* – *das heißt* – ‘це означає’; *z.B.* – *zum Beispiel* – ‘наприклад’).

Класифікуємо абрєвіатури в польській, німецькій, так і в українській мовах, на графічні та лексичні, які, своєю чергою, поділяємо на літерні, звукові і змішані абрєвіатури.

В ініціальних абрєвіатурах словосполуку скорочено до перших букв, наприклад укр. *СЧВ* (*системний червоний вовчак*) – пол. *SLE* (англ. *Systemic Lupus Erythematosus*) *toczeń układowy* – нім. *SLE* (*systemischer Lupus erythematosus*).

Отже, виокремлюємо скорочені лексичні одиниці – терміни-запозичення, представлені греко-латинськими елементами та іншомовні слова англійського походження. За подібної класифікації абрєвіатур у польській, німецькій та українській мовах різняться шляхи абрєвіації термінів у фахових мовах, зокрема в медичній термінології. Аналізуючи однакові абрєвіатури в польській, німецькій та українській мовах, наприклад пол. *zakażenia wirusem HIV* – нім. *HIV-Virus* – укр. *ВІЛ*, можна простежити, що ті самі терміни скорочуються в різний спосіб у досліджуваних мовах.

Термінологічні словосполуки часто використовують у вигляді абрєвіатур, більшість із яких є загальноживаними. Спільною ознакою досліджуваних інструкцій є функціонування англломовних абрєвіатур, хоча інструкції відрізняються кількістю, зокрема наявністю англломовних абрєвіатур притаманна польськомовним інструкціям. Вагоме місце посідають загальноживані

скорочення назв установ, організацій, країн, метричних мір, нормативних документів. Щодо класифікації аббревіатур за структурою, то в німецькій та польській мовах більш продуктивним засобом утворення аббревіатур є ініціальна аббревіація, а в українській – ініціальна та мішана аббревіація.

Також особливістю текстів інструкцій до медичних препаратів є використання англійськомовних еквівалентів аббревіатур у польсько- та німецькомовних інструкціях, незважаючи на наявність еквівалентів у мовах-реципієнтах.

Для українськомовних інструкцій характерним є скорочувати найменування форм ліків, а для німецькомовних – часте вживання скорочень метричних мір.

Абревіатури як вид економії мовних засобів є однією з ознак, притаманних інструкціям до медичних препаратів, що, своєю чергою, є характерним для фахової мови медицини.

4.3. Синонімія в інструкціях до медичних препаратів.

Стрімкий розвиток медичної та фармацевтичної галузей є опосередкованим чинником існування явища синонімії в науковій термінології, що може призвести до неправильного розуміння інформації, поданої в інструкціях до медичних препаратів. Термінологи тривалий час намагаються уніфікувати та стандартизувати термінологію, виходячи з настанови про те, що одному термінові має відповідати лише одна дефініція, а поняття має позначати лише один термін.

Проведений кількісний аналіз термінів в українсько-, польсько- та німецькомовних інструкціях виявив, що найчастотнішим терміном є термін укр. *медичний препарат* (1514) – пол. *lek* (4346) – нім. *Arzneimittel* (1964). Характерним для українськомовних інструкцій є вживання синонімів: *препарат* (1514), *засіб* (386), *ліки* (18), *медикаменти* (5). Терміни *медикаменти* та *ліки* –

це синоніми, оскільки відповідно до дефініцій, наведених у СУМ: *медикаменти* ‘лікувальні засоби; ліки’ [234-4, с. 663]; *ліки* ‘речовини, препарати, які використовуються для лікування’ [234-4, с. 514]. Фаховий медичний словник УЛАМЕС подає лише визначення *медикамент* – *див. препарат 2* [249-3, с. 525].

Терміни *препарат* та *засіб* – це міжгалузеві терміни, оскільки ці терміни залучені з інших сфер: *препарат 1*. Частина рослинного або тваринного організму, призначена і підготовлена для дослідження. 2. спец. Речовина, приготовлена для хімічного аналізу. 3. спец. Хімічний або фармацевтичний продукт лабораторного чи фабричного виготовлення [234-7, с. 538]; *засіб 1*. Прийом, якась спеціальна дія, що дає можливість здійснити що-небудь, досягти чогось; спосіб. 2. чого, який. Те, що служить знаряддям у якій-небудь дії, справі.// перев. мн. Ліки або предмети, необхідні для лікування чи попередження хвороб [234-3, с.307]. Терміни, які є міжгалузевими полісемантами, треба конкретизувати, у цьому випадку конкретизаторами є означення *медичний/лікарський*, наприклад: *медичний/лікарський засіб* чи *медичний/лікарський препарат*.

Дефініції термінів *медичний* ‘стос. до медицини (у 1 знач.)//Стос. до діяльності лікаря; лікарський’ [249-2, с. 523] і *лікарський* ‘прикм. до лікар.//Належний лікареві, лікарям. 2. Стос. до лікування; пов'язаний з лікуванням; лікувальний (у 1 знач.)’ [249-2, с. 459] вказують, що обидва терміни – синоніми [225], тому прийнятними є обидві форми, однак в інструкціях до медичних препаратів належало би вживати лише один із синонімів. Незважаючи на те, що термін *лікарський засіб* є задекларований законом [82], укладачі фармацевтичної енциклопедії зазначають, що: «у фармацевтичній галузі лікарські 3. — це дуже різноманітна група продукції, яка відрізняється за своїм призначенням, внутрішнім вмістом (складом), походженням, агрегатним станом, зовнішнім виглядом тощо. Лікарським 3. може бути ЛРС (*Medicamina cruda*), що піддавалася простій обробці (сушінню) і нерідко залишається

неподрібненою (листя, коріння, квіти, трава), або була перероблена у промислових умовах і випускається у вигляді настоянки, сиропу, ароматної води, екстракту і т.д., які, в свою чергу, як вихідна сировина, можуть використовуватися для виготовлення ліків. До лікарських З. відносять також лікарські субстанції різної природи: синтетичні, продукти життєдіяльності мікроорганізмів або отримані з органів, тканин і соків живих організмів, ізотопи радіоактивних елементів та ін. (див. Активний фармацевтичний інгредієнт), а також ЛП, що являють собою не вихідну сировину для виробництва ліків, а продукцію, готову до вживання хворою людиною» [251]. З огляду на це, автори згаданої фармацевтичної енциклопедії пропонують використовувати термін *лікарський препарат* на позначення готової продукції, *активний фармацевтичний інгредієнт* на позначення сировини, з якої виготовлено цей лікарський засіб, а термін *лікарський засіб* розглядають, як загальне поняття, яке об'єднує два вищенаведені терміни.

Дещо інше явище спостерігаємо в польськомовних інструкціях до медичних препаратів. На основі кількісного аналізу висновуємо, що для польськомовних інструкцій характерні лише два синоніми на позначення готової медичної продукції: пол. *lek* уживається в інструкціях 4346 рази, тимчасом як у німецькомовних інструкціях використовують термін *das Arzneimittel* (1964). Низька частотність терміна зумовлена тим, що в німецькомовних інструкціях до медичних препаратів, так само, як і в українськомовних, знаходимо одразу декілька синонімів цього терміна: *das Arzneimittel* (1964), *das Medikamentum* (65), *das Präparat* (7). Терміни *das Medikamentum*, *das Präparat*, як і українськомовні терміни *медикамент*, *препарат* походять від латинських слів *medicamentum* синонім до *medicāmen* ‘цілющий засіб, ліки’; похідне від дієслова *medico*, *āvī*, *ātum*, *āre*, що означає *змішувати*, *приготувати*, *лікувати*; *praeparatum* ‘приготовлений’, дієприкметник від *praeparo*, *āvī*, *ātum*, *āre*, ‘готувати, приготувати’, а термін

das Arzneimittel – композит без інтерфіксу, утворений на основі двох іменників *die Arznei* ‘ліки’ і *das Mittel* ‘засіб’. Німецькомовна форма *das Arzneimittel* відповідає українськомовному термінові *лікарський засіб*. Ці два слова тотожні, їх можна вважати еквівалентами, на відміну від польськомовного терміна *lek*. Незважаючи на існування слів іншомовного походження (латинського), усе ж таки слово, утворене на національному ґрунті, є частіше вживаним в німецькомовних інструкціях, у випадках 98,5% уживають *das Arzneimittel* та у 1,5% *das Medikamentum*, *das Präparat*, на відміну від українськомовних інструкцій.

Для характеристики медичних препаратів використовують підрядні означальні речення, які подають детальне пояснення зовнішніх ознак, складу та функцій медичних препаратів.

Виявлені кількісні дані засвідчують той факт, що для українськомовних інструкцій (40%) характерне часте вживання підрядних означальних речень, ніж для польськомовних (20%) чи німецьких (10%) речень: *препарат лікування Зіагеном, або будь-яким іншим препаратом, що містить абакавір; не рекомендуються препарати, що спричиняють блювання; протималарійними препаратами, які застосовуються для лікування ревматизму; від кількості препарату, що циркулює у крові; якщо жінка переходить від використання препаратів, що містять лише прогестаген; до препаратів, які найбільш часто призначаються разом з ралоксифеном. Спостерігаємо функціонування синонімів у подібних реченнях: застосування рослинних препаратів, які містять звіробій продірявлений; протягом 2 тижнів після відміни рослинного препарату, що містить звіробій продірявлений; препарат, що (115) препарати, які (97): препарати, які впливають на функцію нирок; препарати, які метаболізуються КОМТ; застосування Арави та будь-яких препаратів, які пригнічують функцію кісткового мозку; або з іншими лікарськими засобами, які*

є індикаторами або інгібіторами ферментів; після припинення прийому лікарських засобів, **які** мають властивості індукторів ферментів.

В українськомовних інструкціях до медичних препаратів у підрядних реченнях на позначення медичних препаратів використано сполучник *що* (3), наприклад: *ліки, що метаболізуються за участю цих ферментів; ліки, що діють на центральну нервову систему; ліки, що сильно зв'язуються з білком плазми*, а також сполучник *який* (2), здебільшого контекстах, які стосуються дій пов'язаних з лікарськими засобами, наприклад: *ліки, які Ви придбали без рецепта; ліки, які були придбані без рецепта*.

Отже, проведений аналіз дає підстави стверджувати, що засіб – це загальний термін, який не лише означає назву готового комерційного продукту, але й всі дії, які спрямованні на надання допомоги хворому.

Однак найчастіше вживаним у досліджених текстах є термін укр. *медичний препарат* та його синоніми: укр. *(лікарський) засіб, ліки, медикаменти* – пол. *lek* – нім. *das Arzneimittel, das Medikamentum*. Оскільки синонімічні поняття характерні як для українськомовних, так і для німецькомовних інструкцій, вони виражають як лікарську речовину, з якої виготовляють ліки, так і сам медичний препарат, як продукт на фармацевтичному ринку, на відміну від польськомовних інструкцій, де найчастіше вживається лише одна форма пол. *lek*. Наявність синонімів може спричинити неправильне розуміння понять, що згодом може призвести до неправильної інтерпретації нефахівцями інструкцій до медичних препаратів. З огляду на це, пропонуємо укладачам українськомовних та німецькомовних інструкцій до медичних препаратів, уникати синонімії, оскільки інструкції до медичних препаратів, призначені для широкого кола читачів, які не мають спеціальної фахової медичної підготовки можуть неправильно інтерпретувати текст інструкції. Зважаючи на те, що найчастіше вживаними термінами були:

укр. *медичний препарат* – пол. *lek* – нім. *das Arzneimittel*, варто було б в інструкціях використовувати саме їх.

Тенденція в німецькій мові до вживання слів-комполітів, простежується і на прикладі словосполук зі стрижневим словом нім. *Präparat* ‘лікарський засіб’. Тимчасом як у польськомовній інструкції функціонує описова форма: пол. *Z lekiem Renagel może być konieczne stosowanie innych produktów leczniczych, np. uzupełniających wapn lub witaminę D*; нім. *Es kann sein, dass Sie andere Medikamente zusammen mit Renagel einnehmen müssen*; нім. *Dazu zahlen möglicherweise **Kalzium-oder Vitamin D-Präparate**, die der Entwicklung einer nierenbedingten Knochenerkrankung vorbeugen*; укр. *При лікуванні пацієнтів з інтактного паратгормона вторинним гіперпаратиреозом Ренагель 800 мг необхідно застосовувати в комбінації з іншими лікарськими засобами, зокрема препаратами кальцію і 1,25-дигідроксिवітаміном D3 або одним з його аналогів для зниження рівня інтактного паратгормона; при остеопорозі у жінок та чоловіків, глюкокортикоїд-індукованому остеопорозі необхідно призначити додатково кальцій та вітамін D, якщо дієта не компенсує їхньої необхідної кількості.*

Укладачі польськомовних інструкцій використовують частіше загальноживану лексику, що спрощує розуміння інструкції для нефахівця, а автори німецькомовних інструкцій конкретизують і використовують фахову термінологію: нім. *DuoTrav ist ein **Kombinationspräparat** aus zwei Wirkstoffen. Wie bei anderen am Auge angewandten Arzneimitteln gelangen Travoprost und Timolol (ein Betablocker)*; пол. *lek DuoTrav jest połączeniem 2 substancji czynnych. Trawoprost i tymolol (lek beta-adrenolityczny), podobnie jak inne leki podawane do oczu, wchłaniają się do krwi*; пол. *należy poinformować lekarza prowadzącego o przyjmowanych lekach przeciw astmie, ponieważ ich dawkowanie może wymagać zmiany*; нім. *informieren Sie Ihren Arzt, wenn Sie **Arzneimittel gegen Asthma** nehmen, da eventuell die Dosis Ihres **Asthmapräparates** angepasst werden muss*; укр.

Немає даних, що безпека Ксолару знижувалась у поєднанні з цими або іншими **протиастматичними препаратами**. Цей приклад свідчить, що в польській термінології існує лише словосполуча *leki przeciw astmie*, натомість у німецькій мові — два варіанти: *Arzneimittel gegen Asthma, Asthmaprpararat*. В українськомовних інструкціях наявний термін *протиастматичні препарати*.

Тенденція до використання синонімічних термінів у німецькій мові стосується не лише іменників, але й також дієслів, які у текстах польськомовних інструкцій не виявлено: нім. *informieren Sie Ihren Arzt oder Apotheker wenn Sie andere Arzneimittel einnehmen/anwenden, kürzlich andere Arzneimittel eingenommen/angewendet haben oder beabsichtigen andere Arzneimittel einzunehmen/anzuwenden*; пол. *należy powiedzieć lekarzowi lub farmaceucie o wszystkich lekach przyjmowanych obecnie lub ostatnio, a także o lekach, które pacjent planuje przyjmować*.

У німецькій мові використовують словосполуча A+N, а в польській — N+A+A: пол. *przyjmowanie leków ziołowych zawierających ziele dziurawca zwyczajnego (Hypericum perforatum)*; нім. *Johanniskraut (Hypericum perforatum), ein pflanzliches Präparat, einnehmen*.

Спостерігаємо тенденцію в німецькій мові до вживання однокомпонентних термінів-комполітів зі структурою N+N+N / N+N, тимчасом як у польськомовних інструкціях переважає конструкція N+P+P: нім. *Herzrhythmusmedikamente wie Quinidine, Hydroquinidine, Disopyramide, Amiodarone, Sotalol, Dofetilide, Ibutilide*; пол. *leki przeciwaritmiczne takie jak: chinidyna, hydrochinidyna, dyzopiramid, amiodaron, sotalol, dofetylid, ibutilid*; нім. *Malaria-mittel, insbesondere Halofantrine*; пол. *leki przeciwmalaryczne, zwłaszcza halofantryna*. Незважаючи на частотніше вживання іменникових конструкцій, у німецькомовних інструкціях наявні також конструкції P+N: нім. *Bestimmte antimikrobielle Mittel (Moxifloxacin, Erythromycin IV, Pentamidine)*; пол. *niektóre leki przeciwdrobnoustrojowe (moksyflokscyna, erytromycyna iv., pentamidyna)*;

пол. *należy powiedzieć lekarzowi o przyjmowaniu lub zamiarze **przyjmowania leków obniżających ciśnienie tętnicze krwi**, leków stosowanych w chorobach serca, cukrzycy, chinidyny (lek stosowany w chorobach serca lub niektórych postaciach malarii) lub depresji (fluoksetyna, paroksetyna)*; нім. *Teilen Sie Ihrem Arzt mit, wenn Sie **blutdrucksenkende Arzneimittel**, Herzmedikamente, Medikamente zur Behandlung von Diabetes, Chinidin (wird zur Behandlung von Herzerkrankungen und einigen Arten von Malaria verwendet) oder Medikamente zur Behandlung von Depressionen, bekannt unter dem Wirkstoffnamen Fluoxetin und Paroxetin, einnehmen oder deren Einnahme planen*; пол. *pacjent zażywa określony rodzaj **leków przeciwnadciśnieniowych**, tj. beta-adrenolityki*; нім. *Sie eine besondere Form von **blutdrucksenkenden Arzneimitteln** einnehmen, d.h. einen Betablocker*.

Інтернаціоналізми, утворені на латинській основі, в усіх досліджуваних мовах використовують однаково: нім. *die **Neuroleptika** wie Phenothiazine, Pimozide, Sertindole, Haloperidol, Sultopride*; пол. ***neuroleptyki** takie jak pochodne fenotiazyny, pimozyd, sertyndol, haloperydol, sultopryd*.

Низку німецьких термінів створено за допомогою латинських терміноелементів, як-от: **anti-** (нім. *Bestimmte **Antihistaminika** (Terfenadine, Astemizole, Mizolastine)*), **multi-** (нім. *Ihr Arzt wird Ihnen möglicherweise ein ergänzendes **Multivitaminpräparat** empfehlen*). Натомість у польській мові використовують національний терміноелемент **przeciw-**: пол. *niektóre **leki przeciwhistaminowe** (terfenadyna, astemizol, mizolastyna)*; **wielo-** (пол. *lekarz może zalecić przyjmowanie uzupełniających **preparatów wielowitaminowych***). Польському терміноелементові **przeciw-** відповідає укр. **проти-**. Низка прикладів ілюструє вживання цього терміноелемента, утвореного на національному ґрунті: укр. *протидіабетичні/препарати для лікування діабету* – пол. *przeciwcukrzycowy leki*, укр. *противірусні* – пол. *przeciwwirusowy leki*, укр. *серцеві препарати* – пол. *leków stosowanych w chorobach serca*; укр. *протималарійні препарати* – пол. *przeciwmalaryczny leki*, укр. *протигрибкові препарати* – пол. *przeciwgrzybiczy*

leki, укр. протиревматичні засоби – пол. *przeciwwreumatyczny leki*, укр. протизапальні засоби – пол. *przeciwzapalny leki*, укр. антидепресанти – пол. *przeciwdepresyjny leki*.

Також синонімія характерна для інших компонентів таких термінів: *протиенілептичні препарати, протиенілептичні засоби*. У вищенаведеному прикладі структура словосполучки така сама, лише використано синоніми *засіб* та *препарат*.

Часто укладачі німецькомовних інструкцій опосередковано називають ліки, на відміну від польськомовних колег: нім. ***andere*** (*Cisapride, intravenöse Vincamine, Bepriidil, Diphemanil*); пол. ***inne leki*** (*cyzapryd, winkamina iv., beprydyl, difemanil*); пол. *należy powiedzieć lekarzowi o przyjmowaniu lub zamiarze przyjmowania leków obniżających ciśnienie tętnicze krwi, leków stosowanych w chorobach serca, cukrzycy, chinidyny (lek stosowany w chorobach serca lub niektórych postaciach malarii) lub depresji (fluoksetyna, paroksetyna)*; нім. *teilen Sie Ihrem Arzt mit, wenn Sie blutdrucksenkende Arzneimittel, **Herzmedikamente, Medikamente zur Behandlung von Diabetes, Chinidin** (wird zur Behandlung von Herzerkrankungen und einigen Arten von Malaria verwendet) oder **Medikamente zur Behandlung von Depressionen**, bekannt unter dem Wirkstoffnamen Fluoxetin und Paroxetin, einnehmen oder deren Einnahme planen.*

Конкретизацію в німецькомовних інструкціях *die Augenmedikamente* застосовують для якомога точнішого опису інформації щодо медичного препарату, тимчасом як польськомовні укладачі у другому випадку упускають уточнення (укр. *ліки до очей*), а використовують загальні терміни (укр. *інші ліки*): *Wenn Sie neben GANFORT auch andere **Augenmedikamente** anwenden, warten Sie nach dem Eintraufeln von GANFORT mindestens 5 Minuten, bevor Sie andere **Augenmedikamente** verwenden*; пол. *w przypadku stosowania leku GANFORT wraz z innymi **lekami do oczu**, należy odczekać przynajmniej 5 minut między zakropieniem leku GANFORT a podaniem **innego leku**.*

Нижченаведений приклад ілюструє конкретику і фаховість німецькомовних інструкцій, які вказують, що це не просто вітаміни, а медичний препарат, а польськомовні укладачі спрощують свої інструкції, використовуючи загальноживані слова: нім. *andere Arzneimittel oder Vitaminpräparate/ Nahrungsergänzungsmittel einnehmen bzw. vor kurzem eingenommen haben, auch wenn es sich um nicht verschreibungspflichtige Arzneimittel handelt*; пол. *przyjmuje aktualnie lub ostatnio jakiekolwiek inne leki lub witaminy lub odzywki, również te leki, które wydawane są bez recepty*.

Отже, наявність синонімії в інструкціях до медичних препаратів є показником основних ознак медичної термінології, оскільки можна стверджувати, що медична термінологія є відкритою, динамічною системою.

Однак належить зазначити, що наявність синонімії стрижневих термінів інструкцій до медичних препаратів дезорієнтує користувача інструкції, погіршує розуміння тексту та відповідно неправильне застосування медичного препарату може призвести до шкідливих наслідків для користувача.

4.4. Частотний словник як основа для укладання словників інших типів

Оскільки терміни виникають у професійному середовищі та використовуються переважно у фахових текстах, зокрема в інструкціях до медичних препаратів, завдяки аналізу частотних словників, можна ввести спеціальні за значенням компоненти, які, будучи виразниками конкретних значень, можуть виконувати класифікаційну функцію.

Без сумніву, окрім однокомпонентних термінів, характер системності медичній термінології надають складні терміни, утворені за допомогою запозичених компонентів (які можуть бути розташовані як й у препозиції, так і в постпозиції) із іменними основами.

Основні напрямки термінотворення, виявлені в словниках частотності до інструкцій до медичних препаратів представлено однокомпонентними

термінами, термінами-композиціями та терміносполуками. Терміни-композиції мають перевагу над терміносполуками, оскільки вони більш економні та є словотвірною базою для творення похідних слів: укр. *гінекологія* – *гінеколог* – *гінекологічний*. Для творення складних і складених термінів використовують як компоненти, які у мові вживаються як самостійні слова (*акушер-гінеколог*), так і компоненти, які самостійно не вживаються, як-от: лат. *-algia, auto-, bio-, gastro-*. У зв'язку з цим, необхідно в словнику описувати не лише самостійні слова, але й також терміноелементи. Оскільки, орієнтуючись в інтернаціональних терміноелементах та морфемах, утворених від латинських слів, користувач словника зможе краще запам'ятати, зрозуміти навіть назву, досі йому невідому. Наприклад, лат. *phil-* 'схильність', лат. *-lyt-* 'руйнуючий', лат. *-haem-* 'кров', лат. *-troph-* 'живлення, лат. *'-gen-*' породжуючий, лат. *'-oid-*' подібний.

Очевидний факт – функціонування інтернаціональних терміноелементів, морфем лише в українсько- та німецькомовних інструкціях. Особливо це помітно в результаті зіставлення термінів, наведених у частотних словниках до інструкцій до медичних препаратів. Розгляньмо такий випадок, як-от: суфікс латинського походження лат. *itis* – укр. *-im(-um-)* передає значення запалення: укр. *апендицит* – пол. *zapalenie wyrostka robaczkowego* – нім. *die Appendizitis* 'запалення апендиксу'. Тоді як укладачі українськомовних та німецькомовних інструкцій, словників послуговуються інтернаціональним суфіксом укр. *-im(-um-)* – нім. *-itis*, у польськомовних джерелах існує термін утворений на національній основі.

Певну проблему становить передавання термінів-епонімів українською мовою, оскільки під впливом екстралінгвальних чинників укладачі українськомовних інструкцій використовували російську транслітерацію.

Щодо німецьких умляутив, то ми дотримуємося настанов укладачів українсько-латинсько-англійського медичного енциклопедичного словника [250], які наголошують на доцільності відтворення звукового образу, оскільки

німецькі умлявти не мають точних відповідників у системі української фонетики, треба вибрати максимально наближені до звучання в мові-оригіналі. Для о – огубленого [e] – укр. е, а для [ü], u – огубленого, [i] – укр. і: Гете, Шенбах, Шредер, Мінхен (не Мюнхен). Обираючи під час перекладу звуковий образ оригіналу, отримуємо найточніше звучання слова.

Терміни-епоніми, як-от: укр. – *Базедова хвороба* – пол. *choroba Basedowa* – нім. *Basedowkrankheit / Morbus Basedow* (у німецькомовних інструкціях терміни-епоніми позначаються не лише за допомогою терміносполук, але й термінів-комполітів). Очевидно, що вживання термінів-епонімів є практичним для фахівців медичної та фармацевтичної галузей, однак нефаківцям додає лише невпевненості. У такий спосіб необхідно зазначати синонім такого терміна, чи наводити тлумачення терміна.

Завдяки кількісним показникам частотних словників, виявлено, що терміни-епоніми укладачі українськомовних інструкцій вживають по-різному: *С. Стівенса* та *С. Стівенса* (за системою російської транслітерації). Наявність двох варіантів написання одного терміна-епоніма, свідчить про потребу внаормувати українські правила транслітерації.

Прізвищеві компоненти за структурними особливостями є дво- та більше – основними і мають стрижневе слово – назву загального характеру: синдром та власну (прізвище або прізвища) вчених, яка семантично специфікує термін. Виявлена подвійна транслітерація як і на основі графічного (зорового) так і звукового образів у текстах інструкцій до медичних препаратів призводить до неточності відтворення термінів.

Отже, частотні словники подають інформацію про частотність уживання термінологічних синонімів (дублетів), варіантних форм. Важливими є дані про частотність і сталість терміносполук, функціонування міжнародних терміноелементів. Для виявлення лексичного мінімуму та окреслення

термінологічних словників не менш важливою є інформація про ядро і периферію, оскільки такі дані засвідчують ‘архаїзацію’ / ‘неологізацію’ системи.

Укладаючи термінологічні словники варто враховувати особливості термінотворення кожної окремої термінології, тому доречним тут виступає зіставлення частотних словників, які унаочнюють не лише фахову термінологію, але й відображають сучасний стан мови.

Висновки до Розділу 4

Проведений аналіз способів термінотворення медичної термінології, поданої в інструкціях до медичних препаратів, з погляду лінгвокультурології, дав підстави для таких висновків.

Вербалізація кольору в кожній мові представлена сімома кольоропозначеннями, яким властива різна частотність. Однак для кожної мови характерні також і різні вербалізатори категорії кольору. Терміни зі складником *червоний* та *жовтий* вербалізують нездоровий вигляд людини, певний хворобливий стан. Низку кольорів, як-от: *зелений, синій, коричневий, чорний та білий*, в інструкціях до медичних препаратів вжито у прямому значенні, оскільки вони функціонують здебільшого у словосполучах на позначення кольору визначеної форми медичного препарату.

У досліджуваних інструкціях до медичних препаратів вагому частку становлять запозичення: а) терміни, запозичені з латинської чи старогрецької мови як вже готові термінологічні одиниці; б) терміни, утворені за допомогою греко-латинських терміноелементів та греко-латинських афіксів; в) терміни, запозичені безпосередньо з англійської мови. Запозичені англійські й англо-американські терміни характерні частіше для німецької та української термінології, однак можуть зазнавати адаптації. Адаптація іншомовних слів відбувається у вигляді якомога точнішого наближення фонетичної, морфологічної та лексико-семантичної структури слова.

Вагома частка англомовних абревіатур у текстах польсько- та німецькомовних інструкцій свідчить про значний вплив як і англійської мови, так і англійської культури в країнах Європейського Союзу.

Існування в медичній термінології синонімів є ознакою динамічності та відкритості української, польської та німецької термінології. Поява синонімів у

медичній термінології зумовлена як екстралінгвальними, так і інттралінгвальними чинниками.

Завдяки частотним словникам, зреалізованим на матеріалі досліджуваних інструкцій до медичних препаратів, є змога укладання інших типів словників та подальших лінгвістичних студій.

Результати досліджень відображено у публікаціях [190; 189; 192; 196; 193; 184]

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дисертаційній праці проаналізовано та уточнено лінгвокогнітивні та лінгвокультурні особливості медичної термінології. Зіставлення змодельованих концептів дало змогу виявити особливості концептуальних уявлень, оскільки у процесі творення та використання термінів відбувається активізація уявлень, які відображають і фахові знання, і культурну специфіку народу.

1. Термінологія медицини змінюється та пристосовується до потреб сучасного суспільства, оскільки на розвиток медичної термінології досліджуваних мов завжди впливала суспільно-історична ситуація.

Найбільш продуктивними періодами стандартування медичної термінології в Україні є початок та кінець ХХ ст., у Польщі та Німеччині – друга половина ХІХ ст.

Особливістю польської медичної термінології, на відміну від української та німецької, є термінотворення на власній мовній основі, зокрема терміни греко-латинського походження замінено еквівалентами, які утворені на питомій основі національної мови. Водночас медичній термінології на матеріалі української та німецької мов властиве функціонування вагової частки термінів греко-латинського походження.

2. Структура тексту інструкцій до медичних препаратів відповідає правовим нормам України та країн-учасниць Європейського Союзу. Досліджувані інструкції до медичних препаратів належать до різновиду документів, зокрема до науково-правових текстів із елементами наукового стилю. Незважаючи на те, що інструкції супроводжують той самий медичний препарат, вони відрізняються структурою та обсягом поданої інформації.

Мета українськомовної інструкції відрізняється від польсько- та німецькомовної інструкцій. Оскільки автори українськомовних текстів дають

детальну характеристику медичного препарату, як-от: фізико-хімічні властивості, фармакодинаміку та ін.

3. Уточнено методику концептуального аналізу, зокрема виявлення стрижневих концептів, вербалізованих у текстах інструкцій до медичних препаратів. Представлено предметний, акціональний та посесивний фрейми, які властиві концептам, характерним для текстів інструкцій до медичних препаратів. Концепт ПАЦІЄНТ – це єдиний концепт, структурі якого властиві всі вищенаведені фрейми, виявлені в досліджуваних концептосистемах, зокрема предметний фрейм має таку структуру ПАЦІЄНТ є СТИЛЬКИ (кількість); ПАЦІЄНТ є ТАКИЙ (якість), описано фізичні ознаки та зовнішній стан пацієнта; посесивний фрейм: Пацієнт має ЩОСЬ (власність); акціональний фрейм: ПАЦІЄНТ (агенс) діє для ЩОСЬ (мета) а) обов'язок пацієнта; б) дії пацієнта; в) дії, спрямовані на пацієнта. Концепт ЛІКАР представлений лише у вигляді акціонального фрейму (лікар – порадник, лікар – контролер, лікар – контактна особа, лікар – характеристика лікаря). Концепт МЕДИЧНИЙ ПРЕПАРАТ складається із предметного фрейму (медичний препарат – місце, медичний препарат – склад / склад медичного препарату, медичний препарат – вигляд) та акціонального (медичний препарат – для запобігання захворювання, медичний препарат – для лікування захворювання, медичний препарат – призначений для визначеної групи людей (пацієнтів), медичний препарат – дія). Концепт ХВОРОБА має таку структуру: предметний фрейм (хвороба – частина тіла/ орган); посесивний фрейм (хвороба – ім'я вченого).

4. Термінонасиченість інструкцій до медичних препаратів засвідчує, що українськомовні тексти найбільше сприяють передаванню медичної інформації, оскільки містять велику кількість вузькогалузевих (медичних) (39,36%) термінів на відміну від польсько- (30,43%) та німецькомовних (27,89%). Підтвердження є також функціонування вузькогалузевої термінології суміжних із медициною

наук: біологія, хімія, фізика (укр. 9,04% – пол. 2,18% – нім. 2,88%) та загальнонаукової лексики (укр. 1,5% – пол. 1,16% – нім. 6,02%). Визначено, що саме польсько- та німецькомовні тексти завдяки більшому вмісту загальнонавчаної лексики (пол. 58,69% – нім. 61,34%) сприяють швидшому та кращому засвоєнню інформації користувачем.

Термінонасиченість текстів інструкцій засвідчує належність цих текстів до наукового стилю (показники термінонасиченості досліджених текстів є вищими, ніж показники термінонасиченості «нормативного наукового тексту»).

Використання вагової частки загальнонавчаної лексики в польсько- та німецькомовних інструкціях до медичних препаратів, свідчить про доступність інформації пересічним носіям мови та про намагання авторів інструкції доступно поінформувати користувачів про відповідний медичний препарат, на відміну від українськомовних інструкцій, зміст яких переобтяжено великою кількістю вузькофахової лексики

На матеріалі текстів українсько-, польсько- та німецькомовних інструкцій до медичних препаратів визначено та описано 2-, 3- та 4-грами, які виявлені за допомогою визначення коефіцієнту взаємної інформації.

Спільною ознакою українсько- та польськомовних інструкцій до медичних препаратів є часте використання 2- та 3- грам, натомість у німецькомовних текстах таким терміносполукам відповідають композити.

4-грами, які містять інформацію про клінічні дослідження та склад медичного препарату властиві українськомовним інструкціям, на відміну від польсько- та німецькомовних інструкцій, де такі терміносполуки або мають низький коефіцієнт взаємної інформації або їх немає.

5. Виявлені вербалізатори концептів в українській та німецькій мовах утворено на греко-латинській основі, що робить терміни семантично-нейтральними для користувачів українсько- та німецькомовних інструкцій.

Водночас польські вербалізатори досліджуваних концептів утворені на національній основі сприяють емотивності тексту, тобто викликають певні емоції в користувача інструкції та роблять інструкцію зрозумілішою.

Вагома частка вербалізаторів концептів ПАЦІЄНТ, ЛІКАР наявна в польсько- та німецькомовних інструкціях, на відміну від українськомовних інструкціях. Це є свідченням спрямованості інструкцій до медичних препаратів на людину, користувача інструкції, на забезпечення «віртуальної» комунікації між автором та користувачем інструкції, користувачем інструкції та лікарем.

Вербалізатори концептів ХВОРОБА утворено різними способами термінотворення у досліджуваних інструкціях, що свідчить про зіставну концептуалізацію в досліджуваних мовах.

Наявність саме низки вербалізаторів концепту МЕДИЧНИЙ ПРЕПАРАТ характерна здебільшого для текстів українськомовних інструкцій, що, своєю чергою, свідчить про типове для українських термінів явище синонімії та особливу структуру українськомовних інструкцій, яким притаманний детальний опис фізико-хімічних властивостей медичних препаратів.

Значущим для представників різних лінгвоспільнот виявилось уявлення про агресивний вплив хвороби, яке вербалізовано в термінах різних концептосфер: в українській та німецькій мові, залучено терміни концепту ТВАРИНА, а в польській – терміни концепту АРТЕФАКТ.

6. Домінантними джерелами термінотворення в інструкціях до медичних препаратів є терміни, утворені шляхом метафоризації та метонімізації; терміни, утворені за допомогою скорочення, запозичення та неологізми.

Метафоричне термінотворення здійснюється шляхом інтеграції концептів, належних до наївної та наукової картини світу. Терміни концептосфери-джерела найчастіше постачаються з таких ділянок: антропоморфної (укр. 39,12 % – пол. 40,15 % – нім. 41,06%), артефактної (укр. 31,05% – пол. 32,47% – нім. 34,42%),

зооморфної (укр. 16,2% – пол. 15,41 % – нім. 14,01%), та флороморфної (укр. 13,63% – пол. 11,97% – нім. 10,51%). Отже, найбільш частими є антропоморфні метафори, що закономірно, оскільки медицина пов'язана із вирішенням проблем зі здоров'ям людини. Також вагома частка артефактних метафор, які відображають уявлення про світ речей, створений людиною, є свідченням антропоцентричної спрямованості медичних термінів.

Низка метафор, пов'язаних із вербалізацією фізіологічних процесів і станів ґрунтованих на уявленнях про фізичні дії насамперед людини, наявна в німецькомовних інструкціях, тимчасом як в українськомовних таких термінів-метафор немає, що є свідченням того, що німецькі медичні терміни мають більше ознак антропоцентризму, ніж українські.

Порівняно із метафоризацією, термінотворення шляхом *метонімізації* є більш продуктивним процесом, оскільки кількість утворених таким способом термінів становить у дослідженому українському матеріалі 31,67%, польському – 35,13%, німецькому – 33,2%. У текстах інструкцій до медичних препаратів виокремлено метонімічні терміни утворені за загальнономовними та загальнотермінологічними моделями (ПРОЦЕС → ПРОЦЕС, ПРОЦЕС → РЕЗУЛЬТАТ ПРОЦЕСУ, ПРОЦЕС → МЕТОД, ВЛАСТИВІСТЬ → КІЛЬКІСНИЙ ПОКАЗНИК, СТАН → ПРОЦЕС, КІЛЬКІСНИЙ ПОКАЗНИК → ПРОЦЕС), та специфічні метонімічні моделі, які характерні лише для медичної термінології (ПРОЦЕС → ХВОРОБЛИВИЙ СТАН, ФОРМА → ОЗНАКА ХВОРОБИ, ПРЕДМЕТ → ЛІКАРСЬКА ФОРМА, КОЛІР → ДІАГНОЗ, НАЗВА УРАЖЕНОГО ОРГАНА → НАЗВА ХВОРОБИ, НАЗВА СИТУАЦІЇ, ЗА ЯКОЇ ВИНИКЛА ТРАВМА → НАЗВА ХВОРОБИ, НАЗВА ПАТОЛОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ → НАЗВА ХВОРОБИ, НАСЛІДКИ ХВОРОБИ → НАЗВА ХВОРОБИ, ЕТІОЛОГІЯ → НАЗВА ХВОРОБИ, ФОРМА ЛІКУВАННЯ → НАЗВА ХВОРОБИ, ПРОЦЕС → НАЗВА ХВОРОБИ).

7. Спостережено значний вплив культур англійськомовних країн та використання англійськомовних абревіатур у польсько- та німецькомовних інструкцій до медичних препаратів, що є нечастим явищем у текстах українськомовних інструкцій.

Спільною ознакою досліджуваних інструкцій до медичних препаратів є функціонування скорочень фахової лексики медичного спрямування: *назви анатомічних органів та їхніх систем; медичні назви на позначення захворювання; медичні назви, які позначають фізіологічні процеси; числа на позначення дози медичного препарату; найменування форм ліків; форми застосування медичного препарату; скорочення термінів, суміжних галузей з медициною: хімічні назви сполук, елементів та реакцій; позначення фізичних одиниць та метричних мір; та загальноновживані скорочення: назви країн та їхніх мов; назви установ; найменування організацій; назви офіційних документів; загальноновживана лексика.*

Для проаналізованих інструкцій до медичних препаратів характерними є *неологізми*, які з'являються шляхом запозичення із англійської мови та шляхом творення неосем, які поєднують новий зміст з уже наявною формою, утворені шляхом зміни значення, серед них виокремлено: *запозичення з інших мов, утворені шляхом калькування; терміни-неологізми, утворені шляхом словоскладання, із уже наявних мовних елементів, переважно греко-латинських терміноелементів; абревіатури; неосемантизми.*

Спільним для української та німецької мови є запозичення, утворені на основі греко-латинських терміноелементів, які містять як широкоживані складники, як-от які характеризують предмет за його розміром: *мегало-*, *мікро*; складники на позначення зародження, походження та розвитку *генез-*, *ген-*, *біо-*; складники на позначення боротьби, захисту від чогось: *анти-*; складники на позначення однорідності: *гомо-*, *моно-*; складники на позначення

неоднорідності: ало-, *анізо*-; складники на позначення розладу функції: дис-; складники на позначення переміщення за межі чогось *trans*-; складники на позначення положення між чимось, всередині чогось *inter*-; так і складники, характерні для медичної термінології, пов'язані з анатомічною будовою тіла людини: на позначення судинної системи: *ангіо*-, *вазо*- на позначення кровоносної системи: *гем*-, *гемато*-; на позначення шлунку: *гастро*-, *гастер*-; на позначення м'язів: *міо*- на позначення нервової системи: *невр(о)*-, *нейр(о)*-; на позначення артерій: *артеріо*-; на позначення суглобів: *артро*-; на позначення бронхів: *бронхо*-; на позначення серця: *кардіо*-.

Наявність термінів на основі греко-латинських терміноелементів зумовлено впливом англійської мови на мову сучасної науки та прагненням учених-термінологів до стандартування міжнародної медичної термінології.

Типовими вербалізаторами кольору, характерними для всіх досліджуваних мов є *червоний, жовтий, зелений, синій, коричневий, чорний та білий*. Категорія кольору в кожній мові представлена низкою вербалізаторів. Однак найбільш дискретизовано концепт КОЛІР в німецьких текстах – 16, українських – 15 та у польських лише 12 кольоропозначень. Кольори *зелений, синій, коричневий, чорний та білий* в інструкціях до медичних препаратів вжито у прямому значенні, оскільки такі кольоропозначення виступають у словосполучах на позначення кольору форми медичного препарату.

Результати дослідження засвідчують необхідність подальших досліджень медичної термінології. Оскільки опрацьований матеріал дає змогу не лише виявити особливості термінотворення в українській, польській та німецькій мовах, а й краще зрозуміти відмінності між українською, польською та німецькою культурами. Необхідно продовжити вдосконалення стандартування медичної термінології та укладання словників різних типів на матеріалі

інструкцій до медичних препаратів. Сучасний стан міжкультурної комунікації та глобалізація світу вимагають подібних досліджень на матеріалі інших мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авербух К. Я. Общая теория термина / К. Я. Авербух. — М.: МГОУ, 2006. — 256 с.
2. Авербух К. Я. Терминологическая вариативность: теоретический и прикладной аспекты / К. Я. Авербух // Вопросы языкознания. — 1986. — №6. — С. 38–49.
3. Александрова О. В. Вариативність соціолекту молоді (на матеріалі української та англійської мов): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15 — загальне мовознавство / О. В. Александрова; Держ. закл. „Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського Особенности функционирования табуированной лексики в современной речи “. — Одеса, 2015. — 200 с.
4. Александрова О. В. / О. В. Александрова // Культура народов Причерноморья. — 2006. — № 82. — Т. 1. — С. 12–14.
5. Александрова О. В. Современные тенденции социолекта молодежи // Universum: Филология и искусствоведение: электрон. научн. журн. — 2014. — № 2(4). — URL: <http://7universum.com/ru/philology/archive/item/1006>
6. Алефиренко Н. Ф. Фразеология в свете современных лингвистических парадигм: Монография / Н. Ф. Алефиренко. — М.: ООО Изд-во «Элпис», 2008. — 271 с.
7. Алефиренко Н. Ф. Протовербальное порождение культурных концептов и их фразеологическая репрезентация / Н. Ф. Алефиренко //Филологические науки, 2002. – № 5. – С. 72-81.
8. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека / Н. Д. Арутюнова. — 2-ое изд., испр. — М.: Языки русской культуры, 1999. — 896 с.
9. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. — 2-е изд., стер. —М.: Сов. энциклопедия, 1969. — 608 с.

10. Бабенко Н. С. D. Dobrovolskij. Idiome im mentalen Lexikon. Ziele und Methoden der kognitivbasierten Phraseologieforschung / Н. С. Бабенко // Вопросы языкознания, 2000. — №1. — С. 156–159.
11. Бакай Б. Я. Формування фразеології в переломні моменти історії народів Європи (на матеріалі української, російської, англійської, німецької, французької мов у періоди Першої та Другої світових воєн): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15 / Б. Я. Бакай. — Дрогобич, 2000. — 228 с.
12. Балюта Е. Г. Неологізми англійської мови сфери екології (теоретичні засади) / Е. Г. Балюта // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка, 2006. — Вип. 27. — С. 148–152.
13. Балюта Е. Г. Нова лексика та фразеологія англійської мови сфери охорони довкілля: структурно-семантичні і функціональні параметри : Автореф. дис... канд. філол. наук / Е. Г. Балюта; Одес. нац. ун-т ім. І.І.Мечнікова. - О., 2007. - 20 с.
14. Баран Я. А. Фразеологія у системі мови: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філол. наук: 10.02.15 — Загальне мовознавство / Я. А. Баран. — Київ, 1998. — 27 с.
15. Баранов А. Н. Автоматизация лингвистических исследований: корпус текстов как лингвистическая проблема // Русистика сегодня.— № 1-2. — 1998 — С. 179-191.
16. Баранов А. Н. Категории искусственного интеллекта в лингвистической семантике: Фреймы и сценарии: науч.-аналит. обзор / А. Н. Баранов. — М., 1987. — 54 с.
17. Баранов А. Н. Очерк когнитивной теории метафоры. / А. Н. Баранов // Русская политическая метафора (материалы к словарю). — М.: Институт русского языка, 1991. — С. 5–16.

18. Барташова О. А. Когнитивное моделирование англоязычной терминосистемы эндокринологии / О. А. Барташова, С. П. Синявская // Вестник Ленинградского государственного университета им. А. С. Пушкина, 2012. — (2). — С. 7–14.
19. Бекишева Е. В. Новые направления в исследовании медицинской терминологии / Е. В. Бекишева // Вестн. Нижегород. ун-та им. Н. И. Лобачевского. — 2013. — №4 (2). — С. 260–264.
20. Бекишева Е. В. Формы языковой репрезентации гносеологических категорий в клинической терминологии : автореф. дис. ... д-ра филол. наук / Е. В. Бекишева. — М., 2007. — 50 с.
21. Белодед И. К. Интернациональные элементы в лексике и терминологии / И. К. Белодед. — Х.: Вища школа, 1980. — 208 с.
22. Білоусова О. І. Словосполучення термінологічного характеру в мові українського законодавства / О. І. Білоусова // Дослідження з лексикології і граматики української мови, 2012. — Вип. 12. — С. 43-51.
23. Бойко І. І. Абревіація як спосіб творення термінів в галузях естетичної медицини та косметології / І. І. Бойко // Одеський лінгвістичний вісник. - 2015. - Вип. 5(2). — С. 3-8.
24. Болдырев Н. Н. Концепт и значение слова / Н. Н. Болдырев // Методологические проблемы когнитивной лингвистики: Сборник науч. статей / науч. ред. И. А. Стернин. — Воронеж: Воронеж гос. ун-т, 2001. — С. 25–36.
25. Боцман А. В. Структурно-прагматичні та семантичні особливості фармацевтичних текстів (на матеріалі інструкцій до вживання лікарських препаратів): Дис. ... д-ра філол. наук, спец. 10.02.04 / А. В. Боцман. — К., 2006. — 403 с.

26. Буднік А. О. Прецедентні тексти як засіб формування комунікативної компетенції у мовно-літературній освіті майбутніх словесників / А. О. Буднік, І. А. Хижняк // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. — Vol.7. — Budapest, 2013. — P. 27–31.
27. Бук С. Алгоритм відображення зміни лексичної насиченості тексту / С. Бук, Є. Левус, Є. Яворський // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”, 2013. — № 771. — С. 353–349.
28. Бук С. Квантитативна параметризація текстів Івана Франка: проект та його реалізація / С. Н. Бук // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. — 2013. — Вип. 58. — С. 290–307.
29. Бук С. Статистичні характеристики роману Івана Франка «Основи суспільності» (на основі частотного словника твору) / Соломія Бук // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології», 2010. — № 676. — С. 90–93.
30. Бурдина О. Б. Моделирование терминологической вариативности в фармацевтическом дискурсе: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19 / Б. О. Борисовна. — Пермь, 2013. — 20 с.
31. Бурова Г. П. Фармацевтический дискурс как культурный код: семиотические, прагматические и концептуальные основания: Автореф. дис. ... док. филол. наук / Г. П. Бурова. — Ставрополь, 2008. — 49 с.
32. Быков В. В. Методы науки / В. В. Быков. — М.: Наука, 1974. — 215 с.
33. Бялик В. Д. Лексичний квантор: шляхи дослідження в когнітивній парадигмі вивчення мови / В. Д. Бялик // Наукові записки. Філологічні науки (мовознавство): Збірник наукових праць. Випуск 105(1). — Кіровоград, 2012. — С. 21–24.
34. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков / А. Вежбицкая. — М.: Языки русской культуры, 1999. — 780 с.

35. Величкова С. М. Эпонимы в терминологии медицины: на материале немецкого языка / С. М. Величкова // Язык как фактор интеграции образовательных систем и культур: междунар. науч.-практ. конф., сб. науч. ст. / под ред. И. Б. Игнатовой. — Белгород, 2014. — Вып. 7, ч. 1. — С. 25–30.
36. Верещагин Е. М. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. — М.: Индрик, 2005. — 1308 с.
37. Вискушенко С. А. Термінологічна насиченість текстів англійської фахової мови тваринництва / С. А. Вискушенко // Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. праць. — Чернівці: Родовід, 2014. — URL: <http://eprints.zu.edu.ua/14503/1.pdf>.
38. Віт Ю. В. Англomовна офтальмологічна термінологія: лінгвокогнітивний аспект: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Ю. В. Віт; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. — Одеса, 2006. — 21 с.
39. Вовчанська С. І. Фаховий текст як сфера функціонування німецьких термінів маркетингу / С. І. Вовчанська // Wykształcenie i nauka bez granic-2013: 16 Materiały IX Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji (07–15 grudnia 2013) / [nac. red. S. Gorniak]. – Volume 30. Filologiczne nauki. – Przemysl: Nauka i studia, 2013. – С. 28–31.
40. Володина М. Н. Когнитивно-информационная природа термина и терминологическая номинация: Дис. ... док. филол. наук: 10.02.04 / М. Н. Володина. — М., 1998. — 345 с.
41. Володина М. Н. Психолінгвістический аспект терминологической номинации / М. Н. Володина // Вестн. Моск. ун-та. Серия 9, Филология, 1996. — № 4. — С. 55–61.

42. Володина М. Н. Специфика терминологической номинации / М. Н. Володина // Вестн. Моск. ун-та. Серия 9, Филология, 1986. — №5. — С. 38–47.
43. Воркачев С. Г. Счастье как лингвокультурный концепт / С. Г. Воркачев. — М.: ИТДГК “Гнозис”, 2004. — 236 с.
44. Воробьев В. В. Лингвокультурология (теория и методы): монография / В. В. Воробьев. — М.: Изд-во РУДН. — 1997. — 331 с.
45. Гак В.Г. Языковые преобразования: монография / В. Г. Гак. — М.: Школа "Языки русской культуры", 1998. — 764 с.
46. Гимер Н. О. Лексика косметики та косметології сучасної української мови: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Н. О. Гимер; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. — Львів, 2010. — 16 с.
47. Глущенко В.А. Лінгвістичний метод і його структура / В.А. Глущенко // Мовознавство, 2010. — № 6. — С. 32–44.
48. Гнатишена І. М. Сучасна німецька медична термінологія (аспекти етимології, структури та інтернаціоналізації): Автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.04 / І. М. Гнатишена; Чернівецький державний університет імені Юрія Федьковича. — Чернівці, 1996. — 24 с.
49. Голованова Е. И. Базовые когнитивные понятия и развитие терминоведения / Е. И. Голованова // Вестн. Удмурт. ун-та. Сер. История и филология. — 2010. — Вып. 2. — С. 85–91.
50. Головин Б. Н. Лингвистические основы учения о терминах / Б. Н. Головин, Р. Ю. Кобрин. — М.: Высш. шк., 1987. — 104 с.
51. Голос І., / І. Голос. А. Петрух, Л.Шелепетень, О. Бубісь . Тези доповідей 1-ої міжнародної наукової конференції «Актуальні проблеми медичної термінології» Львівський державний медичний інститут, 1993. — С.38-39.
52. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу: монографія. — 2-е вид., випр. і доп. — К.: Логос, 2004. — 284 с.

53. Горелов В.И. Лексикология китайского языка. — М.: Просвещение, 1984. — 216 с.
54. Горлачова В. В. Оказіональні кольоропозначення в сучасному рекламному дискурсі / В. В. Горлачова // Мова і культура (Науковий журнал). — К.: Видавничий дім Д. Бураго, 2010. — Вип. 13. — Т. 8 (144). — С.175–179.
55. Горпініч Т. І. Рецепт та інструкція лікарського препарату як основні жанри фармацевтичного дискурсу / Т. І. Горпініч // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія, 2013. — Вип. 40 (1). — С. 74–83.
56. Гринев С. В. Введение в терминоведение / С. В. Гринев. — М.: Наука, 1993. — 309 с.
57. Д'яков А. С. Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти / А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько — К.: Вид. дім “КМ Academia”, 2000. — 218 с.
58. Даниленко В. П. Лексико-семантические и грамматические особенности слов-терминов / В. П. Даниленко // Исследования по русской терминологии. — М.: Наука, 1971. — С. 7–67.
59. Даниленко В. П. Русская терминология: Опыт лингвистического описания / В. П. Даниленко. — М.: Наука, 1977. — 246 с.
60. Дейк Т. А. ван. Язык. Познание. Коммуникация / Т. А. ван Дейк. — СПб.: Прогресс, 1989. — 310 с.
61. Демська О. Текстовий корпус: ідея іншої форми / О. Демська. — К.: ВПЦ НАУКМА, 2011. — 282 с.
62. Демська-Кульчицька О. Дещо про класифікацію текстових корпусів [Електронний ресурс] / О. Демська-Кульчицька // Мовна діяльність суспільства: соціолінгвістичний зріз. — С. 153–157. — URL:

http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/bitstream/123456789/1704/1/Demaska_Deshcho%20pro%20klasyfikatsiiu.pdf.

63. Дидик-Меуш Г. Українська медицина. Історія назв / Г. Дидик-Меуш. — Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008. — 400 с.
64. Дроздова Т. В. Концепты как основа ключевых понятий в терминологии / Т. В. Дроздова // Концептуальный анализ языка : современные направления исследования: сб. науч. тр. М. — Калуга : ИП Кошелев А.Б. (Издательство "Эйдос"), 2007. — С. 139–148.
65. Дроздова Т. В. О когнитивно-функциональных основаниях категоризации лексических единиц / Т. В. Дроздова // Когнитивные исследования языка. — Вып. VII. — Типы категорий в языке: сб. науч. тр. — М. — Тамбов: Издательский дом ТГУ им. Г. Р. Державина, 2010. — С. 171–180.
66. Дроздова Т. В. Проблемы понимания научного текста / Т. В. Дроздова. — Астрахань: Изд-во АГТУ, 2003. — 224 с.
67. Дружбяк С. В. До проблеми визначення терміна в сучасній лінгвістиці (на матеріалі німецької мови) / С. В. Дружбяк // Мова, освіта, культура в контексті Болонських реалій: Матеріали науково-практичної конференції. — К.: Вид. центр КНЛУ, 2008. — С. 44–46.
68. Дружбяк С. В. Основні шляхи сучасного термінотворення у німецькій мові / С. В. Дружбяк // Німецька мова і література у європейському контексті: Матеріали XIV міжнародної конференції Асоціації українських германістів. — Донецьк: Донецький національний університет, 2007. — С. 159–161.
69. Дружбяк С. В. Роль запозичень у творенні економічних термінів сучасної німецької мови / С. В. Дружбяк // Перспективи німецької мови та германістики в Україні: Матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції. — Чернівці: ЧНУ імені Ю. Федьковича, 2009. — С. 41–42.

70. ДСТУ 2392-94 «Інформація та документація. Базові поняття. Терміни та визначення». — К.: Держстандарт України, 1994. — 25 с.
71. Думанська Л. Б. Аббревіація в українській архітектурній термінології / Л. Б. Думанська. — Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2009. — С. 11–18.
72. Ельцова Л. Ф. О специфике концепта «болезнь» / Л. Ф. Ельцова // С любовью к языку. — М.; Воронеж: ИЯ РАН, 2002. — С. 166–170.
73. Ельцова Л. Ф. Концепты пространства в медицинской терминологии: автореф. дис. канд. филол. наук / Л. Ф. Ельцова. — Рязань, 2000. — 29 с.
74. Ефименко П. По поводу заметки г. Левченка «о русинской терминологии» [Електронний ресурс] / П. Ефименко // Основа. — 1862. — №8. — URL: <http://litopys.org.ua/rizne/rusyny.htm#efym>.
75. Єрьомкіна Г. Відображення скорочених медичних термінів у словниках різних типів / Г. Єрьомкіна, М. Оськіна // Тези доповідей 1-ої міжнародної наукової конференції «Актуальні проблеми медичної термінології». — Львів: Львівський державний медичний інститут, 1993. — С. 38–39.
76. Жаботинская С. А. Концептуальный анализ языка: фреймовые сети / С. А. Жаботинская. // Мова: Науково-теоретичний часопис з мовознавства: Проблеми прикладної лінгвістики. — 2004. — №4. — С. 81–92.
77. Жаботинская С. А. Концептуальный анализ: Типы фреймов / С. А. Жаботинская // Вестник Черкасского университета. — 1999. — №11. — С. 3–20.
78. Жеребило Т. В. Словарь лингвистических терминов / Т. В. Жеребило. — Изд. 5-е, испр-е и дополн. — Назрань: Пилигрим, 2010. — 486 с.
79. Житін Я. Міжгалузева термінологія як об'єкт лінгвістичного аналізу: стан і перспективи дослідження / Я. Житін // Вісник Харківського університету імені В. Н. Каразіна. — 2008. — № 798. — С. 5–9.

80. Житін Я. Погляд на термін кризь призму структурно-семантичного та функціонального підходів / Я. Житін // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». — 2009. — № 648. — С. 9–15.
81. Загнітко А. Класифікаційні типології концептів. Лінгвістичні студії : зб. наук. праць / Донецький нац. ун-т; наук. ред. А. П. Загнітко. — Донецьк: ДонНУ, 2010. — Вип. 21. — С. 12-22.
82. Закон України «Про лікарські засоби» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 22, ст. 86. — URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/123/96-%D0%B2%D1%80>.
83. Закреницька Л. А. Термінологічна насиченість англomовних різножанрових фахових текстів (на матеріалі дискурсу християнського богослов'я) / Л. А. Закреницька // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка . — 2013. — Вип. 5. — С. 191–195.
84. Захаров В. П. Корпусная лингвистика и лингвистические базы данных / В. П. Захаров, С. А. Коваль // НТИ: Информационные процессы и системы. — 2002. — № 7. — С. 62–69.
85. Захарчин В. Українська мовознавча термінологія кінця ХІХ — початку ХХ ст.: Автореф. дис...канд. філол. наук: 10.02.01 / В. Захарчин. — К., 1995. — 24 с.
86. Зіменковський А. Базовий термінологічний глосарій за програмою клінічної фармації / А. Зіменковський, В. Пономаренко, О. Піняжко — К.: Ліга-Прес, 2004.— 446 с.
87. Зубкова О. С. Медицинская метафора как результат культурной фиксации в медицинской терминологии [Електронний ресурс] / О. С. Зубкова // Вестник ЛГУ им. А. С. Пушкина — 2008. — №5 (19). — URL:

<http://cyberleninka.ru/article/n/meditsinskaya-metafora-kak-rezultat-kulturnoy-fiksatsii-v-meditsinskoj-terminologii>.

88. Ивина Л. В. Лингво-когнитивные основы анализа отраслевых терминосистем / Л. В. Ивина. — М.: Академический проект, 2003. — 304 с.
89. Иконникова В. А. Использование имен собственных в структуре терминологических единиц с культурным компонентом значения / В. А. Иконникова, Е. А. Никулина // Преподаватель XXI век. — 2014. — № 3, Т. 2. — С. 259–267.
90. Іващенко В. Концептуальна репрезентація фрагментів знання в науково-мистецькій картині світу (на матеріалі української мистецтвознавчої термінології): [монографія] / В. Іващенко. — К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2006. — 328 с.
91. Іващенко В. Л. Історіографія термінознавства: метамова і структурні підрозділи / В. Л. Іващенко // Термінологічний вісник. — 2013. — Вип. 2(1). — С. 5–20.
92. Какзанова Е. М. Лингвокогнитивные и культурологические особенности научного дискурса (на материале математических и медицинских терминов-эпонимов): дис. докт. філ. наук / Е. М. Какзанова. — М., 2011. — 379 с.
93. Карабан В. Переклад англійської наукової і технічної літератури: Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі / В. Карабан. — Ч 2. — Вінниця: Нова книга, 2001. — 304 с.
94. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. — М.: Гнозис, 2004. — 390 с.
95. Карпіловська Є. А. Вступ до прикладної лінгвістики: комп'ютерна лінгвістика / Є. А. Карпіловська. — Донецьк: ТОВ “Юго-Восток, ЛТД”, 2006. — 188 с.

96. Кияк Т. Р. Лингвистические аспекты терминоведения / Т. Р. Кияк. — К.: УМК ВО, 1989. — 174 с.
97. Кияк Т. Р. Нормалізація термінології: стан, проблеми, перспективи / Т. Р. Кияк // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. — №4. — 2008. — С. 181–185.
98. Кияк Т. Р. Функції та переклад термінів у фахових текстах / Т. Р. Кияк // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. — № 32. — 2007. — С. 104–108.
99. Клименко Н. Ф. Калька / Н. Ф. Клименко // Українська мова : Енциклопедія / [редкол. : В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін.] – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Вид-во «Укр. енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. — С. 245.
100. Клименко Н. Ф. Словотворча структура і семантика складних слів у сучасній українській мові / Н. Ф. Клименко. — К.: Наук. думка, 1984. — с.251.
101. Клименко Н., Карпіловська Є., Кислюк Л. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі / Н. Клименко, Є. Карпіловська, Л. Кислюк. — Київ, 2008. — 336 с.
102. Ковшова М. Л. Культурно-національная специфика фразеологизмов (когнитивные аспекты): автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.01 — Русский язык / М. Л. Ковшова. — М., 1996. — 244 с.
103. Корнейко І. В. Становлення термінології медичної радіології в українській мові: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / І. В. Корнейко; Харків. держ. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. — Харків, 1996. — С. 6–7.
104. Корольова Т. М. Текст та дискурс як елементи комунікації / Т. М. Корольова, В. І. Могилевський, Г. В. Сивокінь // Науковий вісник

- Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки. — 2010. — № 10. — С. 39–46.
105. Коротаева И. Э. Культурные особенности рекламы автомобиля в США / И. Э. Коротаева // Вопросы гуманитарных наук» № 3(6). — М.: Изд-во «Компания Спутник» — 2003. — С. 83-88.
106. Коротаева И.Э. Лексикосемантическое поле “Транспорт” в американском варианте английского языка (лингвокультурологический и переводческий аспекты): дисс. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.20 / И. Э. Коротаева. — М., 2004. — 232 с.
107. Котов Р. Г. Естественный язык, искусственные языки и информационные процессы в современном обществе / Р. Г. Котов, С. Е. Никитина, И. В. Васильева. — М.: Наука, 1988. — 176 с.
108. Кочан І. Міжнародні терміноелементи в системі науково-технічних термінів / І. М. Кочан // Вісник Держ. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»: Матеріяли 6-ї Міжнародної наукової конференції СловоСвіт 2000. — 2000. — № 402. — С. 54–59.
109. Кочан І. Варіанти і синоніми термінів з міжнародними компонентами / Ірина Кочан // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». — 2008. — № 620. — С. 14–19.
110. Кочан І. Слова з компонентом кібер- у сучасній українській мові / І. Кочан // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. — 2016. — Вип. 63. — С. 277–285.
111. Кочан І. Українське термінознавство 1940–1950-х років / І. М. Кочан // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». — 2011. — № 709. — С. 74–78.
112. Красных В. В. Этнопсихолінгвістика и лінгвокультуро́логия: Курс лекцій / В. В. Красных. — М.: ИТДГК «Гнозис», 2002. — 284 с.

113. Кубрякова Е. С. Вступительное слово к “круглому столу”, посвященному рассмотрению традиционных проблем языкознания в новом свете / Е. С. Кубрякова // Традиционные проблемы языкознания в свете новых парадигм знания: сб. ст. по материалам науч. конф., Москва, 12–14.05.2000 г. — М., 2000. — С. 44–48.
114. Кубрякова Е. С. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Л. Г. Лузина, Ю. Г. Панкрац. — М.: Изд-во МГУ им. М. В. Ломоносова, 1996. — 245 с.
115. Кубрякова Е. С. Части речи в ономаσιологическом освещении / Е. С. Кубрякова. — М.: Наука, 1978. — 115 с.
116. Кубрякова Е. С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века / Е. С. Кубрякова // Язык и наука конца 20 века. — М.: Институт языкознания РАН, 1995. — С. 144–238.
117. Кульчицька Н. О. Фреймова теорія як актуальний напрямок сучасної лінгвістики / Н. О. Кульчицька. — Гуманітарний вісник. Серія: іноземна філологія. — №10. — Черкаси, 2006. — С. 300–303.
118. Кучман, І.М. Лінгвістичний і лінгвальний статус категорії каузативності [Текст] / І. М. Кучман // Філологічні трактати. — 2012. — Т. 4, № 4. — С. 46-55.
119. Лакофф Дж. Метафоры, которыми мы живем / Дж. Лакофф, М. Джонсон. — М.: Едиториал УРСС, 2004. — 256 с.
120. Лакофф Дж. Женщины, огонь и опасные вещи: Что категории языка говорят нам о мышлении / Дж. Лакофф. — М.: Языки славянской культуры, 2004. — 792 с.
121. Лапиня Э. А. Метафора в терминологии микроэлектроники (на материале английского языка) / В.Г. Гак, В.Н. Телия та ін. // Метафора в языке и тексте. — М., 1988. — 176 с.

122. Латыпова Л. Ч. Роль английских и русских фразеологических единиц в формировании модальности в тексте: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.20 — Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание / Л. Ч. Латыпова. — Волгоград, 2002. — 18 с.
123. Левицкий В. В. Квантитативные методы в лингвистике / В. В. Левицкий. — Винница: Нова Книга, 2007. — 264 с.
124. Левченко М. Заметка о русинской терминологии [Электронный ресурс] / М. Левченко // Основа. — 1861. — № 7. — URL: <http://litopys.org.ua/rizne/rusyny.htm>.
125. Левченко О. П. Дослідження вербальних символів у лінгвокультурологічному аспекті / О. П. Левченко // Культура народів Причорномор'я. — Сімферополь, 2004. — № 49. — Т. 1. — С. 27–29.
126. Левченко О. П. Кольороназва голубий: лінгвокультурологічний аспект / О. П. Левченко // Лінгвістика. — 2013. — № 2. — С. 5–13.
127. Левченко О. П. Лінгвокультурологія та її термінна система / О. П. Левченко // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». — 2003. — № 490. — С. 105–113.
128. Левченко О. П. Термін прототип у лінгвокультурології / О. П. Левченко // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». — 2004. — № 503. — С. 58–60.
129. Левченко О. П. Фразеологічна репрезентація світу / О. П. Левченко // Мовні і концептуальні картини світу: Зб. наук. праць. — Київ: КНУ, 2002. — №7. — С. 307–315.
130. Левченко О. П. Фразеологічна символіка: лінгвокультурологічний аспект: Монографія / О. П. Левченко. — Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2005. — 352 с.

131. Лейчик В. М. Динамика термина (три возраста термина) / В. М. Лейчик // Non multum, sed multa: немного о многом. У когнитивных истоков современной терминологии: сб. науч. тр. в честь В. Ф. Новодрановой / редкол.: Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков. — М.: Авторская академия, 2010. — С. 351–359.
132. Лейчик В. М. Интеграция наук и унификация научно-технических терминов / В. М. Лейчик // Вестн. Акад. наук СССР, 1980. — № 8. — С. 39–45.
133. Лейчик В. М. Номенклатура — промежуточное звено между терминами и собственными именами / В. М. Лейчик // Вопросы терминологии и лингвистической статистики. — Воронеж: Изд-во ВГУ, 1974. — С. 13–24.
134. Лейчик В. М. О языковом субстрате термина / В. М. Лейчик // Вопросы языкознания. — М., 1986. — №5. — С. 87–97.
135. Лейчик, В. М. Пиар и другие аббревиатуры / В. М. Лейчик // Русская речь . — 09/2002. — N5. — С.40-44.
136. Лейчик В. М. Предмет, методы и структура терминоведения: Автореферат на соискание ученой степени докт. фил. наук 10.02.01 / В. М. Лейчик. — М., 1989. — 47 с.
137. Лепеха Т. В. Лексико-семантичні та словотвірні-структурні особливості судово-медичної термінології: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Т. В. Лепеха; Дніпропетр. нац. ун-т. — Дніпропетровськ, 2000. — С. 3–5.
138. Лещенко Н. О. Комунікативно-прагматична організація інтернет-інструкцій із уживання медичних засобів (комнікативні стратегії і тактики) / Н. О. Лещенко // Вісник Львівського у-ту. Серія філологічна. — 2011. — С. 230–241.

139. Линник Т. Г. Проблемы языкового заимствования / Т. Г. Линник // Языковые ситуации и взаимодействие языков / Отв. ред. Ю. А. Жлуктенко. — К.: Наукова думка, 1989. — С. 76–133.
140. Липилина Л. А. Когнитивные аспекты семантики метафорических инноваций (на материале существительных, появившихся в современном английском языке за последние 30 лет): Автореф. дис... канд. филол. наук / Л. А. Липилина. — М., 1998. — 26 с.
141. Литвиненко Н. Дослідження медичного дискурсу у вітчизняному та зарубіжному мовознавстві / Н. Литвиненко // Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах: Збірник наукових праць: 10-річчю кафедри українознавства присвячується. — К.: Нац. авіаційний ун-т, 2009. — Вип. 17. — С. 143–152.
142. Лотте Д. С. Как работать над терминологией. Основы и методы / Д. С. Лотте. — М.: Наука, 1968. — 76 с.
143. Лотте Д. С. Основы построения научно-технической терминологии: Вопросы теории и методика / Д. С. Лотте. — М.: Из-дво Акад. наук СССР, 1961. — 157 с.
144. Луковенко Т. О. Складання як один із способів термінотворення у галузі гомеопатії / Т. О. Луковенко // Термінологічний вісник. — 2013. — Вип. 2(2). — С. 28–31.
145. Лукоянова Т. В. Причины разнообразия определений понятия «термин» / Т. В. Лукоянова. // Ученые записки: Электронный научный журнал Курского государственного университета. — 2014. — №2(30). — URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/prichiny-raznoobraziya-opredeleniy-ponyatiya-termin>.
146. Лучик А. А. Про плинність лінгвістичної традиції / А. А. Лучик // Магістеріум (Мовознавчі студії). — № 43. — К., 2011. — С. 45–49.

147. Маджаева С. И. Медицинские терминосистемы: становление, развитие, функционирование: дис. ... докт. филол. наук: 10.02.19 / С. И. Маджаева. — Волгоград, 2012. — 39 с.
148. Макеев К. С. Жанрові особливості фармацевтичних текстів у німецько-українському перекладі: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.16 / К. С. Макеев; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2010. — 18 с.
149. Максимів О. Й. Корпус перської мови як джерело матеріалу для частотного словника / О. Й. Максимів // Східний світ. — 2008. — № 4. — С. 109–114.
150. Маленко О. О. Лінгво-естетична інтерпретація буття в українській поетичній мовотворчості (від фольклору до постмодернізму): Монографія / О. Маленко. — Харків: ХІФТ, 2010. — 488 с.
151. Мартінек С. В. Український асоціативний словник : у 2 т. / С. В. Мартінек ; М-во освіти і науки України. — Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. — Т. 1 : Від стимулу до реакції. — 2007. — 344 с. ; т. 2 : Від реакції до стимулу. — 2007. — 468 с.
152. Мартінек С. В. Емпіричні й експериментальні методи у сучасній когнітивній лінгвістиці / С. В. Мартінек // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. — 2011. — Вип. 52. — С. 25–32.
153. Мартінек С. В. ЖОВТИЙ: прототипна референція / С. В. Мартінек // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия “Филология”. — Симферополь, 2005. — Т. 18 (57), № 2. — С. 75–81.
154. Мартінек С. В. Концептуалізація зеленого кольору (за результатами асоціативного експерименту) / С. В. Мартінек // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. праць. — № 10. — К.: КНУ, 2004. — С. 404–412.

155. Масенко Л. Т. Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциту. Документи і матеріали / За ред. Л. Масенко. — К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2005. — 399 с.
156. Маслова В. А. Введение в когнитивную лингвистику / В. А. Маслова. — М.: Флинта, 2007. — 294 с.
157. Маслова В. А. Лингвкултурология в процессе обучения русскому языку / В. А. Маслова // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 9. Сучасні тенденції розвитку мов. — Випуск 6 / за ред. проф. В. І. Гончарова. — К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. — С. 155–158.
158. Медведь О. Динамічність складу наукової термінології (на прикладі української термінології граматики) / О. Медведь // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». — 2010. — № 676. — С. 41–44.
159. Медведь О. До вивчення основних понять сучасного термінознавства / О. Медведь // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». — 2002. — № 453.— С. 82–89.
160. Методичні рекомендації по упорядкуванню і затвердженню інструкцій для медичного застосування лікарських засобів. — Київ: Державний фармакологічний центр, 2010. — 18 с.
161. Микульчик Р. Сучасні українські аббревіатури: перспективи і стан дослідження / Р. Микульчик // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». — 2005. — № 538. — С. 12–15.
162. Минский М. Фреймы для представления знаний. — М.: Энергия, 1979. — 152 с.
163. Михайлишин Б. П. З історії термінів-епонімів / Б. П. Михайлишин // Мовознавство. — 1994. — № 4–5. — С. 45–50.

164. Мишланова С. Л., Бурдина О.Б. Институциональные особенности фармацевтического дискурса и их отражение в терминологии / С. Л. Мишланова, О.Б. Бурдина // Историческая и социально-образовательная мысль. — 2013 — № 4. — С. 188-192.
165. Місник Н. В. Формування української медичної клінічної термінології : дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Н. В. Місник; НАН України, Ін-т укр. мови. — К., 2002. — 173 с.
166. Мовчун Є. С. Особливості перекладу українською мовою німецького комерційного інтернет-дискурсу: дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.16 — Перекладознавство / Є. С. Мовчун; КНУТШ. — Київ, 2009. — 242 с.
167. Мульганова Т. Б. Структурные и прагматические особенности текстов медицинских документов (на материале судебно-медицинских экспертиз): дисс. ... к. филол. н. / Т. Б. Мульганова. — Волгоград, 1997. — 147 с.
168. Некора Н. Е. Национально-культурная специфика концепта «болезнь» в обучении русскому как иностранному // Известия РГПУ имени А. И. Герцена. — 2007. — №21 (51). — С. 258–261.
169. Нечаева Н. А. Система единиц специальной номинации в научном тексте (на примере французских экономических текстов) : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.05 / Н. А. Нечаева— М., 2010. — 35 с.
170. Нечай С. В. Російсько-український медичний словник з іншомовними назвами / С. В. Нечай. — К.: Фонд “Третє Тисячоліття”, 2000. — 432 с.
171. Никонова Ж. В. Основные этапы фреймового анализа речевых актов (на материале современного немецкого языка) / Ж. В. Никонова // Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского. — 2008. — №6. — С. 224–229.

172. Новодранова В. Ф. Проблемы терминообразования в когнитивно-коммуникативном аспекте / В. Ф. Новодранова // Лексикология. Терминоведение. Стилистика: Сб. науч. трудов. — М.; Рязань, 2003. — С. 150.
173. Озингин М. В. Роль метафоры в структурировании и функционировании русской медицинской терминологии: автореф. дис.. канд. филолог. наук : 10.02.01 / М. В. Озингин; Саратов. гос. ун-т им. Н. Г. Чернышевского. — Саратов, 2010. — 22 с.
174. Омелянчук А. Медична термінологія сучасної арабської літературної мови / А. Омелянчук // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. — 2011. — Випуск 54. — С. 60–67.
175. Павлова А. Лингвокультурология в России: «за» и «против» / А. Павлова // *Przegląd Wschodnioeuropejski*. — VI/2. — 2015. — С. 201–221.
176. Падучева Е. В. К когнитивной теории метонимии [Электронный ресурс] // Доклады международной конференции «Диалог'2003»; Протвино, 11–16 июня, 2003 г. — URL: <http://www.dialog-21ru/Archive/2003/Paducheva.htm>.
177. Панчишин М. Словотворча продуктивність афіксів при творенні власне українських медичних термінів у Галичині кінця ХІХ — першої половини ХХ століття / М. Панчишин // Мандрівець. — 2012. — № 6. — С. 58–61.
178. Панчишин М. В. Синонімія в українській медичній термінології Галичини початку ХХ століття / М. В. Панчишин // Філологічні трактати. — 2015. — Т. 7, №2. — С. 109–115.
179. Панько Т. І. Від терміна до системи / Т. І. Панько. — Львів: Вища школа, 1979. — 147 с.
180. Панько Т. І. Українське термінознавство / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. — Львів: Світ, 1994. — 216 с.

181. Паславська А. Монолог про Декалог: між культурами, релігіями та мовами / А. Паславська // Людина. Комп'ютер. Комунікація: зб. наук. пр. / За ред. Ф. С. Бацевича. — Львів : Вид-во нац. ун-ту “Львівська політехніка”, 2010. — С. 51–55.
182. Перхач В. С. Час збирати каміння... Про засади відродження та розвиток української науково-технічної мови / В. С. Перхач // Дзвін. — 2000. — № 5–6. — С. 130–136.
183. Перхач Р.-Ю. Т. Вербалізація концепту Пацієнт в інструкціях до медичних препаратів (на матеріалі української, польської та німецької мов) / Р.-Ю. Т. Перхач // Міжнародна наукова конференція «Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики» — Чернівці, 2016. — Вип.11–12 (Ч. 2). — С. 141–145.
184. Перхач Р.-Ю. Т. Вихід у світ «Українсько-латинсько-англійського енциклопедичного медичного словника» / Р.-Ю. Т. Перхач, М. З. Джура // Проблеми української термінології Словосвіт 2016. Матеріали XIV Міжнародної наукової конференції. — Львів: Вид-во ЛП, 2016. — С. 21–23.
185. Перхач Р.-Ю. Т. Етапи розвитку терміна і терміносистеми у медицині та фармації / Р.-Ю. Т. Перхач // Науковий вісник Острозької академії. Наукові записки. Серія філологічна. — Острог, 2014. — № 46. — С. 145–148.
186. Перхач Р.-Ю. Т. Застосування комп'ютерних технологій при дослідженні медичної термінології / Р.-Ю. Т. Перхач // Людина. Комп'ютер. Комунікація: зб. наук. праць. — Львів: Вид-во НУЛП, 2015. — С. 186–188.
187. Перхач Р.-Ю. Т. Кінцеві грецько-латинські терміноелементи в «Українсько-латинсько-англійському енциклопедичному медичному словнику» / Р.-Ю. Т. Перхач, Л. І. Петрух, І. М. Головка, М. З. Джура // Проблеми української термінології Словосвіт 2010. Матеріали XI Міжнародної наукової конференції. — Львів: Вид-во ЛП, 2010. — С. 66–71.

188. Перхач Р.-Ю. Т. Корпус інструкцій до медичних препаратів як метод дослідження медичної термінології / Р.-Ю. Т. Перхач // Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького національного університету: зб. наук. праць. — Вип. 13. — Кривий Ріг, 2015. — С. 171–175.
189. Перхач Р.-Ю. Т. Переклад німецьких медичних термінів-епонімів із компонентом синдром на українську мову / Р.-Ю. Т. Перхач // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. Філологічні науки. — Луцьк, 2011. — № 6. — С. 184–188.
190. Перхач Р.-Ю. Т. Перекладознавчий аспект медичної термінології (на матеріалі інструкцій до лікарських засобів) / Р.-Ю. Т. Перхач // Aktuální otázky překladu: mezijazykový a mezikulturní výměr. Kolektivní monografie / Alla Arkhanhelska (ed.). — Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. — С. 163–177.
191. Перхач Р.-Ю. Т. Про наголос і закінчення у медичних термінах в «Українсько-латинсько-англійському енциклопедичному медичному словнику» / Р.-Ю. Т. Перхач, Л. І. Петрух, І. М. Головка, М. З. Джура // Проблеми української термінології Словосвіт 2010. Матеріали XI Міжнародної наукової конференції. — Львів: Вид-во ЛП, 2010. — С. 71–73.
192. Перхач Р.-Ю. Т. Скорочення, як засіб формування медичної термінології на матеріалі німецькомовних та україномовних інструкцій для медичного препарату / Р.-Ю. Т. Перхач // Збірник наукових праць «Проблеми зіставної семантики». — Київ, 2013. — № 11. — С. 233–236.
193. Перхач Р.-Ю. Т. Способи творення неологізмів у сучасній медичній термінології (на матеріалі української та польської мов) / Р.-Ю. Т. Перхач // Studia Slawistyczne. Etnolingwistyka i komunikacja międzykulturowa. — Lublin, 2016. — №3. — S. 253–267.

194. Перхач Р.-Ю. Т. Стан і перспективи досліджень термінології фармації (на прикладі польської, української та німецької фармації) / Р.-Ю. Т. Перхач // Лінгвістичні проблеми та інноваційні підходи до викладання чужоземних мов у вищих навчальних закладах: Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. — Львів: Видавництво ЛДУ БЖД, 2012. — С. 151–153.
195. Перхач Р.-Ю. Т. Терміноелемент ген і його похідні в «Українсько-латинсько-англійському енциклопедичному медичному словнику» / Р.-Ю. Т. Перхач, Л. І. Петрух, І. М. Головка, М. З. Джура // Проблеми української термінології Словосвіт 2010. Матеріали XI Міжнародної наукової конференції. — Львів: Вид-во ЛП, 2010. — С. 74–79.
196. Перхач Р.-Ю. Т. Транстермінологізація як явище неосемантизації лексики в інструкціях до медичних препаратів / Р.-Ю. Т. Перхач // Актуальні проблеми прикладної лінгвістики. — Вип. 1. — Одеса: Букаєв В. В., 2014. — С. 94–98.
197. Перцев І. Про значення фармацевтичних термінів у сьогоденні/ І. Перцев // Вісник фармації. — 1993. — № 1–2. — С. 23–27.
198. Петрова О. Б. Структурно-семантична характеристика медичної термінології та народних найменувань шкірних хвороб в українській мові: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02 / О. Б. Петрова; Харків. держ. пед. ін-т ім. Г.С.Сковороди. — Х., 1994. — С. 9–11.
199. Петрух Л. Про деякі аспекти укладання українсько-латинсько-англійського медичного енциклопедичного словника / Л. Петрух, І. Головка // Проблеми української термінології: міжнар. наук. конф., 27–29 верес. 2012 р: зб. наук. пр. — Л., 2012. — С. 41–43.

200. Петрух Л. Про забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови в медицині і фармації. / Л. Петрух, В. Петрух. — К.: НАН України, 1997. — С.37–41.
201. Попова З. Д. Очерки по когнитивной лингвистике / З. Д. Попова, И. А. Стернин. — Воронеж: Истоки, 2001. — 191 с.
202. Присяжнюк М. Російсько-український медичний словник професійної мови фахівців. З внутрішніх хвороб (із тлумаченням термінів). — К.: Вид. дім “КМ Academia”, 1995. — 504 с.
203. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. — Запоріжжя: Прем’єр, 2008. — 332 с.
204. Прохорова В. Н. Русская терминология (лексико-семантическое образование) / В. Н. Прохорова. — М.: Филологический факультет, 1996. — 125 с.
205. Ракитина Н. Н.. Лингвокультурологические аспекты функционирования аббревиатур в политическом дискурсе: диссертация ... канд. филол. наук: 10.02.19 / Н. Н. Ракитина. — Челябинск, 2007. — 253 с.
206. Рицар Б. До 80-річчя першого голови ТК СНТТ професора Володимира Перхача / Б. Рицар., Р. Рожанківський // До праці: публіцистичне видання. — Львів: ВД «Ініціатива», 2009. — С. 157–164.
207. Російсько-український словник наукової термінології. Біологія. Хімія. Медицина. — К.: Наук. думка, 1996. — 660 с.
208. Рудова Ю. В. Жанровый статус медицинского буклета: автореф. дис. ... канд. филол. наук / Ю. В. Рудова. — Волгоград, 2008. — 23 с.
209. Рычкова Л.В. Проблема састаўных аб’ектаў у корпусах славянскіх моў і лінгвістычных базах дадзеных / Л. В. Рычкова // Мовознаўства. Літаратура.

- Культуралогія. Фалькларыстыка. XIII Міжнародны з'езд славістаў. Даклады беларускай дэлегацыі. — Мінск, 2003. — С. 184–195.
210. Садовнікова Г. В. Когнітивно-інформацыйна прырода термінів автомобілебудівництва в англійській, німецькій та українській мовах: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17 / Г. В. Садовнікова; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. — Київ, 2016. — 19 с.
211. Садовнікова Г. В. Фрейм автомобільної термінології у німецькій мові / Г. В. Садовнікова // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Філологія. — 2015. — Т. 18, № 1. — С. 120–134.
212. Самусев Р. П. Эпонимы в морфологии: справочник / Р. П. Самусев, Н. И. Гончаров. — М.: Медицина, 1989. — 352 с.
213. Селіванова О. О. Когнітивне підгрунття метафоричної номінації [Текст] / О. О. Селіванова // Психолінгвістика, 2012. — Вип. 11. — С.195-204.
214. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. — Полтава: Довкілля-К, 2010. — 844 с.
215. Селіванова О. О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти): Монографія / О. О. Селіванова. — К. — Черкаси: Брама, 2004. — 276 с.
216. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке. Монографічне видання / О. О. Селіванова. — Черкаси: Ю. Чабаненко, 2012. — 488 с.
217. Селігей П. О. Сучасне термінотворення: симптоми та синдроми / П. О. Селігей // Мовознавство. — 2007. — № 3. — С. 48–61.
218. Семчинський С. Синонімія в літературній мові та індивідуальному мовленні / С. Семчинський // Українська мова та література. — 1998. — №42. — С. 4-5.

219. Серебренников Б.А. Проблема взаимоотношения общей методологии, лингвистической науки и частных методов лингвистического исследования / Б.А. Серебренников // *Общее языкознание: методы лингвистических исследований* / отв. ред. Б.А. Серебренников. — М. : Наука, 1973. — С. 257–313.
220. Симоненко Л. О. Українська термінографія : стан і перспективи. / Л. О. Симоненко // *Мовознавство*. — 2014. — № 4. — С. 28–35.
221. Симоненко Л. О. Формування української біологічної термінології: монографія / Л. О. Симоненко. — К. : Наук. думка, 1991. — 152 с.
222. Симоненко Л. О. Українська наукова термінологія в лексикографічному опрацюванні / Л. О. Симоненко // *Збірник матеріалів науково-практичної конференції “Українська наукова термінологія. Суспільні та гуманітарні науки”*. — К., 2010. — № 3. — С. 13–22.
223. Синельников Ю. Г. Метафора как средство образования медицинских терминов (на материале французской прессы) / Ю. Г. Синельников, Я. С. Подорванова // *Науч. ведомости Белгор. гос. ун-та*. — 2014. — Т. 21, №6 (177). — С. 116–121.
224. Словник скорочень в українській мові: В 7 т. / ред. Л. Паламарчук. — К.: Вища школа, 1988. — 457 с.
225. Словники України on-line [Електронний ресурс]. — URL: <http://corep.ulif.org.ua/dictua>.
226. Слышкин Г. Г. Лингвокультурный концепт как системное образование // *Вестник Воронежского университета*. — 2004. — Вып 1. — С. 29–35.
227. Содомора П. Греко-латинські префікси та їх відображення в українській філософській та медичній термінології / П. Содомора, В. Мартин // *Вісн. нац. ун-ту „Львів. Політехніка“*. — 2011. — № 709. — С. 116–120.

228. Сологор І. М. Словотворчі функції твірних основ суфіксальних дієслів у сучасній німецькій медичній термінології: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / І. М. Сологор. — К.: Київ. нац. лінгв. ун-т, 2004. — 20 с.
229. Степанов Ю. С. Концепты: Тонкая пленка цивилизации / Ю. С. Степанов. — М.: Языки славянских культур, 2007. — 248 с.
230. Степанов Ю. С. Концепты: Тонкая пленка цивилизации / Ю. С. Степанов. — М.: Языки славянских культур, 2007. — 248 с.
231. Степанов Ю. С. Методы и принципы современной лингвистики / Ю. С. Степанов. — М., 1975.— 311 с.
232. Стецюк Р. І. Українська кардіологічна термінологія (структурно-семантична характеристика): Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Р. І. Стецюк; Запорізький держ. ун-т. — Запоріжжя, 1998. — 20 с.
233. Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації) / О. А. Стишов — К.: ПУГАЧ, 2005. — 387 с.
234. Словник української мови: Академічний тлумачний словник / Гол. ред. І. Л. Білодід. — В 11-ти томах. — К.: Наукова думка, 1970–1980.
235. Суперанская А. В. Общая терминология: Вопросы теории / А. В. Суперанская, Н. В. Подольская, Н. В. Васильева. — 6-е изд. — М.: Либроком, 2012. — 248 с.
236. Тараненко А. А. Языковая семантика в ее динамических аспектах / А. А. Тараненко. — К.: Наукова думка, 1989. — 256 с.
237. Телия В. Н. Вторичная номинация и ее виды / В. Н. Телия // Языковая номинация. Виды наименований. — М.: Наука, 1977. — 358 с.
238. Телия В. Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц / В. Н. Телия — М.: Наука, 1986. —142 с.

239. Телия В. Н. Метафоризация как модель смыслопроизводства и ее экспрессивно-оценочная функция / В. Н. Телия // Метафора в языке и тексте., 1988. — С. 26–52.
240. Телия В. Н. Номинация / В. Н. Телия // Энциклопедический лингвистический словарь / Гл. ред. В. Н. Яйцева / 2-е изд. — М.: Большая российская энциклопедия, 1990. — С. 336–337.
241. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация / С. Г. Тер-Минасова. — М., 2000. — 262 с.
242. Тищенко О. Про деякі аксіологічно марковані концептосфери у мові традиційної народної культури (на матеріалі польської, української, російської та білоруської мов у зіставленні з англійською) / О. В. Тищенко // Мовна картина світу слов'ян і культура: матеріали міжнародної наукової конференції (Люблін, 5–7.11. 2010 р.). — Т. 1. / гол. ред. О. Тищенко. — Люблін–Рівне. — 2010. — С. 31–44.
243. Тищенко О. В. Из спостережень над об'єктами матеріальної культури слов'ян / О. В. Тищенко // *Studia Slawistyczne. Etnolingwistyka i komunikacja międzykulturowa* — Lublin, 2016. — S. 91-122.
244. Тищенко О. В. Обрядова семантика у слов'янському мовному просторі / О. В. Тищенко; ред.: М. П. Кочерган;— К.: Київ. держ. лінгв. ун-т., 2000. — 236 с.
245. Тищенко Л. Особливості сучасного етапу розвитку медичної термінології / Л. Тищенко, М. Лісовий // Актуальні проблеми дослідження граматики та лексикології: Матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції, 4–5 жовтня 2006 р. — Вінниця: Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського, 2006. — С. 72–75.
246. Толикина Е. Н. Синонимы или дублиеты? / Е. Н. Толикина // Исследования по русской терминологии. — М., 1971. — С. 78–89.

247. Топоров Г. Н. Эпонимические термины в клинической анатомии человека: словарь / Г. Н. Топоров. — К.: Вища шк., 1988. — 160 с.
248. Турчин В. В. Англійські запозичення та сьгоднішні проблеми пуризму в німецькій мові / В. В. Турчин // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики: зб. наук. праць / відп. ред. Н. М. Корбозерова. — Вип. 16. — К.: Логос, 2009. — С. 472–478.
249. Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник: У 4 т. — Т. 1. А–Д / Укладачі: Л. І. Петрух, І. М. Головка. — К.: ВСВ «Медицина», 2012. — 704 с.
250. Українсько-латинсько-англійський медичний тлумачний словник / За ред. М. Павловського, Л. Петрух, І. Головка. — У 2 т. — Л., 1995. — Т. 1. — 656 с.; Т. 2. — 788 с.
251. Фармацевтична енциклопедія / голова ред. ради та авт. передм. В. П. Черних. — 2-ге вид., переробл. і допов. — К.: Моріон, 2010. — 1586 с.
URL: <http://www.pharmencyclopedia.com.ua>.
252. Фатеева И. М. Лингвокогнитивный анализ кинологической лексики / И. М. Фатеева. — М.: М-МЕГА, 2013. — 302 с.
253. Фатеева И. М. Специфика репрезентации кинологических концептов в газетном заголовке / И. М. Фатеева. // Вопросы гуманитарных наук. — М.: Спутник+, 2010. — № 6. — С. 89-95.
254. Фрумкина Р. М. Есть ли у современной лингвистики своя эпистемология? // Язык и наука конца XX века. — М., 1995. — С. 74–117.
255. Хохлова М. В. Экспериментальная проверка методов выделения коллокаций / М. В. Хохлова // Slavica Helsingiensia 34. Инструментарий русистики: Корпусные подходы / под ред. А. Мустайоки, М. В. Копотева, Л. А. Бирюлина, Е.Ю. Протасовой. Хельсинки. — 2008. — С. 343–357.

256. Худолеева С. П. Специфика терминологической синонимии (на материале автотранспортной терминологии современного немецкого языка): Дисс...канд. филол. наук / С. П. Худолеева. — К., 1981. — 189 с.
257. Цимбал Н. Термін як основа лексичного складу наукового стилю / Н. А. Цимбал // Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. праць. — Вип. IV / Відп. ред. Л.О. Симоненко. — К.: КНЕУ, 2005. — С. 76–80.
258. Циткина Ф. А. Терминология и перевод / Ф. А. Циткина — Львов: Вища школа, 1988. — 156 с.
259. Цісар Н. Метонімічні транспозиції у медичній терміносистемі / Наталія Цісар // Вісн. Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Проблеми української термінології. — 2007. — № 593. — С. 57–60.
260. Цісар Н. З. Вторинна номінація в системі української медичної термінології : автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Н. З. Цісар; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. — Львів, 2009. — 18 с.
261. Чернявский М.Н. Краткий очерк истории и проблемы упорядочения медицинской терминологии // Энциклопедический словарь медицинских терминов / Максим Наумович Чернявский; гл. ред. Петровский Б. В. — М.: Советская энциклопедия, 1984. URL: <http://skaudio.ru/tudavtionomnust/Ssdd/mtx.d>.
262. Шатрова, В. Система цветообозначения в современном английском языке параметры классификации / В. Шакирова, В. Шатрова. — 1999. URL: <http://www.conf.stavsu.ru/ArOUTHSCI/SEC7/shakirova.html>.
263. Шаклеин В. М. Заимствования в аспекте проблем лингвокультурологии [Електронний ресурс] / В. М. Шаклеин. — URL: <http://www.nbuv.gov.ua/Articles/kultnar/knp49., 05.03.04>.

264. Шевців Р. Б. Проблема єдності у визначенні терміна „фахова мова“ / Р. Б. Шевців // Нова філологія. — №35. — Запоріжжя: ЗНУ, 2009. — С. 182–184.
265. Шелов С. Д. Термин. Терминологичность. Терминологические определения / С. Д. Шелов — СПб.: Филологический ф-т СПбГУ, 2003. — 280 с.
266. Шепітько С. В. Механізми утворення та закономірності вторинної номінації англійської загальнонаукової дієслівної лексики: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / С. В. Шепітько; Київський національний лінгвістичний ун-т. — К., 2003. — 262 с.
267. Шеремет Д. В. Порівняльно-типологічний аналіз аббревіатур в англійській та українській медичній термінології / Д. В. Шеремет // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія “Філологічні науки”. — №5. — Луцьк: Вид-во ВНУ імені Лемі Українки, 2011. — С. 203–205.
268. Шеховцова О. А. Формування символічної семантики кольоропозначень: культурологічний аспект: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15 — загальне мовознавство / О. А. Шеховцова; Донецький національний ун-т. — Донецьк, 2003. — с.212.
269. Широков В. А. Корпусна лінгвістика: Монографія / В. А. Широков, О. В. Бугаков, Т. О. Грязнухіна, О. М. Костишин, М. Ю. Кригін. — К.: Довіра, 2005. — 472 с.
270. Шишигина О. Ю. Репрезентация концепта «MAN» атрибутивными прилагательными в современном варианте английского языка [Електронна версія] / О. Ю. Шишигина // Вестник ЧелГУ. — 2012. — №2. — URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/reprezentatsiya-kontsepta-man-atributivnymi-prilagatelnyimi-v-sovremennom-amerikanskom-variante-angliyskogo-yazyka>, 09.01.2016.

271. Южакова О. Дослідження українських терміносистем і термінних номінацій у когнітивному аспекті / О. Южакова // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». — 2012. — № 733. — С. 60–66.
272. Юкало В. Українська медична термінологія 20-х років ХХ століття і сучасність / В. Юкало // Медична академія. — 2003. — № 20. — С. 7.
273. Яворська Г. М. Прескриптивна лінгвістика як дискурс: Мова, культура, влада / Г. М. Яворська. — К.: Ін-т мовознав. ім. О.О.Потебні, 2000. — 285 с.
274. Яворський О. Г. 806 клінічних епонімічних синдромів із симптомним та авторським покажчиками / О. Г. Яворський. — Л.: Камула, 2006. — 304 с.
275. Ягунова Е. В. От коллокаций к конструкциям [Електронна версія] / Е. В. Ягунова, Л. М. Пивоварова // Русский язык: конструкционные и лексико-семантические подходы (Acta Linguistica Petropolitana). — 2011. — URL: http://webground.su/data/lit/pivovarova_yagunova/Ot_kollokatsiy_k_konstruktsiyam.pdf, 04.03.2016.
276. Ягунова Е. В. Природа коллокаций в русском языке. Опыт автоматического извлечения и классификации на материале новостных текстов [Електронна версія] / Е. В. Ягунова, Л. М. Пивоварова // Сб. НТИ. — 2010. — Сер.2. №5. — URL: http://jf.spbu.ru/upload/files/file_1357769727_3479.pdf, 01.02.2016.
277. Яременко Ю. А. Лінгвокультурологічні проблеми терміну та дефініцій / Ю. А. Яременко // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики: зб. наук. праць. — Вип. 16 / відп. ред. Н. М. Корбозерова. — К.: Логос, 2009. — С. 559–567.
278. Ярцева В. Н. Большой энциклопедический словарь. Языкознание / Гл. ред. В. Н. Ярцева. — М.: Большая Российская энциклопедия, 1998. — 685 с.

279. Akhmanova O. S. Terminology and Terminologies / O. S. Akhmanowa // Terminologie und benachbarte Gebiete. — Wien — Köln — Graz: Herman Böhlau, 1985. — S. 86–91.
280. Aleksandrowicz R. Mianownictwo anatomiczne / R. Aleksandrowicz, B. Gołąb, O. Narkiewicz. — Warszawa: PZWL, 1989. — 326 s.
281. Aleksandrowicz R. Słownik mian anatomicznych łacińsko-polsko-angielski / R. Aleksandrowicz, J. Gielecki, W. Gacek. — Warszawa: PZWL, 1997. — 446 s.
282. AMG-Novelle [Електронний ресурс]. — URL: <http://www.amgnovelle.bayern.de/>
283. Antia B. E. Indeterminacy in Terminology and LSP / B. E. Antia. — Amsterdam — Philadelphia: John Benjamins, 2007. — 236 p.
284. Arntz R. Der Vergleich von Fachsprachen / R. Arntz // Baumann K.-D. Pluralität in der Fachsprachenforschung / Kalverkämper Hartwig (Hrsg.). — Tübingen: Gunter Narr, 2004. — S. 285–312.
285. Arntz R. Einführung in die Terminologearbeit / R. Arntz, H. Picht. — Hildesheim, 1995. — 326 s.
286. Badziński A. Medyczny słownik kolokacji polsko-angielski-angielsko-polski / A. Badziński. — Warszawa, 2011. — 822 s.
287. Baker M. Corpora in translation studies: An overview and some suggestions for future research / M. Baker // Target. — 1995. — 7(2). — P. 223–243.
288. Baker P., Hardie A., McEnery T. A Glossary of Corpus Linguistics. / P. Baker, A. Hardie, T. McEnery // Edinburgh Univ Press. — 2006 — p.187.
289. Barcelona A. Clarifying and applying the notions of metaphor and metonymy within cognitive linguistics: An update / A. Barcelona // R. Dirven, R. Porings (eds.). Metaphor and metonymy in comparison and contrast. — Berlin — New York: Mouton de Gruyter, 2002. — P. 207–277.

290. Bartmiński J. Miejsce wartości w językowym obrazie świata / J. Bartmiński // *Język w kręgu wartości: Studia semantyczne* / Pod redakcją J. Bartmińskiego. — Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2003. — S. 59–85.
291. Bartmiński J. Podstawy lingwistycznych badań nad stereotypem — na przykładzie stereotypu matki / J. Bartmiński // *Język a kultura*. — 1988. — № 12. — S. 63–83.
292. Bartmiński J. Stereotypy językowe / J. Bartmiński, J. Panasiuk // *Współczesny język polski*. — Lublin, 2001. — S. 371–395.
293. Beckers H. Abkürzungslexikon medizinischer Begriffe [Електронний ресурс] / H. Beckers // Verlag Arzt und Information. — 7. erg. Aufl. — Köln, 2011. — 764 S. — URL: <http://www.medizinische-abkuerzungen.de>.
294. Berlin B. Basic Color Terms: Their Universality and Evolution / B. Berlin, P. Kay. — Berkeley : University of California Press, 1969. — s. 178.
295. Beyer C. Pharmazeutische und medizinische Terminologie: ein Wörterbuch mit Einführung für Studium und Praxis / C. Beyer. — Stuttgart: Wiss. Verl.-Ges., 1996. — 171 S.
296. Bulitta E. Wörterbuch der Synonyme und Antonyme / E. Bulitta, H. Bulitta. — Fischer Taschenbuch Verlag: Frankfurt am Main, 1990. — 795 S.
297. Cabre M. T. Sur la représentation mentale des concepts: bases pour une tentative de modélisation. / M. T. Cabre // *Íkala, revista de lenguaje y cultura*. — France, Paris: University of Paris Press, 2014. — Vol. 5. — P. 45–55.
298. Chomsky N. Language and mind / N. Chomsky. — New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1972. — 190 p.
299. Coleman L. Prototype semantics: The English word LIE / L. Coleman, P. Kay // *Lg*. 1981. — v.57, №1. — P. 26–44.
300. Collaborating center for drug statistics methodology [Електронний ресурс]. — URL: http://www.whocc.no/atc_ddd_index.

301. Council Directive 92/27/EEC [Elektronный ресурс]. — URL: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A21997D0721\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A21997D0721(01)).
302. Deschka M. Medizinische Abkürzungen / M. Deschka. — Ausgabe 2. — Stuttgart: Kohlhammer, 2010. — 125 S.
303. Dilg P. Pharmazeutische Terminologie / P. Dilg, G. Jüttner. — Ausgabe 2. — Frankfurt am Main: Govi-Verlag, 1992.
304. Directive 2001/83/EC of the European Parliament and of the Council [Elektronный ресурс] — URL: http://ec.europa.eu/health/files/eudralex/vol-1/dir_2001_83_cons2009/2001_83_cons2009_en.pdf.
305. Directive 2004/27/EC [Elektronный ресурс] — URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52006PC0692>.
306. Dirven R. Metonymy and metaphor: Different mental strategies of conceptualization / R. Dirven // R. Dirven, R. Porings (eds.). Metaphor and metonymy in comparison and contrast. — Berlin — New York: Mouton de Gruyter, 2002. — P. 75–111.
307. DUDEN Deutsches Universalwörterbuch. — 5., überarbeitete Auflage. — Mannheim — Leipzig — Wien — Zürich: Dudenverlag, 2003. — 1892 S.
308. DWDS: Das Digitale Wörterbuch der deutschen Sprache. Ein Wortauskunftssystem zur deutschen Sprache in Geschichte und Gegenwart. [Elektronный ресурс] — URL: <http://www.dwds.de/?qu=krank>.
309. Eckart W. U. Geschichte der Medizin / W. U. Eckart. — 5. korr. u. aktual. Aufl. — Berlin, Heidelberg, New York: Springer Verlag, 2004. — 440 S.
310. Fillmore Ch. Frame semantics / Ch. Fillmore // Linguistics in the morning calm: Selected papers from the SICOL-1981. — Seoul: Hanship, 1982. — P. 111–137.
311. Fleischer W. Aspekte der sprachlichen Benennung / W. Fleischer. — Berlin: Akademie Verlag, 1984. — 125 S.

312. Fleischer W. Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache / W. Fleischer, I. Barz. — 2. Auflage. — Tübingen: Niemeyer, 1995. — 258 S.
313. Fluck H.-R. Fachsprachen: Einführung und Bibliographie / H.-R. Fluck. — 5., überarb. und erw. Aufl. — Tübingen; Basel: Francke, 1996. — 361 S.
314. Fluck H.-R. Fachsprachen: Zur Funktion, Verwendung und Beschreibung eines wichtigen Kommunikationsmittel in unserer Gesellschaft / H.-R. Fluck // Die deutsche Sprache zur Jahrtausendwende. — Dudenverlag, 2000. — Band 1. — S. 89–106.
315. Geeraerts D. Introducing cognitive linguistics / D. Geeraerts, H. Cuyckens // The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics. — Oxford University Press US, 2007. — P. 3–24.
316. Gibbs R. Literal meaning and psychological theory / R. Gibbs // Cognitive Science. — № 8. — 1984. — P. 275–304.
317. Gielecki J. Terminologia anatomica in the past and the future from perspective of 110th anniversary of Polish Anatomical Terminology. / J. Gielecki, A. Żurada, N. Osman // Folia Morphol. — Warszawa, 2008. — 67(2). — S. 87–97.
318. Hayashi T. A cognitive study of English loanwords in Jap Japanese discourse / T. Hayashi, R. Hayashi // World Englishes. — 1995. — Vol. 14, № 1. — P. 55–66.
319. Heller K. Teoretische und praktische Probleme der Neologismenlexikographie / K. Heller // Überlegungen und Materialien zu einem Wörterbuch der in der Allgemeinsprache der DDR gebräuchlichen Neologismen. — Linguistische Studien: Reihe A, Arbeitsberichte 184. — Berlin, 1988. — S. 184.
320. Herberg D. Sprachwissenschaft, Didaktik, Methodik, Padagogik und Unterricht. Neologismen in der deutschen Gegenwartssprache / D. Herberg // Forum Deutsch. Fur Deutschlehrerinnen und Deutschlehrer in Kanada. — 2003. — S. 263–300.

321. Heylen K. Methodological issues in corpus-based Cognitive Linguistics / K. Heylen, J. Tummers, D. Geeraerts // *Cognitive sociolinguistics : language variations, cultural models, social systems* / Ed. by G. Kristiansen, R. Dirven. — Berlin — New York : Mouton de Gruyter, 2008. — P. 91–128.
322. Hoffmann L. *Kommunikationsmittel Fachsprache* / L. Hoffmann — Berlin: Akademie-Verlag, 1987. — 308 S.
323. Hudson R. *Invitation to Linguistics* / R. Hudson. — London: Wiley-Blackwell, 2005. — 196 p.
324. Hügel H. *Kurze Einführung in die pharmazeutische und medizinische Terminologie* / H. H Eckal. — Stuttgart: DAV, 1973. — 80s.
325. Jankowiak L. *Słownictwo medyczne Stefana Falimirza. Początki polskiej renesansowej terminologii medycznej* / L. A. Jankowiak. — Warszawa, 2005. — 343 s.
326. Javorska G. *O podstawowych nazwach barw w języku ukraińskim* / G. Javorska // *Studia z semantyki porównawczej* / red. R. Gregorczykowa, K. Waszakowa. — Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2000. — S. 29–38.
327. Kiklewicz A. *Współczesna lingwistyka kulturowa: zagadnienia dyskusyjne* / A. Kiklewicz, M. Wilczewski // *Biuletyn PTJ*. — LXVII. — 2011, S. 139–164.
328. R. Klappenbach W. Steinitz. *Wörterbuch der Deutschen Gegenwartssprache* / R. Klappenbach W. Steinitz — Berlin: Akademie, 1970. — s. 812.
329. Kleiber G. *Semantyka prototypu, kategorie i znaczenie leksykalne* / G. Kleiber. — Kraków: Universitas, 2003. — 203 s.
330. Kwic [Електронний ресурс] — URL: http://www.chs.nihon-u.ac.jp/eng_dpt/tukamoto/kwic_e.html.
331. Łasiński W. *Modern anatomical terminology* / W. Łasiński // *Polski przegląd chirurgiczny*. — 1959. — №31. — S. 321–331.

332. Lippert H. Sprachliche Mittel in der Kommunikation im Bereich der Medizin / Herbert Lippert // Fachsprachen und Gemeinsprache / H. Lippert. — Düsseldorf: Schwan, 1979. — S. 84–99.
333. Lukszyn J. Teoretyczne podstawy terminologii / J. Lukszyn, W. Zmarzer. — Warszawa, 2001. — S. 77.
334. Manz S. Introduction Discourses of Intercultural Identity in Britain, Germany and Eastern Europe / S. Manz, A. Musolff // Journal of Multilingual and Multicultural Development. — 2004. — Vol. 25, No.5, 6. — P. 361–362.
335. Masłowski J. Polskie słownictwo lekarskie / J. Masłowski. — Wrocław: Zakład narodowy im. Ossolinskich, Wydawnictwo polskiej akademii nauk, 1977. — S. 30.
336. TheFreeDictionary's Medical dictionary [Електронний ресурс] — URL: <http://medical-dictionary.thefreedictionary.com>.
337. Möhn D. Fachsprachen. Eine Einführung / D. Möhn, R. Pelka. — Tübingen: Max Niemeyer Verlag GmbH and Co. KG, 1984. — S. 26.
338. Newman J. Give: a cognitive linguistic study / J. Newman. — 2nd ed. (Cognitive linguistics research; 7) — Berlin – New York: Mouton de Gruyter, 1996.
339. Olszewska D. Untersuchungen um thematisch relevanten Adjektivwortschatz in der deutschen medizinischen Fachsprache / D. Olszewska. — Leipzig, 1991. — 380 s.
340. Perkhach R.-J. T. Funkcjonowanie nowszych zapożyczeń w języku polskim (na materiale terminologii medycznej) / R.-J. T. Perkhach // Konferencja «Dialog Pokoleń» — Warszawa, 2015. — S. 123–128.
341. Piotrowski W. Nozologia kardiologicznych metod, objawów i zespołów chorobowych pochodzących od nazwisk autorów: (leksykon) / W. Piotrowski. — Jawor: Towarzystwo Miłośników Jawora, 1996. — 66 s.

342. Porep R. Medizinische Terminologie. Ein programmierter Kurs mit Kompendium zur Einführung in die medizinische Fachsprache / R. Porep, W. Steudel. — Stuttgart: Georg Thieme, 1983.
343. Radden G. Towards a theory of metonymy / G. Radden, Z. Kövecses // K.-U. Panther, G. Radden. Metonymy in language and thought. — Amsterdam — Philadelphia: John Benjamins, 1999. — P. 17–59.
344. Reymond J. Twórcy polskich podręczników anatomii człowieka i ich dzieła (XVIII–XIX wiek) / J. Reymond. — Radom, 2006. — 94 s.
345. Roelcke T. Fachsprachen / T. Roelcke — Berlin: Erich Schmidt Verlag GmbH, 2005. — 250 S.
346. Rosch E. Cognitive reference points / E. Rosch // Cognitive Psychology. — 1975. — V. 7. — P. 532–547.
347. Rosch E. The nature of mental codes for color categories/ E. Rosch // Human Perception and Performance. — New York: Academic Press, 1975. — V. 1. — P.303-322 .
348. Rosch E. Natural categories / E. Rosch // Cognitive Psychology. — 1973. — V. 4. — P. 328–350.
349. Schmidt W. Charakter und gesellschaftliche Bedeutung der Fachsprachen / W. Schmidt / Sprachpflege. — 1969. — 18. — S. 10–21.
350. SJP. Słownik języka polskiego. [Електронний ресурс] — URL: <http://sjp.pwn.pl>.
351. Simon F. Über den Bedeutungswandel der Suffixe-tis und -oma in der medizinischen Terminologie / F. Simon // Schriftenreihe für Geschichte der Naturwissenschaft, Technik und Medizin. — 1988. — S. 67–83.
352. Sinclair J. Corpus, Concordance, Collocation / J. Sinclair. — Oxford: Oxford University Press, 1991. — 170 p.

353. Srogosz T. Polska medycyna, Wiktor Piotrowski «Nozologia kardiologicznych metod, objawów i zespołów chorobowych pochodzących od nazwisk autorów: (leksykon)», Jawor 1997 [recenzja] / T. Srogosz // *Medycyna Nowożytna*. — 1998. — 5/1. — S. 153–157.
354. Steen G. J. Finding metaphor in discourse: Pragglejaz and beyond / G. J. Steen // *Cultura, Lenguaje y Representacion: Revista de Estudios Culturales de la Universitat Jaume I*. — 5. — 2007. — P. 9–26.
355. Steffens D. Nicht nur Anglizismen. Neue Wörter und Wendungen in unserem Wortschatz / D. Steffens // *Sprachreport*. — 2003. — 4. — S. 2–9.
356. Suchodolska A. Międzynarodowe słownictwo kardiologiczne i kardiochirurgiczne — na przykładzie języka polskiego, rosyjskiego i angielskiego (terminologia — profesjonalizmy — słownictwo środowiskowe) / A. Suchodolska. — Warszawa: Dom Wydawniczy „Elipsa”, 2015. — 165 s.
357. Swallow D. Meaning of Colors Across Cultures. Cross-cultural Communication. Cross-cultural Differences [Електронний ресурс] / D. Swallow. — URL: <http://www.deborahswallow.com/2010/02/20/meaning-of-colours-across-cultures>.
358. Świdziński M. Lingwistyka korpusowa w Polsce — źródła, stan, perspektywy / M. Świdziński // *LingVaria*. — Rok I, nr 1. — Kraków, 2006. — S. 23–32.
359. Talmy L. Concept structuring systems / L. Talmy // *Talmy L. Toward a cognitive semantics: in 2 v.* — V. 1. — Cambridge (Mass.); London: A Bradford Book: The MIT Press, 2003. — P. 15–46.
360. Tokarski R. Semantyka barw we współczesnej polszczyźnie / R. Tokarski. — Lublin: UMCS, 2004. — 212 s.
361. Urbanowicz Z. Współczesne mianownictwo anatomiczne / Z. Urbanowicz. — Lublin: Czelej, 2002. — s. 535.

362. Virchow R. Über ärztliche Terminologie / R. Virchow // Klinische Wochenschrift. — 1875. — 12. — S. 11-12.
363. Volkskrankheit "Burnout ist eine Ausweichdiagnose". Spiegelonline. Zeitung. [Elektronний ресурс]. — URL: <http://www.spiegel.de/karriere/volkskrankheit-burnout-ist-eine-ausweichdiagnose-a-799348.html>.
364. Whitmore I. Terminologia anatomica: new terminology for the new anatomist / I. Whitmore. — 1999. — 257 p.
365. Wierzbicka A. Experience, evidence, and sense: the hidden cultural legacy of English / A. Wierzbicka. — New York: Oxford University Press, 2010. — 462 p.
366. Wierzbicka A. The semantics of colour: A new paradigm / A. Wierzbicka // Progress in Colour Studies / ed. by C. P. Biggam and C. J. Kay. — Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2006. — P. 1–24.
367. Wierzbicka A. Understanding Cultures through Their Key Words: English, Russian, Polish, German, and Japanese / A. Wierzbicka. — New York: Oxford University Press, 1997. — p. 328.
368. Wiese I. Die neuere Fachsprache der Medizin seit der Mitte des 19. Jahrhunderts unter besonderer Berücksichtigung der Inneren Medizin / I. Wiese // Lothar Hoffmann, Hartwig Kalverkämper und Herbert Ernst Wiegand (Hg.), Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung. — Bd. 1. — Berlin — New York: de Gruyter, 1998. — S. 1278–1285.
369. Wiese I. Fachsprache der Medizin: eine linguistische Analyse / I. Wiese. — Leipzig: Verlag Enzyklopädie, 1984. — 144 p.
370. Wysocka F. Kształtowanie się polskiej terminologii anatomicznej do początków XIX / F. Wysocka // Medycyna Nowożytna. Studia nad Historią Medycyny. — 1995. — S.193-197.

371. Yang W. Anglizismen im Deutschen. Am Beispiel des Nachrichtenmagazins der Spiegel / W. Yang. — Tübingen: Niemezer, 1990. — 237 S.
372. Zeman D. K otázce neologizmů v současné německé slovní zásobě [Zur Frage der Neologismen in der deutschen Gegenwartssprache] / D.Zeman // Cizí jazyky. — Nr. 2— Plzeň: Fraus — 2006. — S. 56-58.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

373. Нормативно-директивні документи МОЗ України [Електронний ресурс]. — URL: mozdocs.kiev.ua/liki.php.
374. European Medicines Agency [Електронний ресурс]. — URL: www.ema.europa.eu/drugs.
375. Rejestr Produktów Leczniczych [Електронний ресурс]. — URL: <http://pub.rejestrymedyczne.csioz.gov.pl>.

Частотний словник українськомовних інструкцій до медичних препаратів

Слово	Абсолютна частотність	Відносна частотність
пацієнт	1604	1,879012
препарат	1514	1,773581
застосування	1462	1,712666
доза	1349	1,580291
лікування	1076	1,260485
мг	1062	1,244084
бути	1043	1,221827
могти	752	0,880933
дослідження	718	0,841104
слід	665	0,779017
реакція	564	0,6607
терапія	552	0,646643
порушення	525	0,615013
хворий	510	0,597442
мл	494	0,578698
рівень	492	0,576355
введення	488	0,57167
клінічний	483	0,565812
концентрація	481	0,563469
застосовувати	430	0,503725
випадок	428	0,501382
день	421	0,493182
побічний	415	0,486153
засіб	413	0,483811

Слово	Абсолютна частотність	Відносна частотність
спостерігати	402	0,470925
час	394	0,461553
ефект	388	0,454524
година	384	0,449838
прийом	378	0,44281
система	373	0,436952
бік	365	0,427581
тиждень	365	0,427581
доба	361	0,422895
недостатність	360	0,421723
ін'єкція	354	0,414695
ризик	352	0,412352
період	342	0,400637
кров	341	0,399466
даний	334	0,391266
лікарський	328	0,384237
нирковий	327	0,383065
розчин	325	0,380723
дитина	324	0,379551
зниження	312	0,365494
рік	312	0,365494
функція	303	0,354951
плазма	290	0,339722
група	283	0,331521

Продовження додатка А

взаємодія	281	0,329179
становити	280	0,328007
біль	277	0,324493
дія	271	0,317464
печінка	271	0,317464
мати	267	0,312778
око	249	0,291692
флакони	248	0,290521
частота	248	0,290521
вік	236	0,276463
включати	233	0,272949
тіло	233	0,272949
вплив	232	0,271777
місце	230	0,269434
проводити	230	0,269434
підвищення	229	0,268263
нирка	223	0,261234
мкг	221	0,258891
підвищений	220	0,25772
речовина	220	0,25772
таблетка	219	0,256548
хвилина	218	0,255377
кілограм	216	0,253034
розвиток	213	0,24952
рекомендувати	212	0,248348
інфекція	211	0,247177
захворювання	210	0,246005
кліренс	209	0,244834
середній	209	0,244834
внутрішньовенний	207	0,242491
впливати	201	0,235462
містити	201	0,235462

фармакокінетика	200	0,234291
загальний	199	0,233119
збільшення	196	0,229605
кислота	196	0,229605
вагітність	195	0,228434
кількість	194	0,227262
кровотеча	192	0,224919
виникнення	190	0,222576
метаболіт	190	0,222576
передозування	190	0,222576
тяжкий	189	0,221405
печінковий	187	0,219062
інгібітор	186	0,21789
склад	181	0,212033
отримувати	178	0,208519
поширений	175	0,205004
виникати	174	0,203833
жінка	174	0,203833
механізм	173	0,202662
призначати	172	0,20149
призводити	171	0,200319
місяць	169	0,197976
властивість	168	0,196804
дорослий	168	0,196804
шприц	168	0,196804
ефективність	166	0,194461
шлях	166	0,194461
зміна	164	0,192118
приймати	163	0,190947
одночасний	162	0,189776
менший	160	0,187433
наприклад	155	0,181575

Продовження додатка А

пегасіс	155	0,181575
ніж	154	0,180404
ступінь	154	0,180404
основний	151	0,17689
пероральний	151	0,17689
тканина	151	0,17689
шкіра	149	0,174547
більший	147	0,172204
вводити	147	0,172204
форма	147	0,172204
показник	146	0,171032
зберігати	145	0,169861
зір	145	0,169861
початок	145	0,169861
маса	144	0,168689
рекомендований	144	0,168689
активність	142	0,166346
груди	142	0,166346
пластир	142	0,166346
головний	140	0,164004
лефлуномід	139	0,162832
частий	139	0,162832
метаболізм	138	0,161661
розлад	137	0,160489
астенія	136	0,159318
знижувати	134	0,156975
інтерферон	134	0,156975
натрій	134	0,156975
серцевий	134	0,156975
виявляти	133	0,155803
людина	133	0,155803
обережно	133	0,155803

стан	133	0,155803
лікар	131	0,15346
ельтробопаг	130	0,152289
клітина	128	0,149946
призначення	128	0,149946
системний	128	0,149946
число	128	0,149946
голка	127	0,148775
очний	127	0,148775
симптом	127	0,148775
сироватка	127	0,148775
умова	127	0,148775
значний	126	0,147603
тиск	126	0,147603
максимальний	125	0,146432
кістковий	124	0,14526
упаковка	122	0,142917
відповідно	120	0,140574
синдром	120	0,140574
активний	119	0,139403
артеріальний	119	0,139403
безпека	119	0,139403
гіперчутливість	119	0,139403
повинен	119	0,139403
повідомити	119	0,139403
ріст	118	0,138232
явище	117	0,13706
набряк	116	0,135889
плацебо	116	0,135889
використання	114	0,133546
медичний	114	0,133546
результат	114	0,133546

Продовження додатка А

рибавірин	114	0,133546
термін	114	0,133546
характеристика	114	0,133546
здатність	113	0,132374
альфаблокатор	112	0,131203
зменшувати	110	0,12886
наявність	110	0,12886
нечастий	110	0,12886
спричинити	109	0,127688
підвищити	108	0,126517
тривалість	108	0,126517
тромбоцит	107	0,125346
дабігатран	106	0,124174
здоровий	106	0,124174
низький	106	0,124174
гормон	105	0,123003
дивитися	105	0,123003
одноразовий	105	0,123003
зменшення	104	0,121831
високий	103	0,12066
оболонка	103	0,12066
сугамадекс	103	0,12066
припинення	102	0,119488
спосіб	102	0,119488
фермент	102	0,119488
вода	101	0,118317
годування	101	0,118317
збільшувати	101	0,118317
особливість	101	0,118317
рецептор	101	0,118317
тривалий	101	0,118317
встановлений	99	0,115974

перевищувати	99	0,115974
інсулін	98	0,114802
температура	98	0,114802
нудота	97	0,113631
інструкція	96	0,11246
крапля	96	0,11246
можливий	96	0,11246
білок	95	0,111288
виведення	95	0,111288
креатин	95	0,111288
підшкірний	95	0,111288
повинний	95	0,111288
вигляд	94	0,110117
значення	94	0,110117
судинний	94	0,110117
чутливість	94	0,110117
відповідний	93	0,108945
їжа	93	0,108945
комбінація	93	0,108945
нижній	93	0,108945
фармакологічний	93	0,108945
чин	93	0,108945
використовувати	92	0,107774
євра	92	0,107774
ознака	92	0,107774
кишковий	91	0,106602
колір	91	0,106602
комбінований	91	0,106602
необхідність	91	0,106602
хронічний	91	0,106602
гепатит	90	0,105431
дозування	90	0,105431

Продовження додатка А

зберігання	90	0,105431
можливість	90	0,105431
небажаний	90	0,105431
терапевтичний	90	0,105431
швидкість	90	0,105431
необхідний	89	0,104259
фактор	89	0,104259
залоза	88	0,103088
кальцій	88	0,103088
наступний	87	0,101916
анамнез	86	0,100745
напіввиведення	86	0,100745
поява	86	0,100745
тракт	86	0,100745
ВІЛ	85	0,099574
досягати	85	0,099574
інфузія	85	0,099574
помірний	85	0,099574
ТТС	85	0,099574
фармакокінетичний	85	0,099574
визначати	84	0,098402
проведення	84	0,098402
гострий	84	0,098402
ентакапон	84	0,098402
метаболізувати	84	0,098402
подальший	84	0,098402
припиняти	84	0,098402
сеча	84	0,098402
блювання	83	0,097231
запаморочення	83	0,097231
показання	83	0,097231
супутній	83	0,097231

аплікатор	82	0,096059
допоміжний	81	0,094888
дорібакс	81	0,094888
ралоксифен	81	0,094888
досвід	80	0,093716
корекція	80	0,093716
пегінтрон	80	0,093716
ускладення	80	0,093716
шлунково-кишковий	80	0,093716
зв'язувати	79	0,092545
хлорид	79	0,092545
більшість	78	0,091373
вивчити	78	0,091373
контролювати	78	0,091373
місцевий	78	0,091373
нервовий	78	0,091373
хвороба	78	0,091373
хімічний	78	0,091373
виводити	77	0,090202
свербіж	77	0,090202
оланзапін	77	0,090202
протипоказання	77	0,090202
розподіл	77	0,090202
інтервал	76	0,089031
категорія	76	0,089031
відповідь	75	0,087859
відсутність	75	0,087859
зв'язування	75	0,087859
існувати	75	0,087859
орган	75	0,087859
потребувати	75	0,087859
серйозний	75	0,087859

Продовження додатка А

діабет	74	0,086688
грудний	74	0,086688
процедура	73	0,085516
алергічний	72	0,084345
літний	72	0,084345
межа	72	0,084345
особливий	72	0,084345
силденафіл	72	0,084345
білий	71	0,083173
вміст	71	0,083173
керування	71	0,083173
молоко	71	0,083173
починати	71	0,083173
придатність	71	0,083173
аналіз	70	0,082002
визначення	70	0,082002
відміна	70	0,082002
інгібувати	70	0,082002
організм	70	0,082002
показати	70	0,082002
спричинений	70	0,082002
вид	69	0,08083
ділянка	69	0,08083
обмежений	69	0,08083
тяжкість	69	0,08083
фармакодинаміка	69	0,08083
відчуття	68	0,079659
доброволець	68	0,079659
кістка	68	0,079659
робота	68	0,079659
добовий	67	0,078487
компонент	67	0,078487

непоширений	67	0,078487
плід	67	0,078487
швидкий	67	0,078487
відсутній	66	0,077316
код	66	0,077316
контроль	66	0,077316
периферичний	66	0,077316
подібний	66	0,077316
участь	66	0,077316
цитохром	66	0,077316
автотранспорт	65	0,076145
артрит	65	0,076145
аторвастатин	65	0,076145
вірусний	65	0,076145
етексилат	65	0,076145
змінювати	65	0,076145
капсула	65	0,076145
незначний	65	0,076145
повторний	65	0,076145
початковий	65	0,076145
нг	64	0,074973
окремий	64	0,074973
порошок	64	0,074973
рідина	64	0,074973
тироген	64	0,074973
топірамат	64	0,074973
фармакотерапевтичний	64	0,074973
відновлення	63	0,073802
додатковий	63	0,073802
значущий	63	0,073802
недоступний	63	0,073802
гадалафіл	63	0,073802

Продовження додатка А

фізико-хімічний	63	0,073802
гіпертензія	62	0,07263
вище	61	0,071459
залишитися	61	0,071459
зростати	61	0,071459
легкий	61	0,071459
мозок	61	0,071459
таблиця	61	0,071459
антитіло	60	0,070287
блокада	60	0,070287
розділ	60	0,070287
тварина	60	0,070287
автомобіль	59	0,069116
анемія	59	0,069116
вагітний	59	0,069116
глюкоза	59	0,069116
дихальний	59	0,069116
сітківка	59	0,069116
АТС	58	0,067944
вищий	58	0,067944
потрібно	58	0,067944
тип	58	0,067944
фаза	58	0,067944
абсорбція	57	0,066773
акласта	57	0,066773
біодоступність	57	0,066773
виражений	57	0,066773
діючий	57	0,066773
інтравітреальний	57	0,066773
арипіразол	56	0,065601
відбуватися	56	0,065601
вільний	56	0,065601

діарея	56	0,065601
допомога	56	0,065601
залежати	56	0,065601
контрольований	56	0,065601
лабораторний	56	0,065601
продовжувати	56	0,065601
стандартний	56	0,065601
тимолол	56	0,065601
ураження	56	0,065601
астма	55	0,06443
вірус	55	0,06443
легеневий	55	0,06443
поверхня	55	0,06443
прояв	55	0,06443
антигіпертензивний	54	0,063259
всмоктування	54	0,063259
гіпотензія	54	0,063259
зіаген	54	0,063259
керувати	54	0,063259
курс	54	0,063259
нейтрофіл	54	0,063259
свідчити	54	0,063259
серце	54	0,063259
фосфат	54	0,063259
абакавір	53	0,062087
захід	53	0,062087
мета	53	0,062087
попередній	53	0,062087
цинокальцет	53	0,062087
арава	52	0,060916
виробник	52	0,060916
досягнення	52	0,060916

Продовження додатка А

дезлоратадин	52	0,060916
ібандронат	52	0,060916
користь	52	0,060916
новий	52	0,060916
нормальний	52	0,060916
увага	52	0,060916
утворення	52	0,060916
відомий	51	0,059744
враховувати	51	0,059744
генотип	51	0,059744
дулоксетин	51	0,059744
нейтропенія	51	0,059744
оксид	51	0,059744
спостереження	51	0,059744
сухість	51	0,059744
філграстим	51	0,059744
АЛТ	50	0,058573
гострота	50	0,058573
клітка	50	0,058573
контрацептив	50	0,058573
луцентіс	50	0,058573
остеопороз	50	0,058573
повіка	50	0,058573
погіршення	50	0,058573
профілактика	50	0,058573
процес	50	0,058573
рецепт	50	0,058573
специфічний	50	0,058573
токсичний	50	0,058573
частина	50	0,058573
блокатор	49	0,057401
зарсіо	49	0,057401

картонний	49	0,057401
легені	49	0,057401
повний	49	0,057401
пригнічення	49	0,057401
призначений	49	0,057401
режим	49	0,057401
симптоматичний	49	0,057401
вена	48	0,05623
верхній	48	0,05623
відносно	48	0,05623
запалення	48	0,05623
ефективний	48	0,05623
офтальмологічний	48	0,05623
перелом	48	0,05623
прозорий	48	0,05623
репродуктивний	48	0,05623
ФДЕ	48	0,05623
відповідати	47	0,055058
відпуск	47	0,055058
елімінація	47	0,055058
енфувіргід	47	0,055058
лікувати	47	0,055058
повідомлення	47	0,055058
резистентний	47	0,055058
рекомендація	47	0,055058
різний	47	0,055058
старший	47	0,055058
аортокоронарний	46	0,053887
кропива	46	0,053887
моніторинг	46	0,053887
отриманий	46	0,053887
поодинокий	46	0,053887

Продовження додатка А

ретельний	46	0,053887
рідкий	46	0,053887
рокуроній	46	0,053887
складати	46	0,053887
сонливість	46	0,053887
унікати	46	0,053887
знаходитися	45	0,052715
крововилив	45	0,052715
невідомий	45	0,052715
особа	45	0,052715
площа	45	0,052715
пухлина	45	0,052715
рак	45	0,052715
топамакс	45	0,052715
чоловік	45	0,052715
висипання	44	0,051544
внутрішньоочний	44	0,051544
ксолар	44	0,051544
метод	44	0,051544
нейрон	44	0,051544
норма	44	0,051544
останній	44	0,051544
оцінка	44	0,051544
переважний	44	0,051544
супроводжувати	44	0,051544
фармацевтичний	44	0,051544
хода	44	0,051544
цикл	44	0,051544
вальдекоксиб	43	0,050373
варфарин	43	0,050373
діаліз	43	0,050373
дуотрав	43	0,050373

леводопа	43	0,050373
міокард	43	0,050373
міра	43	0,050373
новонароджений	43	0,050373
підтримуючий	43	0,050373
подразнення	43	0,050373
порівняння	43	0,050373
потреба	43	0,050373
розпочинати	43	0,050373
виділення	42	0,049201
відзначати	42	0,049201
діапазон	42	0,049201
злоякісний	42	0,049201
клінічнозначущий	42	0,049201
спеціальний	42	0,049201
стерильний	42	0,049201
стійкий	42	0,049201
травопрост	42	0,049201
центральний	42	0,049201
щитовидний	42	0,049201
втрата	41	0,04803
втручання	41	0,04803
інфаркт	41	0,04803
кортикостероїд	41	0,04803
наведений	41	0,04803
вкритий	40	0,046858
глаукома	40	0,046858
добрий	40	0,046858
живіт	40	0,046858
мінімальний	40	0,046858
мкл	40	0,046858
молочний	40	0,046858

Продовження додатка А

обстеження	40	0,046858
позитивний	40	0,046858
селективний	40	0,046858
тромбоцитопенія	40	0,046858
антагоніст	39	0,045687
антибактеріальний	39	0,045687
внутрішньом'язовий	39	0,045687
гемодіаліз	39	0,045687
еффієнт	39	0,045687
наслідок	39	0,045687
оргалутран	39	0,045687
плазмовий	39	0,045687
приготування	39	0,045687
сумісний	39	0,045687
тромбоемболічний	39	0,045687
хірургічний	39	0,045687
цироз	39	0,045687
брати	38	0,044515
викликати	38	0,044515
гіпоглікемія	38	0,044515
гормональний	38	0,044515
імплантант	38	0,044515
імунний	38	0,044515
інфікувати	38	0,044515
інформація	38	0,044515
клас	38	0,044515
місцезнаходження	38	0,044515
піддавати	38	0,044515
рогівка	38	0,044515
рот	38	0,044515
ротиготин	38	0,044515
тізабрі	38	0,044515

антиретровірусний	37	0,043344
аритмія	37	0,043344
вірусологічний	37	0,043344
депресія	37	0,043344
звичайний	37	0,043344
знижений	37	0,043344
людський	37	0,043344
парексисиб	37	0,043344
проникати	37	0,043344
селлсепт	37	0,043344
стимуляція	37	0,043344
абсолютний	36	0,042172
адекватний	36	0,042172
антипроліферативний	36	0,042172
вакцина	36	0,042172
виключити	36	0,042172
висип	36	0,042172
ібупрофен	36	0,042172
ковпачок	36	0,042172
контрацепція	36	0,042172
сполучний	36	0,042172
цукровий	36	0,042172
вважати	35	0,041001
введений	35	0,041001
виразка	35	0,041001
досліджувати	35	0,041001
династат	35	0,041001
коробка	35	0,041001
кривий	35	0,041001
МО	35	0,041001
нижчий	35	0,041001
обумовлений	35	0,041001

Продовження додатка А

одержувати	35	0,041001
пригнічувати	35	0,041001
продемонструвати	35	0,041001
розчинник	35	0,041001
фузеон	35	0,041001
шкірний	35	0,041001
антациди	34	0,039829
безпечність	34	0,039829
бісфосфонат	34	0,039829
визначений	34	0,039829
випуск	34	0,039829
виявлений	34	0,039829
виявлення	34	0,039829
відміняти	34	0,039829
віковий	34	0,039829
запальний	34	0,039829
експозиція	34	0,039829
золедроновий	34	0,039829
ренагель	34	0,039829
ретапамулін	34	0,039829
активований	33	0,038658
інгаляція	33	0,038658
матір	33	0,038658
мм	33	0,038658
параметр	33	0,038658
пневмонія	33	0,038658
покращення	33	0,038658
посилення	33	0,038658
постійний	33	0,038658
правило	33	0,038658
протипоказаний	33	0,038658
розчинення	33	0,038658

слабкість	33	0,038658
тореміфен	33	0,038658
щур	33	0,038658
альбумін	32	0,037487
ВГС	32	0,037487
генотропін	32	0,037487
еритема	32	0,037487
незмінений	32	0,037487
операція	32	0,037487
очікувати	32	0,037487
переносити	32	0,037487
порожнина	32	0,037487
прасугрель	32	0,037487
проходити	32	0,037487
стабільний	32	0,037487
стадія	32	0,037487
статевий	32	0,037487
тимчасовий	32	0,037487
гравний	32	0,037487
характер	32	0,037487
хіміотерапія	32	0,037487
айлія	31	0,036315
аномальний	31	0,036315
безбарвний	31	0,036315
блістер	31	0,036315
вихідний	31	0,036315
жовтий	31	0,036315
загострення	31	0,036315
залізо	31	0,036315
затримка	31	0,036315
захисний	31	0,036315
знімати	31	0,036315

Продовження додатка А

навантаження	31	0,036315
негативний	31	0,036315
очікуваний	31	0,036315
первинний	31	0,036315
працювати	31	0,036315
реверсія	31	0,036315
РНК	31	0,036315
стать	31	0,036315
токсичність	31	0,036315
азопт	30	0,035144
гіперемія	30	0,035144
індивідуальний	30	0,035144
профіль	30	0,035144
радіоактивний	30	0,035144
свідомість	30	0,035144
судом	30	0,035144
тест	30	0,035144
граватан	30	0,035144
цілий	30	0,035144
шкала	30	0,035144
асептичний	29	0,033972
асоційований	29	0,033972
білірубін	29	0,033972
скловидний	29	0,033972
задишка	29	0,033972
індуктор	29	0,033972
кашель	29	0,033972
лактоза	29	0,033972
озурдекс	29	0,033972
оцінювати	29	0,033972
повітря	29	0,033972
похилий	29	0,033972

протизапальний	29	0,033972
регулярний	29	0,033972
Чайльд	29	0,033972
частка	29	0,033972
азарга	28	0,032801
великий	28	0,032801
достатній	28	0,032801
зворотний	28	0,032801
здійснювати	28	0,032801
значимий	28	0,032801
істотний	28	0,032801
йод	28	0,032801
контрастний	28	0,032801
летальний	28	0,032801
магній	28	0,032801
мімпара	28	0,032801
національний	28	0,032801
ніс	28	0,032801
описаний	28	0,032801
основа	28	0,032801
світлий	28	0,032801
склероз	28	0,032801
співвідношення	28	0,032801
субстрат	28	0,032801
тахікардія	28	0,032801
фекалії	28	0,032801
чутливий	28	0,032801
щоденний	28	0,032801
ангіоневротичний	27	0,031629
антидот	27	0,031629
багаторазовий	27	0,031629
біматопрост	27	0,031629

Продовження додатка А

виділяти	27	0,031629
виняток	27	0,031629
годувати	27	0,031629
грипоподібний	27	0,031629
діоксид	27	0,031629
дорівнювати	27	0,031629
другий	27	0,031629
естроген	27	0,031629
заміна	27	0,031629
ізофермент	27	0,031629
кетоконазол	27	0,031629
конгрес	27	0,031629
лактація	27	0,031629
медичинський	27	0,031629
нагляд	27	0,031629
назва	27	0,031629
пристрій	27	0,031629
простагландин	27	0,031629
ПСКК	27	0,031629
рекомбінантний	27	0,031629
риніт	27	0,031629
сильний	27	0,031629
стегно	27	0,031629
судина	27	0,031629
тромбоз	27	0,031629
циклоспорин	27	0,031629
актрапід	26	0,030458
аналог	26	0,030458
анафілактичний	26	0,030458
вторинний	26	0,030458
дискомфорт	26	0,030458
диспепсія	26	0,030458

закінчення	26	0,030458
закритий	26	0,030458
зв'язок	26	0,030458
лейкоцити	26	0,030458
міалгія	26	0,030458
моногідрат	26	0,030458
наталізумаб	26	0,030458
НМ	26	0,030458
парестезія	26	0,030458
порушений	26	0,030458
поршень	26	0,030458
рівноважний	26	0,030458
розсіяний	26	0,030458
скелетний	26	0,030458
слизовий	26	0,030458
см	26	0,030458
сомаверт	26	0,030458
флютиказон	26	0,030458
фульвестрант	26	0,030458
цетротід	26	0,030458
являти	26	0,030458
агоніст	25	0,029286
анорексія	25	0,029286
антибіотик	25	0,029286
вказувати	25	0,029286
вранці	25	0,029286
емідастин	25	0,029286
запор	25	0,029286
змішувати	25	0,029286
зустрічатися	25	0,029286
коригування	25	0,029286
макуген	25	0,029286

Продовження додатка А

металізе	25	0,029286
міжнародний	25	0,029286
млн	25	0,029286
невеликий	25	0,029286
пегалтаніб	25	0,029286
передній	25	0,029286
підліток	25	0,029286
плівка	25	0,029286
постмаркетинговий	25	0,029286
проведений	25	0,029286
різниця	25	0,029286
розглянути	25	0,029286
сироватковий	25	0,029286
гаміфлю	25	0,029286
фон	25	0,029286
фураат	25	0,029286
щільність	25	0,029286
алкоголь	24	0,028115
базуватися	24	0,028115
ввечері	24	0,028115
верокуроній	24	0,028115
відомо	24	0,028115
всмоктатися	24	0,028115
гідроксид	24	0,028115
дефіцит	24	0,028115
додавати	24	0,028115
дотримуватися	24	0,028115
жир	24	0,028115
запобігання	24	0,028115
зарєєстрований	24	0,028115
звертатися	24	0,028115
ін'єктор	24	0,028115

коригувати	24	0,028115
монотерапія	24	0,028115
недостатній	24	0,028115
несумісність	24	0,028115
новоутворений	24	0,028115
нормалізація	24	0,028115
пробка	24	0,028115
пропорційний	24	0,028115
ранній	24	0,028115
рецидив	24	0,028115
секрєція	24	0,028115
скорочення	24	0,028115
агрегація	23	0,026943
бронхоспазм	23	0,026943
видалити	23	0,026943
виконувати	23	0,026943
випробування	23	0,026943
гематологічний	23	0,026943
залежність	23	0,026943
залишок	23	0,026943
захищений	23	0,026943
кінець	23	0,026943
клітинний	23	0,026943
контактний	23	0,026943
ліки	23	0,026943
метаболітичний	23	0,026943
мобілізація	23	0,026943
ОД	23	0,026943
орлістат	23	0,026943
пєгвісомант	23	0,026943
перебіг	23	0,026943
питання	23	0,026943

Продовження додатка А

поєднання	23	0,026943
похідний	23	0,026943
почервоніння	23	0,026943
райдужний	23	0,026943
респіраторний	23	0,026943
соматропін	23	0,026943
холодильник	23	0,026943
артерія	22	0,025772
ацетилсаліциловий	22	0,025772
біологічний	22	0,025772
вживання	22	0,025772
вказаний	22	0,025772
гепарин	22	0,025772
дихання	22	0,025772
катаракта	22	0,025772
лінійний	22	0,025772
наявний	22	0,025772
обмін	22	0,025772
ожиріння	22	0,025772
перебувати	22	0,025772
перевага	22	0,025772
піковий	22	0,025772
постменопаузальний	22	0,025772
причина	22	0,025772
продукт	22	0,025772
розмір	22	0,025772
рука	22	0,025772
серцебиття	22	0,025772
стероїдний	22	0,025772
суб`ект	22	0,025772
тремор	22	0,025772
антитромботичний	21	0,024601

ацидоз	21	0,024601
безводний	21	0,024601
вага	21	0,024601
використати	21	0,024601
вимагати	21	0,024601
віагра	21	0,024601
вія	21	0,024601
вугілля	21	0,024601
гіперглікемія	21	0,024601
гіпокальцемія	21	0,024601
дієта	21	0,024601
екскреція	21	0,024601
зазначений	21	0,024601
запобігати	21	0,024601
лінза	21	0,024601
розвинути	21	0,024601
спина	21	0,024601
структура	21	0,024601
суспензія	21	0,024601
схема	21	0,024601
титан	21	0,024601
транзиторний	21	0,024601
анестезія	20	0,023429
відділ	20	0,023429
відкритий	20	0,023429
відношення	20	0,023429
відхилення	20	0,023429
ГмбХ	20	0,023429
гонадротопін	20	0,023429
грип	20	0,023429
ДНК	20	0,023429
донор	20	0,023429

Продовження додатка А

досліджений	20	0,023429
епізод	20	0,023429
епілептичний	20	0,023429
життя	20	0,023429
зоровий	20	0,023429
інсульт	20	0,023429
кишечник	20	0,023429
клінічнозначимий	20	0,023429
консервант	20	0,023429
коронарний	20	0,023429
лейкопенія	20	0,023429
лімфатичний	20	0,023429
ммоль	20	0,023429
молекула	20	0,023429
належний	20	0,023429
неактивний	20	0,023429
невикористаний	20	0,023429
палець	20	0,023429
пересадження	20	0,023429
повертати	20	0,023429
приплив	20	0,023429
ранібізумаб	20	0,023429
раса	20	0,023429
розвивати	20	0,023429
Тг	20	0,023429
трансплантація	20	0,023429
урахування	20	0,023429
холестирамін	20	0,023429

целюлоза	20	0,023429
цетрорелікс	20	0,023429
яєчник	20	0,023429
амінокислота	19	0,022258
аналогічний	19	0,022258
антикоагулянт	19	0,022258
артралгія	19	0,022258
базовий	19	0,022258
бензалконій	19	0,022258
брадикардія	19	0,022258
величина	19	0,022258
венозний	19	0,022258
верапаміл	19	0,022258
вивільнення	19	0,022258
відторгнення	19	0,022258
гадоверсетамід	19	0,022258
гемоглобін	19	0,022258
гіперкальціємія	19	0,022258
гіпромелоза	19	0,022258
дигоксин	19	0,022258
завершення	19	0,022258
ІТП	19	0,022258
кал	19	0,022258
комплекс	19	0,022258
малюнок	19	0,022258
метронідазол	19	0,022258
мікофенолат	19	0,022258
мофетил	19	0,022258

Частотний словник польськомовних інструкцій до медичних препаратів

§

Слово	Абсолютна частотність	Відносна частотність
lek	4346	6,233327
należy	2130	3,05499
lekarz	1484	2,128453
tel	1321	1,894667
pacjent	1295	1,857376
niepożądany	898	1,287972
objaw	781	1,120163
zastosowanie	758	1,087175
działanie	740	1,061358
dawka	642	0,9208
leczenie	622	0,892114
krew	579	0,830441
oko	547	0,784544
informacja	543	0,778807
wystąpić	535	0,767333
ulotka	502	0,720002
farmaceuta	498	0,714265
ból	495	0,709962
móc	481	0,689883
występować	470	0,674106
zawierać	422	0,605261
choroba	421	0,603827
mg	407	0,583747
zrzypadek	389	0,55793

Слово	Абсолютна частотність	Відносна частотність
zaburzenie	359	0,514902
ciąża	356	0,510599
dziecko	353	0,506296
opakowanie	330	0,473308
serce	304	0,436017
zwracać	304	0,436017
zapalenie	293	0,42024
osoba	283	0,405898
przechowywać	280	0,401595
prowadzić	273	0,391555
tabletki	271	0,388686
dzień	268	0,384384
skóra	266	0,381515
powinien	263	0,377212
ważny	256	0,367172
przyjmować	254	0,364304
przyjmowany	250	0,358567
zakażenie	245	0,351396
reakcja	227	0,325579
czas	226	0,324144
krwawienie	226	0,324144
wątroba	219	0,314105
obrząk	218	0,31267
dotyczyć	215	0,308368

Продовження додатка Б

zaburzenie	359	0,514902
ciąża	356	0,510599
dziecko	353	0,506296
opakowanie	330	0,473308
serce	304	0,436017
zwracać	304	0,436017
zapalenie	293	0,42024
osoba	283	0,405898
przechowywać	280	0,401595
przewodzić	273	0,391555
tabletki	271	0,388686
dzień	268	0,384384
skóra	266	0,381515
powinien	263	0,377212
ważny	256	0,367172
przyjmować	254	0,364304
przyjmowany	250	0,358567
zakażenie	245	0,351396
reakcja	227	0,325579
czas	226	0,324144
krwawienie	226	0,324144
wątroba	219	0,314105
obrzęk	218	0,31267
dotyczyć	215	0,308368
zaburzenie	359	0,514902
ciąża	356	0,510599
dziecko	353	0,506296
opakowanie	330	0,473308
serce	304	0,436017
zwracać	304	0,436017
zapalenie	293	0,42024
osoba	283	0,405898

wymieniony	200	0,234291
mięśnie	199	0,233119
podmiot	196	0,229605
rok	196	0,229605
kobieta	195	0,228434
pojazd	194	0,227262
widzenie	192	0,224919
karmienie	190	0,222576
pielęgniarka	190	0,222576
trudność	190	0,222576
wstrzykiwanie	189	0,221405
alcon	187	0,219062
alergiczny	186	0,21789
pacjentka	181	0,212033
treść	178	0,208519
zostać	175	0,205004
czynny	174	0,203833
zawierający	174	0,203833
zalecić	173	0,202662
zawartość	172	0,20149
część	171	0,200319
większy	169	0,197976
związany	168	0,196804
ostatni	168	0,196804
np	168	0,196804
czynność	166	0,194461
novartis	166	0,194461
zachować	164	0,192118
środek	163	0,190947
wysypka	162	0,189776
maszyna	160	0,187433
zwiększony	155	0,181575

Продовження додатка Б

Продовження додатка Б

częsty	120	0,172112
kapsułka	118	0,169244
butelka	117	0,167809
zawrót	116	0,166375
sód	114	0,163506
utrata	114	0,163506
dość	113	0,162072
kropla	113	0,162072
woda	113	0,162072
liczba	111	0,159204
niewymieniony	111	0,159204
patrzeć	111	0,159204
ponowny	111	0,159204
nerka	110	0,157769
pomóc	110	0,157769
przewodzenie	110	0,157769
blona	109	0,156335
ostrożność	109	0,156335
pozostały	109	0,156335
strzykawka	107	0,153467
dorosły	106	0,152032
częstość	104	0,149164
tydzień	104	0,149164
młodzież	103	0,14773
ilość	102	0,146295
następny	102	0,146295
postać	102	0,146295
problem	100	0,143427
podanie	98	0,140558
zalecenie	98	0,140558
zwany	98	0,140558
masa	96	0,13769

nos	96	0,13769
oddychanie	96	0,13769
określony	95	0,136255
wytworzyć	95	0,136255
okres	94	0,134821
zwiększenie	94	0,134821
następujący	93	0,133387
zaczerwienie	93	0,133387
planować	92	0,131953
potrzeba	92	0,131953
uzyskanie	92	0,131953
osłabienie	91	0,130518
przyjęcie	91	0,130518
wzrost	91	0,130518
nudność	90	0,129084
biały	89	0,12765
uczulenie	87	0,124781
występowanie	87	0,124781
niezbyt	86	0,123347
zgodny	86	0,123347
data	85	0,121913
wymioty	85	0,121913
zapobiegać	85	0,121913
cukier	84	0,120478
krwinka	84	0,120478
kwasy	84	0,120478
miec	84	0,120478
nadwrażliwość	84	0,120478
płuco	84	0,120478
zwiększać	84	0,120478
zwykły	83	0,119044
pomiąć	82	0,11761

Продовження додатка Б

przeczytać	82	0,11761
zmęczenie	82	0,11761
dostępny	81	0,116176
poważny	81	0,116176
twarz	81	0,116176
mocz	80	0,114741
układ	79	0,113307
ciąg	78	0,111873
musieć	78	0,111873
organizm	78	0,111873
oznaczać	78	0,111873
podany	78	0,111873
staw	78	0,111873
stwierdzony	78	0,111873
ventavis	78	0,111873
wpływ	78	0,111873
zapoznać	78	0,111873
wolny	77	0,110439
gorączka	76	0,109004
obsługiwanie	76	0,109004
przerwanie	76	0,109004
żołądek	75	0,10757
hormon	74	0,106136
podawany	74	0,106136
proszek	74	0,106136
przepisywany	74	0,106136
ziagen	74	0,106136
zmniejszyć	74	0,106136
kość	73	0,104702
płyn	73	0,104702
zamieszczony	73	0,104702
avonex	72	0,103267

kg	72	0,103267
konieczny	72	0,103267
nowy	72	0,103267
rybawiryna	72	0,103267
brzuch	71	0,101833
powlekany	71	0,101833
zespół	71	0,101833
cymbalta	70	0,100399
obecny	70	0,100399
piersiowy	70	0,100399
czerwony	69	0,098964
niedostępny	69	0,098964
rodzaj	69	0,098964
strona	69	0,098964
wyrzucać	69	0,098964
HIV	68	0,09753
igła	68	0,09753
szczegółowy	68	0,09753
depresja	67	0,096096
jama	67	0,096096
jelito	67	0,096096
leflunomid	67	0,096096
nieprawidłowy	67	0,096096
święd	67	0,096096
tętniczy	67	0,096096
wpłynąć	67	0,096096
wyglądać	67	0,096096
positek	66	0,094662
revolade	66	0,094662
wysoki	66	0,094662
gardło	65	0,093227
miejscowy	65	0,093227

Продовження додатка Б

nasilić	65	0,093227
niewidoczny	65	0,093227
postępowanie	65	0,093227
pudełko	65	0,093227
punkcja	65	0,093227
skórny	65	0,093227
spowodować	65	0,093227
znajdować	65	0,093227
duży	64	0,091793
spis	64	0,091793
stosujący	64	0,091793
mózg	63	0,090359
zapytać	63	0,090359
aventis	62	0,088925
efient	62	0,088925
powieka	62	0,088925
ustny	62	0,088925
uszkodzenie	62	0,088925
biegunka	61	0,08749
brak	61	0,08749
chronić	61	0,08749
produkt	61	0,08749
przerwać	61	0,08749
rozpuszczalnik	61	0,08749
używać	61	0,08749
wynik	61	0,08749
zyprexa	61	0,08749
klatka	60	0,086056
nadmierny	60	0,086056
pegasys	60	0,086056
poradzić	60	0,086056
powiadomić	60	0,086056

senność	60	0,086056
sposób	60	0,086056
zabieg	60	0,086056
przedstawiciel	59	0,084622
tysabri	59	0,084622
wirus	59	0,084622
kolejny	58	0,083188
odpowiedni	58	0,083188
przeznaczony	58	0,083188
suchy	58	0,083188
szybki	58	0,083188
usunąć	58	0,083188
alkohol	57	0,081753
środowisko	57	0,081753
viagra	57	0,081753
dodatkowy	56	0,080319
evra	56	0,080319
godzina	56	0,080319
niewydolność	56	0,080319
podrażnienie	56	0,080319
pojemnik	56	0,080319
szczepionka	56	0,080319
topamax	56	0,080319
plytki	55	0,078885
thyrogen	55	0,078885
żółty	55	0,078885
domowy	54	0,07745
istnieć	54	0,07745
kanalizacja	54	0,07745
leczony	54	0,07745
mikrogram	54	0,07745
neupro	54	0,07745

Продовження додатка Б

Продовження додатка Б

obrót	54	0,07745
przyjąć	54	0,07745
somatropin	54	0,07745
użytkownik	54	0,07745
arava	53	0,076016
komórka	53	0,076016
udar	53	0,076016
aclasta	52	0,074582
odpadek	52	0,074582
pominięty	52	0,074582
przekazywać	52	0,074582
spowodowany	52	0,074582
światło	52	0,074582
fuzeon	51	0,073148
opakować	51	0,073148
ostrzeżenie	51	0,073148
rak	51	0,073148
tamiflu	51	0,073148
tarczycza	51	0,073148
zaszkodzić	51	0,073148
zdolność	51	0,073148
bonviva	50	0,071713
comtan	50	0,071713
eylea	50	0,071713
mały	50	0,071713
obserwować	50	0,071713
oddech	50	0,071713
powierzchnia	50	0,071713
rzadki	50	0,071713
zachowanie	50	0,071713
zarzio	50	0,071713
zmniejszony	50	0,071713

życie	50	0,071713
azarga	49	0,070279
jednoczesny	49	0,070279
noga	49	0,070279
przewlekły	49	0,070279
siatkówka	49	0,070279
temperatura	49	0,070279
wapno	49	0,070279
xenical	49	0,070279
xolair	49	0,070279
cialis	48	0,068845
cukrzyca	48	0,068845
plamka	48	0,068845
tkanka	48	0,068845
uważnie	48	0,068845
wykonany	48	0,068845
zmieniać	48	0,068845
chory	47	0,067411
lucentis	47	0,067411
powód	47	0,067411
somavert	47	0,067411
szczególny	47	0,067411
warstwa	47	0,067411
biogen	46	0,065976
krwionośny	46	0,065976
noxafil	46	0,065976
pora	46	0,065976
clopidogrel	45	0,064542
nieznany	45	0,064542
rytm	45	0,064542
zawiesina	45	0,064542
aktualizacja	44	0,063108

Продовження додатка Б

aktywność	44	0,063108
cetrotide	44	0,063108
dynastat	44	0,063108
implant	44	0,063108
wytwarzany	44	0,063108
żyła	44	0,063108
azopt	43	0,061674
blister	43	0,061674
dane	43	0,061674
drgawka	43	0,061674
evista	43	0,061674
kontynuować	43	0,061674
niski	43	0,061674
orgalutran	43	0,061674
skonsultować	43	0,061674
usta	43	0,061674
bridion	42	0,060239
doribax	42	0,060239
fareston	42	0,060239
ganfort	42	0,060239
kończyna	42	0,060239
mechaniczny	42	0,060239
myśl	42	0,060239
oddechowy	42	0,060239
podać	42	0,060239
podstawa	42	0,060239
skurcz	42	0,060239
uzupełnienie	42	0,060239
zapalny	42	0,060239
antykoncepcja	41	0,058805
desloratadyna	41	0,058805
renagel	41	0,058805

swędzenie	41	0,058805
travatan	41	0,058805
wielki	41	0,058805
wynosić	41	0,058805
abilify	40	0,057371
altargo	40	0,057371
karmić	40	0,057371
metoda	40	0,057371
oczny	40	0,057371
ozurdex	40	0,057371
podobny	40	0,057371
pokrzywka	40	0,057371
preparat	40	0,057371
recepta	40	0,057371
soczewka	40	0,057371
terapia	40	0,057371
chirurgiczny	39	0,055936
insulina	39	0,055936
język	39	0,055936
podawanie	39	0,055936
wirusowy	39	0,055936
łagodny	38	0,054502
skojarzenie	38	0,054502
wielkość	38	0,054502
zgłaszanie	38	0,054502
antykonieczny	37	0,053068
inhibitor	37	0,053068
mężczyzna	37	0,053068
mleko	37	0,053068
przeszłość	37	0,053068
sporządzenie	37	0,053068
zapobieganie	37	0,053068

Продовження додатка Б

Продовження додатка Б

zbyt	37	0,053068
aerius	36	0,051634
avamys	36	0,051634
chlorek	36	0,051634
duszność	36	0,051634
ochrona	36	0,051634
przechowywanie	36	0,051634
ruch	36	0,051634
zajść	36	0,051634
zakrzepowy	36	0,051634
bondronat	35	0,050199
cykl	35	0,050199
etykieta	35	0,050199
jedzenie	35	0,050199
minuta	35	0,050199
mrowienie	35	0,050199
pliciowy	35	0,050199
skuteczny	35	0,050199
zdecydować	35	0,050199
actrapid	34	0,048765
ampułkostrzykawka	34	0,048765
dawca	34	0,048765
Johnson	34	0,048765
napad	34	0,048765
nazywany	34	0,048765
obejmować	34	0,048765
ostry	34	0,048765
pedea	34	0,048765
śluzowy	34	0,048765
uwaga	34	0,048765
zastosować	34	0,048765
zgłaszać	34	0,048765

apetyt	33	0,047331
białko	33	0,047331
droga	33	0,047331
instrukcja	33	0,047331
nerw	33	0,047331
niewielki	33	0,047331
obsługa	33	0,047331
obsługiwać	33	0,047331
okolica	33	0,047331
opisany	33	0,047331
otrzymać	33	0,047331
pojawić	33	0,047331
użyć	33	0,047331
właściwy	33	0,047331
zawał	33	0,047331
EXP	32	0,045897
laktoza	32	0,045897
narząd	32	0,045897
obręb	32	0,045897
oddawanie	32	0,045897
schorzenie	32	0,045897
seksualny	32	0,045897
silny	32	0,045897
tymolol	32	0,045897
wewnątrz	32	0,045897
wydawany	32	0,045897
wywołać	32	0,045897
doustny	31	0,044462
drżenie	31	0,044462
faslodex	31	0,044462
metalyse	31	0,044462
nasilenie	31	0,044462

Продовження додатка Б

ogólny	31	0,044462
omdlenie	31	0,044462
porozmawiać	31	0,044462
samopoczucie	31	0,044462
skojarzony	31	0,044462
wykonanie	31	0,044462
astma	30	0,043028
betablokator	30	0,043028
drętwienie	30	0,043028
jednowodny	30	0,043028
miedza	30	0,043028
pogorszenie	30	0,043028
przenikać	30	0,043028
przewód	30	0,043028
sen	30	0,043028
sztywność	30	0,043028
zęb	30	0,043028
zakroplenie	30	0,043028
zewnątrzny	30	0,043028
amgen	29	0,041594
dawkowanie	29	0,041594
dwutlenek	29	0,041594
grupa	29	0,041594
kosztny	29	0,041594
lecniczy	29	0,041594
lodówka	29	0,041594
medyczny	29	0,041594
naczynie	29	0,041594
należać	29	0,041594
niestrawność	29	0,041594
pęcherzyk	29	0,041594
pegintron	29	0,041594

skuteczność	29	0,041594
system	29	0,041594
twinrix	29	0,041594
usunięcie	29	0,041594
zakończenie	29	0,041594
żelazo	29	0,041594
znany	29	0,041594
dyskomfort	28	0,040159
działo	28	0,040159
inhalacja	28	0,040159
insulina	28	0,040159
możliwość	28	0,040159
nieregularny	28	0,040159
omówić	28	0,040159
otwarcie	28	0,040159
picie	28	0,040159
podejrzenie	28	0,040159
powyższy	28	0,040159
rogówka	28	0,040159
siniak	28	0,040159
smak	28	0,040159
sprawdzać	28	0,040159
bezbarwny	27	0,038725
ludzki	27	0,038725
nowotwór	27	0,038725
owrzodzenie	27	0,038725
pojedynczy	27	0,038725
postępować	27	0,038725
poziom	27	0,038725
przebyć	27	0,038725
przemijający	27	0,038725
rozwój	27	0,038725

Продовження додатка Б

Продовження додатка Б

temat	27	0,038725
tytan	27	0,038725
wewnętrzny	27	0,038725
wstrzyknąć	27	0,038725
zgłaszany	27	0,038725
dostosować	26	0,037291
dreszcz	26	0,037291
gen	26	0,037291
kliniczny	26	0,037291
nietypowy	26	0,037291
palec	26	0,037291
poniższy	26	0,037291
poprawa	26	0,037291
powstawanie	26	0,037291
punkt	26	0,037291
różny	26	0,037291
tlenek	26	0,037291
urządzenie	26	0,037291
AG	25	0,035857
akcja	25	0,035857
ampułka	25	0,035857
codzienny	25	0,035857
infuzja	25	0,035857
interferon	25	0,035857
jajnik	25	0,035857
kolor	25	0,035857
nastąpić	25	0,035857
operacja	25	0,035857
osteoporoza	25	0,035857
otoczka	25	0,035857
pocenie	25	0,035857
przeciwwkrzepowy	25	0,035857

stolec	25	0,035857
stopa	25	0,035857
tylno	25	0,035857
wrażliwość	25	0,035857
zastrzyk	25	0,035857
zażywać	25	0,035857
fosforan	24	0,034422
hormonalny	24	0,034422
konieczność	24	0,034422
obniżenie	24	0,034422
potrzebny	24	0,034422
przyklejony	24	0,034422
tętnica	24	0,034422
tłuszcz	24	0,034422
zabarwienie	24	0,034422
związek	24	0,034422
antybiotyk	23	0,032988
bezpieczeństwo	23	0,032988
długotrwałe	23	0,032988
enzym	23	0,032988
immunologiczny	23	0,032988
kwasicca	23	0,032988
maść	23	0,032988
metronidazol	23	0,032988
nastrój	23	0,032988
niedokrwistość	23	0,032988
padaczka	23	0,032988
pobudzenie	23	0,032988
początkowy	23	0,032988
powietrze	23	0,032988
prawdopodobieństwo	23	0,032988
przykleić	23	0,032988

Продовження додатка Б

starszy	23	0,032988
twardy	23	0,032988
uczuleniowy	23	0,032988
wiadomo	23	0,032988
wstrzykiwać	23	0,032988
wyłączny	23	0,032988
zakrzepica	23	0,032988
zażycie	23	0,032988
źle	23	0,032988
abakawir	23	0,032988
ciężki	22	0,031554
dożylny	22	0,031554
filia	22	0,031554
kołatanie	22	0,031554
mięśniowy	22	0,031554
mm	22	0,031554
niepokój	22	0,031554
niewyraźny	22	0,031554
oryginalny	22	0,031554
park	22	0,031554
porada	22	0,031554
praca	22	0,031554
przykład	22	0,031554
uniknąć	22	0,031554
wieczór	22	0,031554
zatrzymanie	22	0,031554
żołądkowy	22	0,031554
zużyć	22	0,031554
alergia	21	0,03012
cholesterol	21	0,03012
dostarczony	21	0,03012
koniec	21	0,03012

kontrolować	21	0,03012
moczowy	21	0,03012
nasilony	21	0,03012
normalny	21	0,03012
orion	21	0,03012
plecy	21	0,03012
pokarm	21	0,03012
powiększenie	21	0,03012
ramię	21	0,03012
sercowy	21	0,03012
sodowy	21	0,03012
wchłaniać	21	0,03012
wrażenie	21	0,03012
wystarczać	21	0,03012
zaćma	21	0,03012
zależność	21	0,03012
zatwierdzić	21	0,03012
znaczny	21	0,03012
całość	20	0,028685
dieta	20	0,028685
dno	20	0,028685
dokładnie	20	0,028685
hypomeloza	20	0,028685
kontaktowy	20	0,028685
magnez	20	0,028685
nietolerancja	20	0,028685
ochronny	20	0,028685
odpowiadać	20	0,028685
odstęp	20	0,028685
osłabiony	20	0,028685
płucny	20	0,028685
początek	20	0,028685

Продовження додатка Б

Продовження додатка Б

podskórny	20	0,028685
przebieg	20	0,028685
przezroczysty	20	0,028685
przygotowanie	20	0,028685
przypomnieć	20	0,028685
stwardnienia	20	0,028685
trwanie	20	0,028685
wiązać	20	0,028685
wodorotlenek	20	0,028685
zamrażać	20	0,028685
zaparcie	20	0,028685
zauważyć	20	0,028685
zrobić	20	0,028685
aerozol	19	0,027251
ang	19	0,027251
bolesny	19	0,027251
erekcja	19	0,027251
gruczoł	19	0,027251
grypopodobny	19	0,027251
grzybiczy	19	0,027251
healthcare	19	0,027251
krajowy	19	0,027251
krzepnięcie	19	0,027251
matka	19	0,027251
nadciśnienie	19	0,027251
nazwa	19	0,027251
objętość	19	0,027251
obwodowy	19	0,027251
pochwa	19	0,027251
podeszły	19	0,027251
pokarmowy	19	0,027251
popęd	19	0,027251

popić	19	0,027251
proces	19	0,027251
przedawkowanie	19	0,027251
świszczący	19	0,027251
szczepienie	19	0,027251
szklany	19	0,027251
szklisty	19	0,027251
umiarkowany	19	0,027251
upewnić	19	0,027251
uznać	19	0,027251
witamina	19	0,027251
wnętrze	19	0,027251
zagrożający	19	0,027251
zakrzep	19	0,027251
zaprzestanie	19	0,027251
złożony	19	0,027251
znajdujący	19	0,027251
żółtaczką	19	0,027251
cierpieć	18	0,025817
dziąsło	18	0,025817
jaskra	18	0,025817
komora	18	0,025817
korzyść	18	0,025817
krótki	18	0,025817
nagły	18	0,025817
nebulizator	18	0,025817
pęcherz	18	0,025817
polykać	18	0,025817
przeciwciało	18	0,025817
przeciwzapalny	18	0,025817
przestrzegać	18	0,025817
przyczyna	18	0,025817

Продовження додатка Б

regularny	18	0,025817
rozrodchy	18	0,025817
rozsiany	18	0,025817
spożycie	18	0,025817
szpik	18	0,025817
szpital	18	0,025817
tłuszczowy	18	0,025817
uogólniony	18	0,025817
uszny	18	0,025817
uwolnienie	18	0,025817
uzyskać	18	0,025817
wątrobowy	18	0,025817
zagrożenie	18	0,025817
bezwodny	17	0,024383
celuloza	17	0,024383
czynnik	17	0,024383
decyzja	17	0,024383
dłoń	17	0,024383
dojść	17	0,024383
dolny	17	0,024383
dopuszczyć	17	0,024383
kontakt	17	0,024383
mln	17	0,024383
mmol	17	0,024383
możliwy	17	0,024383
neuropatia	17	0,024383
podwyższony	17	0,024383
prawdopodobny	17	0,024383
prawidłowy	17	0,024383
przygotować	17	0,024383
przyspieszony	17	0,024383
psychiczny	17	0,024383

rdzeń	17	0,024383
skrócenie	17	0,024383
specjalny	17	0,024383
spożywanie	17	0,024383
swędzący	17	0,024383
tekturowy	17	0,024383
wartość	17	0,024383
większość	17	0,024383
wydzielina	17	0,024383
wysiękowy	17	0,024383
wywołany	17	0,024383
zdrowie	17	0,024383
zgon	17	0,024383
AMD	16	0,022948
anestezjolog	16	0,022948
glukoza	16	0,022948
hamować	16	0,022948
kontrola	16	0,022948
kontrolowany	16	0,022948
lewodopa	16	0,022948
miesięczkowy	16	0,022948
mikrokrystaliczny	16	0,022948
naczyniowy	16	0,022948
napis	16	0,022948
nieprawidłowość	16	0,022948
odpornościowy	16	0,022948
ograniczać	16	0,022948
oskrzele	16	0,022948
pełny	16	0,022948
plastikowy	16	0,022948
przełyk	16	0,022948
rys	16	0,022948

Продовження додатка Б

splatanie	16	0,022948
spojówka	16	0,022948
wilgoć	16	0,022948
wymagać	16	0,022948
wzgląd	16	0,022948
zakażony	16	0,022948
zażółcenie	16	0,022948
buteleczka	15	0,021514
cukrzykowy	15	0,021514
konsultacja	15	0,021514
korek	15	0,021514
kortykosteroid	15	0,021514
martwica	15	0,021514
menopauza	15	0,021514
omam	15	0,021514
otrzymany	15	0,021514
PML	15	0,021514
pojawienie	15	0,021514
polegać	15	0,021514
pomagać	15	0,021514
potencjalny	15	0,021514
potrzebować	15	0,021514
przeciwdepresyjny	15	0,021514
przeszczepienie	15	0,021514
przytarczyca	15	0,021514
rada	15	0,021514
saszetka	15	0,021514
solny	15	0,021514
stosunek	15	0,021514
sytuacja	15	0,021514
szczęk	15	0,021514
trzustka	15	0,021514

umieszczony	15	0,021514
zacząć	15	0,021514
zamknięty	15	0,021514
charakteryzować	14	0,02008
czarny	14	0,02008
dolegliwość	14	0,02008
fibryna	14	0,02008
katar	14	0,02008
koncentracja	14	0,02008
mannitol	14	0,02008
migrena	14	0,02008
moment	14	0,02008
naskórek	14	0,02008
natychmiastowy	14	0,02008
nerwowość	14	0,02008
niekontrolowany	14	0,02008
obszar	14	0,02008
odczucie	14	0,02008
odpowiedź	14	0,02008
ostrość	14	0,02008
Parkinson	14	0,02008
pH	14	0,02008
pierwotny	14	0,02008
planowany	14	0,02008
plodność	14	0,02008
przedłużony	14	0,02008
przedni	14	0,02008
przeprowadzić	14	0,02008
rysunek	14	0,02008
rzęsa	14	0,02008
schemat	14	0,02008
śmierć	14	0,02008

Продовження додатка Б

Продовження додатка Б

Stevens	14	0,02008
świadomość	14	0,02008
tęczówka	14	0,02008
test	14	0,02008
teza	14	0,02008
tworzenie	14	0,02008
twz	14	0,02008
ustalać	14	0,02008
utrzymanie	14	0,02008
wymagający	14	0,02008
zakrętka	14	0,02008
zasypianie	14	0,02008
zdarzenie	14	0,02008
atak	13	0,018645
barwa	13	0,018645
benzalkoniowy	13	0,018645
cały	13	0,018645
chlorowodorek	13	0,018645
cząstka	13	0,018645
czucie	13	0,018645
delikatny	13	0,018645
dochodzić	13	0,018645
dopływ	13	0,018645
doprowadzić	13	0,018645
doświadczenie	13	0,018645
dowolny	13	0,018645
iloprost	13	0,018645
jajowy	13	0,018645
końcówka	13	0,018645
kontrolowanie	13	0,018645
krwotok	13	0,018645
lekarski	13	0,018645

mleczanowy	13	0,018645
nadczynność	13	0,018645
nakleić	13	0,018645
niedobór	13	0,018645
nienarodzony	13	0,018645
ocena	13	0,018645
odkleić	13	0,018645
pamięć	13	0,018645
personel	13	0,018645
pieczęń	13	0,018645
pobranie	13	0,018645
podejrzewać	13	0,018645
poprzedni	13	0,018645
powrócić	13	0,018645
próba	13	0,018645
przerwa	13	0,018645
przytomność	13	0,018645
rumień	13	0,018645
stały	13	0,018645
stymulacja	13	0,018645
tłok	13	0,018645
trawoprost	13	0,018645
umożliwiać	13	0,018645
umyć	13	0,018645
ustalenie	13	0,018645
ustępować	13	0,018645
warfaryna	13	0,018645
wizyta	13	0,018645
wstrzyknięty	13	0,018645
wymagany	13	0,018645
wysięk	13	0,018645
załącznik	13	0,018645

Продовження додатка Б

zapomnieć	13	0,018645
zatorowość	13	0,018645
zawarty	13	0,018645
zimny	13	0,018645
znaczyć	13	0,018645
acetylosalicylowy	12	0,017211
aktualny	12	0,017211
chemioterapia	12	0,017211
chłonny	12	0,017211
ciało	12	0,017211
dezorientacja	12	0,017211
dializa	12	0,017211
dokładny	12	0,017211
družba	12	0,017211
gruby	12	0,017211
gumowy	12	0,017211
iniekcja	12	0,017211
karmiący	12	0,017211
klopidogrel	12	0,017211
łóżko	12	0,017211
małopłytkowość	12	0,017211
monoterapia	12	0,017211
naturalny	12	0,017211
nerkowy	12	0,017211
neutropenia	12	0,017211
obecność	12	0,017211
objawiający	12	0,017211
obniżony	12	0,017211

oczyszczony	12	0,017211
odbyt	12	0,017211
odczyn	12	0,017211
odporność	12	0,017211
odwarstwienie	12	0,017211
owulacja	12	0,017211
parametr	12	0,017211
piec	12	0,017211
poddawać	12	0,017211
pojawiający	12	0,017211
połykanie	12	0,017211
pragnienie	12	0,017211
przedstawiony	12	0,017211
przeprowadzony	12	0,017211
przypuszczać	12	0,017211
receptor	12	0,017211
rodzina	12	0,017211
rozważać	12	0,017211
skrzep	12	0,017211
tałc	12	0,017211
węzeł	12	0,017211
wykorzystać	12	0,017211
zadecydować	12	0,017211
zalecony	12	0,017211
zmętnienie	12	0,017211
adrenolityczny	11	0,015777
bakteryjny	11	0,015777
chorobowy	11	0,015777

Продовження додатка Б

Частотний словник німецькомовних інструкцій до медичних препаратів

§

Слово	Абсолютна частотність	Відносна частотність
sein	3123	5,173785
werden	2503	4,146649
das Arzneimittel	1961	3,248733
können	1422	2,355787
haben	1364	2,2597
anwenden	954	1,580465
die Anwendung	640	1,06027
sollen	618	1,023823
weiter	549	0,909513
mg	511	0,846559
die Packungsbeilage	439	0,727279
die Information	430	0,712369
auftreten	422	0,699115
einnehmen	407	0,674265
fragen	402	0,665982
das Kind	389	0,644445
die Dosis	385	0,637818
wenden	366	0,606342
das Auge	364	0,603028
dürfen	355	0,588118
der Tag	339	0,561612
informieren	332	0,550015
das Symptom	320	0,530135
enthalten	320	0,530135

Слово	Абсолютна частотність	Відносна частотність
der Patient	304	0,503628
allergisch	303	0,501971
die Injektion	301	0,498658
die Erkrankung	297	0,492031
die Lösung	284	0,470495
nehmen	282	0,467181
angeben	278	0,460555
schwanger	266	0,440675
die Packung	265	0,439018
bemerkен	262	0,434048
häufig	255	0,422451
das Avonex	253	0,419138
betreffen	246	0,407541
der Inhalt	243	0,402571
ml	239	0,395944
die Reaktion	238	0,394288
schwer	232	0,384348
die Haut	225	0,372751
aufbewahren	215	0,356184
das Blut	214	0,354528
der Bestandteil	212	0,351214
sprechen	212	0,351214
die Infektion	211	0,349558
die Tablette	211	0,349558

Продовження додатка В

der Schmerz	209	0,346244
das Pflaster	202	0,334648
sonstig	197	0,326364
lesen	193	0,319738
das Jahr	191	0,316424
sehr	191	0,316424
die Durchstechflasche	189	0,313111
selten	189	0,313111
pharmazeutisch	185	0,306484
der Unternehmer	184	0,304828
GmbH	181	0,299858
beachten	178	0,294888
erhöhen	177	0,293231
die Schwellung	176	0,291574
der Abschnitt	175	0,289917
die Entzündung	171	0,283291
die Maschine	171	0,283291
die Schwangerschaft	169	0,279977
wichtig	166	0,275007
vergessen	163	0,270037
das Xolair	162	0,268381
die Blutung	159	0,263411
setzen	159	0,263411
genannt	158	0,261754
sehen	157	0,260097
die Woche	154	0,255127
das Fachpersonal	152	0,251814
zusammen	152	0,251814
bestimmt	149	0,246844
das Verfalldatum	147	0,243531
der Wirkstoff	147	0,243531
das Wasser	143	0,236904

die Menge	143	0,236904
verabreichen	143	0,236904
beginnen	141	0,233591
das Risiko	140	0,231934
der Erwachsene	139	0,230277
das Leiden	138	0,228621
der Jugendliche	138	0,228621
fahren	138	0,228621
das Anzeichen	132	0,218681
die Spritze	132	0,218681
das Lösungsmittel	131	0,217024
erhalten	131	0,217024
lang	131	0,217024
bekannt	130	0,215367
empfehlen	128	0,212054
sofort	128	0,212054
die Verbindung	124	0,205427
der Anwender	123	0,203771
die Erhöhung	122	0,202114
helfen	122	0,202114
die Stunde	119	0,197144
aufführen	118	0,195487
das Bondronat	118	0,195487
die Beschwerde	118	0,195487
die Stillzeit	114	0,188861
schwerwiegend	114	0,188861
das Arava	111	0,183891
niedrig	111	0,183891
die Übelkeit	110	0,182234
gelten	110	0,182234
letzterer	110	0,182234
sorgfältig	110	0,182234

Продовження додатка В

Продовження додатка В

der Kopfschmerz	108	0,178921
das Pulver	106	0,175607
der Monat	106	0,175607
stillen	106	0,175607
das Aventis	105	0,17395
der Rat	105	0,17395
die Flasche	105	0,17395
der Blutdruck	103	0,170637
injizieren	102	0,16898
stark	102	0,16898
entsorgen	101	0,167324
der Hautausschlag	100	0,165667
die Person	99	0,16401
das Erbrechen	98	0,162354
täglich	98	0,162354
unregelmäßig	97	0,160697
sicher	96	0,15904
stehen	95	0,157384
das Bonviva	93	0,15407
erforderlich	93	0,15407
der Schwindel	92	0,152414
bestehen	91	0,150757
biogen	89	0,147444
der Juckreiz	89	0,147444
die Injektionslösung	89	0,147444
berichten	88	0,145787
die Wirkung	87	0,14413
bzw	86	0,142474
leicht	86	0,142474
neu	86	0,142474
SP	85	0,140817
der Körper	84	0,13916

gleich	82	0,135847
vielleicht	82	0,135847
aussehen	81	0,13419
die Depression	81	0,13419
die Zeit	81	0,13419
aufheben	80	0,132534
die Kapsel	80	0,132534
immer	79	0,130877
zuletzt	79	0,130877
beabsichtigen	78	0,12922
das Blutgerinnsel	78	0,12922
wieder	78	0,12922
der Umkarton	76	0,125907
groß	76	0,125907
das Ventavis	76	0,125907
die Frau	75	0,12425
die Packungsgröße	75	0,12425
der Durchfall	74	0,122594
das Leflunomid	74	0,122594
die Injektionsstelle	73	0,120937
die Schwierigkeit	73	0,120937
schaden	73	0,120937
zusätzlich	73	0,120937
das Gesicht	72	0,11928
geben	72	0,11928
das Ziagen	72	0,11928
schnell	71	0,117624
das Cymbalta	70	0,115967
die Anweisung	70	0,115967
die Beeinträchtigung	70	0,115967
die Schmelztablette	70	0,115967
rot	70	0,115967

Продовження додатка В

besonderer	69	0,11431
das Syndrom	69	0,11431
genau	69	0,11431
das Pegasys	69	0,11431
das Ribavirin	69	0,11431
kommen	68	0,112654
kurz	68	0,112654
betragen	67	0,110997
die Umwelt	67	0,110997
entwickeln	67	0,110997
der Herzschlag	66	0,10934
das Revolade	66	0,10934
das Abwasser	65	0,107684
das Medikament	65	0,107684
das Bein	64	0,106027
der Ausschlag	64	0,106027
die Anzahl	64	0,106027
die Auswirkung	64	0,106027
mögen	64	0,106027
ungewöhnlich	64	0,106027
das Zyprexa	64	0,106027
das Blutkörperchen	63	0,10437
der Haushaltsabfall	63	0,10437
die Fertigspritze	63	0,10437
die Krankheit	63	0,10437
üblich	63	0,10437
die Dosierung	62	0,102714
die Kombination	62	0,102714
die Metalyse	62	0,102714
wirken	61	0,101057
beinhalten	59	0,097744
bekommen	59	0,097744

beziehen	59	0,097744
das Mikrogramm	59	0,097744
der Schlaganfall	59	0,097744
die Operation	59	0,097744
insbesondere	59	0,097744
mindestens	59	0,097744
später	59	0,097744
besonders	58	0,096087
das Clopidogrel	58	0,096087
der Injektionszweck	58	0,096087
lassen	58	0,096087
beeinträchtigen	57	0,09443
beenden	57	0,09443
das Herz	57	0,09443
hervorrufen	57	0,09443
unverzüglich	57	0,09443
der Warnhinweis	56	0,092774
das Neupro	56	0,092774
örtlich	56	0,092774
verhindern	56	0,092774
das Baby	55	0,091117
das Service	55	0,091117
der Beginn	55	0,091117
der Hinweis	55	0,091117
der Knochen	55	0,091117
das Desloratadin	55	0,091117
die Minute	55	0,091117
erheblich	55	0,091117
ganz	55	0,091117
der Magen	54	0,08946
der Schutz	54	0,08946
die Fähigkeit	54	0,08946

Продовження додатка В

die Leber	54	0,08946
die Lunge	54	0,08946
das Somatropin	54	0,08946
der Urin	53	0,087804
die Hepatitis	53	0,087804
die Kurzatmigkeit	53	0,087804
die Veränderung	53	0,087804
die Blutzelle	52	0,086147
unzugänglich	52	0,086147
abrupt	51	0,08449
der Bauchschmerz	51	0,08449
die Zunge	51	0,08449
entscheiden	51	0,08449
klein	51	0,08449
das Somavert	51	0,08449
bereitstellen	50	0,082834
das Cialis	50	0,082834
die Mahlzeit	50	0,082834
das Eylea	50	0,082834
das Fuzeon	50	0,082834
zeigen	50	0,082834
zutreffen	50	0,082834
die Benommenheit	49	0,081177
sagen	49	0,081177
das Xenical	49	0,081177
alt	48	0,07952
das Cetrotide	48	0,07952
feststellen	48	0,07952
klar	48	0,07952
das Tamiflu	48	0,07952
untersuchen	48	0,07952
abbrechen	47	0,077864

das Blutgefäß	47	0,077864
die Allergie	47	0,077864
das Lucentis	47	0,077864
das Metronidazol	47	0,077864
das Mimpara	47	0,077864
schützen	47	0,077864
wünschen	47	0,077864
das Sehen	46	0,076207
der Fleck	46	0,076207
die Augentropfen	46	0,076207
die Häufigkeit	46	0,076207
halten	46	0,076207
kontrollieren	46	0,076207
lagern	46	0,076207
oben	46	0,076207
überarbeiten	46	0,076207
das Azarga	45	0,07455
beobachten	45	0,07455
das Gelenk	45	0,07455
das Körpergewicht	45	0,07455
der Fall	45	0,07455
die Grippe	45	0,07455
die Vorsicht	45	0,07455
gut	45	0,07455
handeln	45	0,07455
benötigen	44	0,072894
das Daxas	44	0,072894
das Doribax	44	0,072894
gering	44	0,072894
allgemein	43	0,071237
chronisch	43	0,071237
klinisch	43	0,071237

Продовження додатка В

Продовження додатка В

lebensbedrohlich	43	0,071237
ziehen	43	0,071237
das Azopt	42	0,06958
der Arm	42	0,06958
der Betablocker	42	0,06958
der Darm	42	0,06958
der Spiegel	42	0,06958
der Teil	42	0,06958
die Impfung	42	0,06958
das Europe	42	0,06958
fest	42	0,06958
das Ganfort	42	0,06958
das Kribbeln	41	0,067924
der Diabetes	41	0,067924
die Müdigkeit	41	0,067924
entfernen	41	0,067924
das Fareston	41	0,067924
juckend	41	0,067924
stellen	41	0,067924
das Ende	40	0,066267
das Etikett	40	0,066267
der Bereich	40	0,066267
der Krampfanfall	40	0,066267
die Art	40	0,066267
die Daten	40	0,066267
die Lippe	40	0,066267
direkt	40	0,066267
kleben	40	0,066267
planen	40	0,066267
umgehend	40	0,066267
die Gruppe	39	0,06461
die Lebererkrankung	39	0,06461

die Vene	39	0,06461
durchführen	39	0,06461
geschwollen	39	0,06461
das Ozurdex	39	0,06461
ausreichend	38	0,062954
blau	38	0,062954
der Zustand	38	0,062954
kürzlich	38	0,062954
persönlich	38	0,062954
Str	38	0,062954
vorherig	38	0,062954
abwagt	37	0,061297
anzeigen	37	0,061297
besprechen	37	0,061297
der Alkohol	37	0,061297
die Infusion	37	0,061297
die Studie	37	0,061297
das Altargo	36	0,05964
das Avamys	36	0,05964
das Auftreten	36	0,05964
das Interferon	36	0,05964
die Nesselsucht	36	0,05964
unten	36	0,05964
das Taubheitsgefühl	35	0,057983
das Zittern	35	0,057983
die Abbildung	35	0,057983
die Rötung	35	0,057983
die Seite	35	0,057983
das Emadine	35	0,057983
farblos	35	0,057983
gelingen	35	0,057983
KG	35	0,057983

Продовження додатка В

Продовження додатка В

sexuell	35	0,057983
suchen	35	0,057983
die Flüssigkeit	34	0,056327
die Suspension	34	0,056327
eventuell	34	0,056327
manchmal	34	0,056327
AG	33	0,05467
bezeichnen	33	0,05467
das Augenlid	33	0,05467
das Getränk	33	0,05467
dauern	33	0,05467
der Druck	33	0,05467
die Absprache	33	0,05467
die Blutuntersuchung	33	0,05467
die Niere	33	0,05467
die Störung	33	0,05467
erhältlich	33	0,05467
fühlen	33	0,05467
liegen	33	0,05467
das Pedia	33	0,05467
steigern	33	0,05467
umzugänglich	33	0,05467
vorliegen	33	0,05467
das Alter	32	0,053013
das Blutplättchen	32	0,053013
das Schlucken	32	0,053013
der Augeninnendruck	32	0,053013
der Brustschmerz	32	0,053013
der Zeitraum	32	0,053013
die Aktivität	32	0,053013
die Dose	32	0,053013
die Rhythmusstörung	32	0,053013

die Verabreichung	32	0,053013
genehmigen	32	0,053013
machen	32	0,053013
das Macugen	32	0,053013
wirksam	32	0,053013
befolgen	31	0,051357
das Leberproblem	31	0,051357
der Alfablocker	31	0,051357
der Blutzucker	31	0,051357
der Grund	31	0,051357
der Herzinfarkt	31	0,051357
der Virus	31	0,051357
die Lactose	31	0,051357
die Stelle	31	0,051357
die Schwitze	31	0,051357
langsam	31	0,051357
absetzen	30	0,0497
das Enzym	30	0,0497
das Fahrzeug	30	0,0497
das Millimol	30	0,0497
das Verhütungsmittel	30	0,0497
der Gelenkschmerz	30	0,0497
der Wert	30	0,0497
die Hand	30	0,0497
das Orphan	30	0,0497
teilen	30	0,0497
beschreiben	29	0,048043
das Eisen	29	0,048043
das Immunsystem	29	0,048043
das Jucken	29	0,048043
das Licht	29	0,048043
die Abnahme	29	0,048043

Продовження додатка В

die Ampulle	29	0,048043
die Periode	29	0,048043
erfolgen	29	0,048043
reduzieren	29	0,048043
richtig	29	0,048043
das Ereignis	28	0,046387
das Sehvermögen	28	0,046387
der Haarausfall	28	0,046387
die Bildung	28	0,046387
die Grundlage	28	0,046387
die Osteoporose	28	0,046387
die Vorbeugung	28	0,046387
die Zahl	28	0,046387
das Faslodex	28	0,046387
früh	28	0,046387
herabsetzen	28	0,046387
intravenös	28	0,046387
möglich	28	0,046387
senken	28	0,046387
BV	27	0,04473
das Nierenproblem	27	0,04473
denken	27	0,04473
der Augenschmerz	27	0,04473
der Park	27	0,04473
die Originalverpackung	27	0,04473
fallen	27	0,04473
überwachen	27	0,04473
vollständig	27	0,04473
der Bluterguss	26	0,043073
der Bluttest	26	0,043073
die Empfehlung	26	0,043073
die Epilepsie	26	0,043073

die Hypromellose	26	0,043073
die Rhinitis	26	0,043073
vorübergehend	26	0,043073
akut	25	0,041417
andauern	25	0,041417
anomal	25	0,041417
auflösen	25	0,041417
beispielsweise	25	0,041417
das Glas	25	0,041417
der Umstand	25	0,041417
der Zucker	25	0,041417
die Infusionslösung	25	0,041417
die Injektionsnadel	25	0,041417
die Nierenfunktion	25	0,041417
die Schwäche	25	0,041417
innerer	25	0,041417
laufend	25	0,041417
legen	25	0,041417
mm	25	0,041417
reinigen	25	0,041417
verändern	25	0,041417
verfügbar	25	0,041417
das Organ	24	0,03976
das Protein	24	0,03976
das Vitamin	24	0,03976
die Bewegung	24	0,03976
die Gelbsucht	24	0,03976
die Therapie	24	0,03976
die Ohnmacht	24	0,03976
die Schicht	24	0,03976
die Substanz	24	0,03976
die Urtikaria	24	0,03976

Продовження додатка В

die Vergangenheit	24	0,03976
einfrieren	24	0,03976
öffnen	24	0,03976
RCV	24	0,03976
unterziehen	24	0,03976
vorher	24	0,03976
ausprägen	23	0,038103
das Beispiel	23	0,038103
das Geschwür	23	0,038103
das Getränk	23	0,038103
das Unwohlsein	23	0,038103
der Stuhl	23	0,038103
der Zusammenhang	23	0,038103
die Arthritis	23	0,038103
die Augenoberfläche	23	0,038103
die Hautreaktion	23	0,038103
die Speiseröhre	23	0,038103
ebenfalls	23	0,038103
gleichzeitig	23	0,038103
überprüfen	23	0,038103
warten	23	0,038103
das Blutungsrisiko	22	0,036447
das Herzklopfen	22	0,036447
das Wachstum	22	0,036447
der Anstieg	22	0,036447
der Bluthochdruck	22	0,036447
der Hals	22	0,036447
der Säugling	22	0,036447
die Eizelle	22	0,036447
die Kontaktlinse	22	0,036447
die Lungenerkrankung	22	0,036447
die Magenverstimmung	22	0,036447

die Schilddrüse	22	0,036447
die Schläfrigkeit	22	0,036447
die Wahrscheinlichkeit	22	0,036447
gelb	22	0,036447
das Ibuprofen	22	0,036447
subkutan	22	0,036447
wahrscheinlich	22	0,036447
befinden	21	0,03479
beitragen	21	0,03479
das Krankenhaus	21	0,03479
das Oxid	21	0,03479
der Calciumspiegel	21	0,03479
die Blutgerinnung	21	0,03479
die Herzerkrankung	21	0,03479
die Nierenerkrankung	21	0,03479
die Pilzinfektion	21	0,03479
glauben	21	0,03479
infizieren	21	0,03479
mikrokristallin	21	0,03479
mitteilen	21	0,03479
schwach	21	0,03479
vornehmen	21	0,03479
ähnlich	20	0,033133
das Antibiotikum	20	0,033133
das Calcium	20	0,033133
das Magnesiumstearat	20	0,033133
das Schwindelgefühl	20	0,033133
der Mann	20	0,033133
der Gewichtsverlust	20	0,033133
der Impfstoff	20	0,033133
der Kontakt	20	0,033133
der Kopf	20	0,033133

Продовження додатка В

Продовження додатка В

die Beendigung	20	0,033133
die Entwicklung	20	0,033133
die Folge	20	0,033133
die Gewichtszunahme	20	0,033133
die Herzinsuffizienz	20	0,033133
die Lungenentzündung	20	0,033133
die Partikel	20	0,033133
erneut	20	0,033133
gewohnt	20	0,033133
herstellen	20	0,033133
oft	20	0,033133
ungeboren	20	0,033133
vorsehen	20	0,033133
wissen	20	0,033133
zeichnen	20	0,033133
anfühlen	19	0,031477
anschliessend	19	0,031477
ärztlich	19	0,031477
bedeuten	19	0,031477
bleiben	19	0,031477
der Kolben	19	0,031477
der Schritt	19	0,031477
der Selbstmordgedanke	19	0,031477
die Cellulose	19	0,031477
die Halluzination	19	0,031477
die Kontrolle	19	0,031477
die Luft	19	0,031477
die Netzhaut	19	0,031477
die Sehstörung	19	0,031477
die Senkung	19	0,031477
die Sicherheit	19	0,031477
die Taubheit	19	0,031477

drehen	19	0,031477
kennzeichnen	19	0,031477
peripher	19	0,031477
St	19	0,031477
überempfindlich	19	0,031477
unmittelbar	19	0,031477
vorsichtig	19	0,031477
waschen	19	0,031477
wechseln	19	0,031477
das Abacavir	18	0,02982
abnormal	18	0,02982
aktiv	18	0,02982
bewirken	18	0,02982
das Radiojod	18	0,02982
der Anhang	18	0,02982
der Blutzuckerspiegel	18	0,02982
der Eierstock	18	0,02982
der Kühlschrank	18	0,02982
die Angina	18	0,02982
die Dauer	18	0,02982
die Gelbfärbung	18	0,02982
der Halsschmerz	18	0,02982
die Hitzewallung	18	0,02982
die Reizung	18	0,02982
die Steuer	18	0,02982
die Untersuchung	18	0,02982
die Lichtempfindlichkeit	18	0,02982
das Levodopa	18	0,02982
oral	18	0,02982
schlucken	18	0,02982
schmerzhaft	18	0,02982
speziell	18	0,02982

Продовження додатка В

beschleunigen	17	0,028163
das Herzproblem	17	0,028163
der Anästhesist	17	0,028163
der Antikörper	17	0,028163
der Bauch	17	0,028163
der Verdauungstrakt	17	0,028163
die Appetitlosigkeit	17	0,028163
die Feuchtigkeit	17	0,028163
die Gliedmaße	17	0,028163
die Hautrötung	17	0,028163
die Katarakta	17	0,028163
die Krankenschwester	17	0,028163
die Leberfunktion	17	0,028163
die Migräne	17	0,028163
die Schlafstörung	17	0,028163
die Verdauungsstörung	17	0,028163
die Wirksamkeit	17	0,028163
erwarten	17	0,028163
feucht	17	0,028163
LV	17	0,028163
schlecht	17	0,028163
Stevens	17	0,028163
abschätzbar	16	0,026507
anhaltend	16	0,026507
das Fett	16	0,026507
das Kortikosteroid	16	0,026507
das Pflegepersonal	16	0,026507
das Produkt	16	0,026507
das Schilddrüsenhormon	16	0,026507
depressiv	16	0,026507
der Blutwert	16	0,026507
der Knochenbruch	16	0,026507

der Krebs	16	0,026507
der Rachen	16	0,026507
die Anfangsdosis	16	0,026507
die Arteria	16	0,026507
die Aufnahme	16	0,026507
die Ausführung	16	0,026507
die Erfahrung	16	0,026507
die Lagerungsbedingung	16	0,026507
die Salzsäure	16	0,026507
die Schlaflosigkeit	16	0,026507
die Verhütungsmethode	16	0,026507
die Wechselwirkung	16	0,026507
einzel	16	0,026507
entnehmen	16	0,026507
erreichen	16	0,026507
schwindelig	16	0,026507
SK	16	0,026507
verbinden	16	0,026507
abends	15	0,02485
AMD	15	0,02485
berechnen	15	0,02485
bilden	15	0,02485
das Aluminium	15	0,02485
das Gewicht	15	0,02485
das Ohr	15	0,02485
das Talkum	15	0,02485
das Wachstumshormon	15	0,02485
das Werkzeug	15	0,02485
der Beutel	15	0,02485
der Gummistopfen	15	0,02485
der Zeitpunkt	15	0,02485
der Zyklus	15	0,02485

Продовження додатка В

Продовження додатка В

die Acetylsalicylsäure	15	0,02485
die Eosinophilie	15	0,02485
die Erektion	15	0,02485
die Konzentration	15	0,02485
die Nervosität	15	0,02485
die Neuropathie	15	0,02485
die Salbe	15	0,02485
die Unruhe	15	0,02485
die Verfügung	15	0,02485
folgen	15	0,02485
fortsetzen	15	0,02485
hemmen	15	0,02485
kontaktieren	15	0,02485
produzieren	15	0,02485
unabhängig	15	0,02485
unwahrscheinlich	15	0,02485
vereinbaren	15	0,02485
voll	15	0,02485
vorkommen	15	0,02485
anpassen	14	0,023193
ausscheiden	14	0,023193
bald	14	0,023193
chirurgisch	14	0,023193
das Angstgefühl	14	0,023193
das Engegefühl	14	0,023193
das Glaukom	14	0,023193
das Implantat	14	0,023193
das Kalzium	14	0,023193
der Abfall	14	0,023193
der Abstand	14	0,023193
der Appetitverlust	14	0,023193
der Blutspiegel	14	0,023193

die Anämie	14	0,023193
die Augenerkrankung	14	0,023193
die Blase	14	0,023193
die Blockade	14	0,023193
die Entfernung	14	0,023193
die Herzfrequenz	14	0,023193
die Lungenembolie	14	0,023193
die Meldung	14	0,023193
die Psoriasis	14	0,023193
die Regel	14	0,023193
die Sekunde	14	0,023193
die Zelle	14	0,023193
gewöhnlich	14	0,023193
kombinieren	14	0,023193
krankhaft	14	0,023193
pfeifend	14	0,023193
rheumatoid	14	0,023193
sitzen	14	0,023193
übergehen	14	0,023193
verbessern	14	0,023193
das Warfarin	14	0,023193
wiederholen	14	0,023193
angepasst	13	0,021537
aufkleben	13	0,021537
bezüglich	13	0,021537
das Auto	13	0,021537
das Benzalkoniumchlorid	13	0,021537
das Bläschen	13	0,021537
das Europa	13	0,021537
das Indigocarmin	13	0,021537
das Leberversagen	13	0,021537
das Magengeschwür	13	0,021537

Продовження додатка В

das Meldesystem	13	0,021537
der Agent	13	0,021537
der Alkooltupfer	13	0,021537
der Einfluss	13	0,021537
der Heuschnupfen	13	0,021537
der Mangel	13	0,021537
der Pilz	13	0,021537
der Rückenschmerz	13	0,021537
die Änderung	13	0,021537
die Angst	13	0,021537
die Anleitung	13	0,021537
die Bauchspeicheldrüse	13	0,021537
die Dysfunktion	13	0,021537
die Entnahme	13	0,021537
die	13	0,021537
die Hautreizung	13	0,021537
die Tagesdosis	13	0,021537
die Überempfindlichkeit	13	0,021537
ebenso	13	0,021537
erwachsen	13	0,021537
keuchen	13	0,021537
komplett	13	0,021537
körperlich	13	0,021537
oberflächlich	13	0,021537
pectoris	13	0,021537
rasch	13	0,021537
üblicherweise	13	0,021537
vergehen	13	0,021537
vorhanden	13	0,021537
weich	13	0,021537
weiterhin	13	0,021537
zubereiten	13	0,021537

zurückführen	13	0,021537
aufrechten	12	0,01988
Barell	12	0,01988
brauchen	12	0,01988
das Antidepressivum	12	0,01988
das Bedenken	12	0,01988
das Business	12	0,01988
das Datum	12	0,01988
das Ekzem	12	0,01988
das Gewebe	12	0,01988
das Konzentrat	12	0,01988
das Kreatinin	12	0,01988
das Placebo	12	0,01988
das Propylenglykol	12	0,01988
das Schwächegefühl	12	0,01988
das Sodbrennen	12	0,01988
das Wasserlassen	12	0,01988
der Aufdruck	12	0,01988
der Bedarf	12	0,01988
der Blister	12	0,01988
der Magenschmerz	12	0,01988
der Richter	12	0,01988
der Schüttelfrost	12	0,01988
der Tablettenkern	12	0,01988
diabetisch	12	0,01988
die Antikoagulation	12	0,01988
die Beseitigung	12	0,01988
die Blähung	12	0,01988
die Empfindung	12	0,01988
die Farbe	12	0,01988
die Glucose	12	0,01988
die Handhabung	12	0,01988

Продовження додатка В

die Möglichkeit	12	0,01988
die Scheide	12	0,01988
die Schutzfolie	12	0,01988
die Tageszeit	12	0,01988
die Unterzuckerung	12	0,01988
die Zeugung	12	0,01988
dienen	12	0,01988
entsprechen	12	0,01988
epidermal	12	0,01988
ermitteln	12	0,01988
erniedrigen	12	0,01988
Feb	12	0,01988
das Iloprost	12	0,01988
leben	12	0,01988
niesen	12	0,01988
Parkinson	12	0,01988
das Peginterferon	12	0,01988
pflanzlich	12	0,01988
reagieren	12	0,01988
rechnen	12	0,01988
rund	12	0,01988
spritzen	12	0,01988
umfassen	12	0,01988
unbekannt	12	0,01988
unzerkaut	12	0,01988
weiblich	12	0,01988
AIDS	11	0,018223
angewandt	11	0,018223
arteriosus	11	0,018223
basieren	11	0,018223
benutzen	11	0,018223
bereiten	11	0,018223

beunruhigen	11	0,018223
das Ciclosporin	11	0,018223
das Cropsovidon	11	0,018223
das Allergen	11	0,018223
das Cholesterin	11	0,018223
das Erythem	11	0,018223
die Mail	11	0,018223
das Makulaödem	11	0,018223
das Nierenversagen	11	0,018223
das Siliciumdioxid	11	0,018223
der Appetit	11	0,018223
der Augenarzt	11	0,018223
der Blutdruckabfall	11	0,018223
der Eisprung	11	0,018223
der Geschlechtsverkehr	11	0,018223
der Pflaster-Wechseltag	11	0,018223
der Zahn	11	0,018223
die Aufmerksamkeit	11	0,018223
die Augeninfektion	11	0,018223
die Bisphosphonate	11	0,018223
die Extremität	11	0,018223
die Gebärfähigkeit	11	0,018223
die Kiefer	11	0,018223
die Leberentzündung	11	0,018223
die Menopause	11	0,018223
die Quaddel	11	0,018223
die Registrierung	11	0,018223
die Schädigung	11	0,018223
die Situation	11	0,018223
die Sorge	11	0,018223
die Verengung	11	0,018223
die Wirkungsweise	11	0,018223

Продовження додатка В

Продовження додатка В

die Zubereitung	11	0,018223
ductus	11	0,018223
entstehen	11	0,018223
EXP	11	0,018223
farbig	11	0,018223
gelblich	11	0,018223
gründlich	11	0,018223
hängen	11	0,018223
international	11	0,018223
lokal	11	0,018223
regulär	11	0,018223
röten	11	0,018223
sauber	11	0,018223
schädigen	11	0,018223
schwarz	11	0,018223
sofortig	11	0,018223
stechen	11	0,018223
steigen	11	0,018223
unterbrechen	11	0,018223
verbleiben	11	0,018223
vorbeugen	11	0,018223
vorübergehen	11	0,018223
willkürlich	11	0,018223
zählen	11	0,018223
abschwächen	10	0,016567
ansprechen	10	0,016567
aufdrucken	10	0,016567
bakteriell	10	0,016567
begrenzen	10	0,016567
blass	10	0,016567
das Abziehen	10	0,016567
das Ergebnis	10	0,016567

das Personal	10	0,016567
der Augapfel	10	0,016567
der Durst	10	0,016567
der Geschmack	10	0,016567
der Nerv	10	0,016567
der Penis	10	0,016567
der Sehverlust	10	0,016567
der Wochentag	10	0,016567
deutlich	10	0,016567
die Augenrötung	10	0,016567
die Bindehaut	10	0,016567
die Blutarmut	10	0,016567
die Einzeldosis	10	0,016567
die Iris	10	0,016567
die Knochenmetastase	10	0,016567
die Koma	10	0,016567
die Lage	10	0,016567
die Laktatazidose	10	0,016567
die Linse	10	0,016567
die Medizin	10	0,016567
die Metastase	10	0,016567
die Rücksprache	10	0,016567
die Sehschärfe	10	0,016567
die Selbstinjektion	10	0,016567
die Sklerose	10	0,016567
die Sucrose	10	0,016567
die Szintigraphie	10	0,016567
die Überdosierung	10	0,016567
erektile	10	0,016567
halb	10	0,016567
interstitial	10	0,016567
intramuskulär	10	0,016567

Продовження додатка В

korrekt	10	0,016567
nennen	10	0,016567
neugeboren	10	0,016567
sanft	10	0,016567
der Schraubverschluss	10	0,016567
sekundär	10	0,016567
unbedingt	10	0,016567
zentral	10	0,016567
allmählich	9	0,01491
anhalten	9	0,01491
antiretroviral	9	0,01491
begleiten	9	0,01491
benehmen	9	0,01491
berühren	9	0,01491
bestmöglich	9	0,01491
das Albumin	9	0,01491
das Angioödem	9	0,01491
das Bakterium	9	0,01491
das Bett	9	0,01491
das Essen	9	0,01491
das Hautproblem	9	0,01491
das Ödem	9	0,01491
das Östrogen	9	0,01491
der Angstzustand	9	0,01491
der Herzklappen	9	0,01491
der Herzstillstand	9	0,01491
der Kalender	9	0,01491
der Leberfunktionswert	9	0,01491

der Lymphknoten	9	0,01491
der Magen	9	0,01491
der Nesselausschlag	9	0,01491
der Nierenstein	9	0,01491
der Rahmen	9	0,01491
die Ablagerung	9	0,01491
die Angststörung	9	0,01491
die Auslösung	9	0,01491
die Besserung	9	0,01491
die Chemotherapie	9	0,01491
die Empfindlichkeit	9	0,01491
die Funktionsstörung	9	0,01491
die Hälfte	9	0,01491
die Hautstelle	9	0,01491
die Herzkrankheit	9	0,01491
die Klasse	9	0,01491
die Liste	9	0,01491
die Markteinführung	9	0,01491
die Parasiteninfektion	9	0,01491
die Reizbarkeit	9	0,01491
die Steifheit	9	0,01491
die Verfärbung	9	0,01491
die Virusgrippe	9	0,01491
die Steifheit	9	0,01491
drucken	9	0,01491
dunkel	9	0,01491
erleichtern	9	0,01491
grippeartig	9	0,01491

Продовження додатка В